Emile Gaboriau

Afacerea Boiscoran

Émile Gaboriau

Afacerea Boiscoran

PARTEA ÎNTÂI

FOCUL DE LA VALPINSON

Să ascultăm însă glasul faptelor:

I

În noaptea de 22 spre 23 iulie 1871, către ceasurile unu, mahalaua Parisului, cea mai mare şi cea mai des populată dintre mahalalele frumosului oraş, Sauveterre, fu trezită la viaţă de galopul frenetic al unui cal.

O mulţime de orăşeni se repeziră la ferestrele lor.

În întunericul nopţii ei nu putură să vadă decât un ţăran fără haină şi fără pălărie, biciuind fără milă o iapă albă pe care o călărea pe deşelate.

După ce străbătuse mahalaua, ţăranul o apucase la dreapta pe strada Naţională – fostă, pe vremuri, strada Imperială – o cotise pe strada Mautrec şi se oprise drept în faţa acelei frumoase case care face colţul cu strada Château.

Acolo locuieşte primarul oraşului Sauveterre, domnul Séneschal, fost avocat, membru al consiliului general.

După ce a descălecat, ţăranul a prins cu putere şnurul clopotului şi a început să tragă de el cu atâta nădejde, încât peste câteva clipe toată casa a fost în picioare.

În clipa următoare un servitor zdravăn, cu ochii încă cârpiţi de somn, veni să-i deschidă şi-i spuse, din capul locului, iritat:

— Cine eşti, măi omule? Ce vrei? Ai băut un păhărel mai mult? Ştii al cui este clopotul pe care eşti gata să-l rupi?

— Vreau să vorbesc cu domnul primar, răspunse ţăranul, şi încă repede, treziţi-l din somn.

Domnul Séneschal era însă treaz de-a binelea.

Învăluit într-un halat de casă din molton gri, cu o lumânare în mână, neliniştit şi căutând fără rezultat să-şi ascundă neliniştea, el apăruse în vestibul şi auzise totul.

— Este aici primarul, se auzi glasul său iritat. Ce vrei de la el în ceasul acesta când toţi oamenii cinstiţi dorm?

Înlăturându-l pe servitor, ţăranul înaintă şi spuse fără să folosească nici cea mai simplă formulă de politeţe:

— Am venit, răspunse el, să vă cer să ne trimiteţi pompierii.

— Pompierii!…

— Da, repede, trebuie să vă grăbiţi!

Primarul clătina din cap.

— Hm!… exclamă el şi această exclamaţie dovedea că uimirea lui ajunsese la culme, hm! hm!

Şi cine nu ar fi fost uimit în locul lui?

Ca să-i strângi pe pompieri era neapărat necesar să baţi alarma generală; or, să baţi alarma generală în plină noapte însemna să pui oraşul cu susul în jos, însemna să-i faci pe bravii lui locuitori să ţâşnească speriaţi din paturile lor căci abia auziseră această lugubră alarmă, cu numai un an în urmă, odată cu invazia nemţilor şi, după aceea, odată cu proclamarea Comunei.

— E vorba de un foc serios? întrebă domnul Séneschal.

— Serios! Cum să nu fie serios pe un vânt ca ăsta care

smulge şi coarnele din capul boului!?

— Hm! făcu din nou primarul, hm! hm!

Şi asta pentru că, de când administra el Sauveterre, nu era pentru prima oară că-l trezea din somn câte un ţăran care zbiera sub ferestrele lui: „Ajutor! Arde!”

La început, cuprins de milă, se grăbea să adune pompierii şi, în fruntea lor, alerga la locul sinistrului.

Şi când sosea, cu sufletul la gură, şiroind de transpiraţie după un marş de cinci sau şase kilometri în pas alergător, ce găsea? Un hambar nenorocit care valora vreo zece scuzi şi care se făcuse scrum. Alergase de pomană.

— Şi, mă rog, reluă domnul Séneschal, la urma urmelor ce arde?

Nemaiputând îndura atâta calm, ţăranul începuse, de furie, să-şi roadă biciuşca.

— Va să zică trebuie să vă spun încă o dată că totul arde, că totul a fost cuprins de flăcări: hambare, șure, recolte, case, castelul, totul?! Dac-o să mai întârziaţi mult, n-o să mai găsiţi la Valpinson nici piatră pe piatră.

Rostirea acestui nume avu un efect miraculos.

— Ce face? întrebă primarul cu voce gâtuită, arde la Valpinson?

— Da.

— La contele de Claudieuse?

— Nimic mai adevărat, zău aşa!

— Dobitocule! De ce n-ai spus-o imediat?! strigă primarul.

Acum nu mai stătea pe gânduri.

— Repede, îi spuse el servitorului, vino să-mi dai hainele. Adică, nu! O să mă ajute doamna să mă îmbrac, asta e, nu avem nicio secundă de pierdut… Tu ai să alergi la Bolton, îl

ştii, toboşarul, şi ai să-i ordoni din partea mea să bată alarma generală, de îndată, peste tot… Treci după aceea pe la căpitanul Parenteau, îi explici despre ce este vorba şi-l rogi să ia cheile pompierilor de la primărie, de la portar… Aşteaptă!… După ce ai isprăvit te întorci aici şi înhami caii… Foc la Valpinson! Am să-i însoţesc eu pe pompieri! Hai, du-te, aleargă, bate la uşi, strigă foc! Ne întâlnim în Piaţa Nouă!

Servitorul o luă din loc în cea mai mare viteză. Domnul Séneschal se adresă apoi ţăranului:

— Iar dumneata încalecă de grabă şi du-te de-i spune domnului de Claudieuse că poate să fie liniştit, că noi nu ne pierdem cu firea, că depunem toate eforturile, că ajutoarele sunt pe drum…

Ţăranul nu se clintea.

— Înainte de a mă înapoia la Valpinson, spuse el, mai am un drum de făcut în oraş.

— Cum? Ce spui?

— Trebuie să-l caut şi să-l iau cu mine pe domnul Seignebos, doctorul…

— Doctorul!… A fost rănit careva?

— Da, stăpânul, domnul de Claudieuse.

— Imprudentul!… S-o fi aruncat în foc, aşa cum îi este obiceiul…

— A, nu! E vorba de faptul c-a primit două gloanţe.

Era gata-gata ca domnului primar al oraşului Sauveterre să-i scape lumânarea din mână.

— Două gloanţe! exclamă el. Unde? Când? Cum? De la cine?

— A! Nu ştiu.

— Şi totuşi…

— Tot ce pot să vă spun este că l-au dus într-un mic hambar

pe care nu-l cuprinseseră încă flăcările. Acolo l-am văzut, întins pe o mână de paie, alb ca varul, cu ochii închişi şi plin de sânge…

— Dumnezeule! Să fi murit?

— Până am plecat eu încă nu murise.

— Şi contesa?

— Doamna de Claudieuse, răspunse ţăranul cu un pronunţat accent de respect în glas, era şi dânsa în hambar, îngenunchease alături de domnul conte şi-i spăla rănile cu apă proaspătă… Erau acolo şi cele două domnişoare…

Domnul Séneschal se cutremură.

— S-ar părea că este vorba de o crimă, murmură el.

— Cât despre asta puteţi să fiţi sigur.

— Dar cine? Şi în ce scop?

— A! Asta…

— Domnul de Claudieuse este un tip nervos, e adevărat, un om violent, dar este în acelaşi timp şi cel mai drept dintre oameni, toată lumea o ştie…

— Toată lumea.

— N-a făcut decât bine, în tot ţinutul.

— Nimeni n-ar îndrăzni să spună altceva.

— Cât despre doamna contesă…

— O!… spuse ţăranul cu adâncă convingere, este o sfântă printre sfinte.

Primarul încerca să tragă concluzii.

— Vinovatul trebuie să fie un străin. Ne-au năpădit tot felul de vagabonzi şi de cerşetori. Nu trece o zi fără să-i vezi pe la primărie cerând ajutoare, tot felul de indivizi cu nişte mutre de-ţi vine să-i spânzuri…

Ţăranul aproba clătinând din cap.

— Asta-i şi părerea mea, spuse el. Şi ca dovadă, în timp ce veneam încoace, mă gândeam că, după ce-l anunţ pe doctor, să dau de ştire Justiţiei..

— Inutil! îl întrerupse domnul de Séneschal, asta e grija mea… În mai puţin de zece minute voi fi la procurorul Republicii… Hai, nu-ţi cruţa calul şi spune-i doamnei de Claudieuse că venim deîndată.

Primarul din Sauveterre nu mai trecuse printr-o asemenea încercare de-a lungul întregii sale cariere. Fără ajutorul nevestii n-ar fi reuşiit el niciodată să se îmbarce. Aşa, în clipa în care se ivi servitorul, era gata.

Omul se achitase de toate îndatoririle şi din depărtare se auzea zgomotul surd al alarmei generale.

— Acum, îi spuse domnul Séneschal, înhamă caii. Când mă întorc, să găsesc trăsura în faţa casei.

Oraşul era în fierbere. Ferestrele se deschideau şi oamenii scoteau capul, curioşi, speriaţi. Porţi se deschideau şi se închideau cu zgomot.

„Numai să dea Dumnezeu, gândea primarul, să-l găsesc pe Daubigeon acasă!”

Procuror imperial şi apoi procuror al Republicii, domnul Daubigeon, era unul dintre marii prieteni ai domnului Séneschal.

Era un om la patruzeci de ani, cu privirea fină, cu chipul veşnic zâmbitor, celibatar convins şi gata să se laude cu asta.

Se spunea la Sauveterre că nu are nici înfăţişarea şi nici felul de a fi al meseriei sale.

Colecţionar pasionat, el aduna cu mare plăcere cărţi frumoase, ediţii rare, legături scumpe, gravuri şi o bună parte din renta lui de zece mii de franci se ducea pe cărţile lui dragi.

Erudit de şcoală veche, el avea pentru poeţii latini, şi mai ales pentru Vergilius, pentru Juvenal şi pentru Horaţiu, un cult cu totul ieşit din comun şi care se trăda prin numărul mare de citate.

Trezit şi el în grabă, ca toţi ceilalţi, se grăbea să se îmbrace pentru a alerga să afle veşti, în clipa în care bătrâna lui guvernantă veni şi-i anunţă vizita domnului Séneschal.

— Să intre, strigă el, să intre!

Şi, în clipa în care se ivi primarul:

— Căci ai să-mi spui, nu-i aşa, continuă el, ce înseamnă acest tumult, ce sunt aceste strigăte şi de ce bat tobele: …*Clamorque virum, clamorque tubarum.*

— S-a întâmplat o nenorocire îngrozitoare, rosti domnul Séneschal.

Vorbise în aşa fel încât s-ar fi putut crede că nenorocirea se abătuse asupra lui.

— Ce ţi s-a întâmplat, scumpe prieten? *Quid?* Curaj, ce naiba! Sânge rece! Aminteşte-ţi spusele poetului care ne cere să rămânem aceiaşi chiar în faţa adversităţilor:

Aequam, memento, rebus in arduis
Servare mentum…

— Răufăcători au dat foc la Valpinson! îl întrerupse primarul.

— Ce spui? Dumnezeule mare! *Quod verbum audio… O Jupiter!*

— Victimă a unei mârşave tentative de asasinat, contele de Claudieuse se află, în clipa de faţă, pe moarte.

— O!

— Tobele pe care le auzi adună în clipa de faţă pompierii, căci trebuie să stingem focul, dar dacă mă aflu aici, în ceasul

acesta, este pentru a te înştiinţa în mod oficial că s-a comis o crimă şi pentru a-ţi cere să faci dreptate!

Nu era nevoie de mai mult pentru a face să îngheţe toate citatele pe buzele domnului procuror al Republicii.

— Ajunge! strigă el repede. Vino, vom lua toate măsurile pentru ca vinovaţii să nu poată scăpa…

Când au ajuns în strada Naţională, aceasta era mai animată decât ziua în amiaza mare, deoarece Sauveterre este una din acele sub-prefecturi în care distracţiile sunt mult prea rare pentru ca o asemenea împrejurare să nu fie gustată din plin.

Tristele evenimente erau deja cunoscute şi comentate. Lumea se îndoise la început, dar din clipa în care fusese văzută trăsura doctorului Seignebos alergând escortată de un ţăran călare, dobândise certitudinea cuvenită.

În ceea ce-i priveşte pe pompieri, nu-şi pierduseră nici ei timpul de pomană.

Din clipa în care primarul şi domnul Daubigeon fură semnalaţi în Piaţa Nouă, căpitanul Parenteau se grăbi să-i întâmpine şi, ducând milităreşte mâna la chipiu, raportă:

— Oamenii mei sunt gata.

— Toţi?

— Nu lipsesc nici zece. Când s-a aflat că e vorba să se dea o mână de ajutor contelui şi contesei de Claudieuse, pe legea mea!… Pricepeţi, dar nimeni n-a încercat s-o şteargă.

— Hai, plecaţi şi vă daţi toată osteneala, porunci domnul Séneschal. Vă ajungem noi din urmă. Domnul Daubigeon şi cu mine ne ducem să-l luăm pe domnul Galpin-Daveline, judecătorul de instrucţie.

N-a fost nevoie să meargă prea departe.

Judecătorul umbla prin oraş după ei de vreo jumătate de

ceas, îi zărise în piaţă şi venea să-i întâmpine.

Printr-un nemaipomenit contrast cu procurorul Republicii, domnul Galpin-Daveline era în adevăr omul profesiunii sale, ba chiar ceva mai mult decât atât. Totul în persoana lui, din cap până-n picioare, începând cu ghetrele de postav şi sfârşind cu favoriţii, de un blond prea deschis, totul trăda magisitratul. Nu era grav, era însăşi întruchiparea gravităţii. Nimeni, cu toate că era un om tânăr, nu se putea lăuda că l-a văzut vreodată zâmbind sau că l-a auzit spunând vreo glumă. Şi era atât de ţeapăn, încât – după cum spunea domnul Daubigeon – s-ar fi putut crede că înghiţise paloşul dreptăţii.

La Sauvetterre, domnul Galpin-Daveline se bucura de faima unui om superior. Şi el credea că aşa şi stau lucrurile.

De aceea era indignat de fiecare dată când trebuia să acţioneze pe un câmp care lui i se părea a fi prea îngust şi când era nevoie să risipească ceva din marile însuşiri cu care se credea înzestrat pentru soluţionarea unor treburi mărunte.

Numai că toate demersurile lui, deşi disperate, pentru dobândirea unei alte slujbe, eşuaseră. În zadar îşi pusese prietenii pe foc. În zadar se amestecase, tăinuit, în politică, dispus să slujească orice partid ar fi putut să-l slujească pe el.

Domnul Galpin-Daveline nu era însă omul care să se dea bătut cu una-cu două şi, în ultimul timp, ca urmare a unei călătorii la Paris, el lăsase să se înţeleagă că o căsătorie strălucită avea să-i asigure protectorii care-i lipsiseră până atunci pentru a pune în valoare meritele sale.

— Ei bine, spuse el în clipa în care dădu cu ochii de domnii Séneschal şi Daubigeon, iată o afacere cumplită şi care va avea un mare răsunet.

Primarul voi să-i dea amănunte.

— Inutil, îi spuse el. Tot ceea ce ştii dumneata, ştiu şi eu. L-am întâlnit şi l-am interogat pe ţăranul care ţi-a fost trimis.

Apoi, întorcându-se către procurorul Republicii:

— Presupun, domnule, că este de datoria noastră să ne deplasăm de îndată la locul crimei…

— Tocmai asta voiam să spun şi eu, răspunse domnul Daubigeon.

— Trebuie să înştiinţăm jandarmeria…

— A înştiinţat-o domnul Séneschal.

Judecătorul de instrucţie era atât de agitat încât obişnuita lui răceală începuse să-l părăsească.

— Este flagrant delict! reluă el.

— Evident.

— Asta înseamnă că putem acţiona de comun acord şi, în acelaşi timp, potrivit funcţiilor fiecăruia dintre noi, dumneata depunând cererea, eu acţionând asupra acesteia…

Un zâmbet ironic se ivi pe buzele procurorului Republicii.

— Mă cunoşti destul de bine, răspunse el, ca să ştii că nu poţi să ajungi niciodată, cu mine, la un conflict privind atribuţiile fiecăruia; nu mai sunt decât un bătrânel care iubeşte liniştea şi studiul. *Sum piger et senior, Pieridumque comes…*

— În cazul acesta, spuse grăbit domnul Séneschal, nimic nu ne mai reţine. Trăsura e gata. Să mergem…

II

De la Sauveterre la Valpinson nu e decât o singură leghe; numai că este vorba de o leghe de prin partea locului, care măsoară şapte kilometri.

Dar domnul Séneschal avea un cal bun, cel mai bun poate din tot arondismentul, potrivit spuselor lui în clipa în care lua loc în trăsură alături de domnii Galpin-Daveline şi Daubigeon.

Fapt este că, în mai puţin de zece minute, i-au ajuns din urmă pe pompieri, deşi aceştia plecaseră cu mult înaintea lor.

Bărbaţi de nădejde, aproape toţi meşterii lucrători din Sauveterre, zidarii, dulgherii, tinichigiii, pompierii se grăbeau cât puteau. Luminându-şi drumul cu făclii, ei păşeau suflând din greu şi împingând cele două pompe şi căruţa care conţinea o serie de materiale de salvare.

— Curaj, prieteni! le strigă primarul depăşindu-i. Mult curaj!

Trei minute mai târziu se ivi un ţăran care galopa în bezna nopţii de parc-ar fi fost un cavaler din poveste.

Domnul Daubigeon îi porunci să se oprească. El se supuse.

Era ţăranul care venise ceva mai înainte la Sauveterre să dea alarma.

— Vii de la Valpinson? îl întrebă domnul Séneschal.

— Da, răspunse ţăranul.

— Cum îi merge contelui de Claudieuse?

— Şi-a recăpătat cunoştinţa.

— Ce-a spus doctorul?

— Că este probabil c-o să scape. Iar eu alerg la farmacie după doctorii.

Ca să audă mai bine, domnul Galpin-Daveline, judecătorul

de instrucţie, scoase capul din trăsură.

— Ce se zvoneşte, este acuzat cineva?

— Nimeni.

— Dar focul?

— Avem apă, răspunse ţăranul, dar nu avem pompe, ce vreţi să facem?! Şi vântul care suflă din ce în ce mai tare. A! Ce nenorocire! Ce nenorocire!

Şi dădu pinteni calului în timp ce domnul Séneschal lovea fără contenire în bietul animal care, enervat de acest neobişnuit tratament, se cabra şi sărea mereu în lături.

Bunul primar era exasperat. Această crimă i se părea a fi o sfidare la adresa lui şi una din cele mai cumplite jigniri ce se puteau aduce administraţiei sale.

— Pentru că, în sfârşit, repetă el pentru a zecea oară tovarăşilor săi de drum, vi se pare dumneavoastră firesc, vi se pare logic ca un răufăcător să izbească tocmai în contele şi în contesa de Claudieuse, în bărbatul cel mai respectabil şi cel mai respectat din întregul arondisment, în femeia al cărei nume este sinonim cu puritatea şi cu virtutea?

Şi în ciuda zdruncinăturilor trăsurii, cu o energie de nepotolit, domnul Séneschal povestea tot ceea ce ştia cu privire la stăpânii castelului de la Valpinson.

Contele Trivulce de Claudieuse era ultimul descendent al uneia dintre cele mai vechi familii din întregul ţinut.

Prin anul 1829, când avea şaisprezece ani, el se îmbarcase ca sublocotenent de marină şi ani la rând nu apăruse la Sauveterre decât arareori şi pentru scurtă vreme.

Era căpitan de vas în 1859 şi desemnat pentru gradul de contra-amiral când, pe neaşteptate, îşi dădu demisia şi veni să se instaleze în castelul de la Valpinson căruia, din vechea lui

splendoare, nu-i mai rămăseseră decât două turnuri în ruină care sălăşluiau în mijlocul unui morman de pietre înnegrite de ani.

Timp de doi ani trăise singur ridicându-şi cu greu o casă şi, din cioburile averii strămoşeşti, durând, cu multă muncă, o relativă bunăstare.

Se credea că aşa avea să-şi sfârşească zilele când se răspândi zvonul că avea să se căsătorească. Şi acest zvon, lucru destul de rar, se dovedi adevărat.

Într-o bună dimineaţă domnul de Claudieuse plecase la Paris şi, din scrisorile sosite puţin mai târziu, se află că se căsătorise cu fiica unuia dintre foştii săi camarazi de promoţie, domnişoara Geneviève de Tassar de Bruc.

Mirarea a fost foarte mare.

Contele arăta splendid şi se ţinea foarte bine, dar împlinise patruzeci şi şapte de ani şi domnişoara de Tassar de Bruc abia număra douăzeci.

A! Dacă mireasa ar fi fost săracă, toată lumea ar fi înţeles şi ar fi aprobat legătura; este firesc, nu-i aşa, ca o fată fără zestre să-şi sacrifice inima pentru pâinea cea de toate zilele. Dar nu era aceasta situaţia. Marchizul de Tassar de Bruc trecea drept un om bogat şi se spunea că-i numărase ginerelui său cincizeci de mii de scuzi.

Lumea şi-a spus atunci că tânăra contesă trebuie să fie urâtă foc, infirmă sau pocită cel puţin, poate tâmpită ori având un caracter de nesuportat.

Eroare. Apăruse şi lumea fusese uluită de nobila şi marea ei frumuseţe. Vorbise şi toţi fuseseră fermecaţi.

Să fi fost vorba, deci, aşa cum se spunea la Sauveterre, despre o căsătorie din dragoste?

Aşa s-a crezut. Asta n-a împiedicat o mulţime de babe să clatine din cap şi să declare că douăzeci şi şapte de ani e prea mult între soţi şi că această căsătorie nu avea să fie fericită.

Faptele nu au întârziat să dezmintă aceste sumbre pronosticuri.

Pe o rază de zece leghe nu există căsătorie mai fericită decât aceea a domnului şi a doamnei de Claudieuse şi cei doi copii, două fete, care veniseră pe lume la patru ani unul de celălalt, aveau să consfinţească fericirea paşnicului cămin.

Domnul şi doamna de Claudieuse trăiau destul de izolaţi, timpul fiindu-le absorbit în întregime de grija marii lor proprietăţi agricole şi de educaţia celor două fete. Primeau arareori oaspeţi iar ei înşişi nu veneau la Sauveterre decât de patru ori pe iarnă, la domnişoarele de Lavarande sau la bătrânul baron de Chandoré.

Vânător pasionat, domnul de Claudieuse veghea tot anul asupra vânatului său şi-l apăra cu grija cu care-şi apără un avar bunurile; el îi urmărea pe braconieri cu o asemenea înverşunare, încât se spunea că e mai bine să-i furi o sută de pistoli decât să-i ucizi o mierlă.

În fiecare vară, către sfârşitul lunii iulie, familia pleca pentru o lună la Royan unde aveau o casă.

Odată cu deschiderea sezonului de vânătoare, în fiecare an, contesa pleca la Paris însoţită de fetele sale şi locuia la părinţi câteva săptămâni.

Pentru a putea zdruncina această existenţă tihnită a fost nevoie de o catastrofă ca aceea din 1870.

Aflând că nemţii învingători călcau în picioare pământul sfânt al patriei, fostul căpitan de vas se simţi din nou soldat şi francez din cap până-n picioare. S-a încercat totul, dar n-a fost

chip să poată fi oprit. Deşi regalist fanatic, el se declară gata să moară pentru Republică, pentru salvarea Franţei. Cu toate că îl detesta, el îşi puse fără ezitare sabia în slujba lui Gambetta. Numit colonel al unui regiment de infanterie, se bătu ca un leu din prima până-n ultima zi când fu aruncat la pământ şi călcat în picioare în timp ce încerca să oprească oribila debandadă a unui corp de armată la Chanzy.

Întors la Valpinson odată cu semnarea armistiţiului, nu suflă nicio vorbă nimănui, cu excepţia soţiei sale, despre toate cele petrecute în timpul războiului. I se ceru să candideze în alegeri şi este sigur că ar fi fost ales; refuză, declarând că, dacă ştia să se bată, nu ştia, în schimb, să ţină discursuri.

Procurorul Republicii şi judecătorul de instrucţie ascultau cu o singură ureche toate aceste detalii pe care, de altfel, le cunoşteau foarte bine.

— Stăm, oare, pe loc? întrebă dintr-odată domnul Galpin-Daveline, oricât mă uit, nu zăresc nici urmă de foc.

— Asta pentru că suntem într-o vale, îi răspunse primarul. Ne apropiem însă şi deîndată ce vom ajunge pe creastă, sus, fii pe pace, vei vedea…

Creasta aceasta era binecunoscută sub numele de muntele de la Sauveterre. Era constituită dintr-o rocă atât de dură, încât inginerii care trasaseră şoseaua naţională de la Bordeaux la Nantes se îndepărtaseră de ea cu o jumătate de leghe, pentru a o evita.

Ea domina întreaga regiune şi, în clipa în care trăsura ajunse în vârf, nici domnul Séneschal şi nici însoţitorii săi nu-şi putură stăpâni un strigăt.

— *Horresco!* murmură procurorul Republicii.

Locul propriu-zis al incendiului le era încă ascuns de către

bătrânele păduri de la Rochepommier, dar flăcările se înălţau cu mult deasupra arborilor, luminând întregul orizont.

Tot ţinutul era în mişcare. Toaca bătea de zor la biserica din Bréchy a cărei clopotniţă se distingea, întunecată, pe fondul roşietic al cerului. Se auzea din beznă mugetul buciumului care, în chip obişnuit, slujea la chematul ţăranilor aflaţi pe câmp. Paşi grăbiţi se auzeau pe toate potecile şi ţăranii alergau purtând fiecare câte o găleată.

— Ajutoarele vor ajunge prea târziu! spuse domnul Galpin-Daveline.

— O proprietate atât de frumoasă, spuse primarul, atât de înţelept amenajată!…

Şi, riscând un accident, porni calul în galop de cealaltă parte a coastei, căci Valpinson se află în fundul văii, la cinci sute de metri de gârlă.

Acolo domneau spaima, dezordinea, panica. Şi, cu toate acestea, nu lipseau nici braţele şi nici bunăvoinţa. Odată cu primele strigăte de alarmă, toţi oamenii din împrejurimi alergaseră şi continuau să vină în fiecare clipă, dar nu se găsea nimeni care să-i conducă.

Salvarea mobilierului îi preocupase în primul rând. Cei mai îndrăzneţi rezistau cu curaj în apartamente şi cuprinşi parcă de frenezie aruncau pe fereastră tot ce le cădea în mână. Iar în mijlocul curţii se adunau claie peste grămadă paturi, saltele, scaune, haine, cărţi, lenjerie…

Sosirea domnului Séneschal şi a tovarăşilor săi fu salutată prin strigăte puternice.

— Iată-l pe domnul primar! exclamau ţăranii care se simţeau mai liniştiţi văzându-l acolo şi care erau gata să-i dea ascultare.

De altfel, domnul Séneschal îşi dăduse seama de situaţie

dintr-o singură privire.

— Da, prieteni, eu sunt, le spuse el, şi vă felicit pentru felul în care v-aţi purtat. În momentul de faţă trebuie să nu ne risipim forţele. Ferma, hambarul şi clădirile înconjurătoare sunt pierdute, aşa încât le vom abandona… Să ne concentrăm eforturile asupra castelului… Să ne organizăm… Gârla este aproape, vom forma un lanţ. Toată lumea să intre-n lanţ, bărbaţi şi femei!… Şi ne trebuie apă, apă… Dar iată pompele.

În adevăr, pompele soseau făcând un zgomot infernal. Căpitanul Parenteau luă comanda operaţiunilor. Şi, în cele din urmă, domnul Séneschal avu răgazul să se intereseze de contele Claudieuse.

— Stăpânul este aici, îi spuse o bătrânică arătându-i, la o sută de paşi, o căsuţă acoperită cu stuf, doctorul a cerut să fie dus acolo…

— Să mergem, domnilor, să-l vedem, spuse primarul adresându-se însoţitorilor săi.

Ei se opriră însă în pragul singurei încăperi pe care o avea această modesită locuinţă.

Era o încăpere mare, cu pământ pe jos şi cu bârnele înnegrite şi încărcate cu fel de fel de lucruri şi de unelte.

Două paturi cu coloane în spirală şi cu perdeluţe de mătase galbenă, două paturi bune de Saintonge, ocupau toată partea din fund a încăperii.

În patul din stânga, învăluită într-o cuvertură, dormea o fetiţă de patru sau de cinci ani vegheată de sora ei, cu doi sau trei ani mai mare.

Pe cel din dreapta, se afla contele de Claudieuse, mai mult aşezat decât întins, căci fuseseră adunate în spatele lui toate pernele scăpate de la foc.

Bustul gol îi era plin de sânge; doctorul Seignebos, fără haină şi cu mânecile suflecate, era aplecat deasupra lui şi, cu un burete într-o mână şi cu un bisturiu în cealaltă, părea absorbit într-o gravă şi complicată operaţie. Palidă, dar sublimă în calmul şi în hotărârea ei, contesa Claudieuse stătea în picioare, la marginea patului şi, cu o lampă în mână, trimitea lumină potrivit indicaţiilor medicului.

Într-un colţ, aşezate pe o ladă, două slujnice plângeau cu faţa îngropată în poalele şorţului.

Deosebit de emoţionat, primarul din Sauveterre îşi luă inima-n dinţi şi intră.

Contele de Claudieuse îl zări cel dintâi.

— Ei! Acesta e viteazul Séneschal! spuse el. Vino mai aproape, prietene, vino!… După cum vezi, anul 1871 îmi este fatal. Din toată averea mea nu va mai rămâne la lumina zilei decât o lopată cu cenuşă…

— Este o mare nenorocire, răspunse primarul demn, dar noi ne-am temut de una mult mai cumplită… Slavă Domnului, sunteţi în viaţă…

— Cine ştie!… Sufăr îngrozitor…

Doamna de Claudieuse tresări.

— Trivulce! murmură ea cu accente de implorare, Trivulce!

Niciodată un îndrăgostit n-a aruncat iubitei sale o privire mai tandră decât aceea pe care domnul de Claudieuse a îndreptat-o asupra soţiei sale.

— Iartă-mi, scumpa mea Geneviève, iartă-mi lipsa de curaj…

Un spasm nervos îl sili să tacă pentru ca imediat după aceea să continuie cu o voce de tunet:

— Domnule! Doctore! Mii de tunete! Mă jupoi!

— Am cloroform, spuse medicul cu răceală.

— Nu vreau!

— În cazul acesta resemnaţi-vă şi suportaţi durerea… Şi staţi liniştit, pentru că fiecare mişcare a dumneavoastră vă sporeşte durerea.

Şterse apoi sângele care se ivise sub bisturiul său şi continuă:

— De altfel, ne vom odihni timp de câteva minute… Mi-au obosit şi ochii şi mâinile. Nu mai sunt tânăr, hotărât lucru!

Doctorul Seignebos avea şaizeci de ani. Era un omuleţ cu tenul măsliniu, slab, chel, destul de neglijent şi purta o pereche de ochelari de aur pe care tot timpul ba îi scotea, ba îi ştergea, ba îi punea la loc.

Prestigiul lui medical era foarte mare. Se cunoşteau, la Sauveterre, câteva vindecări miraculoase, dar, cu toate acestea, nu avea decât un număr mic de prieteni.

Muncitorii îi reproşau felul său de a fi dispreţuitor, ţăranii faptul că era avid după câştig, iar orăşenii părerile politice.

Opiniile lui, teoriile, mai degrabă ciudate, pe care le formula, anumite experienţe stranii pe care le realiza în văzul lumii, toate acestea îi făcuseră pe unii să se îndoiască de integritatea mintală a doctorului Seignebos. Cei mai indulgenţi se mulţumeau să spună: este un original.

Şi acest original, cum era de aşteptat, nu-l iubea defel pe domnul Séneschal, un fost avocat reacţionar. Avea o falsă stimă pentru procurorul Republicii, un biet şi inutil amator de cărţi. În schimb, îl detesta cu multă cordialitate pe domnul Galpin-Daveline…

Cu toate acestea, îi salută pe toţi trei şi vorbi fără să-i pese că este sau nu auzit de către bolnav:

— Vedeţi, le spuse el, starea domnului de Claudieuse este

destul de proastă… S-a tras asupra lui cu o armă de vânătoare încărcată cu cartuşe cu alice şi rănile acestea sunt foarte păcătoase. Înclin bucuros să cred că nu a fost atins niciun organ vital, dar n-aş fi în stare să bag mâna în foc… Am văzut adesea, în experienţa mea, răni foarte mici, de felul acelora pe care le lasă un grăunte de plumb, răni mortale însă, care n-au ieşit la iveală, ca atare, decât după douăsprezece sau după cincisprezece ore.

Ar mai fi continuat el multă vreme, dacă n-ar fi fost întrerupt cu destulă brutalitate.

— Domnule doctor, spuse judecătorul de instrucţie, mă aflu aici tocmai pentru că s-a săvârşit un atentat. Trebuie ca vinovatul să fie descoperit şi pedepsit. Şi, din clipa aceasta, în numele Justiţiei, cer tot concursul domniei-voastre…

III

În felul acesta, printr-o singură frază, domnul Galpin-Daveline devenea în chip despotic stăpân pe situaţie lăsându-i pe al doilea plan atât pe doctor şi pe primar, cât şi pe procurorul Republicii.

Nu mai exista nimic pentru el, în afara unui atentat al cărui făptaş trebuia descoperit şi nu mai exista decât un singur judecător: el însuşi.

— Aşadar, domnule doctor, reluă el, credeţi că există vreun inconvenient care să mă împiedice să-i iau rănitului un interogatoriu?

— Ar fi mult mai bine, desigur, dacă l-aţi lăsa în pace, mormăi doctorul Seignebos, l-am chinuit eu vreme de un ceas, am să încep din nou imediat să-i extrag plumbii din carnea care i-a fost ciuruită… Dar dacă ţineţi…

— Ţin…

— În cazul acesta, grăbiţi-vă, deoarece febra nu va întârzia să se ivească.

Domnul Daubigeon nu-şi ascundea câtuşi de puţin nemulţumirea.

— Daveline!… spunea el în şoaptă, Daveline!…

Celălalt nu-i dădea nicio atenţie.

După ce-şi scoase din buzunar un carnet şi un creion se apropie de patul domnului de Claudieuse şi-l întrebă pe acelaşi ton:

— Vă simţiţi, oare, în stare să răspundeţi întrebărilor mele, domnule conte?

— Da, desigur.

— Atunci vă rog să-mi spuneţi tot ceea ce ştiţi despre întâmplările nefericite care s-au petrecut astă-noapte.

Ajutat de soţia sa şi de doctorul Seignebos, contele se înălţă puţin şi începu:

— Tot ceea ce ştiu eu nu va fi, din păcate, de prea mare folos investigaţiilor justiţiei… Cred că era unsprezece, n-aş putea să precizez ora, eram culcat şi trecuse câtva timp din momentul în care-mi stinsesem lumânarea, când o lumină vie se văzu în dreptul ferestrelor mele.. M-am mirat, dar destul de nehotărât, căci eram în starea aceea de amorţeală când nici nu dormi, dar nici treaz nu poţi să spui că eşti. Mi-am spus: „Ce-o fi asta?" dar nu m-am sculat. Un zgomot puternic, ceva de felul unui zid care se prăbuşeşte, m-a adus la realitate. O! în clipa aceea am ţâşnit din pat spunându-mi: „Arde!" Neliniştea mea a sporit în clipa în care mi-am adus aminte că în curte şi de jur împrejurul clădirilor se aflau şaisprezece mii de buşteni tăiaţi încă de anul trecut… Îmbrăcat numai pe jumătate, m-am avântat în jos pe scări. Eram, mărturisesc, atât de tulburat încât mi-a venit destul de greu să deschid uşa care dă afară. Cu toate acestea am izbutit. Dar în clipa în care am pus piciorul în prag am simţit în partea dreaptă, ceva mai sus de şold, o durere cumplită şi am auzit foarte aproape de mine o detunătură…

Judecătorul de instrucţie îl opri printr-un gest.

— Povestirea dumneavoastră, domnule conte, este, fără îndoială, deosebit de limpede. Cu toate acestea, trebuie să precizăm un anumit detaliu. S-a tras asupra dumneavoastră exact în clipa în care aţi apărut?

— Da, domnule.

— Înseamnă că asasinul era aproape, că stătea la pândă… El ştia că incendiul avea să vă scoată negreşit din casă şi

aştepta…

— Aceasta a fost şi este încă şi impresia mea, declară contele.

Domnul Galpin-Daveline se întoarse către domnul Daubigeon.

— Aşadar, îi spuse el, asasinatul este factorul principal care trebuie reţinut în momentul de faţă; incendiul nu este decât o circumstanţă agravantă, nu este decât mijlocul folosit de vinovat pentru a fi sigur că-şi va realiza crima…

După aceea, se întoarse din nou către conte:

— Continuaţi, domnule.

— Simţindu-mă rănit, continuă domnul de Claudieuse, prima mea mişcare – o mişcare instinctivă, de altfel, – a fost aceea de a mă îndrepta către punctul din care credeam că plecase lovitura… Nu făcusem nici trei paşi când am fosit lovit din nou, la umăr şi la gât… Această a doua rană era mult mai gravă decât prima, căci inima îmi slăbi, am fost cuprins de ameţeală şi am căzut…

— Nu aţi putut nici măcar să-l zăriţi pe ucigaş?…

— Iartă-mă. În clipa în care am căzut mi s-a părut că văd un om alergând din spatele stivei de buşteni, străbătând curtea şi dispărând în câmpie…

— L-aţi putea recunoaşte?

— Nu.

— Dar aţi văzut cum era îmbrăcat, îmi puteţi da câteva din semnalmentele lui.

— Nici măcar. Aveam în faţa ochilor o pânză, iar el a trecut ca o nălucă.

Judecătorul de instrucţie nu-şi putu reţine un gest de ciudă.

— Nu are nicio importanţă, spuse el, îl vom descoperi… Dar vă rog să continuaţi, domnule.

Contele clătină din cap.

— Nu mai am nimic să vă spun, domnule, răspunse el. Am leşinat şi nu mi-am revenit decât după câteva ceasuri, când mă aflam aici, în patul acesta.

Domnul Galpin-Daveline nota cu cea mai mare grijă răspunsurile contelui.

— Vom reveni, domnule conte, reluă el după aceea, asupra împrejurărilor în care s-a produs atentatul şi o vom face cu multă grijă. Pentru moment trebuie să ştiu ce s-a întâmplat după leşinul dumneavoastră. Cine ar putea să-mi spună?…

— Soţia mea, domnule.

— Aşa mi-am închipuit şi eu. Doamna contesă s-a trezit odată cu dumneavoastră?

— Soţia mea nu se culcase, domnule.

Judecătorul se întoarse brusc spre contesă şi o singură aruncătură de ochi îi fu îndeajuns pentru a recunoaşte că îmbrăcămintea contesei nu era aceea a unei femei care a fost trezită brutal din somn de un incendiu.

— Într-adevăr, domnule, murmură ea.

— Berthe, continuă contele, cea mai mică dintre fiicele noastre, cea care se află aici pe pat învăluită în cuvertură, este greu bolnavă de rujeolă… Soţia mea rămăsese la căpătâiul ei… Din fericire, ferestrele copiilor răspund în curte, iar focul a fost pus de partea cealaltă…

— Şi cum a fost înştiinţată doamna contesă despre dezastru? întrebă judecătorul de instrucţie.

Fără să aştepte o altă întrebare mai precisă, doamna de Claudieuse se apropie.

— Aşa cum v-a spus adineaori soţul meu, domnule, rămăsesem alături de Berthe… Îmi petrecusem alături de ea şi

noaptea trecută şi, din cauza asta, eram destul de obosită şi aţipisem. La un moment dat, am fost trezită de zgomotul unei detunături… Aşa mi s-a părut. Mă întrebam tocmai dacă nu cumva mă înşel când, aproape imediat după aceea, s-a auzit cea de a doua lovitură. Am părăsit camera fetiţelor mai mult mirată decât neliniştită… A! domnule, dar focul era atât de intens încât scara era luminată ca în plină zi… Am coborât în fugă. Uşa care dă în curte era deschisă, am ieşit… La numai cinci sau şase paşi am zărit, la lumina flăcărilor, trupul soţului meu… M-am repezit către el, nu mă mai auzea, inima lui încetase să mai bată, crezusem că a murit, am strigat după ajutor ca o disperată…

Domnii Séneschal şi Daubigeon se cutremurară.

— Bine! aprobă cu un aer foarte satisfăcut domnul Galpin-Daveline, foarte bine!…

— Ştiţi, domnule, continuă contesa, cât de adânc dorm oamenii de la ţară… Cred că am rămas multă vreme singură, îngenuncheată în preajma soţului meu… În cele din urmă, însă, flăcările au fost văzute, oamenii s-au trezit şi, odată cu ei, servitorii şi lucrătorii de la ferma noastră. Toţi au ieşit strigând: „Foc!” Zărindu-mă, au venit spre mine şi m-au ajutat să-l transport pe soţul meu în loc ferit de primejdia care se apropia ameninţătoare.

Doctorul Seignebos asista la toate aceste formalităţi preliminare cu un aer de dispreţuitoare nerăbdare.

Ceilalţi, domnul Séneschal, procurorul Republicii, servitorii înşişi, abia dacă îşi puteau stăpâni emoţia.

El însă, ridica din umeri şi mormăia printre dinţi:

— Formalităţi! Copilării! Sofisticării!

După ce-şi scoase, după ce-şi şterse şi după ce-şi puse la loc

ochelarii cu rame de aur, se aşezase în faţa mesei şchioape, din acea nenorocită de încăpere, pe care orânduia şi alinia cele cincisprezece sau douăzeci de alice de plumb extrase din rănile contelui de Claudieuse.

Dar, auzind ultimele cuvinte ale contesei, se ridică şi se adresă laconic domnului Galpin-Daveline:

— Sper, domnule, că acum îmi veţi restitui bolnavul?…

Jignit – oricine ar fi reacţionat la fel – judecătorul de instrucţie încruntă sprâncenele şi răspunse rece:

— Îmi dau seama, domnule, de însemnătatea misiunii dumneavoastră, dar sarcina mea nu este nici ea mai puţin gravă sau mai puţin urgentă.

— O!…

— În consecinţă, domnule doctor, îmi veţi acorda, cred, încă cinci minute…

— Şi zece dacă doriţi, domnule judecător. Numai că eu vă atrag atenţia asupra faptului că din această clipă fiecare minut care trece poate să primejduiască viaţa rănitului…

Se apropiaseră unul de celălalt şi în ochii lor se citea mânia. Ar fi fost în stare să se ia şi la ceartă la căpătâiul domnului de Claudieuse?

Pesemne că la aceasta se gândise şi contesa când le spuse:

— Domnilor… vă cer iertare…

Poate că intervenţia ei nu ar fi fost suficientă, dacă domnul Séneschal şi domnul Daubigeon nu i-ar fi despărţit adresându-se fiecare, şi în acelaşi timp, altuia.

Domnul Galpin-Daveline se dovedi cel mai încăpăţânat; în ciuda tuturor el spuse:

— Nu mai am, domnule, şi se adresa domnului de Claudieuse, decât o singură întrebare: unde şi cum stăteaţi?

Unde şi cum credeţi că era aşezat asasinul în momentul atentatului?

— Domnule, răspunse contele cu o voce evident obosită, v-am mai spus-o, eram în picioare, în pragul uşii, privind curtea. Asasinul trebuie că pândea la vreo douăzeci de paşi, la dreapta mea, în spatele stivei cu lemne.

După ce consemnă în scris răspunsul rănitului, judecătorul se întoarse către doctor.

— Aţi auzit, domnule? Este rândul dumneavoastră să fixaţi prezumpţia asupra unui punct hotărâtor: la ce distanţă se găsea criminalul în clipa în care a tras?

— Eu nu-s ghicitor, răspunse brutal doctorul.

— A! luaţi seama, domnule, insistă domnul Galpin-Daveline, justiţia, al cărei reprezentant sunt aici, are şi mijloacele şi dreptul de a se face respectată. Sunteţi medic, domnule, şi medicina a ajuns în stadiul în care poate răspunde aproape matematic la întrebarea pe care v-o pun…

Domnul Seignebos rânjea:

— Serios? A ajuns medicina atât de departe? Care medicină? Fără îndoială, medicina legală, cea care este devotată parchetului şi care se află la discreţia preşedinţilor de tribunale…

— Domnule!

Dar medicul nu era omul în stare să suporte un al doilea eşec.

— Ştiu ce vreţi să-mi spuneţi, continuă el liniştit. Nu există niciun manual de medicină legală care să soluţioneze fără discuţie problema la care ne referim. Am studiat şi eu aceste manuale, care sunt armele dumneavoastră, domni magistraţi de instrucţie. Cunosc opinia lui Devergie, a lui Orfila şi mai

cunosc şi opiniile lui Casper, Tardieu, de Briant, Chaudey... Ştiu foarte bine că aceşti domni pretind că pot stabili la centimetru de la ce distanţă a fost tras un foc de armă… Eu nu-s atât de priceput. Eu nu-s decât un biet medic de ţară, un simplu, tămăduitor… Şi, înainte să-mi spun părerea care ar putea tăia capul cine ştie cărui nevinovat, poate, eu trebuie să reflectez, să mă sfătuiesc, să recurg la experienţe.

Era atât de evident că avea dreptate în fond, chiar dacă nu şi în formă, încât domnul Galpin-Daveline se îmblânzi.

— Vă cer părerea, domnule, numai cu titlul de informaţie. Opinia dumneavoastră definitivă va constitui subiectul unui rapont documentat…

— A!… aşa…

— Binevoiţi, vă rog, a-mi comunica neoficial concluziile dumneavoastră ca urmare a examinării rănilor domnului de Claudieuse.

Domnul Seignebos îşi potrivi ochelarii.

— Impresia mea, răspunse el, cu toate rezervele de rigoare, bineînţeles, este că domnul de Claudieuse şi-a dat perfect de bine seama de situaţie. Cred că asasinul era într-adevăr ascuns la distanţa pe care o indică dânsul. Ceea ce pot eu să vă spun este că cele două focuri de armă au fost trase de la distanţe diferite, unul mult mai aproape decât celălalt; dovada este că una dintre răni, cea de la şold, este, cum spun vânătorii, mai degrabă o zgârietură, iar cealaltă, cea de la umăr, o rană serioasă…

— Dar se ştie foarte bine de la ce distanţă poate o armă să rănească serios, întrerupse domnul Séneschal, pe care tonul dogmatic al doctorului îl irita.

Domnul Seignebos se înclină.

— Se ştie? Cine ştie? Dumneavoastră, domnule primar? Eu, unul, nu ştiu, o declar. Este drept însă că eu nu uit, aşa cum uitaţi dumneavoastră, că nu mai avem, ca pe vremuri, numai două sau trei tipuri de arme de vânătoare. V-aţi gândit la imensa varietate a armelor franceze, engleze, americane şi germane care sunt astăzi atât de larg răspândite? Cum îndrăzniţi, domnule, să vă pronunţaţi cu atâta uşurinţă? Oare nu vă daţi seama, tocmai dumneavoastră, un fost avocat şi un magistrat municipal, că toată dezbaterea curţii cu juri se va învârti tocmai asupra acestei grave chestiuni?

Îndată după aceea, decis să nu mai răspundă, doctorul îşi reluă bisturiul şi pensele când, pe neaşteptate, se auziră de afară strigăte atât de îngrozitoare încât domnii Séneschal, Daubigeon şi doamna de Claudieuse se repeziră către uşă.

Iar aceste strigăte erau, vai! foarte întemeiate.

Tavanul corpului principal al clădirii se prăbuşise, acoperind sub dărâmăturile lui pe bietul toboşar care bătuse, cu numai două ceasuri în urmă, alarma generală, Bolton, şi pe un pompier, numit Guillebault, cel mai respectat dintre dulgherii oraşului Sauveterre, tată a cinci copii.

Toate tentativele de a veni în ajutorul victimelor eşuară. Un jandarm şi un fermier din împrejurimi, care încercară să pătrundă până la locul accidentului, erau cât pe ce să rămână în foc şi fură scoşi cu mare greutate şi într-o stare jalnică. Jandarmul avusese cel mai mult de suferit.

Abia atunci îşi dădură oamenii seama cu adevărat de îngrozitoarea crimă pe care o săvârşise incendiatorul…

Atunci, odată cu fumul care ridica spre cer jerbe de scântei, se făcură auzite strigătele de răzbunare.

— Moarte incendiatorului, moarte!

În această clipă, mânia firească a oamenilor îl inspiră pe domnul Séneschal.

— Da, prieteni, strigă el, la moarte! Trebuie să-l descoperim pe incendiator, trebuie neapărat! Şi asta depinde de voi… Este cu neputinţă ca printre voi să nu se afle cineva care să nu ştie ceva… Să se arate şi să vorbească… Gândiţi-vă că cel mai neînsemnat indiciu poate călăuzi paşii Justiţiei. Tăcerea, prieteni, înseamnă complicitate… Gândiţi-vă, consultaţi-vă…

O mulţime de şoapte străbătură adunarea şi apoi se auzi:

— Este cineva care poate vorbi.

— Cine?

— Cocoleu! El s-a aflat aici de la începutul începutului. El este acela care s-a dus să ia din camerele lor fetiţele doamnei de Claudieuse. Unde este? Cocoleu!… Cocoleu!…

Acest Cocoleu era unul dintre năpăstuiţii care-şi târăsc nefericirea de-a lungul câmpiilor. Era idiot, mai mult, era atins de una din acele îngrozitoare maladii nervoase ale cărei accese scutură violent muşchii întregului corp şi, cu deosebire, muşchii obrazului.

Nu era mut, dar izbutea să lege două-trei vorbe numai cu preţul unor mari eforturi şi numai bâlbâindu-se.

Adesea, ţăranii, mucaliţi, îi strigau:

— Dacă ne spui cum te cheamă, capeţi un gologan.

Îi trebuiau cinci minute de bâlbâială pentru a izbuti, în cele din urmă, să rostească numele mamei sale:

— Co… Co… Co… lette.

De aici i se trăgea porecla de Cocoleu.

Se constatase că nu era bun de nimic; nimeni nu-i mai dăduse nicio atenţie şi începuse să vagabondeze. Ar fi pierit de nevoi şi de necazuri dacă steaua lui bună nu i-ar fi îndrumat

paşii spre Valpinson.

Mişcaţi de nenorocirea lui, contele şi contesa de Claudieuse hotărâră să-l reţină la castel.

— L-am găsit! se auziră câteva voci. Iată-l! Iată-l!

Oamenii se dădură în lături şi, îndemnat de câţiva ţărani, se ivi un tânăr.

— Era ascuns acolo, după gard şi nu voia să vină, şmecheru'!

Starea în care se aflau hainele lui Cocoleu arăta că, în adevăr, opusese o mare rezistenţă.

Era un băiat de optsprezece ani, imberb, foarte înalt, extraordinar de slab şi atât de deşelat încât părea pocit. O claie deasă de peri roşii şi ţepeni se adunase deasupra unei frunţi scurte şi teşite. Iar ochii săi mici, gura sa mare şi cu dinţi ascuţiţi, nasul său turtit şi urechile lui mari, toate acestea îi dădeau o expresie stranie de cretin, dar şi de şiret, în acelaşi timp.

— Ce facem cu el? îl întrebară oamenii pe domnul Séneschal.

— Trebuie să-l conducem în faţa judecătorului de instrucţie, prieteni, răspunse primarul, aici, în căsuţa aceea mică în care aţi dus-o pe doamna de Claudieuse…

— Şi va trebui să vorbească, tunară ţăranii… Ai auzit? Da? Atunci vino…

IV

Punându-şi la încercare amorul propriu, pentru a părea flegmatic şi nepăsător, atât doctorul Seignebos cât şi domnul Galpin-Daveline nu schiţară niciun gest pentru a-şi putea da seama de cele ce se petreceau afară.

Doctorul se pregătea să-şi reia treburile şi, metodic, liniştit, ca şi cum s-ar fi aflat în cabinetul său, spălă buretele de care se servise şi şterse pensele şi bisturiul.

La rândul său, judecătorul de instrucţie, în picioare, în mijlocul camerei, cu braţele încrucişate, cu privirea aţintită în gol, părea pierdut în tot felul de combinaţii de neînţeles. Se gândea, poate, că steaua lui cea bună l-a condus în sfârşit spre acel caz răsunător pe care, timp îndelungat, îl dorise din răsputeri.

Dar domnul de Claudieuse era departe de a împărtăşi indiferenţa lor. El se agita în patul său şi, în clipa în care domnii Séneschal şi Daubigeon apărură palizi şi tulburaţi, întrebă:

— De ce toată larma asta?

Şi când i se aduse la cunoştinţă nenorocirea strigă:

— Dumnezeule! Şi eu care mă plângeam pentru că mă vedeam aproape ruinat. Doi oameni morţi!… Asta este adevărata nenorocire… Bieţii oameni, victimele propriului lor curaj!… Bolton, un tânăr de treizeci de ani! Guillebault, un tată de familie, care lasă cinci copii fără sprijin!…

Contesa, care tocmai intrase, auzise ultimele cuvinte rostite de soţul ei.

— Atâta timp cât vom mai avea o bucăţică de pâine, îl

întrerupse ea cu o voce tulburată, nici mamei lui Bolton şi nici copiilor lui Guillebault nu le va lipsi nimic!

Nu mai putu rosti niciun cuvânt.

Ţăranii care-l descoperiseră pe Cocoleu invadaseră încăperea, împingându-l pe prizonier în faţa lor.

— Unde este judecătorul? întrebară ei. Iată un martor…

— Cum? Cocoleu! strigă contele.

— Da, el ştie câte ceva, a spus-o şi trebuie s-o repete în faţa Justiţiei pentru ca incendiatorul să fie descoperit.

Judecătorul era stăpânul situaţiei, înarmat cu puterile aproape nelimitate pe care legea le conferă magistratului.

Luând loc, el se adresă lui Cocoleu:

— Aşadar, băiete, ascultă-mă bine şi încearcă să înţelegi. Ştii ce s-a petrecut în noaptea asta la Valpinson?

— Foc, răspunse idiotul.

— Da, prietene, focul care a distrus casa binefăcătorilor tăi, focul în care au pierit doi sărmani pompieri… Şi asta nu e tot: s-a încercat asasinarea contelui de Claudieuse. Îl vezi, este în patul acesta, rănit şi plin de sânge. Îţi dai seama de durerea doamnei de Claudieuse… Toate aceste nenorociri, prietene, sunt opera unui mizerabil incendiator. Îl dispreţuieşti, nu-i aşa, pe acest mizerabil, îl urăşti, nu?

— Da, spuse Cocoleu.

— Ai vrea să fie pedepsit…

— Da, da!

— Ei bine, trebuie să mă ajuţi să-l descopăr, pentru a fi arestat de jandarmi, trimis în închisoare şi judecat, îl cunoşti, ai spus tu singur că-l cunoşti…

Se opri. Cocoleu tăcea tot timpul.

— La urma urmelor, întrebă magistratul, cu cine a vorbit

nefericitul acesta?

Niciun ţăran nu putu să răspundă acestei întrebări. Se interesară, dar nu aflară nimic. Poate că idiotul nici nu rostise cuvintele care i se atribuiau.

— Ceea ce este sigur, declară unul dintre arendaşii de la Valpinson, este că nenorocitul ăsta fără minte nu doarme, aş putea să zic, niciodată, şi că în fiecare noapte se învârteşte ca un câine de pază în jurul clădirilor…

Această frază se dovedi pentru domnul Galpin-Daveline o adevărată rază de lumină. Şi schimbă brusc forma interogatoriului:

— Unde ţi-ai petrecut seara? îl întrebă el pe Cocoleu.

— În… în... curte…

— Când s-a declarat incendiul dormeai?

— Nu.

— Cum a început?

Încăpăţânat, idiotul îşi aţintise privirile asupra doamnei de Claudieuse cu expresia încrezătoare şi supusă a unui câine care caută să citească în ochii stăpânului său.

— Răspunde, prietene, insistă contesa, supune-te, vorbeşte…

O sclipire de lumină se ivi în ochii lui Cocoleu.

— S-a… s-a… s-a pus focul, se bâlbâi el.

— Intenţionat?

— Da.

— Cine l-a pus?

— Un domn…

Nu exista niciun martor al acestei scene care, pentru a putea auzi mai bine, să nu-şi fi reţinut respiraţia.

— L-ai văzut pe acest domn? întrebă judecătorul de

instrucție.

— Da.

— Şi îl cunoşti?

— Foarte… foarte bine.

— Îi știi numele?

— O! Da.

— Cum se numeşte?

O expresie de îngrozitoare neliniște contractă figura palidă a lui Cocoleu; ezită şi, cu un violent efort, răspunse:

— Bois… Bois… Boiscoran.

Murmure de nemulţumire şi zâmbete neîncrezătoare întâmpinară acest nume.

Nimeni nu avea nicio umbră de ezitare sau de îndoială.

— Domnul de Boiscoran un incendiator? spuneau ţăranii. Cine ar putea să creadă una ca asta?

— Este absurd! declară domnul de Claudieuse…

— N-are nicio noimă! îl aprobară domnii Séneschal şi Daubigeon.

Judecătorul de instrucţie era, de departe, cel mai emoţionat dintre toţi. Devenise excesiv de palid şi erau evidente eforturile pe care le făcea pentru a-şi păstra sângele rece.

Procurorul Republicii se apropie de el.

— În locul dumitale, îi şopti acesta, m-aş opri aici considerând că nu s-a întâmplat nimic.

Domnul Galpin-Daveline era însă unul dintre acei oameni pe care buna părere pe care o au despre ei înşişi îi orbeşte în asemenea măsură, încât s-ar lăsa mai degrabă tăiaţi în bucăţi decât să recunoască faptul că s-au putut înşela.

— Voi merge până la capăt, răspunse el.

Şi se adresă din nou lui Cocoleu în mijlocul unei tăceri atât

de profunde încât s-ar fi auzit şi zborul unei muşte:

— Înţelegi, băiatule, îţi dai tu seama de ceea ce spui? Îţi dai seama că acuzi un om de o crimă îngrozitoare?

Cocoleu, fie că pricepea, fie că nu, era în orice caz într-o stare de evidentă agitaţie, stropi grei de sudoare se prelingeau pe chipul său deprimat şi, din când în când, membrele îi erau scuturate de convulsii.

— Eu… eu… spun adevărul, bâigui el.

— Adică domnul de Boiscoran este cel care a dat foc castelului Valpinson?

— Da.

— Şi cum a făcut-o?

Privirea rătăcită a lui Cocoleu se zbătea fără încetare între contele de Claudieuse, care părea indignat, şi contesa care îl asculta cu un aer îndurerat şi surprins.

— Vorbeşte! insistă judecătorul de instrucţie.

După un alt moment de ezitare, idiotul se porni să explice tot ceea ce văzuse şi-i trebuiră cinci minute de eforturi, de bâlbâieli şi de întorsături pentru a face să se înţeleagă că-l văzuse pe domnul de Boiscoran, pe care-l cunoştea bine, scoţând ziare din buzunarul său, dându-le foc cu un chibrit şi plasându-le sub o căpiţă de fân care se afla foarte aproape de două enorme stive de lemne, stive care, la rândul lor, se sprijineau pe zidul unui şopron plin cu butoaie cu rachiu.

— Asta este nebunie! strigă doctorul, exprimând, fără îndoială, opinia tuturora.

Dar domnul Galpin-Daveline izbutise să-şi stăpânească tulburarea.

Plimbă în jurul său o privire răutăcioasă:

— La prima aprobare sau dezaprobare chem jandarmii şi

evacuez pe toată lumea!

Şi apoi, întorcându-se către Cocoleu:

— Dacă l-ai văzut atât de bine pe domnul de Boiscoran, cum era îmbrăcat?

— Purta un pantalon albicios, răspunse idiotul bâlbâindu-se îngrozitor, o vestă de culoare închisă şi o pălărie mare de pai. Pantalonul era vârât în cizme.

Doi sau trei ţărani se priviră unul pe altul ca şi cum s-ar fi simţit dintr-odată cuprinşi de o bănuială. În această îmbrăcăminte, aşa cum o descrisese Cocoleu, îl întâlneau ei de obicei pe domnul de Boiscoran.

— Şi după ce a dat foc, continuă judecătorul, ce a făcut?

— S-a ascuns în spatele lemnelor.

— Şi după aceea?

— Şi-a pregătit puşca şi în clipa în care stăpânul a ieşit, a tras.

Uitând de durerea pe care i-o pricinuiau rănile, indignat, domnul de Claudieuse se zvârcolea în patul său.

— Este monstruos, ca acest mizerabil idiot să fie lăsat să mânjească un om onorabil cu stupidele lui acuzaţii! Dacă l-a văzut pe domnul de Boiscoran dând foc şi ascunzându-se pentru a mă ucide, atunci pentru ce nu a dat alarma, pentru ce nu a strigat?

Spre marea surprindere a domnilor Séneschal şi Daubigeon domnul Galpin-Daveline repetă cuminte întrebarea.

— De ce nu ai strigat după ajutor? îl întrebă el pe Cocoleu.

Numai că eforturile pe care le făcea de o jumătate de ceas îl storseseră de vlagă pe nefericitul idiot… El izbucni într-un râs prostesc şi, imediat după aceea, cuprins de o criză a bolii sale, căzu zbătându-se şi strigând încât trebui să fie dus.

Judecătorul de instrucţie se ridică şi, palid, emoţionat, cu sprâncenele ridicate, cu buzele strânse, părea să reflecteze.

— Ce vreţi să faceţi? îl întrebă la ureche procurorul Republicii.

— Să merg mai departe… spuse el în şoaptă.

— O!

— Aş putea să fac altfel în situaţia mea? Dumnezeu îmi este martor că, încolţindu-l pe acest idiot nenorocit, ţelul meu era de a face să reiasă absurditatea declaraţiilor sale. Rezultatul a înşelat aşteptările mele…

— Şi acum…

— Nu se mai poate ezita: zece martori au asistat la interogatoriu, onoarea mea este în joc, trebuie să demonstrez inocenţa sau vinovăţia omului acuzat de Cocoleu…

Şi se apropie imediat după aceea de patul domnului de Claudieuse:

— Nu vreţi să-mi spuneţi, domnule, acum, care sunt relaţiile dumneavoastră cu domnul de Boiscoran?

Surpriza şi indignarea împurpurară obrajii contelui.

— Este cu putinţă, domnule, strigă el, să credeţi ceea ce vi s-a spus?

— Nu cred nimic, domnule, spuse judecătorul. Am sarcina de a descoperi adevărul şi întreprind cercetări…

— Doctorul v-a spus care este starea mintală a lui Cocoleu…

— Domnule, vă rog să-mi răspundeţi.

Şi-şi însoţi vorbele cu un gest de mânie.

— Ei bine! răspunse el, relaţiile mele cu domnul de Boiscoran nu sunt nici bune, nici rele. Nu avem niciun fel de relaţii.

— Se spune, aşa am auzit spunându-se, că nu vă aveţi prea

bine…

— Nici bine, nici rău. Eu nu părăsesc Valpinsonul. Domnul de Boiscoran trăieşte la Paris trei sferturi din an. El nu a venit niciodată la mine, eu nu am pus niciodată piciorul în casa lui…

— Aţi fost auzit exprimându-vă în termeni ireverenţioşi la adresa lui…

— Tot ce se poate. Nu suntem nici de aceeaşi vârstă, nu avem nici aceleaşi gusturi, nici aceleaşi puncte de vedere, nici aceeaşi credinţă. El este tânăr, eu sunt bătrân. Lui îi place Parisul şi lumea, mie singurătatea şi vânătoarea. Eu sunt legitimist, el era orleanist şi a devenit democrat. Eu cred că numai descendentul regilor noştri legitimi ne-ar putea salva ţara, el este convins că Republica este salvarea Franţei. Dar putem avea convingeri politice deosebite fără să încetăm să ne stimăm. Domnul de Boiscoran este un bărbat binecrescut. Face parte dintre aceia care în timpul războiului şi-au făcut din plin datoria, a luptat cu curaj, a fost rănit.

Domnul Galpin-Daveline nota răspunsurile contelui cu grijă. Şi, după ce sfârşi:

— Nu este vorba numai despre divergenţele politice. Aţi avut cu domnul de Boiscoran conflicte de altă…

— Neînsemnate.

— Scuzaţi, aţi făcut un schimb de acte.

— Pământurile noastre sunt vecine, domnule. Între noi şerpuieşte o gârlă nenorocită care este un veşnic prilej de plângeri din partea ţărmurenilor.

Domnul Galpin-Daveline plecă capul.

— Nu aţi avut numai aceste neînţelegeri, domnule, spuse el. Aţi avut în văzul şi auzul întregului ţinut discuţii violente.

Contele de Claudieuse părea dezolat.

— E adevărat, am avut un schimb de cuvinte… Domnul de Boiscoran avea doi blestemaţi de baseţi care scăpau mereu din zgarda lor şi veneau să vâneze pe domeniile mele… E de necrezut ce de vânat au putut să distrugă…

— Desigur… Şi într-o zi, când l-aţi întâlnit pe domnul de Boiscoran, l-aţi ameninţat că o să-i împuşcaţi câinii…

— Eram furios, o recunosc, dar greşisem, greşisem de o mie de ori, l-am ameninţat…

— Exact. Eraţi înarmaţi şi unul şi celălalt, v-aţi înfierbântat, dumneavoastră l-aţi ameninţat iar el a pus arma la ochi… Nu are rost să negaţi, zece persoane l-au văzut, o ştiu, mi-a spus-o chiar el.

V

Certurile contelui de Claudieuse cu domnul de Boiscoran fuseseră publice. Era binecunoscut faptul că, de fiecare dată, contele fusese acela care greşise şi că, de fiecare dată, tânărul său vecin fusese acela care cedase.

De ce domnul de Boiscoran, umilit, n-ar fi recurs la acest mijloc pentru a se răzbuna împotriva unui om pe care trebuia să-l urască, credeau oamenii, şi de care, mai ales, trebuia să se teamă…

De aici şi până la a căuta fapte care să vină în sprijinul afirmaţiilor lui Cocoleu nu era decât un pas şi el fu repede făcut. Se alcătuiră grupuri şi, curând după aceea, doi bărbaţi şi o femeie lăsară să se înţeleagă că lumea ar fi mirată dacă i-ar auzi pe ei spunând tot ceea ce ştiu. În clipa în care fură somaţi să vorbească, refuzară, ca de obicei. Apucaseră însă să spună prea multe. De voie, de nevoie fură conduşi în casă, exact în momentul în care domnul Galpin-Daveline îl interoga pe domnul de Claudieuse.

Era atât de mare zgomotul pe care-l făceau oamenii de afară încât, temându-se de o nouă nenorocire, domnul Séneschal se grăbi să iasă.

— Ce s-a mai întâmplat? strigă el.

— Martori! Iată alţi martori! răspunseră ţăranii.

Domnul Séneschal întoarse capul către interiorul camerei şi, după ce schimbă o privire cu domnul Daubigeon:

— Vi se aduc martori, domnule, spuse el judecătorului.

Fără nicio îndoială, domnul Galpin-Daveline nu primi cu plăcere întreruperea. Dar el îi cunoştea foarte bine pe ţărani şi

ştia că este important să profiţi de bunăvoinţa lor şi că nu va putea afla nimic de la ei dacă le-ar da răgazul să se gândească şi să se răzgândească.

— Ne vom relua ceva mai târziu… discuţia, domnule conte, spuse el adresându-se domnului de Claudieuse, apoi îi răspunse domnului Séneschal:

— Să intre martorii, dar singuri şi numai unul câte unul…

Primul care se înfăţişă era fiul unic al unui fermier înstărit din Bréchy, pe care-l chema Ribot. Un flăcău de vreo douăzeci şi cinci de ani, cu umerii largi, cu un cap destul de mic, cu o frunte îngustă şi cu nişte urechi enorme şi roşii.

Se bucura, pe o rază de două leghe, de reputaţia unui seducător irezistibil şi se părea că e destul de mândru de asta.

După ce-l întrebă numele, pronumele, adresa şi vârsta magistratul continuă:

— Ce ştii?

Flăcăul se ridică şi, cu o înfumurare pe care ţăranii i-o înţeleseră atât de bine încât izbucniră imediat în râs, spuse:

— Aveam, în seara asta… o treabă… foarte importantă, de partea cealaltă a castelului Boiscoran. Era puţin trecut de opt. Ziua începuse să scadă când am sosit în preajma eleşteelor de la Seille. Erau atât de umflate, încât apa trecea cam cu vreo două palme peste barajul deversor. Mă întrebam cum să trec fără să mă ud când, de partea cealaltă, venind spre mine şi mergând în sensul opus mie, l-am zărit pe domnul de Boiscoran.

— Eşti sigur că este vorba de el?

— Pe naiba! Din moment ce i-am vorbit!… Dar staţi puţin. Lui nu i-a fost teamă să se ude. Niciuna, nici două şi-a ridicat pantalonii şi i-a vârât în cizmele lui galbene şi a trecut…

Numai atunci m-a văzut şi a părut destul de surprins. Nu eram nici eu mai puţin uimit.

„— Dumneavoastră, domnule?" l-am întrebat. Şi mi-a răspuns: „— Da, trebuie să mă văd cu cineva la Bréchy". Tot ce se putea, cu toate acestea i-am spus: „— Dar e ciudat drumul pe care l-aţi ales!". Începu să râdă. „— Nu ştiam că eleşteele sunt atât de umflate şi credeam c-o să pot să împuşc ceva păsări de apă…" Şi odată cu aceste cuvinte îmi arătă arma de vânătoare. Pe moment nu am văzut nimic ciudat, dar acum, după toate cele ce s-au petrecut, mi se pare destul de straniu…

Această depoziţie fusese consemnată în scris cuvânt cu cuvânt de către domnul Galpin-Daveline.

— Cum era îmbrăcat domnul de Boiscoran? întrebă el.

— Aşteptaţi… Purta un pantalon albicios, o haină de velur de culoare maro şi o pălărie cu boruri largi…

Stupoarea şi neliniştea se citeau pe chipurile contelui şi contesei de Claudieuse, pe chipul domnului Daubigeon şi chiar pe acela al doctorului Seignebos.

Îi izbise în chip deosebit un amănunt din depoziţia lui Ribot: îl văzuse pe domnul de Boiscoran vârându-şi pantalonii în cizme pentru a-i feri de apă… şi pentru a trece barajul deversor.

— Poţi să te retragi, spuse domnul Galpin-Daveline adresându-se lui Ribot. Să intre un alt martor.

Acest alt martor era un bătrânel cu un renume destul de prost, care locuia singur într-o cocioabă aflată la o jumătate de leghe de Valpinson. I se spunea taica Gaudry.

Şi, după ce-şi spuse numele:

— Trebuie să fi fost către ceasurile unsprezece ale serii, spuse el, iar eu străbăteam pădurea Rochepommier, mergând

pe o potecă…

— Te duceai să furi lemne! îl întrerupse sever judecătorul.

— Doamne, dumnezeule, gemu bătrânul împreunându-şi mâinile, se poate să spuneţi una ca asta?… Să fur lemne, eu?… Nu, bunule domn, pur şi simplu mă duceam să mă culc pe undeva prin fundul pădurii ca să pot să mă aflu acolo odată cu ivirea primelor raze ale soarelui pentru a culege ciuperci şi mânătărci pe care să le vând apoi la Sauveterre… Mergeam, aşadar, pe potecă şi, dintr-odată, aud paşii unui om… Bineînţeles, mi s-a făcut frică…

— Pentru că aveai de gând să…

— O! nu, bunule domn, nu, dar era noapte, înţelegeţi? În sfârşit, mă ascund în spatele unui copac şi, puţin după aceea, îl văd pe domnul de Boiscoran trecând pe lângă mine; cu toate că era întuneric, eu l-am recunoscut foarte bine şi cred că era furios, căci vorbea singur în gura mare, înjura, gesticula şi, din când în când, rupea şi smulgea crengi şi frunze…

— Avea vreo armă la el?…

— Da, bunul meu domn, şi tocmai din cauza acestei arme mi s-a făcut mie frică, îl crezusem jandarm…

Al treilea şi ultimul dintre martori era o bună şi cinstită arendaşă, mama Courtois, a cărei moşioară se afla de partea cealaltă a pădurii Rochepommier.

— Nu ştiu mare lucru, dar ce ştiu o să vă spun: pentru că speram să avem mulţi lucrători zilele astea, mă dusesem cu măgarul la moară, la Sauveterre ca să caut făină. Nu era gata măcinată, dar morarul mi-a spus că-mi dă dacă aştept şi dacă iau masa cu el. Către ceasurile zece am luat un sac pe care băieţii de la moară l-au suit pe spinarea măgarului şi am plecat la drum.

Străbătusem calea pe jumătate şi, cred că erau ceasurile unsprezece când, ajungând în pădurea Rochepommier, măgarul făcu un pas greşit şi sacul cu făină căzu. Eram tare încurcată pentru că singură n-aş fi fost în stare să-l urc; dintr-odată, la zece paşi de mine, un bărbat ieşi din pădure. Îl strig, se apropie. Era domnul de Boiscoran. Îl rog să mă ajute şi, fără să stea pe gânduri, îşi pune arma jos, apucă sacul şi-l urcă. Eu îi mulţumesc, el îmi spune n-ai pentru ce şi… Asta-i tot.

După ce mama Courtois se retrase regretând, pesemne, tot ce spusese, primarul strigă:

— Mai este cineva care ştie ceva?

Şi, cum nimeni nu se înfăţişă, el închise uşa adăugând:

— Şi acum, prieteni, îndepărtaţi-vă şi lăsaţi justiţia să gândească în linişte.

Justiţia, în persoana judecătorului de instrucţie, căzuse pradă celor mai cumplite chinuri.

Consternat în asemenea măsură încât nici nu mai reacţiona, domnul Galpin-Daveline rămăsese la masa la care scrisese depoziţiile, cu capul sprijinit în palme, părând să caute o cale de ieşire din această situaţie.

Se ridică dintr-odată, uitând de morga lui obişnuită şi abandonând masca lui de glacială nepăsare:

— Ei bine, făcu el, ca şi cum ar fi aşteptat un ajutor sau ar fi sperat că va primi un sfat bun, ei bine..!

Nimeni nu-i răspunse.

Uimirea îi stăpânea pe toţi cei care-l înconjurau: contele şi contesa de Claudieuse, domnul Séneschal, procurorul Republicii şi chiar doctorul Seignebos.

Fiecare dintre ei căuta să-şi explice aceste concluzii uluitoare, de neconceput!

În sfârşit, după o clipă de tăcere, judecătorul reluă cu amărăciune:

— Vedeţi, domnilor, am avut dreptate să-l interoghez pe Cocoleu… O! Nu încercaţi să-mi demonstraţi contrariul: împărtăşiţi în clipa de faţă aceleaşi îndoieli şi aceleaşi bănuieli ca mine. Cine dintre dumneavoastră ar putea să susţină că, sub imperiul unei emoţii puternice, acest nefericit nu s-a aflat, timp de câteva minute, în deplinătatea facultăţilor sale mintale! Când v-a spus că a asistat la înfăptuirea crimei şi că l-a văzut pe criminal, aţi ridicat din umeri. Au venit însă alţi martori şi din ansamblul depoziţiilor lor rezultă un mănunchi de îngrozitoare prezumpţii.

Se înflăcăra.

Rutina profesională, mai tare decât orice, îl stăpânea.

— Domnul de Boiscoran, continuă el, a venit în seara asta la Valpinson. Lucrul acesta nu mai poate fi contestat. Or, cum a venit? Ascunzându-se. De la castelul Boiscoran până la castelul Valpinson există două drumuri frecventate, cel de la Bréchy şi cel care ocoleşte eleşteele. A folosit domnul de Boiscoran vreunul din aceste două drumuri? Nu. Pentru a ajunge aici el o apucă de-a dreptul prin mlaştină cu riscul de a se înfunda şi de a intra în apă până la umeri. Pentru a pleca de aici, el se aventurează prin pădurea de la Rochepommier, în ciuda întunericului şi în ciuda pericolului evident de a se rătăci şi de a fi nevoit să umble aiurea până la ziuă. Ce nădăjduia el oare? Să nu fie văzut, este limpede ca lumina zilei. Şi, de fapt, cu cine s-a întâlnit? Cu un mare crai, cu Ribot, care se ascundea el însuşi căci mergea la o întâlnire amoroasă. Cu un hoţ de lemne, Gaudry, a cărui singură grijă era aceea de a-i evita pe jandarmi. Cu o fermieră, cu mama Courtois, pe care o

întâmplare neaşteptată a întârziat-o din drum. Îşi luase toate măsurile de prevedere, dar Providenţa veghea…

— O! Providenţa… mormăi doctorul, Providenţa! Aşadar, un rechizitoriu în toată regula, continuă Seignebos. Şi bazat pe ce? Bazat pe răspunsurile unui nenorocit pe care eu, ca medic, îl declar inconştient şi nerăspunzător pentru cuvintele sale. Inteligenţa nu se aprinde şi nu se stinge într-un creier aşa cum se aprinde şi se stinge gazul într-o lampă. Eşti sau nu eşti idiot, iar el a fost dintotdeauna şi va fi întotdeauna. Dar, dumneavoastră pretindeţi că celelalte depoziţii sunt concludente. Aşa vi se pare dumneavoastră. De ce? Pentru că v-au influenţat acuzaţiile lui Cocoleu. Fără aceste acuzaţii v-ar fi preocupat ce-a făcut sau ce n-a făcut domnul de Boiscoran? S-a plimbat toată seara! Oare nu are dreptul s-o facă? A străbătut mlaştina! Cine putea să-l împiedice? A trecut prin pădure! Este interzis? A fost întâlnit! Şi nu este firesc să fi fost întâlnit? Dar, din clipa în care un idiot îl acuză, toate gesturile lui devin suspecte. Vorbeşte! Este o dovadă de sânge rece. Tace! Este o dovadă că l-au cuprins remuşcările. În loc să pronunţe numele domnului Boiscoran, Cocoleu ar fi putuit foarte bine pronunţa numele meu, Seignebos. Toate gesturile mele ar fi fost atunci suspectate şi, fiţi pe pace, s-ar fi descoperit o mie de dovezi în sprijinul vinovăţiei mele. Şi ar fi fost foarte interesant, de altfel, pentru că opiniile mele sunt şi mai îndrăzneţe decât cele ale domnului de Boiscoran… Căci adevărul acesta este: domnul de Boiscoran e republican, domnul de Boiscoran nu recunoaşte o altă putere şi o altă magistratură decât pe aceea a poporului…

— Doctore, îl întrerupse procurorul Republicii, doctore, gândeşte-te bine la ceea ce spui…

— Mă gândesc foarte bine, pe naiba, şi…

Fu însă din nou întrerupt, dar de această dată de către domnul Claudieuse.

— Eu, unul, declară contele, recunosc ponderea probabilităţilor pe care le invocă domnul judecător de instrucţie. Dar, mai presus de aceste probabilităţi, eu plasez un fapt precis: caracterul omului acuzat. Domnul de Boiscoran este un cavaler şi un om de suflet, el nu este în stare să comită o asemenea crimă…

Ceilalţi îl aprobară.

— Iar eu, rosti domnul Séneschal, aş spune aşa: ce rost ar avea această crimă? A! Dacă domnul Boiscoran nu ar fi avut nimic de pierdut… Dar puteţi să-mi arătaţi pe aici un bărbat mai fericit decât el, un bărbat tânăr, sănătos, teribil de bogat, stimat şi a cărui prietenie să fie mai căutată? Şi mai există un fapt, care continuă să fie secret de familie, dar pe care pot să vi-l comunic şi care va înlătura, cred, orice bănuială: domnul, de Boiscoran este îndrăgostit nebuneşte de domnişoara Denise de Chandoré, dânsa îl iubeşte cu aceeaşi tărie şi căsătoria lor a fost fixată acum două zile pentru 20 ale lunii viitoare.

Timpul trecea…

Clopotniţa de la Bréchy vesti patru şi jumătate. Se făcuse ziuă şi razele soarelui mângâiau ferestrele.

Dar niciunul dintre oamenii pe care evenimente atât de grave îi strânsese în jurul patului domnului de Claudieuse nu remarcase acest lucru.

Fără să facă un gest, fără să rostească o vorbă, domnul Galpin-Daveline ascultase obiecţiile şi se simţea acum din nou stăpân pe el. După câteva clipe, ridicând privirile spuse:

— În mai mare măsură decât dumneavoastră, domnilor, eu

vreau să cred în nevinovăţia domnului Boiscoran… Domnul Daubigeon, care ştie ce vreau să spun, poate s-o confirme… Înaintea dumneavoastră, sufletul meu pleda pentru nevinovăţia lui… Dar eu sunt reprezentantul legii: mai presus de sentimentele mele există datoria mea… Eu sunt acela care trebuie să spulbere, oricât ar fi de stupidă sau de absurdă, acuzaţia lui Cocoleu! Ce pot eu să fac dacă trei depoziţii neaşteptate au venit să dea acestei acuzaţii un caracter de îngrijorătoare verosimilitate?

Contele de Claudieuse se lamenta:

— Ceea ce este îngrozitor, spuse el, este faptul că domnul de Boiscoran mă crede duşmanul său. Numai de nu i-ar da prin minte că aceste bănuieli îngrozitoare au fost iscate de mine sau de soţia mea. A! De ce nu mă pot ridica din acest pat!… Dar aş dori, domnilor, ca domnul de Boiscoran să ştie că am garantat pentru persoana lui aşa cum aş fi făcut-o pentru mine însumi! Cocoleu! Ce imbecil!… A! Geneviève, draga mea soţie, de ce oare l-ai îndemnat să vorbească! Dacă n-ai fi insistat tu, el s-ar fi încăpăţânat să tacă!…

Doamna de Claudieuse se resimţea de pe urma întâmplărilor acelei nopţi.

În timpul primelor ceasuri o susţinuse exaltarea care urmează după marile crize, de câteva clipe, însă, ea se prăbuşise într-un fotoliu aflat în preajma patului în care dormeau fetiţele ei, cu capul cufundat într-o pernă, părea să doarmă. Dar nu dormea.

Auzind vorbele soţului său se ridică, palidă, aprigă, cu ochii înroşiţi şi, cu o voce pătrunzătoare rosti:

— Cum?!… S-a încercat asasinarea lui Trivulce, copiii erau gata să piară în flăcări şi aş fi putut să las să scape mijlocul prin

care acest mizerabil asasin putea fi descoperit? Nu! Trebuia să fac ceea ce am făcut! Orice s-ar întâmpla, eu nu regret nimic…

— Dar domnul de Boiscoran nu este vinovat, Geneviève, nu se poate să fie vinovat. Cum crezi că un om care are imensa fericire de a fi iubit de Denise de Chandoré, un om care numără zilele ce-l mai despart de căsătorie, cum crezi că un asemenea om ar fi putut săvârşi o crimă atât de înspăimântătoare?…

— Să-şi dovedească nevinovăţia! spuse cu asprime contesa.

— Desigur, preciză domnul Séneschal, nu va mai dura mult până ce domnul Boiscoran va fi dezvinovăţit. Dar, potrivit obiceiului, care dăinuie în ţara noastră, această bănuială îl va urmări de-a lungul întregii vieţi. Şi, peste douăzeci de ani, când se va vorbi despre Boiscoran se va spune: „A! da, ăla care a dat foc la Valpinson...”

Nu domnul Galpin-Daveline, ci procurorul Republicii fu acela care-i răspunse.

— Nu cred că aş putea, spuse el cu tristeţe, să împărtăşesc punctul de vedere al domnului primar, dar asta nu are nicio importanţă. După toate cele ce s-au petrecut, domnul judecător de instrucţie nu mai poate da înapoi, datoria lui îl împiedică şi îl împiedică, în primul rând, interesele celui acuzat. Ce-ar spune toţi aceşti ţărani care au ascultat acuzaţiile lui Cocoleu precum şi depoziţiile martorilor, dacă ancheta ar fi abandonată? Ar spune că domnul de Boiscoran este fără doar şi poate vinovat, dar, pentru că e nobil şi bogat, nu este urmărit. Pe cuvântul meu de onoare, eu cred în nevinovăţia lui totală. Dar tocmai pentru că aceasta e convingerea mea, susţin că el trebuie determinat să şi-o dovedească singur. Vom găsi mijloacele. Când l-a întâlnit pe Ribot i-a spus că se ducea la

Bréchy ca să se întâlnească cu cineva…

— Şi dacă nu s-a dus? obiectă domnul Séneschal. Şi dacă nu s-a întâlnit cu nimeni? Dacă aoest răspuns nu era decât un pretext pentru a satisface curiozitatea indiscretă a lui Ribot?

— Foarte bine, nu va avea altceva de făcut decât să declare justiţiei care este adevărul. Nu sunt neliniştit. Şi iată, există o probă materială care, deasupra oricăror alte consideraţii, îl scoate din cauză pe domnul Boiscoran. Dacă, prin absurd, ar fi avut de gând să-l ucidă pe domnul de Claudieuse, nu şi-ar fi încărcat arma cu cartuşe de vânătoare, ci cu gloanţe…

— Şi nu s-ar fi putut întâmpla ca de la zece metri să nu mă nimerească… spuse contele.

Ciocănituri puternice se auziră în uşă.

— Intră! strigă domnul Séneschal.

Uşa se deschise şi intrară trei ţărani, aferaţi, dar evident mulţumiţi.

— Am descoperit ceva destul de ciudat, spuse unul dintre ei.

— Ce? întrebă domnul Galpin-Daveline.

— S-ar spune, pe legea mea, că este o cutie, dar Pitard pretinde că e vorba de tubul unui cartuş.

Domnul de Claudieuse se ridicase în perne.

— Să văd!… spuse el repede. Zilele trecute am tras mai multe focuri de armă prin preajma casei pentru a goni păsările care furau fructe; am să văd dacă tubul acesta este al meu.

Ţăranul i-l arătă.

Era intact şi se putea citi literele imprimate pe el: Klebb.

— Tubul acesta nu mi-a aparţinut niciodată, spuse contele.

Devenise dintr-odată palid, atât de palid încât soţia lui se apropie de el şi-l întrebă:

— Ce este?…

Contele nu-i răspunse.

Era atât de elocventă această tăcere, încât contesa, căreia aproape că i se făcuse rău, murmură:

— Aşadar, Cocoleu era perfect conştient!

Domnului Galpin-Daveline nu-i scăpase niciun detaliu al acestei scene. Pe toate chipurile celor din jurul său se putea citi îngrijorarea.

Şi totuşi el nu făcu nicio remarcă.

Luă din mâinile domnului de Claudieuse tubul de metal care putea deveni o piesă dintre cele mai importante şi, timp de peste un minut, îl suci şi-l răsuci în toate părţile, examinându-l cu o deosebită atenţie.

Apoi se adresă ţăranilor rămaşi în pragul uşii:

— Unde aţi descoperit acest tub de cartuş, prieteni?

— Foarte aproape de vechiul turn, acela care aparţinuse vechiului castel, acolo unde se strâng uneltele, turnul acela acoperit tot cu iederă…

Domnul Séneschal izbutise să-şi stăpânească uluirea de care fusese cuprins în clipa în care îl văzuse pălind pe domnul de Claudieuse.

— Desigur, spuse el, asasinul n-a tras din locul acela. De acolo nici măcar nu se vede uşa castelului.

— Se poate, răspunse judecătorul, dar învelitoarea unui cartuş nu cade neapărat în locul de unde s-a tras. Ea cade numai atunci când deschizi arma pentru a o încărca din nou…

Observaţia era atât de exactă, încât nici doctorul Seignebos nu îndrăzni să protesteze.

— Şi acum, prieteni, reluă domnul Galpin-Daveline, să-mi spuneţi care dintre voi a descoperit tubul de cartuş?

— Eram împreună când l-am zărit şi când l-am strâns…

— Îmi veţi spune, în cazul acesta, toţi trei numele voastre şi adresele pentru a vă putea cita dacă va fi nevoie.

Odată această formalitate îndeplinită, oamenii se retraseră, după ce salutară respectuos; se auzi în aceeaşi clipă tropotul unui cal. Puţin mai târziu, omul care fusese trimis la Sauveterre pentru a aduce medicamente intră. Era furios.

— Dobitocul de farmacist! Nu credeam c-o să mai deschidă vreodată!

Doctorul Seignebos luă pachetele aduse.

Şi, înclinându-se în faţa judecătorului de instrucţie cu un zâmbet ironic:

— Ştiu foarte bine, domnule, spuse el, cât este de urgentă nevoia de a se tăia capul asasinului, dar cred că este cel puţin la fel de grabnică nevoia de a îngriji viaţa celui asasinat. Am întrerupt pansarea domnului de Claudieuse mai mult decât mi-ar fi fost îngăduit… Şi acum vă rog să aveţi amabilitatea de a mă lăsa singur să-mi fac meseria în linişte…

VI

Din clipa aceea nimic nu-i mai reţinea nici pe judecător, nici pe procurorul Republicii şi nici pe domnul Séneschal.

După ce o salutară pe contesa de Claudieuse, după ce strânseră mâna contelui făgăduind că-i vor trimite ştiri, ieşiră.

Nemaiavând ce mistui, focul se stingea.

Câteva ceasuri fuseseră suficiente pentru a distruge fructul unei munci care începuse cu mulţi ani în urmă.

Din domeniul acela fermecător şi invidiat, care fusese Valpinson, nu mai rămâneau decât ziduri arse şi prăbuşite, mormane de cenuşă şi resturi fumegânde.

— Ce flagel! murmură domnul Séneschal.

Pompierii îl zăriseră pe primar şi îl salutară. Acesta se îndreptă repede către ei şi, pentru prima dată de când se dăduse alarma, judecătorul de instrucţie şi procurorul Republicii se găsiră singuri.

Erau foarte aproape unul de celălalt şi o bună bucată de vreme păstrară tăcerea, fiecare încereând să citească în ochii celuilalt ceea ce gândeşte.

— Ei bine? întrebă domnul Daubigeon.

Domnul Galpin-Daveline tresări.

— Este o afacere îngrozitoare… murmură el.

— Şi ce părere ai?…

— E! Dacă aş şti… Mi-am pierdut capul, am impresia că am devenit o jucărie în vârtejul unui infernal coşmar…

— Crezi, aşadar, în vinovăţia domnului de Boiscoran?

— Nu cred nimic. Raţiunea îmi spune că este nevinovat, că nu se poate să fie vinovat şi totuşi văd ridicându-se împotriva

lui dovezi copleşitoare.

Procurorul era consternat.

— De ce oare te-ai încăpăţânat, în ciuda tuturor, să-l interoghezi pe Cocoleu, un imbecil?

Judecătorul de instrucţie se revoltă.

— Aşadar, domnule, îmi reproşaţi faptul că am dat ascultare glasului conştiinţei mele?

— Nu-ţi reproşez nimic.

— S-a comis o crimă îngrozitoare, era de datoria mea să încerc tot ce era omeneşte cu putinţă pentru descoperirea făptuitorului.

— Da!... Iar omul care este acuzat îţi este prieten şi nu demult prietenia lui conta printre şansele de reuşită în viitor…

— Domnule!

— Te miră faptul că sunt atât de bine informat? Să fim serioşi, nimic nu scapă curiozităţii avide a unui mic orăşel… Ştiu foarte bine că vrei cu ardoare să intri în familia domnului de Boiscoran şi că pui mare preţ pe sprijinul său pentru a putea dobândi mâna uneia dintre verişoarele sale.

— Nu neg.

— Din păcate, însă, te-ai lăsat sedus de perspectivele unei afaceri răsunătoare; ai lăsat prudenţa la o parte şi iată că proiectele s-au dus pe apa sâmbetei. Fie că este vinovat, fie că nu este, familia domnului de Boiscoran nu-ţi va ierta niciodată faptul că ai intervenit. Dacă se va dovedi vinovat, îţi va reproşa faptul că l-ai trimis în faţa Curţii cu juri; dacă se va dovedi nevinovat, nu-ţi va ierta faptul că l-ai bănuit.

— Şi ce aţi face în locul meu, domnule? întrebă domnul Galpin-Daveline.

— M-aş recuza, cu toate că este destul de târziu.

— Ar însemna să-mi compromit cariera.

— Ar fi de dorit să se întâmple aşa decât să-ţi asumi povara unei afaceri căreia nu-i vei putea imprima nici calmul, nici imparţialitatea care sunt primele şi cele mai importante dintre virtuţile necesare unui magistrat de instrucţie…

Pe măsură ce-l auzea vorbind, judecătorul se enerva.

— Domnule! strigă el, credeţi că aş fi în stare să mă abat de la îndatoririle mele din considerente amicale sau de interes personal?

— N-am spus asta.

— Ca şi când nu m-aţi fi văzut la treabă! S-a citit ceva pe chipul meu în clipa în care numele domnului de Boiscoran a ieşit de pe buzele lui Cocoleu? Dacă ar fi fost vorba de altcineva, poate că m-aş fi oprit. Dar domnul de Boiscoran este prietenul meu, contez pe sprijinul lui şi tocmai de aceea am insistat, insist şi voi insista.

Procurorul Republicii ridică din umeri.

— Tocmai asta este, spuse el. Pentru că domnul de Boiscoran îţi este prieten, pentru că ţi-e teamă că ai să fii taxat drept laş, vrei să fii dur cu el, nemilos, nedrept chiar… Pentru că sprijinul lui îţi este necesar, vrei cu tot dinadinsul să-l găseşti vinovat!… Şi vrei să-mi spui că asta este imparţialitate…

Domnul Galpin-Daveline se îmbătoşă:

— Sunt sigur de mine! rosti el.

— Fii atent…

— Hotărârea mea este definitivă, domnule.

Era şi timpul. Domnul Séneschal, însoţiţ de căpitanul Parenteau, se înapoia.

— Ei bine, domnilor, întrebă el, ce aţi hotărât?

— Plecăm la Boiscoran, răspunse judecătorul de instrucţie.

— Cum?! Atât de repede?!

— Da. Ţin să-l găsesc pe domnul de Boiscoran dormind. Ţin atât de mult, încât mă voi lipsi chiar de grefierul meu.

Căpitanul Parenteau se înclină.

— Grefierul dumneavoastră este aici, domnule, spuse el şi acum câteva minute întreba de dumneavoastră…

Şi apoi, cu vocea lui frumoasă, începu să strige:

— Méchinet! Méchinet!

Un omuleţ jovial şi grăsuliu, care începuse să înălbească, alergă de îndată şi începu să istorisească imediat cum venise la el un vecin care-i povestise întâmplarea şi care-i spusese că domnul judecător plecase şi cum, dând ascultare zelului său, pornise la drum, singur, pe jos.

— Şi cum veţi pleca la Boiscoran, domnule? îl întrebă primarul pe domnul Galpin-Daveline.

— Nu ştiu, Méchinet o să caute el vreun mijloc de locomoţie.

Prompt, grefierul era gata să ţâşnească, dar domnul Séneschal îl opri.

— Nu căutaţi, îi spuse el, voi pune la dispoziţia dumneavoastră calul şi trăsura mea. Primul ţăran ieşit în cale vă va conduce. Căpitanul Parenteau şi cu mine vom folosi, pentru a ne întoarce la Sauveterre, cabrioleta unui fermier din Bréchy. Căci trebuie să ne întoarcem foarte repede. Tocmai am primit ştiri destul de îngrijorătoare. Mă tem că vor fi dezordini. Ţărăncile care plecau la târg au povestit, exagerând mult, toate nenorocirile petrecute aici în cursul nopţii. Au dat asigurări cum că zece sau doisprezece oameni au fost ucişi sau răniţi şi că incendiatorul, domnul de Boiscoran, ar fi fost arestat. Mulţimea s-a îndreptat către văduva nefericitului de Guillebault, iar în faţa casei domnişoarelor de Lavarande,

acolo unde locuieşte logodnica domnului de Boiscoran, domnişoara Denise de Chandoré, are loc o manifestaţie…

În alte împrejurări, domnul Séneschal nu ar fi consimţit pentru nimic în lume să dea pe mâini străine calul său – pe Caraby – poate cel mai bun cal din toată regiunea.

Era însă teribil de tulburat, se vedea lucrul acesta în ciuda eforturilor pe care le făcea pentru a rămâne calm şi demn, aşa cum îi şade bine unui om cu autoritatea sa.

Făcu un semn şi în câteva clipe trăsura sa fu gata.

Numai că, atunci când ceru un vizitiu voluntar, nu se oferi nimeni.

Toţi cei ce-şi petrecuseră noaptea pe afară se grăbeau să se întoarcă la ei acasă unde-i aşteptau fel de fel de treburi.

Şi atunci, văzându-i pe ceilalţi că ezită:

— Ei bine, eu voi fi acela care va conduce trăsura justiţiei, declară fiul lui Ribot, flăcăul acela care-l întâlnise pe domnul de Boiscoran în dreptul eleşteelor de la Seille.

Punând mâna pe bici şi pe hăţuri, el luă loc pe bancheta din faţă în timp ce procurorul Republicii, judecătorul de instrucţie şi grefierul Méchinet luau şi ei loc în trăsură.

— Să ai grijă de Caraby, îi recomandă domnul Séneschal.

— Nu vă fie teamă, domnule primar, răspunse flăcăul trăgând zdravăn de hăţuri, dacă dau prea tare cu biciul mă opreşte domnul Méchinet…

S-ar fi putut spune că acest Méchinet era o forţă la Sauveterre şi oamenii cei mai de vază, chiar, se bizuiau pe el.

Funcţiile sale oficiale erau destul de umile şi destul de prost plătite, dar el găsise mijlocul de a-şi rotunji câştigurile, fără ca tribunalul să fi avut ceva împotrivă, printr-o mulţime de ocupaţii paralele care-i aduceau nu numai parale, ci şi o mare

autoritate.

Era temut şi oamenii se fereau de limba lui ascuţită. Nu s-ar fi putut spune că făcuse cuiva vreun rău – nu era el chiar atât de prost – dar din pricina răului pe care ar fi putut să-l facă, gândeau unii, prin faptul că era omul cel mai bine informat din Sauveterre, la curent cu toate intrigile, cu toate murdăriile şi cu toate mişmaşurile, era de temut.

Asta se datora unei anumite situaţii.

Celibatar fiind, el locuia la surorile lui, domnişoarele Méchinet, cele mai bune croitorese din oraş.

Cu ajutorul lor, el îşi purta ochii şi urechile prin toate straturile sociale, cunoştea orice cancan.

Un asemenea om nu şi-ar fi justificat renumele dacă n-ar fi cunoscut tot ce se putea cunoaşte cu privire la trecutul domnului de Boiscoran.

Aşa se face că, în timp ce trăsura alerga sub soarele unei splendide zile de iunie, el debita ceea ce botezase a fi cazierul judiciar al suspectului.

Domnul de Boiscoran – Jacques era prenumele său – nu locuia niciodată mai mult de o lună la castel. El trăia la Paris, unde familia lui avea, în strada Universităţii, o locuinţă confortabilă.

Tatăl său, marchizul de Boiscoran, stăpânul, unor frumoase pământuri, deputat sub Ludovic-Filip, reprezentant în 1848, se retrăsese din afaceri odată cu venirea la putere a celui de-al doilea imperiu şi-şi cheltuia, de atunci, averea colecţionând tot soiul de bibelouri de artă, porţelanuri fine şi obiecte de faianţă, pe care le descrisese într-o lucrare monografică.

Mama lui, din familia Chalusse, se bucurase de faima uneia dintre cele mai fermecătoare şi mai spirituale femei de la

curtea regelui-cetăţean.

Deşi părinţii lui trăiau, Jacques de Boiscoran avea o avere personală considerabilă: douăzeci sau treizeci de mii de livre ca rentă.

Această avere, care cuprindea castelul de la Boiscoran, pământurile înconjurătoare, pădurile şi păşunile, îi fusese lăsată moştenire de către unul din unchii săi, fratele cel mare al tatălui, care murise văduv şi fără copii în 1868…

Jacques de Boiscoran era pe atunci un om de douăzeci şi şase, cel mult douăzeci şi şapte de ani, negricios, înalt, puternic, nu neapărat băiat frumos, dar având, lucru mult mai important, un fel plăcut de a fi care atrage în chip deosebit.

Oamenii care avuseseră a face cu el la Sauveterre îl caracterizau ca un tip loial şi generos, mare iubitor de viaţă, vesel şi spiritual, calităţi devenite tot mai rare.

Cu prilejul invaziei germane, fusese numit căpitanul unei brigăzi mobile şi – lucru destul de ruşinos – s-au găsit oameni care să spună că n-a ştiut, aşa cum au făcut alţii, să evite primejdiile cele mai mari.

Îşi condusese vitejeşte oamenii la luptă şi se bătuse atât de bine încât generalul Chanzy socotise necesar să aplice o panglică roşie peste una din rănile sale.

— Şi un asemenea om ar putea fi în stare de o crimă atât de josnică? întrebă domnul Daubigeon adresându-se judecătorului de instrucţie. Nu! Nu este cu putinţă. Primele lui cuvinte vor risipi fără îndoială toate temerile noastre…

— Şi asta se va întâmpla foarte curând, spuse Ribot, căci iată, sosim…

VII

Erau ceasurile şapte în clipa în care trăsura justiţiei pătrunse în curtea castelului de la Boiscoran – o curte mare, plină cu arbori şi mărginită de clădiri.

Servitorii erau la treabă. În faţa uşii de la intrare, Antoine, valetul domnului de Boiscoran, în picioare, supraveghea treburile fumându-şi ţigara la soare.

Era un bărbat de aproape cincizeci de ani, destul de vioi încă, pe care domnul Jacques de Boiscoran îl moştenise de la unchiul său odată cu castelul şi cu întreaga avere.

Fusese căsătorit, soţia îi murise, dar fiica sa era şi ea în slujba marchizei de Boiscoran.

Născut în mijlocul acestei familii, cum n-o părăsise niciodată, el se considera un membru al ei şi nu făcea niciun fel de distincţie între interesele lui şi acelea ale stăpânilor lui.

Şi, de fapt, era socotit mai degrabă un prieten decât un servitor şi credea că e la curent cu toate treburile domnului de Boiscoran…

Văzându-i pe judecătorul de instrucţie şi pe procurorul Republicii coborând din trăsură, Antoine îşi aruncă ţigara şi le ieşi în întâmpinare salutându-i cu zâmbetul pe buze:

— A! iată o surpriză, domnilor! Domnul va fi cum nu se poate mai bucuros!

Faţă de nişte oameni străini, Antoine nu şi-ar fi îngăduit să vorbească în felul acesta, căci era deosebit de atent la etichetă, dar el îl văzuse de nenumărate ori la castel pe domnul Daubigeon şi era la curent cu proiectele dintre domnul Galpin-Daveline şi stăpânul său.

Cu atât mai mare fu mirarea lui când îi văzu pe cei doi oameni ai legii purtându-se destul de rece şi când îl auzi pe judecător întrebându-l sever:

— Domnul de Boiscoran s-a trezit?

— Încă nu, răspunse el, şi domnul mi-a recomandat să-l las să doarmă… S-a întors târziu aseară şi are intenţia să rămână toată dimineaţa în pat…

Instinctiv, judecătorul de instrucţie şi procurorul priviră în direcţii diferite, de teamă ca nu cumva să se uite unul în ochii celuilalt.

— A! Domnul de Boiscoran s-a întors târziu? insistă domnul Galpin-Daveline.

— Către miezul nopţii, mai degrabă după miezul nopţii decât înainte.

— Şi când a plecat?

— Către ceasurile opt.

— Cum era îmbrăcat?

— Ca de obicei: purta un pantalon gri deschis, o jachetă din velur maro şi o mare pălărie de pai.

— Îşi luase şi arma?

— Da, domnule.

— Ştii unde s-a dus?

Numai respectul pe care Antoine îl datora prietenilor stăpânului său îl putuse determina să răspundă acestui interogatoriu pe care, de altfel, îl socotea cât se poate de nepotrivit.

Această ultimă întrebare i se păru că depăşeşte orice limită.

Şi tocmai de aceea răspunse pe un ton de reţinută ofensă:

— Când domnul pleacă nu am obiceiul să-l întreb unde se duce şi nici de unde vine atunci când se întoarce.

Domnul Daubigeon înţelese foarte bine care erau sentimentele prea-cinstitului valet.

— Să nu crezi, prietene, că-ţi punem toate aceste întrebări din pură curiozitate. Răspunde. Nici nu-ţi dai seama în ce măsură îţi slujeşti stăpânul fiind sincer cu noi.

Privirea uluită a lui Antoine trecea de la judecătorul de instrucţie la procuror şi de la grefier la Ribot care, coborât şi el din trăsură, îl legase pe Caraby de un pom.

— Vă jur, domnilor, răspunse acesta, că nu ştiu unde şi-a petrecut seara domnul de Boiscoran.

— Şi nici nu bănuieşti?

— Nu.

— Poate că s-a dus la Bréchy, la un prieten?

— Nu ştiu să aibă vreun prieten la Bréchy.

— Ce-a făcut după ce s-a înapoiat?

Bravul servitor era din ce în ce mai neliniştit.

— Să vedem… spuse el. După ce s-a înapoiat, domnul a urcat în camera dumnealui unde a rămas patru sau cinci minute. A coborât din nou, a mâncat o felie de pateu şi a băut un pahar de vin… Şi-a aprins după aceea o ţigară şi mi-a spus că pot să mă duc să mă culc pentru că dânsul vrea să mai facă o scurtă plimbare şi că se va dezbrăca singur…

— Şi te-ai dus să te culci?

— Se înţelege.

— Asta înseamnă că nu ai de unde să ştii ce-a mai făcut stăpânul dumitale după aceea…

— Ba nu: l-am auzit deschizând uşa care dă în grădină.

— Nu ţi s-a părut nimic… neobişnuit?

— Nu, era ca de obicei, poate ceva mai vesel, cânta…

— Ai putea să-mi arăţi arma pe care o luase cu el?

— Nu, domnul a dus-o pesemne în cameră.

Domnul Daubigeon deschisese gura pentru a spune ceva, dar judecătorul de instrucţie îl opri printr-un gest.

— E multă vreme, întrebă el, de când domnul de Boiscoran nu s-a mai întâlnit cu domnul de Claudieuse?

Antoine tresări de parcă ar fi fost cuprins de bănuieli.

— Foarte multă vreme, răspunse el. Aşa mi se pare mie, cel puţin.

— Ştii că nu se aveau bine?

— O!

— Au avut loc între ei discuţii destul de violente…

— Supărări, cel mult… Din moment ce nu se întâlneau, cum ar fi putut să se urască unul pe altul? L-am auzit de nenumărate ori pe domnul de Boiscoran spunând că domnul de Claudieuse este cel mai cinstit dintre oameni şi că îl respectă foarte mult…

Timp de un minut şi mai bine domnul Galpin-Daveline tăcu, încercând să-şi aducă aminte dacă nu uitase ceva. Pe neaşteptate, întrebă:

— Ce distanţă este de aici până la Valpinson?

— Şase kilometri, domnule, răspunse Antoine.

— Dacă ar fi să te duci la domnul de Claudieuse, pe ce drum ai apuca-o?

— Pe drumul cel mare, care trece prin Bréchy.

— N-ai străbate mlaştinile?

— Hotărât, nu.

— De ce?

— Pentru că stăvilarul de la Seille este inundat şi pentru că toate gropile sunt pline cu apă.

— Dar dacă ai lua-o prin pădure, n-ai scurta oare drumul?

— Drumul ar fi el mai scurt, dar timpul ar fi mai lung… Potecile se pierd şi sunt pline de mărăcini.

Procurorul Republicii îşi ascundea cu greu durerea. Răspunsurile lui Antoine erau din ce în ce mai supărătoare.

— Spune-mi, te rog, continuă judecătorul, dacă ar izbucni un incendiu la Boiscoran, s-ar vedea focul din curtea castelului Valpinson?

— Nu cred, domnule, suntem despărţiţi de dealuri şi de păduri…

— Se aud, de aici, clopotele, de la Bréchy?

— Când vântul suflă dinspre nord se aud, domnule.

— Dar aseară? Dar azi-noapte?

— Vântul sufla dinspre vest, aşa cum se întâmplă de fiecare dată când e furtună.

— Asta înseamnă că nu ştii nimic, că n-ai auzit vorbindu-se despre un groaznic accident…

— Un accident? Nu ştiu ce vrea să spună domnul.

Interogatoriul acesta avea loc în curte şi, odată cu aceste ultime cuvinte, se iviră, călare, doi jandarmi pe care domnul Galpin-Daveline îi ceruse înainte de a pleca din Valpinson.

— Dumnezeule!… strigă bătrânul Antoine, ce înseamnă toate astea?… Alerg să-l trezesc pe domnul!…

Judecătorul îl opri.

— Nicio mişcare, îi spuse el aspru, nicio vorbă!… Îl arătă pe Ribot jandarmilor care descălecară:

— Să nu-l scăpaţi din ochi pe flăcăul ăsta, adăugă el, şi să nu-i daţi voie să comunice cu nimeni.

Apoi, întorcându-se către Antoine:

— Şi acum, porunci el, condu-ne în odaia domnului de Boiscoran!…

VIII

Cu toate că-şi păstrase înfăţişarea unei reşedinţe feudale, castelul Boiscoran nu era, în realitate, decât o locuinţă provizorie pentru un flăcău – o locuinţă neglijată chiar.

Din cele optzeci sau o sută de camere pe care le avea, cel mult opt sau zece erau mobilate şi încă destul de simplu. Un salon, o sufragerie, câteva camere destinate prietenilor – era tot ceea ce-i trebuia domnului de Boiscoran.

El însuşi nu ocupa, la primul etaj, decât un mic apartament a cărui uşă răspundea pe palierul scării principale.

— Bate, porunci domnul Galpin-Daveline valetului în clipa în care se văzură dinaintea acestei uşi.

Omul se supuse şi imediat după aceea se auzi dinăuntru:

— Cine-i acolo? întrebă un glas tânăr şi puternic.

— Eu sunt, domnule, răspunse credinciosul servitor, aş vrea…

— Să te ia dracu!… îl întrerupse vocea.

— Şi totuşi, domnule…

— Lasă-mă să dorm, călăule, n-am închis ochii toată noaptea!

Neliniştit, judecătorul de instrucţie îl dădu de o parte pe servitor şi, punând mâna pe clanţă, încercă să deschidă uşa: era încuiată pe dinăuntru.

El luă însă o hotărâre rapidă.

— Eu sunt, domnule de Boiscoran, spuse el, deschideţi…

— E! Este simpaticul Daveline!… spuse o voce veselă.

— Trebuie să vă vorbesc…

— Sunt al dumitale, ilustre magistrat…

Puţin mai târziu, în adevăr, uşa se deschise şi domnul de Boiscoran se ivi, cu părul în neorânduială, cu ochii cârpiţi de somn, dar plin de tinereţe şi de sănătate, cu zâmbetul pe buze şi cu mâna întinsă.

— Pe legea mea! spuse el, să ştii că ai avut o idee nemaipomenită, scumpul meu Daveline, să vii să mă iei la masă…

Şi, salutându-l pe domnul Daubigeon:

— Fără să mai punem la socoteală faptul că nu ştiu cum aş putea să-ţi mulţumesc pentru că te-ai hotărât să vii însoţit de scumpul nostru procuror. Este o adevărată invazie a justiţiei…

Se oprii însă, îngheţat de expresia care se citea pe chipul domnului Daubigeon şi uluit de faptul că domnul Galpin-Daveline, în loc să-i strângă mâna care i se întindea, se dădu înapoi.

— Asta-i bună, spuse el, ce s-a întâmplat scumpe prietene?

Niciodată nu fusese mai băţos judecătorul de instrucţie.

— Trebuie să uităm relaţiile dintre noi, domnule, spuse el. Nu prietenul este acela care vi se înfăţişează astăzi, ci omul legii.

Domnul de Boiscoran părea uluit, dar nicio umbră de nelinişte nu întuneca chipul său sincer şi deschis.

— Să fiu spânzurat dacă pricep ceva… începu el.

— Să intrăm! făcu domnul Daveline.

— Domnule, şopti Méchinet la urechea domnului Daubigeon, în clipa în care treceau pragul, omul acesta este cu siguranţă nevinovat. Nu ne-ar fi primit niciodată în felul acesta un om care s-ar fi ştiut…

— Tăcere, domnule, spuse sever procurorul Republicii care, totuşi, împărtăşea pe undeva acelaşi punct de vedere, tăcere!

Şi, grav, trist, se aşeză în dreptul unei ferestre.

Domnul Galpin-Daveline se afla în picioare în mijlocul încăperii şi încerca să-şi fixeze în minte toate detaliile ei.

Dezordinea în care se afla odaia vorbea despre graba cu care se culcase în ajun domnul de Boiscoran. Toate lucrurile sale, cizmele, cămaşa, bluza, jacheta şi pălăria lui de pai fuseseră aruncate la întâmplare, pe jos sau pe diverse mobile. Purta pantalonul acela gri deschis care fusese remarcat şi semnalat de către Cocoleu, de către Ribot şi de către toţi ceilalţi.

— Şi acum, domnule, începu domnul de Boiscoran cu iritarea omului care se teme să nu-şi bată cineva joc de el, aţi putea să-mi explicaţi, din moment ce nu mai sunteţi prietenul meu, cărui fapt datorez onoarea acestei vizite matinale?

Pe chipul domnului Galpin-Daveline nu tresări niciun muşchi.

Şi, ca şi cum întrebarea nu i-ar fi fost adresată lui:

— Binevoiţi, domnule, să-mi arătaţi mâinile dumneavoastră, spuse el cu răceală.

O roşeaţă vie se răspândi pe chipul domnului de Boiscoran şi o mare uluire se citi în ochii lui.

— Dacă este o glumă, răspunse el, cred că durează de prea multă vreme…

Văzând că este gata să se înfurie, domnul Daubigeon crezu că e momentul să intervină.

— Dine nefericire, domnule, spuse el, cred că niciodată nu ne-am aflat într-o situaţie mai gravă. Faceţi ceea ce vă cere domnul judecător de instrucţie.

Din ce în ce mai surprins, domnul de Boiscoran privea mereu în jurul lui.

Antoine, bătrânul valet, rămăsese în picioare în faţa uşii, cu

o expresie de adâncă îngrijorare. Alături de cămin, grefierul Méchinet îşi făcuse rost de o masă şi se instalase cu hârtie, toc şi călimară.

Atunci, cu o ridicare din umeri care voia să spună că nu mai caută să priceapă despre ce este vorba, domnul de Boiscoran îşi arătă mâinile.

Erau albe şi curate. Unghiile, destul de lungi, erau curăţate cu grijă.

— Când v-aţi spălat pe mâini ultima oară? întrebă domnul Galpin-Daveline după un minuţios examen.

La această întrebare chipul domnului de Boiscoran se lumină şi izbucni în râs:

— Pe legea mea, strigă el, mărturisesc sincer că eram gata să pic în plasă. Eram gata să mă înfurii. Aproape că mi se făcuse frică…

— Aveţi dreptate să vă fie frică, domnule, spuse domnul Galpin-Daveline, căci o acuzaţie teribilă apasă asupra dumneavoastră. De răspunsurile dumneavoastră la întrebările pe care vi le pun, şi care vi se par ridicole, depinde, poate, onoarea şi libertatea dumneavoastră…

De data aceasta nu mai putea exista nicio îndoială. Domnul de Boiscoran se simţi străbătut de acel fior pe care Justiţia îl provoacă până şi la cei mai cinstiţi dintre oameni… Păli.

— Cum, mi se aduce o acuzaţie şi cel care se înfăţişează aici pentru a mă interoga eşti dumneata, domnule Galpin-Daveline?!

— Sunt magistrat, domnule!

— Erai însă şi prietenul meu. Dacă cineva ar fi îndrăznit să te acuze pe dumneata de o crimă în faţa mea, să te acuze de laşitate sau de infamie, eu te-aş fi apărat, domnule, te-aş fi

apărat cu toate puterile, fără ezitare, fără gânduri ascunse… Te-aş fi apărat până în clipa în care mi s-ar fi oferit probe zdrobitoare, de necontestat, probe materiale ale vinovăţiei dumitale. Şi, dacă până în cele din urmă mi s-ar fi dovedit că eşti în adevăr vinovat, te-aş fi compătimit şi n-aş fi uitat nicio clipă că, până într-un anumit moment, te-am stimat îndeajuns pentru a-ţi înlesni o căsătorie care ar fi făcut din dumneata ruda mea… În timp ce dumneata… Sunt acuzat, nu ştiu despre ce este vorba, sunt acuzat pe nedrept, evident şi dai crezare imediat acestei acuzaţii absurde şi primeşti să fii dumneata judecătorul meu… Foarte bine! Fie! M-am spălat pe mâini aseară după ce m-am întors acasă.

Nu-şi lăudase în zadar domnul Galpin-Daveline sângele rece şi stăpânirea de sine. Suportă asprul răspuns fără să clipească şi-l întrebă pe acelaşi ton:

— Ce s-a întâmplat cu apa de care v-aţi folosit?

— Trebuie să mai fie acolo, în cabinetul meu de toaletă.

Judecătorul de instrucţie alergă.

Pe o masă de marmură se afla un vas de porţelan plin cu apă. În fundul vasului se vedeau clar urme de cărbune. La suprafaţă, amestecate cu spuma săpunului, pluteau câteva bucăţele foarte subţiri, dar vizibile, de hârtie arsă.

Cu precauţii infinite, judecătorul de instrucţie aduse el însuşi vasul, îl puse pe masa pe care o folosea Méchinet, şi-l arătă domnului de Boiscoran:

— Aceasta este apa pe care aţi folosit-o pentru a vă spăla atunci când v-aţi întors acasă?

— Da, îi răspunse domnul de Boiscoran pe un ton de batjocoritoare nepăsare.

— Aţi umblat deci cu cărbuni, aţi atins materiale

inflamabile?…

— Se vede foarte bine!

Aflaţi aproape unul în faţa celuilalt, procurorul Republicii şi grefierul Méchinet schimbară o privire rapidă.

Ei avuseseră în priviri aceeaşi impresie.

Dacă domnul de Boiscoran nu era nevinovat, atunci era cu siguranţă un om de o îndrăzneală şi de o energie rar întâlnite şi care mergea pe urmele unui plan foarte amănunţit căci răspunsurile sale, adevărate mărturisiri, păreau să-l ducă de-a dreptul către prevenţie.

Până şi judecătorul de instrucţie păru uluit. Dar numai pentru o secundă, după care se întoarse spre grefier:

— Scrieţi! îi porunci el.

Şi îi dictă procesul-verbal al acestei scene cu multă exactitate, cu infinită minuţie, corectându-se uneori pentru a găsi termenul cel mai potrivit şi pentru a-şi netezi fraza.

— Să revenim, domnule, se adresă el, apoi, domnului de Boiscoran. V-aţi petrecut seara de ieri în afara casei.

— Da, domnule.

— Plecat la opt, nu v-aţi înapoiat decât la miezul-nopţii.

— După miezul-nopţii.

— Aţi luat şi arma cu dumneavoastră?

— Da.

— Unde este?

Cu un gest degajat, domnul de Boiscoran i-o arătă alături de cămin:

— Iat-o!

Domnul Galpin-Daveline o luă de îndată.

Era o armă de lux, cu două percutoare, lucrată şi finisată excepţional. Pe patul armei se afla încrustat numele

fabricantului: Klebb.

— Când aţi tras cu această armă pentru ultima oară, domnule? îl întrebă judecătorul de instrucţie.

— Sunt de atunci patru sau cinci zile.

— Cu ce prilej?

— Pentru a omorî iepurii care-mi distrug pădurea.

Cu toată grija de care era în stare, domnul Galpin-Daveline examina arma şi încărcătoarele ei, al căror mecanism avea o oarecare asemănare cu cel al sistemului Remington.

O deschise şi constată că arma era încărcată. În fiecare dintre cele două ţevi se afla câte un cartuş cu învelitoare de plumb.

Apoi puse arma la locul ei şi, scoţând din buzunar tubul metalic descoperit de către Pitard, îl prezentă domnului de Boiscoran întrebându-l:

— Recunoaşteţi acest tub?

— Se înţelege! răspunse domnul de Boiscoran. Este tubul unuia dintre cartuşele mele şi pe care l-am aruncat după ce am tras.

— Credeţi că sunteţi singurul din această regiune care posedă o armă de acest tip?

— Nu cred, sunt sigur.

— În aşa fel încât tubul unui cartuş Klebb, acesta de pildă, găsit într-un loc oarecare, atestă prezenţa dumneavoastră neapărată în locul respectiv?

— Nu. Am văzut în mai multe rânduri copii strângând tuburile pe care le aruncasem şi jucându-se cu ele.

În timp ce-şi plimba tocul pe coala de hârtie, grefierul Méchinet făcea fel de fel de strâmbături semnificative.

Prea era la curent cu detaliile unei anchete de instrucţie pentru a nu-şi da seama de tactica domnului Galpin-Daveline,

tactică nemaipomenit de perfidă şi de primejdioasă, care consista în zăpăcirea prevenitului înaintea unui atac serios.

— Joacă strâns, murmură el aplecându-se către domnul Daubigeon.

Judecătorul de instrucţie luase loc.

— Acestea fiind spuse, reluă el, vă rog, domnule, să-mi relataţi felul în care v-aţi petrecut timpul aseară de la orele opt şi până la miezul-nopţii… Nu vă grăbiţi, gândiţi-vă, aveţi tot timpul, răspunsul dumneavoastră va avea o influenţă hotărâtoare…

Până în clipa aceea domnul de Boiscoran rămăsese liniştit, dar liniştea lui era dintre acelea care ascund teribile zbuciume interioare, greu de stăpânit. Avertismentele judecătorului şi mai ales tonul pe care îi erau adresate îl revoltară.

— La urma urmelor, domnule, ce doriţi de la mine? Care este acuzaţia care mi se aduce?

Domnul Galpin-Daveline nu clinti.

— O veţi afla, domnule, la timpul potrivit, se auzi răspunsul său. Începeţi prin a răspunde şi vă rog să mă credeţi că este în interesul dumneavoastră să răspundeţi sincer. Ce aţi făcut aseară?

— Păi… Ştiu şi eu!… M-am plimbat…

— Acesta nu este un răspuns.

— Dar este adevărul. Am ieşit fără nicio ţintă, am umblat la întâmplare…

— Cu arma pe umăr.

— Plec întotdeauna cu arma la mine. Valetul meu poate s-o confirme.

— N-aţi străbătut mlaştinile de la Seille?

— Nu.

Judecătorul de instrucţie ridică privirile cu gravitate.

— Nu ne spuneţi adevărul, domnule, spuse el.

— Domnule…

— Cizmele dumneavoastră, pe care le văd aici, la marginea patului, vă dezmint formal. De unde aceste urme de noroi?

— În jurul castelului Boiscoran câmpiile sunt umede.

— Nu insistaţi. Aţi fost văzut.

— Cu toate acestea…

— Aţi fost întâlnit de către fiul lui Ribot în clipa în care străbăteaţi barajul de la Seille.

Domnul de Boiscoran nu răspunse.

— Unde vă duceaţi? întrebă judecătorul.

Pentru întâia oară o nelinişte adevărată se citi pe chipul domnului de Boiscoran, neliniştea unui om care vede, pe neaşteptate, căscându-se o prăpastie la picioarele lui.

Ezită, dar înţelese că nu mai avea rost să nege:

— Mă duceam la Bréchy, răspunse el.

— La cine?

— La negustorul de lemne căruia i-am vândut tot ce-am tăiat de la 1870. Cum nu l-am găsit, m-am întors pe drumul cel mare…

Domnul Galpin-Daveline îl opri cu un gest.

— Este fals!

— O!

— Nu aţi fost la Bréchy.

— Daţi-mi voie…

— Iată dovada: spre orele unsprezece, străbăteaţi în graba mare pădurea de la Rochepommier.

— Eu?!

— Dumneavoastră. Şi să nu spuneţi că nu este aşa, căci vă

rog să vă uitaţi, pantalonul dumneavoastră este încă plin de mărăcini.

— Se mai găsesc mărăcini şi în alte locuri, nu numai în pădurea Rochepommier.

— Este adevărat, dar acolo aţi fost văzut.

— Cine m-a văzut?

— Gaudry, braconierul. Şi v-a văzut atât de bine, încât şi-a dat seama şi în ce stare de spirit eraţi. Eraţi tulburat şi furios, vorbeaţi în gura mare, înjuraţi şi rupeaţi frunze din copaci…

Vorbind, judecătorul de instrucţie se ridicase şi luase de pe un fotoliu jacheta domnului de Boiscoran. O căută prin buzunare şi scoase la iveală un pumn cu frunze.

— Poftim, iată şi dovada celor spuse de Gaudry.

— Frunze de copaci sunt peste tot, murmură domnul de Boiscoran.

— Da, numai că o femeie, mama Courtois, v-a văzut ieşind din pădurea Rochepommier. Aţi şi ajutat-o să ridice pe spinarea măgarului un sac pe care nu-l putea lua singură. Negaţi? Nu. Şi faceţi foarte bine pentru că iată, aici, pe mâneca dumneavoastră, zăresc un praf alb care nu poate fi decât făină…

Domnul de Boiscoran plecă privirea.

— Mărturisiţi, aşadar, că aseară, între orele zece şi orele unsprezece, vă aflaţi la Valpinson…

— Nu, domnule, nu este adevărat!

— Şi cu toate acestea la Valpinson, în preajma ruinelor vechiului castel, a fost găsit tubul unui cartuş Klebb, acela pe care vi l-am arătat…

— Dar v-am spus, domnule, îl întrerupse domnul de Boiscoran, că i-am văzut de zeci de ori pe copii jucându-se cu

asemenea tuburi metalice… Dacă aş fi fost la Valpinson, adăugă el, ce interes aş fi avut să neg lucrul acesta?

Domnul Galpin-Daveline se ridică.

— Vă voi spune eu. Aseară, între orele zece şi unsprezece, s-a dat foc castelului de la Valpinson şi nu au rămas din el decât mormane de ruine…

— O!

— Aseară s-au tras două focuri de armă asupra domnului de Claudieuse…

— Dumnezeule mare!…

— Iar justiţia presupune, justiţia are temeiuri să creadă că incendiatorul, că asasinul sunteţi dumneavoastră, Jacques de Boiscoran!

IX

Asemenea unui om cuprins de ameţeală, palid ca şi cum tot sângele din vine i s-ar fi strâns în inimă, Jacques de Boiscoran arunca în jurul lui priviri disperate.

El nu întâlni însă decât chipuri triste şi consternate.

Antoine, bătrânul său valet, se rezemase de tocul uşii. Grefierul Méchinet rămăsese cu pana în vânt, cu gura căscată de uimire. Domnul Daubigeon se uita în pământ…

— Este îngrozitor, murmură de Boiscoran.

Şi se lăsă să cadă într-un fotoliu.

Numai domnul Galpin-Daveline nu părea câtuşi de puţin emoţionat.

Legea, al cărei impunător reprezentant se considera, nu se emoţionează. Ba, mai mult decât atât, felul în care-şi strângea buzele dovedea că-şi reţine cu greu un zâmbet: zâmbetul rece al ambiţiosului care se bucură că şi-a jucat bine rolişorul.

Oare nu era evident că Jacques de Boiscoran este vinovat şi că, având de ales între un prieten şi prilejul de a se evidenţia, alesese cu abilitate?

După un minut de tăcere, care păru lung cât un veac, impunător, cu braţele încrucişate, în picioare, în faţa nefericitului, îl întrebă:

— Mărturisiţi?

Ca şi când ar fi fost împins de un resort, domnul de Boiscoran se ridică.

— Ce? Ce vreţi să mărturisesc?

— Că sunteţi autorul crimei de la Valpinson.

Cu mişcări convulsive nefericitul bărbat îşi strângea fruntea

cu palmele.

— Asta e nebunie curată! Eu, autorul unei asemenea crime, atât de odioasă, atât de laşă?! Chiar dacă aş mărturisi, n-aţi vrea să mă credeţi… Nu, nu aţi vrea să mă credeţi!

Ar fi reuşit să emoţioneze şi o bucată de marmură, dar nu pe domnul Galpin-Daveline.

— Nu despre mine este vorba, spuse cu răceală magistratul. Pentru ce să insistăm asupra unor legături uitate? Aici nu vă vorbeşte prietenul, poate că nici nu vă vorbeşte un om, vă vorbeşte judecătorul. Aţi fost văzut…

— Cine este mizerabilul care…

— Cocoleu.

Domnul de Boiscoran păru zdrobit.

— Cocoleu, bolborosi el, nenorocitul acela de idiot epileptic cules de pe drumuri de contesa de Claudieuse?!

— El însuşi.

— Şi a fost suficientă declaraţia incoerentă a unui nefericit, a unui imbecil ca eu să fiu crezut vinovat, eu, să fiu socotit incendiator, ucigaş?

— Timp de un ceas, domnule, cel puţin un ceas, nefericitul de Cocoleu s-a aflat în deplinătatea facultăţilor sale mintale. Căile Providenţei sunt de nepătruns.

— Domnule!…

— Ce-a declarat Cocoleu? Că v-a văzut punând focul cu mâinile dumneavoastră, ascunzându-vă apoi în spatele unei stive cu lemne şi trăgând asupra contelui de Claudieuse două focuri de armă…

— Şi toatea astea vi s-au părut exacte?!

— Nu. Am fost şi eu, ca toţi ceilalţi, revoltat. Păreaţi mult deasupra oricăror bănuieli. Dar iată că, puţin mai târziu, se

găseşte la locul crimei acest tub de cartuş care s-ar putea să vă aparţină. Dar iată că, sosind aici, pe neaşteptate, găsesc urme de cărbune şi de hârtie arsă în apa pe care aţi folosit-o aseară pentru a vă spăla pe mâini…

— Da, murmură domnul de Boiscoran, este o fatalitate.

— Şi nu este încă totul, continuă judecătorul ridicând din ce în ce mai mult glasul. Vă interoghez şi mărturisiţi că nu aţi fost acasă între orele opt şi miezul nopţii. Vă cer să-mi spuneţi ce aţi făcut în acest timp şi refuzaţi. Insist şi dumneavoastră minţiţi. Şi sunt nevoit, pentru a scoate adevărul la iveală, să reproduc mărturiile lui Ribot, Gaudry şi Courtois, ei v-au întâlnit în locuri în care pretindeţi că nu aţi călcat. El singur, acest fapt, vă condamnă. Ce aţi făcut, oare, în cursul serii din moment ce nu puteţi mărturisi?! Vă pretindeţi nevinovat. Ajutaţi-mă să fac să triumfe nevinovăţia dumneavoastră. Vorbiţi. Ce aţi făcut între orele opt şi douăsprezece aseară?

Domnul de Boiscoran nu avu când să răspundă.

De câtva timp se auzea din curte murmurul surd al unei mulţimi agitate.

Un jandarm intră răsuflând din greu.

— Domnilor, spuse el adresându-se judecătorului de instrucţie şi procurorului Republicii, se află jos, în curte, peste o sută de ţărani, bărbaţi şi femei, care vor să-i facă o figură urâtă domnului de Boiscoran; îl cer şi spun că vor să-l ducă la râu… Câţiva bărbaţi sunt înarmaţi cu furci, dar cele mai aprige sunt femeile… Camaradul meu şi cu mine abia dacă putem să facem faţă…

Ca şi când ar fi vrut să-i sublinieze afirmaţiile, se auziră strigăte:

— În apă cu Boiscoran! În apă cu incendiatorul!

Procurorul Republicii se ridică:

— Du-te şi spune-le acestor ţărani că justiţia îl interogează pe prevenit şi că ei tulbură justiţia şi că, dacă nu vor înceta, vor avea a face cu mine…

Jandarmul îl ascultă.

Domnul de Boiscoran devenise alb ca varul.

— Aşadar, toţi aceşti nefericiţi mă cred vinovat?

— Da, răspunse domnul Galpin-Daveline, şi veţi înţelege că până la un anumit punct indignarea lor este legitimă când veţi afla tot ce s-a petrecut în cursul nopţii…

— Ce s-a mai petrecut?

— Doi pompieri din Sauveterre, dintre care unul tată a cinci copii, au pierit în flăcări. Doi oameni, un fermier din Bréchy şi un jandarm, încercând să le vină în ajutor, au fost grav răniţi şi viaţa lor este în primejdie.

Domnul de Boiscoran tăcea.

— Şi dumneavoastră sunteţi cel acuzat de toate aceste nenorociri, continuă judecătorul de instrucţie… Vedeţi, dar, cât este de necesar să explicaţi…

— A! Dacă aş putea s-o fac…

— Dacă sunteţi nevinovat, puteţi. Spuneţi-mi în ce mod v-aţi petrecut seara…

— V-am spus tot ceea ce vă puteam spune…

— Luaţi aminte, domnule de Boiscoran, rosti el, voi fi nevoit să emit împotriva dumneavoastră un mandat…

— Emiteţi.

— Voi fi nevoit să vă arestez pe loc şi să vă conduc la închisoarea din Sauveterre…

— Fie.

— Aşadar, mărturisiţi!

— Mărturisesc că sunt victima unui groaznic concurs de împrejurări. Mărturisesc că aveţi dreptate… că este nevoie de mâna Providenţei pentru a explica anumite fatalităţi. Dar, pe tot ceea ce există sfânt pe această lume, declar că sunt nevinovat.

— Dovediţi-o!

— Dacă aş putea s-o fac ar fi fapt împlinit!

— Vă rog, în cazul acesta, să vă îmbrăcaţi, domnule, şi să fiţi gata să-i însoţiţi pe jandarmi.

Fără să spună un cuvânt, domnul de Boiscoran trecu în cabinetul său de toaletă şi fu urmat de către Antoine care-i ducea hainele.

Ocupat să dicteze grefierului ultima parte a interogatoriului, domnul Galpin-Daveline păru că a uitat de „prevenitul" său.

Bătrânul Antoine profită de ocazie.

— Domnule, şopti el la urechea stăpânului său prefăcându-se că-l ajută.

— Ce?

— Ssst!… Mai încet!… Fereastra din fundul încăperii este deschisă… E la numai douăzeci de paşi de grădină… Pământul e moale… Foarte aproape se află una din intrările care duc în pivniţă, şi, în fund, ascunzătoarea pe care o cunoaşteţi bine… Marea se află la numai cinci leghe, voi veni la noapte cu un cal bun, la intrarea parcului…

Un zâmbet trist se ivi pe chipul domnului de Boiscoran.

— Aşadar, şi tu, prietene, şi tu mă crezi vinovat?

— Vă conjur, domnule, insistă Antoine, răspund de toate, nu-s decât douăzeci de paşi… În numele mamei dumneavoastră!

În loc să-i răspundă, Jacques de Boiscoran se întoarse către

judecător şi-l strigă.

— Priviţi această fereastră, domnule, spuse el… Am bani, am cai buni şi marea este destul de aproape… Un om vinovat ar fi fugit… Eu sunt nevinovat, eu rămân.

— Îmi ajunge, domnule, spuse judecătorul de instrucţie. Şi această împrejurare, ca şi celelalte, de altfel, va fi consemnată în procesul-verbal.

Gândurile procurorului Republicii şi ale grefierului Méchinet erau cu totul altele.

Dacă judecătorul de instrucţie era orbit de cele ce se petreceau şi nu vedea mare lucru, ei remarcaseră prin câte feluri de ciudate sitări trecuse de Boiscoran.

Zăpăcit la început, zăpăcit în asemenea măsură încât crezuse că e vorba de o glumă de prost gust, apoi speriat, apoi abătut. Pe măsură însă ce se adunau dovezile, care erau din ce în ce mai zdrobitoare şi pe măsură ce aria acuzaţiilor se restrângea, departe de a se demoraliza, el părea să-şi regăsească toată stăpânirea de sine.

— E foarte ciudat, spuse Méchinet.

Domnul Daubigeon nu suflă o vorbă până în clipa în care domnul Boiscoran ieşi îmbrăcat:

— Încă o întrebare, domnule, spuse el.

Nefericitul se înclină. Era trist, dar calm şi stăpân pe el.

— Sunt gata să vă răspund.

— Voi fi foarte scurt. Aţi părut surprins şi indignat pentru că cineva a îndrăznit să vă acuze. Justiţia, fiind a oamenilor, nu poate să judece decât după aparenţe. Este o slăbiciune. Gândiţi-vă şi veţi recunoaşte că toate aparenţele sunt împotriva dumneavoastră.

— Din păcate îmi dau prea bine seama de asta.

— Dacă aţi fi jurat nu aţi ezita să condamnaţi un acuzat care s-ar afla în situaţia în care vă aflaţi dumneavoastră…

— Nu, domnule, nu!…

Procurorul Republicii ţâşni de pe scaunul său.

— Nu sunteţi sincer.

Domnul de Boiscoran clătină trist din cap.

— Nu trag nădejde să vă conving, domnule, răspunse el, dar vă vorbesc foarte sincer. Nu, nu aş condamna un om în situaţia descrisă de dumneavoastră, dacă el s-ar declara nevinovat şi dacă eu nu aş întrezări mobilul acţiunii lui. Pentru că, la urma urmelor, în afară de cazul unui nebun, nimeni nu ucide numai de dragul de a ucide. Or, vă întreb, eu, un om căruia soarta n-a făcut decât să-i zâmbească, eu, un om care se află în ajunul unei căsătorii pe care o aşteaptă cu ardoare, de ce, în ce scop, în slujba căror interese aş fi dat foc castelului de la Valpinson şi aş fi încercat să-l asasinez pe contele de Claudieuse?

Domnul Galpin-Daveline nu lăsă să-i scape ocazia care i se oferea:

— Mobilul dumneavoastră, domnule, este ura. Îi urâţi de moarte pe contele şi pe contesa de Claudieuse. Nu protestaţi, ar fi inutil, toată lumea o ştie, mi-aţi declarat-o şi mie.

Jacques de Boiscoran deveni şi mai palid şi, pe un ton de profund dispreţ, îi răspunse:

— Nu ştiu în virtutea cărui drept abuzaţi de confidenţele unui prieten, dumneavoastră, cel care, intrând aici, aţi declarat că nu mai există prietenie între noi. Dar nu e vorba de asta. Niciodată nu v-am spus una ca asta. Sentimentele mele nu s-au schimbat şi pot să repet textual cele spuse. V-am spus că domnul de Claudieuse este un vecin arţăgos, încăpăţânat şi un vânător gelos până la absurditate. Am adăugat că, dacă el

declară că opiniile mele politice sunt execrabile, eu le declar pe ale lui ridicole. În ceea ce o priveşte pe contesă, v-am spus pur şi simplu, şi asta ca o glumă, că o persoană atât de desăvârşită nu ar fi defel pe gustul meu şi că m-aş simţi foarte nenorocit dacă aş avea ca soţie o femeie care trece prin viaţă ca o Madonă fără să binevoiască să atingă pământul cu un deget.

— Aşadar, numai pentru atâta lucru aţi pus într-o zi arma la ochi şi aţi îndreptat-o către contele de Claudieuse?… Încă un dram de enervare şi crima ar fi avut loc atunci…

Un gest trădă furia domnului de Boiscoran, dar se stăpâni.

— Furia mea era mult mai mică decât se putea vedea, spuse el. Am cea mai profundă stimă pentru domnul de Claudieuse. Şi gândul că el mă acuză mă doare nespus de mult…

— Dar nu vă acuză câtuşi de puţin! îl întrerupse domnul Daubigeon, dimpotrivă, el a fost primul şi cel mai înverşunat apărător al dumneavoastră…

În ciuda semnelor pe care i le făcea domnul Galpin-Daveline, procurorul Republicii continuă:

— Din nefericire, însă, toate astea nu alterează evidenţa faptelor care vă acuză. Dacă vă încăpăţânaţi să tăceţi, urmează curtea cu juri, urmează ocna. Dacă sunteţi nevinovat, de ce nu încercaţi s-o dovediţi?… Ce aşteptaţi, ce nădăjduiţi?

— Nimic.

Méchinet îşi terminase procesul-verbal.

— Trebuie să plecăm, spuse domnul Galpin-Daveline.

— Îmi puteţi îngădui, întrebă domnul de Boiscoran, să scriu câteva cuvinte tatălui şi mamei mele? Sunt oameni bătrâni: o asemenea întâmplare ar putea să-i ucidă…

— Imposibil! spuse judecătorul şi se adresă bătrânului Antoine: — Voi sigila această încăpere şi dumneata vei rămâne

singurul ei păzitor… Ştii bine ce înseamnă asta şi cunoşti pedepsele aplicate de justiţie în cazul în care nu s-ar mai găsi piesele menţionate în procesul-verbal. Şi acum, în ce mod ajungem la Sauveterre?

După o matură chibzuinţă se hotărî ca domnul de Boiscoran să facă drumul în trăsură, într-o trăsură de-a lui, în tovărăşia unui jandarm. Domnul Daubigeon, judecătorul şi grefierul aveau să ia din nou trăsura primarului, condusă de acelaşi Ribot, furios acum pentru că fusese supravegheat.

— Să coborâm, spuse judecătorul după ce ultimele formalităţi fură împlinite.

Jacques de Boiscoran cobora încet. Ştia că în curtea lui se află o mulţime de ţărani furioşi şi se aştepta la strigăte.

Se înşelase. Jandarmul pe care-l trimisese domnul Daubigeon îşi făcuse atât de bine datoria încât nu se auzi nicio şoaptă.

Dar, în clipa în care trăsura porni, se auziră blesteme furioase şi o ploaie de pietre se abătu asupra lor; una dintre acestea îl răni pe jandarm.

Domnul de Boiscoran se înfundă în colțul său și nu se mişcă până în clipa în care trăsura pătrunse în curtea închisorii din Sauveterre.

În pragul uşii, paznicul, Blangin, aştepta cu zâmbetul pe buze, mândru de un asemenea prizonier.

— Vă voi da cea mai frumoasă dintre încăperile mele, domnule, spuse el, dar, mai înainte, trebuie să-i dau jandarmului o dovadă de primire şi să vă înregistrez.

Luând registrul său soios, îl înscrise pe Jacques de Boiscoran dedesubtul unui alt nume, al lui Frumence Cheminot, un vagabond care fusese arestat în ajun, în momentul în care sărea

un zid.

Era un fapt: Jacques de Boiscoran ajunsese prizonier, la secret…

PARTEA A DOUA

AFACEREA BOISCORAN

I

Casa Boiscoran, strada Universităţii, 216, are o înfăţişare modestă.

Curtea din faţa ei este destul de îngustă şi ar fi nepotrivit să se dea numele de grădină celor câţiva metri de pământ umed care se află în spatele casei.

Dar nu trebuie să te laşi înşelat de aceste elemente exterioare.

Casa propriu-zisă este o capodoperă în care mâini pricepute şi răbdătoare au adunat tot ceea ce uşurează viaţa precum şi luxul acela solid al cărui bun gust şi taină se pierd în negura timpurilor.

În salonul în care marchizei îi place să fie înconjurată de oameni politici nu a fost admisă nicio mobilă care să nu însemne şi o valoare artistică. Nu s-ar afla în pierdere acela care ar plăti în aur, la aceeaşi greutate, garnitura căminului. Lustra este magnifică. Şi fiecare dinitre cele opt pânze care atârnă pe lambriuri reprezintă o operă de seamă a unui ilustru maestru.

Şi toate acestea nu sunt nimic în comparaţie cu cabinetul de curiozităţi al marchizului de Boiscoran.

Aflat la etajul al doilea al casei, şi întinzându-se pe o suprafaţă care reprezintă mai mult de jumătate din acest etaj, cabinetul, construit ca un atelier, primeşte lumina zilei, de sus.

În imense dulapuri prevăzute cu vitrine şi aflate în dreptul pereţilor se răsfaţă colecţiile marchizului, tezaure din toate epocile, obiecte din ivoriu, din bronz, manuscrise unice, porţelanuri incomparabile şi, mai ales, obiecte din faianţă, faianţă care-i este atât de scumpă marchizului şi care reprezintă bucuria şi frământarea bătrâneţelor sale.

Omul este şi el la înălţimea mediului înconjurător.

La cei şaizeci şi unu de ani pe care-i avea atunci, marchizul era drept ca un I şi slab aşa cum îi șade bine unui aristocrat. Avea un nas mare pe care-l alimenta tot timpul cu tutun; o gură mare şi plină cu dinţi şi doi ochi scânteietori în care se citea toată şiretenia unui amator nevoit să lupte fără încetare cu şmecheriile neguţătorilor de curiozităţi.

Exceptând respectul pentru inofensiva pasiune a soţului său, doamna de Boiscoran domnea în chip de despot în această casă, administrând toată averea, conducându-l pe Jacques, unicul ei fiu şi luând hotărâri fără drept de apel în toate domeniile.

Era inutil să-i ceri marchizului părerea, răspunsul său era întotdeauna acelaşi:

— Adresaţi-vă soţiei mele.

În ajun, acest brav bărbat cumpărase, puţin la întâmplare, un lot destul de mare de obiecte de faianţă, reprezentând scene din timpul Revoluţiei şi de trei ceasuri stătea în cabinetul său, cu lupa în mână, încercând să stabilească valoarea şi originea farfuriilor şi a tăvilor. La un moment dat, uşa se deschise brusc şi marchiza intră cu o hârtie albastră în mână.

Mai tânără cu şase sau cu opt ani decât soţul său, doamna de Boiscoran era tovarăşa de viaţă ideală pentru un om care cocheta în prea mare măsură cu lenea şi cu odihna.

După felul în care păşea, după gesturile sale, după glas, se putea recunoaşte imediat femeia care conduce casa, care comandă şi care vrea să i se dea ascultare.

Era atât de răvăşită şi atât de agitată în clipa în care pătrunse în cabinetul său, încât marchizul se simţi emoţionat, el, omul care-şi făcuse o regulă, de ani de zile, din a nu se emoţiona de nimic.

Abandonă farfuria pe care tocmai o examina.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă el cu glas neliniştit, ce este?

— O nenorocire îngrozitoare!

— A murit Jacques! strigă bătrânul colecţionar.

Marchiza negă din cap.

— Nu, poate că nenorocirea este mai mare…

Bătrânelul, care se ridicase la intrarea soţiei sale, se lăsă să cadă într-un fotoliu.

— Spune, mormăi el, vorbeşte… Sunt curajos.

Marchiza îi întinse hârtia albastră pe care o avea în mână.

— Iată, spuse ea, iată depeşa pe care am primit-o adineaori din partea valetului lui Jacques, bătrânul nostru Antoine.

Cu mâna tremurândă, marchizul desfăcu hârtia şi citi:

Groaznică nenorocire. Domnul Jacques acuzat de a fi incendiat castelul Valpinson şi de-a fi încercat să-l asasineze pe contele de Claudieuse. Probe teribile împotriva lui. Interogat, abia dacă s-a apărat. A fost arestat şi dus la închisoare. Disperat. Ce să fac?

Marchiza se temuse ca nu cumva soţul său să pice fulgerat

după lectura acestei depeşe care trăda toată spaima lui Antoine.

Nu se întâmplă însă nimic.

Cu aerul cel mai calm o puse din nou pe masă şi, ridicând din umeri, spuse:

— Este absurd!

Doamna Boiscoran nu-şi revenea.

— N-ai înţeles, prietene, începu ea…

— Ba am înţeles, o întrerupse marchizul, am înţeles că fiul nostru este acuzat de a fi comis o crimă pe care nu a comis-o, pe care nu a putut s-o comită. Este cu putinţă să te îndoieşti de el?! Ce fel de mamă îi eşti?! În ceea ce mă priveşte, te asigur, sunt foarte liniştit. Jacques incendiator, Jacques asasin!… Ce nerozie!

— Dar n-ai citit depeşa?!

— Scuză-mă!

— N-ai văzut că există probe împotriva lui?…

— Dacă n-ar fi existat nicio probă, e limpede că nu l-ar fi arestat. Este neplăcut, este chiar penibil…

— Dar nici nu s-a apărat…

— Pe naiba! Crezi că dacă mâine m-ar acuza cineva că am spart prăvălia unui bijutier m-aş osteni să mă apăr?

— Dar nu-ţi dai seama, domnule, că Antoine îl crede vinovat?

— Antoine este un bleg bătrân… declară marchizul.

Scoase tutun din tabacheră şi-şi înfundă nasul.

— De altfel, spuse el, hai să ne gândim. Nu mi-ai spus dumneata că Jacques este îndrăgostit de micuţa Denise de Chandoré?

— Îndrăgostit nebuneşte, domnule, ca un copil…

— Şi ea?

— Îl adoră pe Jacques, domnule.

— Bun! Şi nu mi-ai spus că ziua căsătoriei lor este definitiv stabilită?…

— Ba da. De acum trei zile.

— Ţi-a scris Jacques?

— Mi-a trimis o scrisoare încântătoare…

— Îţi aducea la cunoştinţă sosirea lui?

— Da, voia să-şi facă singur târguielile de căsătorie…

Cu o mişcare de splendidă nepăsare, marchizul închise cutia tabacherei sale.

— Şi vrei ca un băiat aşa cum este Jacques, un Boiscoran, îndrăgostit, iubit, care se va căsători, căruia îi zbârnâie în cap tot ceea ce se leagă de nunta lui, vrei ca un asemenea om să fi comis o crimă îngrozitoare?! Nici nu avem ce discuta şi, dacă vrei o dovadă a încrederii mele, iată, îmi voi vedea mai departe de treburi.

Dacă îndoiala este contagioasă, încrederea se răspândeşte şi ea destul de repede.

Marchiza de Boiscoran se liniştea încetul cu încetul văzând calmul soţului său. Sângele începu să-i coloreze din nou obrajii şi zâmbetul i se ivi din nou pe buze.

— Poate că am fost, într-adevăr, spuse ea, prea grăbită să mă alarmez.

Marchizul o aprobă printr-un gest.

— Da, mult prea grăbită, scumpa mea prietenă, spuse el. Şi, între noi fie vorba, n-ar fi cazul să te lauzi cu această ispravă. De ce să ne mirăm că Justiţia îl acuză pe bietul Jacques, din moment ce propria lui mamă îl bănuieşte?

Doamna de Boiscoran citea din nou depeşa lui Antoine.

— Şi totuşi, murmură ea, cine în locul meu nu ar fi fost cuprins de spaimă! Şi mai ales acest nume, Claudieuse…

— Bine, dar este numele unui foarte demn şi foarte cinstit gentilom şi asta în ciuda apucăturilor sale de lup de mare.

— Jacques îl urăşte.

— Jacques, draga mea, nici nu se sinchiseşte de el.

— Au avut câteva discuţii aprinse.

— Se înţelege, Claudieuse este un legitimist înrăit şi vorbeşte de noi, cei care am slujit familia de Orléans, cu un profund dispreţ.

— Jacques i-a trimis citaţii şi notificări.

— Şi a făcut foarte bine; singura lui greşeală a fost aceea de a nu duce procesul până la capăt.

Marchiza nu părea prea convinsă.

— Mai este ceva… spuse ea.

— Ce anume?

— Asta mă întreb şi eu.

— Ţi-a dat Jacques ceva de înţeles în acest sens?

— Nu. Dar iată ce s-a întâmplat. Anul trecut am avut prilejul să le întâlnesc, pe contesa de Claudieuse şi pe fiicele sale, la ducesa de Champdoce. Este încântătoare această tânără femeie şi, cum noi dădeam un bal în săptămâna imediat următoare, mi-a venit ideea, pe care am pus-o imediat în aplicare, de a o invita. A refuzat şi a făcut-o pe un ton atât de rece încât nici n-am mai insistat…

— Pesemne că nu-i place dansul, mormăi marchizul.

— În aceeaşi seară i-am vorbit lui Jacques despre această invitaţie. S-a enervat foarte tare şi mi-a spus, pe un ton care era reţinut numai datorită respectului pe care mi-l poartă, că săvârşisem o mare greşeală şi că avea el motivele lui pentru a

nu întreţine relaţii cu aceşti oameni…

Era atât de liniştit domnul de Boiscoran, încât nu asculta decât cu o ureche spusele soţiei sale, trăgând cu coada ochiului la farfuriile care-l aşteptau.

— Fie. Jacques îi detestă pe domnul şi pe doamna de Claudieuse. Şi ce dovedeşte asta? Slavă domnului, nu-i ucidem pe toţi aceia pe care-i detestăm…

— Bine, spuse doamna de Boiscoran, dar ce facem?

I se întâmpla atât de rar să-şi consulte soţul, încât acesta rămase uluit.

— Principalul este să-l scoatem pe Jacques din închisoare… Trebuie să vedem… să ne consultăm…

Se auziră câteva ciocănituri uşoare în uşă.

— Intră! strigă marchizul.

Pătrunse un servitor care aducea un plic purtând menţiunea telegramă personală.

— La naiba! strigă marchizul, eram convins. Iată, ne vom linişti de îndată!

Servitorul plecă; desfăcu plicul… Dar, după ce-şi aruncă o privire asupra depeşei, zâmbetul îi îngheţă pe buze.

— Dumnezeule!…

Cu iuţeala fulgerului, doamna de Boiscoran luă depeşa şi citi:

Veniţi, repede. Jacques în închisoare, la secret, acuzat de o crimă îngrozitoare. Tot oraşul spune că este vinovat şi că ar fi mărturisit. Este o calomnie infamă. Judecătorul este fostul său prieten Galpin-Daveline, care urma să se căsătorească cu verişoara Lavarande. Nu ştiu nimic, doar faptul că Jacques este nevinovat. O intrigă înspăimântătoare. Bunicul Chandoré şi cu mine vom face

imposibilul. Ajutorul dumneavoastră este indispensabil. Veniţi, veniţi.

Denise de Chandoré

— A! Fiul meu este pierdut! exclamă doamna de Boiscoran, izbucnind în plâns.

Marchizul îşi revenise însă de pe urma loviturii primite.

— Iar eu, strigă el, spun o dată mai mult, ca şi Denise care este o fată minunată: Da, Jacques este nevinovat. Dar trebuie să recunosc: este în primejdie. Un proces criminal înseamnă un angrenaj foarte primejdios. Ce nu spune un om la instrucţia secretă!

— Trebuie să acţionăm!… îl întrerupse înnebunită doamna de Boiscoran.

— Da, şi fără să putem pierde nicio clipă… Avem prieteni… Să vedem care dintre aceştia ne pot fi de folos…

— Pot să-i scriu domnului de Margeril…

Marchizul deveni livid.

— Dumneata! dumneata îndrăzneşti să pronunţi în faţa mea acest nume?!

— Este atotputernic, domnule, iar fiul meu se află în primejdie…

Marchizul o opri cu un gest ameninţător.

— Prefer să ştiu că fiul meu, de o mie de ori nevinovat, piere pe eşafod decât să cer ajutorul acestui individ…

Doamna de Boiscoran era gata-gata să leşine.

— Dumnezeule, dar ştii foarte bine că nu a fost decât o imprudenţă!

— Destul! o întrerupse aspru marchizul. Înainte de a întreprinde ceva este nevoie să ştim care e situaţia. Vei pleca

astă-seară la Sauveterre…

— Singură?

— Nu. Am să-ţi găsesc un sfătuitor, un jurist abil şi sigur de el… un avocat care să nu fie şi om politic… dac-o mai fi vreunul… Te va călăuzi şi mă va ţine şi pe mine la curent în aşa fel încât să pot acţiona potrivit împrejurărilor… Denise are dreptate: Jacques nu este decât o victimă a unei uneltiri tenebroase. N-are nicio importanţă, vom afla noi tot adevărul. Dar trebuie să fim calmi, foarte calmi.

Şi, spunând acestea, sună atât de puternic, încât toţi servitorii alergară speriaţi.

— Repede, porunci domnul de Boiscoran, să fie chemat aici avocatul meu, maestrul Chapelain… să fie adus cu trăsura.

Servitorul care-şi asumă această obligaţie izbuti ca, douăzeci de minute mai târziu, să-l aducă.

— A! Avem nevoie de toată experienţa dumitale, prietene, îi spuse marchizul. Poftim, citeşte aceste depeşe…

Din fericire, avocatul ştia să nu-şi trădeze impresiile, căci el crezu imediat în vinovăţia lui Jacques ştiind cu câtă greutate se emit mandatele de arestare.

— Îl cunosc pe omul de care avem nevoie, doamnă marchiză, spuse el în cele din urmă.

— A!

— Un băiat pe care numai modestia l-a împiedicat să se afirme, cu toate că este unul dintre cei mai pricepuţi jurişti din câţi cunosc eu şi un orator desăvârşit.

— Numele lui?

— Manuel Folgat… Am să-l trimit.

În adevăr, două ceasuri mai târziu, protejatul maestrului Chapelin trecea pragul casei Boiscoran.

Era un om de treizeci sau treizeci şi doi de ani, negricios, cu oohi mari şi limpezi şi a cărui înfăţişare lăsa să se vadă inteligenţă şi energie.

Îi plăcu marchizului. După ce-i expuse situaţia în care se afla Jacques, începu să-i înfăţişeze terenul unde avea să manevreze, indicându-i duşmanii şi prietenii pe care urma să-i întâlnească la Sauveterre şi-i recomandă, în chip deosebit, să se încreadă în domnul Séneschal, un vechi prieten al familiei, tip influent şi cel mai mare pişicher dintre toţi mai-marii subprefecturii.

— Tot ceea ce este omeneşte cu putinţă se va face, domnule, îi spuse avocatul.

În aceeaşi seară, la orele opt şi cincisprezece minute, marchiza de Boiscoran şi Manuel Folgat luau loc într-un cupeu al trenului de Orléans.

II

A doua zi, la orele nouă, trenul se apropia, în sfârşit, de Sauveterre.

Marchiza era zdrobită de oboseala şi de frământările nopţii pe care o petrecuse discutând despre şansele de salvare ale fiului său; şi era cu atât mai prăbuşită cu cât maestrul Folgat nu se străduise să-i risipească temerile.

Ceea ce însemna că împărtăşea, fără a lăsa să se vadă, îndoielile maestrului Chapelin.

La fel ca bătrânul maestru, tânărul avocat îşi spunea că nu poate fi arestat un bărbat ca Jacques de Boiscoran, fără motive foarte serioase, fără acele probe care valorează aproape cât o certitudine…

Curând, trenul îşi încetini mersul.

— Să vedem dacă Denise şi domnul de Chandoré s-au gândit să trimită o trăsură în întâmpinarea noastră!…

— De ce, doamnă? întrebă maestrul Folgat.

— Ca să mă pot urca repede, domnule, şi ca să pot ascunde tuturor privirilor durerea şi lacrimile mele…

Tânărul avocat clătină din cap.

— Este tocmai ceea ce nu ar trebui să faceţi, doamnă, spuse el şi, dacă am asupra dumneavoastră o oarecare influenţă…

Marchiza îl privi surprinsă.

— Vreau să spun, insistă el, că nu trebuie să pară că evitaţi aceste priviri. Ar fi o greşeală imensă, poate chiar ireparabilă. Ce s-ar spune dacă aţi fi văzută dezolată, plânsă? S-ar spune că sunteţi sigură de vinovăţia fiului dumneavoastră şi aceia care se mai îndoiesc nu s-ar mai îndoi defel. Trebuie ca, din prima

clipă, să cuceriţi opinia publică; căci ea este suverană, doamnă, mai ales în micile oraşele, unde fiecare trăieşte sub controlul imediat al vecinului său. Această opinie publică se impune tuturora şi, orice s-ar spune, orice s-ar face, ea îi urmăreşte pe juraţi până şi în sala în care deliberează.

— Este adevărat, murmură marchiza, este foarte adevărat.

— Deci, doamnă, în numele celor mai sfinte interese, faceţi apel la toată energia dumneavoastră, părăsiţi temerile dumneavoastră materne, uscaţi-vă lacrimile şi arătaţi tuturora o încredere desăvârşită. Faceţi asta în aşa fel încât oricine v-ar vedea să-şi poată spune: Nu, o mamă nu poate arăta aşa când fiul ei este vinovat.

Doamna de Boiscoran îşi reveni.

— Aveţi dreptate, domnule, şi vă mulţumesc. Da, este datoria mea să înfrunt opinia publică şi, pe cât de mult doream să găsesc gara pustie, pe atât de mult doresc acum ca ea să fie plină de lume. O să vă arăt ce poate o femeie care susţine cauza fiului său.

Marchiza de Boiscoran nu era o femeiuşcă oarecare.

Scoţând un pieptene din geanta sa de călătorie, îşi puse la punct pieptănătura; cu câteva gesturi rapide îşi refăcu toaleta; datorită unui puternic efort de voinţă, trăsăturile sale îşi reluaseră seninătatea obişnuită; îşi contractă gura într-un surâs ce nu lăsa să se observe efortul.

— Priviţi-mă, domnule, spuse ea. Pot apărea acum?

Trenul se opri în staţie. Maestrul Folgat sări sprinten şi-i oferi mâna marchizei pentru a o ajuta să coboare.

— Puteţi fi satisfăcută, doamnă, curajul dumneavoastră nu va fi risipit în zadar; tot Sauveterre-ul trebuie să fie aici.

Era mai mult decât adevărat.

Din ajun până seara zvonul se răspândise, – iscat de cine? nu se ştia – cum că „mama asasinului", aşa i se şi spunea cu multă bunăvoinţă, avea să sosească cu trenul de ora nouă şi fiecare îşi propusese să se afle, din întâmplare, la gară în clipa sosirii ei.

Nu era o ocazie pe care s-o scapi, într-o localitate în care conversaţia se învârteşte trei zile pe săptămână în jurul ultimei rochii arborate de soţia subprefectului.

Despre impresia doamnei de Boiscoran în clipa în care avea să se trezească în faţa unei asemenea mulţimi, nimeni nu-şi făcuse griji.

Asta pentru că la Sauveterre curiozitatea are, cel puţin, această calitate de a nu fi ipocrită. Indiscreţia este naivă şi lipsită de cea mai elementară pudoare. Se instalează în faţa dumitale şi, fără ruşine, privindu-te în ochi, se căzneşte să descopere secretul bucuriei sau al durerii pe care o încerci.

Este drept, trebuie s-o spunem, că spiritele erau foarte înverşunate împotriva lui Jacques de Boiscoran.

Dacă nu i s-ar fi pus în sarcină decât distrugerea castelului de la Valpinson şi focurile de armă trase asupra domnului de Claudieuse, încă nu ar fi fost mare lucru.

Dar incendiul avusese consecinţe dezastruoase.

Doi oameni pieriseră, alţi doi erau destul de grav răniţi pentru a putea fi socotiţi în pericol de moarte.

Atribuind aceste nenorociri lui Jacques, oamenii erau plini de ură şi se gândeau, poate, s-o facă auzită prin huiduieli care să ajungă până la urechile mamei sale, marchiza de Boiscoran.

— Iat-o! Iat-o! se şoptea în mulţime când marchiza apăru în pragul gării oferind braţul său maestrului Folgat.

Numai că şoaptele se opriră aici, într-atât de mare a fost surpriza pricinuită de atitudinea ei.

Două curente străbătură în acelaşi timp mulţimea: — Are tupeu! gândeau unii. Şi alţii: — Este sigură de nevinovăţia fiului ei.

Marchiza avea, în tot cazul, destul sânge rece pentru a discerne impresia pe care o producea şi câtă dreptate avusese urmând sfaturile maestrului Folgat. Puterea sa se dublă. Şi, distingând în mulţime câteva persoane cunoscute, se îndreptă spre ele surâzătoare.

— Ei bine! spuse ea, ştiţi ce mi s-a întâmplat! Este de necrezut! Iată acum libertatea unui bărbat, ca fiul meu, la bunul plac al primei bănuieli absurde care trece prin mintea unui judecător. Am aflat vestea aseară prin telegraf şi am sosit în grabă împreună cu acest domn care este prietenul nostru şi unul dintre cei mai distinşi avocaţi din Paris.

Maestrul Folgat se încruntă. Ar fi dorit-o pe marchiză ceva mai rezervată. Dar nu putea să n-o susţină.

— Domnii de la Parchet, rosti el cu tonul unui profet, vor regreta poate faptul că au fost atât de grăbiţi.

Din fericire, un tânăr îmbrăcat în livrea şi purtând pe cap o şapcă plină cu fireturi aurite se apropie de doamna de Boiscoran.

— Trăsura domnului de Chandoré este aici, la ordinele doamnei marchize.

— La dispoziţia ta, tinere, spuse marchiza.

Îi salută pe privitorii rămaşi uluiţi de atâta siguranţă:

— Vă rog să mă iertaţi că vă părăsesc atât de repede, dar mă aşteaptă domnul de Chandoré. Sper să vă pot face o vizită, chiar astăzi după-aimiază, la braţ cu fiul meu.

Casa Chandoré, ca să folosim limbajul celor din Sauveterre, se află de cealaltă parte a Pieţii Noi, în vârful străzii Rampe, o

stradă care nu este mai uşor de folosit decât o scară şi a cărei reconstrucţie domnul Séneschal o cere mereu consiliului municipal ce nu osteneşte refuzându-l. Este o construcţie veche, masivă, strâmbă şi flancată de un foarte pretenţios turn ascuţit pe care radicalul doctor Seignebos îl numeşte o permanentă ameninţare a sistemului feudal.

Este sigur că familia Chandoré afişase pe vremuri mari pretenţii de nobleţe şi un profund dispreţ pentru cei ce nu aveau niciun strămoş de pe vremea Cruciadelor.

Dar, dacă fuseseră vreodată temuţi, încetaseră de mult să mai fie. Dintr-o familie mare şi puternică nu mai rămăsese decât un bătrânel, baronul de Chandoré şi o copilă, nepoata lui, logodnica lui Jacques de Boiscoran. Denise era orfană. Trăia alături de bunicul ei o viaţă fericită şi lipsită de griji, când se produse un mare eveniment.

Domnul de Chandoré îl întâlnise într-o dimineaţă pe Jacques de Boiscoran, al cărui unchi îi fusese prieten şi-l invitase la masă.

Jacques acceptase invitaţia, venise. Domnişoara de Chandoré îl văzuse şi… se îndrăgostise.

Din clipa aceea şi pentru întâia oară a existat în viaţa ei o taină pe care nu au cunoscut-o nici bunicul Chandoré şi nici verişoarele Lavarande şi, timp de doi ani, florile şi păsările au fost singurii confidenţi ai unei iubiri ce creştea în sufletul său, dulce ca un vis, poetizată de amintiri şi idealizată de absenţă.

Căci timp de doi ani Jacques nu-şi dăduse seama de nimic. Dar, în ziua în care văzu limpede, zăpăcit de atâta fericire, uluit de perspectiva ce i se înfăţişa îşi dădu seama că destinul său este pecetluit.

O lună mai târziu, tatăl său, marchizul de Boiscoran

călătorea la Sauveterre pentru a cere mâna domnişoarei Denise.

A! A fost o lovitură serioasă pentru bunicul Chandoré.

Gândul de a o da pe Denise, gândul că ea îl preferă altuia, gândul copiilor pe care avea să-i aibă îl îngrozi. Era gata-gata să-l gonească pe marchiz.

Se stăpâni totuşi şi răspunse că nu putea să ia o hotărâre de unul singur şi că era necesar s-o consulte pe nepoata lui. El nădăjduia că fata avea să respingă oferta.

Bietul bătrân! După primele lui cuvinte:

— Ce fericire!… strigă fata. Dar mă aşteptam.

Pentru a ascunde o lacrimă care-i ardea ochii, domnul de Chandoré lăsă capul în jos.

— Aşadar, murmură el, această căsătorie va avea loc.

Lui Jacques i se îngăduise deci să-i facă oficial curte şi, în ajunul incendiului de la Valpinson, se stabilise, după o lungă deliberare, după ce se calculase timpul necesar cumpărăturilor, se stabilise, cum spuneam, data irevocabilă a căsătoriei.

Se înţelege deci că domnişoara Denise se simţise lovită în propria ei fericire în clipa în care aflase despre arestarea lui Jacques şi despre crimele care-i erau atribuite.

Fulgerată, rămăsese fără simţire timp de zece minute în braţele verişoarelor ei şi ale bunicului, apoi îşi reveni.

— Sunt nebună! Ce rost are să mă emoţionez în asemenea măsură?! Este evident că Jacques e nevinovat!

Atunci expedie o depeşă marchizului de Boiscoran, înţelegând foarte bine că, înainte de a acţiona, era necesar să se pună de acord cu familia lui Jacques.

III

Ajutată de maestrul Folgat, doamna de Boiscoran coborî din trăsură şi abia intrase în curte când uşa casei se deschise şi domnişoara Denise se aruncă în braţele sale, prea emoţionată pentru a putea spune altceva decât:

— O, scumpă mamă, ce nenorocire îngrozitoare!…

În umbra coridorului se distingea silueta domnului de Chandoré care se apropia.

— Să intrăm, spuse el, să nu stăm aici… Sunt şi aşa destul de numeroşi ochii care ne urmăresc din spatele obloanelor.

Şi le luă în casă.

Hotărât lucru, maestrul Folgat era destul de încurcat. Nimeni nu părea să-şi dea seama de existenţa lui.

Intrase odată cu ceilalţi în salon şi, în picioare, în dreptul uşii, emoţionat de emoţia celorlalţi, privea când la domnişoara Denise, când la domnul de Chandoré, când la domnişoarele Lavarande.

Domnişoara Denise era pe punctul de a împlini douăzeci de ani. Nu s-ar fi putut spune că era de o frumuseţe răpitoare, dar era totuşi greu s-o uiţi după ce o văzuseşi o dată. Micuţă, s-ar fi spus că este o întruchipare a graţiei şi fiecare mişcare a sa era perfectă.

Alături de ea, bunicul Chandoré uimea prin statura lui impunătoare. Cei şaptezeci şi doi de ani ai săi nu izbutiseră să-l îndoaie câtuşi de puţin şi părea clădit în aşa fel încât să poată înfrunta toate vitregiile vieţii.

Mătuşile Lavarande, lungi şi subţiri ca o ramură de salcie, palide, discrete, de o rezervă şi de o răceală ultraaristocratică,

aveau fizionomia aceea placidă şi expresia aceea de devotament fără de margini specifică fetelor bătrâne cărora celibatul nu le acrise gândurile. Erau îmbrăcate absolut la fel, aşa cum făceau de patruzeci de ani, într-o toaletă cu culori pale, modestă ca şi întreaga lor fiinţă.

În clipa aceea plângeau şi domnul Folgat se întreba care ar fi sacrificiul pe care nu l-ar face pentru a opri lacrimile nepoatei lor…

— Biata Denise!… murmurau ele.

Fata le auzi şi, ridicându-se sfâşie liniştea care dura de prea multă vreme.

— Dar purtarea noastră este nedemnă! exclamă ea. Ce-ar spune Jacques dacă v-ar putea vedea de acolo, din închisoarea în care se află?! De ce atâta întristare? Îl credem vinovat?

Ochii ei sclipeau atât de tare iar glasul îi era atât de puternic, încât maestrul Folgat se simţi emoţionat până în adâncul sufletului său.

— Eu, una, pot să am, cel puţin, această mângâiere, că nu m-am îndoit de el nici o singură clipă. Şi cum aş fi putut să mă îndoiesc? În chiar seara incendiului de la Valpinson Jacques mi-a scris o scrisoare de patru pagini pe care mi-a trimis-o aici printr-unul din oamenii săi şi pe care eu am primit-o la ceasurile nouă… I-am arătat bunicului această scrisoare, a citit-o şi a exclamat dintr-odată că aveam de o mie şi de o mie de ori dreptate să spun că un om care se pregăteşte să comită o asemenea crimă nu poate să scrie o astfel de scrisoare.

— Am spus-o şi o cred, aprobă domnul de Chandoré, şi orice om de bun simţ ar fi de părerea mea, dar…

Nepoata nu-i îngădui să vorbească mai departe.

— Înseamnă că Jacques e victima unei uneltiri îngrozitoare

şi datoria noastră este de a o dezvălui. Am plâns destul, trebuie să acţionăm… Şi pentru a ne da o mână de ajutor în această acţiune de salvare, v-am chemat scumpă mamă…

— Iar eu am sosit la fel de sigură ca şi tine, copila mea dragă, că fiul meu este nevinovat.

Domnul de Chandoré nădăjduise pesemne altceva, căci interveni:

— Dar marchizul? întrebă el.

— Soţul meu rămâne la Paris.

Bătrânelul făcu o strâmbătură plină de înţeles.

— A! Îl recunosc foarte bine! exclamă el. Nimic nu ar fi în stare să-l emoţioneze. Singurul său fiu este acuzat în chip josnic de o crimă, arestat, aruncat în închisoare… I se aduce faptul la cunoştinţă şi se aşteaptă sosirea lui… Dar, eroare! N-are fiul său decât să iasă din încurcătură, dacă poate. El, unul, va rămâne să-şi supravegheze în linişte cioburile…

— Soţul meu, domnule, protestă marchiza, crede că poate fi mai util lui Jacques rămânând la Paris. S-ar putea să fie necesare o serie de demersuri…

— Trenul este aici, la doi paşi…

— În sfârşit, spune doamna de Boiscoran, m-a încredinţat domnului…

Şi arătă către tânărul avocat.

— … domnului Manuel Folgat a cărui experienţă, al cărui talent şi al cărui devotament ne sunt binecunoscute.

Prezentat, în sfârşit, cum trebuie, domnul Folgat se înclină.

— Şi am multe speranţe, spuse el câştigat de încrederea domnişoarei Denise. Sunt de aceeaşi părere cu domnişoara de Chandoré. Trebuie să acţionăm fără să pierdem o clipă. Or, înainte de a putea trasa o anumită linie pe care s-o urmăm, ar

fi necesar să cunosc faptele…

— Din păcate, nu ştim nimic, răspunse domnul de Chandoré. Nimic, în afară de faptul că Jacques este închis la secret.

— Ei bine, ne vom informa. Îi cunoaşteţi, fără îndoială, pe magistraţii din Sauveterre?

— Destul de puţin, cu excepţia procurorului Republicii…

— Dar judecătorul de instrucţie?

Cea mai mare dintre domnişoarele de Lavarande se ridică:

— Acesta, domnul Galpin-Daveline, este un monstru de ipocrizie şi de nerecunoştinţă! Se pretindea a fi prietenul lui Jacques. Şi Jacques ţinea destul de mult la el, în orice caz atât încât să ne fi făcut pe mine şi pe sora mea să-i făgăduim acestui judecătoraş mâna uneia dintre nepoatele noastre, o domnişoară Lavarande… Biata copilă! Când a aflat despre cele petrecute a exclamat: „O, Dumnezeule, îţi mulţumesc pentru că m-ai scutit de ruşinea de a fi soţia unui asemenea om!”

— Şi, în adevăr, spuse cealaltă dintre bătrânele domnişoare, dacă tot oraşul îl crede pe Jacques vinovat, asta se întâmplă pentru că fiecare îşi spune: prietenul său îi este judecător.

Domnul Folgat clătină capul.

— Aş avea nevoie de informaţii ceva mai precise, spuse el. Domnul de Boiscoran mi-a vorbit despre primarul oraşului, domnul Séneschal.

Domnul Chandoré sări cât colo.

— E drept, strigă el, acesta este prietenul nostru şi dacă există un om bine informat, atunci este el… Să-l căutăm, să mergem…

Desigur, domnul Séneschal era prietenul familiilor Chandoré, Lavarande şi Boiscoran.

Oricât ai fi de mare avocat nu poţi să nu te ataşezi de oamenii care, timp de douăzeci de ani, ţi-au fost confidenţi şi cărora le-ai fost sfătuitor.

Întorcându-se la Sauveterre în dimineaţa incendiului de la Valpinson, primarul era atât de tulburat încât soţia lui s-a speriat îngrozitor văzându-l.

— Dumnezeule, Auguste, ce ţi s-a întâmplat?

— S-a întâmplat ceva înspăimântător! răspunse el cu un glas atât de tragic, încât pe doamna Séneschal o trecură frigurile.

E drept însă că pe doamna Séneschal o treceau frigurile cu multă uşurinţă.

Era o femeie de patruzeci şi opt până la cincizeci de ani, foarte negricioasă, scundă, durdulie şi al cărei piept punea la grea încercare talentul domnişoarelor Méchinet, surorile grefierului, care-i confecţionau corsetele.

Doamna Séneschal avea întotdeauna o lacrimă gata să curgă pentru orice nefericită şi câteva cuvinte calde, pregătite pentru oricine trecea printr-o grea încercare.

Dânsa ascultă cu lacrimile în ochi relatarea întâmplărilor din cursul nopţii.

— Biata Denise, suspină ea, e în stare să şi moară. În locul tău, eu m-aş duce degrabă la domnul de Chandoré pentru a-i aduce la cunoştinţă, cu toate menajamentele posibile, tot ceea ce s-a petrecut…

— Tocmai lucrul acesta n-am să-l fac! exclamă domnul Séneschal, şi-ţi interzic categoric să te duci!

Şi asta pentru că, dacă ar fi fost după el, ar fi luat trenul şi s-ar fi dus la o sută de leghe depărtare numai să nu fie martor la durerea bunicului Chandoré şi a mătuşilor Lavarande, la disperarea Denisei care-i era deosebit de dragă şi de a cărei

zestre se ocupa de mai mulţi ani.

Şi asta pentru că, de asemenea, nu mai ştia ce să creadă şi pentru că, influenţat de siguranţa domnului Galpin-Daveline, dezorientat de izbucnirea opiniei publice, ajunsese să se întrebe dacă nu cumva Jacques era vinovat de crimele ce i se puneau în cârcă.

Dar, din fericire, avea să aibă în ziua aceea atât de multe treburi încât nu-i mai rămânea timp liber pentru cugetări.

Trebui să se ocupe de transportarea trupurilor carbonizate ale toboşarului Bolton şi ale bietului Guillebault. Trebui să le primească pe mama primului şi pe soţia celui de-al doilea şi să le asculte plânsul şi să le consoleze; trebui să făgăduiască celei dintâi o mică pensie şi, să promită celeilalte că va face tot posibilul pentru a obţine o bursă la colegiul din Sauveterre sau la seminarul din Pons celui mai mare dintre fiii săi.

Trebui să dea ordinele necesare pentru transportarea, cu toate precauţiile necesare, a celor doi răniţi, jandarmul şi ţăranul.

Imediat după aceea, căută casă pentru contele şi contesa de Claudieuse şi găsi cu destul de multă greutate.

În sfârşit, o bună parte a după-amiezii şi-o petrecu într-o violentă discuţie cu doctorul Seignebos.

În numele ştiinţei ultragiate, după cum pretindea el, în numele justiţiei şi al umanităţii, doctorul îi ceru arestarea imediată a lui Cocoleu, acest mizerabil a cărui mărturie inconştientă stătea la baza acuzaţiilor. Şi el cerea, lovind cu pumnul în masă, blestemând, ca acest idiot epileptic să fie dus la spital şi sechestrat, printr-o măsură administrativă, urmând să fie ulterior supus unui examen al unor specialişti.

Primarul rezistase mult timp acestor pretenţii care i se

păreau exagerate, dar domnul Seignebos vorbise atât de tare şi atât de ferm, încât sfârşise prin a trimite doi jandarmi la Bréchy, cu ordinul de a-l aduce pe Cocoleu.

Aceştia se înapoiaseră câteva ceasuri mai târziu cu mâinile goale. Idiotul dispăruse. Nimeni nu putuse să le dea vreo informaţie cu privire la el.

— Şi lucrul acesta ţi se pare firesc? întrebă doctorul Seignebos, ai cărui ochi sticleau îndărătul ochelarilor săi de aur. Eu văd aici dovada incontestabilă a complotului organizat împotriva domnului de Boiscoran.

— Dar fii pe pace, spuse iritat primarul, Cocoleu n-a dispărut cu totul, o să-l găsim noi.

Doctorul plecase fără să insiste, dar, înainte de a se întoarce acasă, se abătuse pe la club unde, în prezenţa unui număr de peste douăzeci de persoane, afirmă că dobândise dovada faptului că Jacques de Boiscoran era victima părerilor sale avansate, că monarhiştii nu-i puteau ierta plecarea din rândurile lor.

Această acţiune avea să se dovedească mai mult dăunătoare decât folositoare lui Jacques şi lucrul acesta se făcu simţit puţin mai târziu.

În aceeaşi seară, în timp ce domnul Galpin-Daveline străbătea Piaţa Nouă, fu huiduit.

Furios, fireşte, judecătorul de instrucţie se duse la primar, se plânse de faptul că justiţia era insultată în persoana lui şi ceru să fie luate cele mai severe măsuri.

Domnul Séneschal îi făgădui tot sprijinul şi alergă la domnul Daubigeon, procurorul Republicii pentru a se pune de acord cu el.

Acolo află tot ceea ce se petrecuse la Boiscoran şi rezultatul

interogatoriului.

Se întorsese acasă foarte amărât, dezolat de situaţia în care se găsea Jacques şi foarte neliniştit de faptul că afacerea lua o întorsătură politică.

Torturat de aceste gânduri petrecuse o noapte foarte agitată şi se trezise şi mai prost dispus decât în ajun; soţia abia îndrăznise să-i adreseze câteva cuvinte.

Dar lucrurile nu se opriseră aici. La ora două urma să aibă loc înmormântarea lui Bolton şi a lui Guillebault şi făgăduise căpitanului Parenteau că va asista, încins cu eşarfa lui şi în fruntea unei bune părţi a membrilor consiliului municipal.

Tocmai poruncise să i se pregătească hainele de ceremonie în clipa în care servitorul îi aduse la cunoştinţă vizita domnului de Chandoré şi a unui alt domn...

— Asta mai lipsea!

Dar, după o clipă de gândire:

— Mai devreme sau mai târziu, întâlnirea tot trebuia să aibă loc… Să poftească!…

Domnul Séneschal era gata pregătit să facă faţă unei scene emoţionante şi unei explozii de durere.

Cu atât mai mare fu uimirea lui când văzu degajarea cu care domnul de Chandoré îi prezentă pe însoţitorul său:

— Domnul Manuel Folgat, scumpul meu Séneschal, unul dintre cei mai renumiţi avocaţi din Paris, a binevoit s-o însoţească pe doamna de Boiscoran, care a sosit azi-dimineaţă.

— Nu sunt din acest oraş, domnule primar, adăugă domnul Folgat, nu-i cunosc obiceiurile, moravurile, ideile; nu ştiu care-i sunt interesele, prejudecăţile, nu ştiu nimic despre el şi risc să comit o gravă greşeală, o mare prostie dacă nu sunt sfătuit de către un om cu experienţă, un om abil şi sigur de el… Domnii

de Boiscoran şi de Chandoré mi-au vorbit despre dumneavoastră tocmai ca despre un asemenea om şi m-au lăsat să sper că veţi accepta…

— Se înţelege, domnule, cu dragă inimă, răspunse domnul Séneschal înclinându-se, flatat de felul în care îi vorbise avocatul parizian.

Oferi scaune oaspeţilor săi. El însuşi luă loc şi, cu coatele sprijinite de braţele fotoliului, îşi mângâia obrajii proaspăt bărbieriţi.

— Afacerea este gravă, domnilor, rosti el în cele din urmă.

— Orice acuzaţie criminală este gravă, spuse domnul Folgat.

— Pe legea mea, domnilor, spuse domnul de Chandoré, am impresia că vă îndoiţi de nevinovăţia lui Jacques!…

Domnul Séneschal nu răspunse nu.

— Cum să-ţi treacă prin minte, spuse el, ideile care pot să se nască în mintea unui tânăr de douăzeci şi cinci de ani, exaltat de gândul unor anumite jigniri!… Furia este desigur, unul dintre cei mai perfizi sfătuitori.

Bunicul Chandoré nu izbuti să asculte mai departe.

— Ce-mi tot vorbeşti de furie şi unde vezi dumneata urmă de furie în afacerea asta de la Valpinson?! Eu, unul, nu văd decât o crimă laşă, îndelung premeditată şi executată cu mult sânge rece…

Grav, primarul clătină din cap.

— Nu ştiţi tot ceea ce s-a petrecut, spuse el.

— Domnule, îi spuse maestrul Folgat, am venit aici cu nădejdea de a ne informa.

— Fie, răspunse domnul Séneschal.

Cu luciditatea unui avocat care se pricepe să găsească firul celei mai încâlcite afaceri, el expuse faptele al căror martor

fusese la Valpinson, precum şi tot ceea ce-i povestise procurorul Republicii că se petrecuse la Boiscoran.

— Vreţi să ştiţi, conchise el, ce mi-a spus domnul Daubigeon a cărui mărturie n-o veţi putea pune la îndoială? Mi-a spus textual: „Daveline nu putea să nu-l aresteze pe domnul de Boiscoran. Este vinovat? Nu ştiu nici eu ce să cred. Probele sunt zdrobitoare. El se jură pe toţi dumnezeii că este nevinovat, dar nu vrea să declare cum şi-a petrecut seara…”

Domnul de Chandoré, omul atât de robust, era gata să-şi piardă firea, cu toate că nu lăsa să se vadă lucrul acesta.

— Ce va spune Denise, Dumnezeule!… murmură el. Apoi, se adresă lui Folgat: Cu toate acestea, Jacques avea, cu siguranţă, anumite planuri pentru seara aceea.

— Credeţi, domnule?

— Sunt sigur. Altfel ar fi venit la noi acasă, aşa cum făcea în fiecare seară de o lună încoace!… O spune singur, de altfel, într-o scrisoare pe care i-a trimis-o Denisei, scrisoarea despre care v-a vorbit şi ea… Îi scrie aşa: „*Blestem din adâncul inimii această treabă care mă va împiedica să-mi petrec seara alături de dumneata, dar îmi este cu neputinţă s-o amân. Pe mâine...*”

— Vedeţi!… exclamă domnul Séneschal.

— Această scrisoare, continuă bătrânelul, este scrisă şi gândită în aşa fel încât este cu neputinţă să aparţină unui om care plănuieşte o crimă. Cu toate acestea dumneavoastră vă pot spune că, în clipa în care am aflat vestea, această împrejurare a unor treburi urgente m-a impresionat în chip neplăcut.

Dar tânărul avocat nu părea defel convins.

— Este limpede, rosti el, că domnul de Boiscoran nu vrea, cu niciun preţ, să se ştie unde a fost.

— A minţit, domnule, insistă domnul Séneschal, a început prin a nu recunoaşte că a străbătut drumurile prin care fusese întâlnit de martori.

— Se înţelege, din moment ce nu vrea să se ştie unde a fost.

— Când i s-a spus că este arestat nu a vorbit.

— Pentru că speră să iasă din încurcătură fără să fie nevoit să spună unde a fost.

— Dacă ar fi adevărat ar fi destul de ciudat.

— S-au văzut şi lucruri mai ciudate.

— Să te laşi acuzat de crimă şi de incendiere când te ştii nevinovat…

— Să fii nevinovat şi să te laşi condamnat este şi mai grav. Deşi, se cunosc cazuri.

Tânărul avocat se exprima atât de lapidar şi atât de sigur, încât domnul Chandoré simţi că prinde din nou puteri.

Domnul Séneschal era descumpănit.

— Care este părerea dumneavoastră, domnule? întrebă el.

— Că domnul de Boiscoran este nevinovat, răspunse tânărul avocat. Aceasta este părerea unui om al cărui raţionament nu este tulburat de niciun fel de considerente. Abia am sosit, fără nicio idee preconceptă, nu-i cunosc nici pe domnul de Claudieuse şi nici pe domnul de Boiscoran. S-a săvârşit o crimă, mi s-au relatat împrejurările şi-mi dau seama imediat că tocmai motivele care au determinat arestarea m-ar face pe mine să ordon eliberarea.

— O!…

— Să mă explic: dacă domnul de Boiscoran este vinovat, el a dovedit, prin felul în care l-a primit pe domnul Galpin-Daveline, o formidabilă stăpânire de sine şi un incomparabil talent actoricesc. Deci, dacă este vinovat, este un tip foarte…

— Cu toate acestea…

— Daţi-mi voie. Dacă este vinovat, înseamnă că în cursul interogatoriului său a făcut dovada unei nemaipomenite lipse de sânge rece sau, ca să vorbim pe şleau, a făcut dovada unei imbecilităţi fără pereche… Deci, dacă este vinovat, este foarte slab…

— Dar…

— Scuzaţi, termin îndată. Unul şi acelaşi individ poate să fie, în acelaşi timp, şi atât de tare şi atât de slab? Hotărâţi. Mai mult decât atât: dacă domnul de Boiscoran ar fi vinovat el ar trebui trimis la spitalul Charenton şi nu la ocnă, căci numai un om nebun nu ar fi aruncat apa în care-şi spălase mâinile înnegrite de cărbuni şi nu ar fi îngropat puşca aceea Klebb pe care instrucţia o agită atât de victorios…

— Jacques este salvat!… exclamă domnul de Chandoré.

Domnul Séneschal nu era la fel de entuziasmat.

— Din păcate, spuse el, unor judecători care au braţele pline cu dovezi trebuie să le oferi altceva decât deducţii, oricât de logice ar fi sau ar părea ele…

— Se vor găsi şi altele.

— Ce vreţi să faceţi?

— Nu ştiu… V-am spus doar primele mele impresii, acum trebuie să studiez afacerea, să stau de vorbă cu oamenii şi am să încep cu bătrânul Antoine…

Domnul de Chandoré se ridicase.

— Putem ajunge la Boiscoran peste un ceas, spuse el. Să cer trăsura?

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine, răspunse tânărul avocat.

Servitorul domnului Séneschal, căruia i se dăduse această

însărcinare, se prezentă peste mai puţin de un sfert de oră anunţând că trăsura aşteaptă în faţa porţii.

Domnii de Chandoré şi Folgat luară loc.

— Şi mai ales, recomandă primarul avocatului parizian, fiţi prudent şi circumspect… Această afacere a înfierbântat prea mult opinia publică… S-au adus implicaţii politice. Mă tem de o manifestaţie la înmormântarea pompierilor şi mi s-a spus că doctorul Seignebos va ţine un discurs la cimitir. Aşadar, vă urez noroc!

Vizitiul dădu bice cailor şi porniră.

— Nu înţeleg, spuse domnul de Chandoré, cum se face că Antoine nu a venit să mă vadă imediat după arestarea stăpânului său, ce i s-o fi întâmplat?

IV

Cei treisprezece kilometri care separă Sauveterre de Boiscoran fură străbătuţi în mai puţin de cincizeci de minute. Cincizeci de minute în care domnii de Chandoré şi Folgat nu schimbară între ei nici cincizeci de cuvinte.

Curtea castelului de la Boiscoran li se înfăţişă, la sosire, pustie şi liniştită. Uşile şi ferestrele erau închise ermetic.

Pe scările din faţa casei şedea un tânăr ţăran care se ridică de îndată ce-i văzu sosind pe orăşeni.

— Unde este Antoine? întrebă domnul de Chandoré.

— Este sus, domnule baron.

Bătrânul gentilom încercă să deschidă poarta, dar nu reuşi.

— O! domnule, spuse tânărul, domnul Antoine s-a baricadat sus.

— Ciudată, idee, spuse domnul de Chandoré lovind cu bastonul în uşă.

În cele din urmă se auzi:

— Cine-i acolo? întrebă Antoine.

— Eu sunt, ce naiba! Baronul de Chandoré.

Barele de protecţie fură zgomotos retrase şi valetul se ivi. Era palid şi obosit. Judecând după barba sa, după părul răvăşit şi după dezordinea în care se aflau hainele lui, era evident că omul nu dormise.

Domnul de Chandoré îl întrebă:

— Ce ţi s-a întâmplat, bravul meu Antoine?

În locul oricărui răspuns, servitorul îi pofti pe baron şi pe însoţitorul său înăuntru.

— S-a întâmplat, făcu el, s-a întâmplat că… mi-e frică.

Bătrânul şi avocatul se priviră.

— Nenorocitul ăsta, gândeau ei, şi-a pierdut minţile.

Antoine îi înţelese.

— Nu! n-am înnebunit, spuse el, cu toate că, la drept vorbind, se petrec aici lucruri care te fac să te îndoieşti de propriile tale simţuri! Şi, dacă mă tem, nu o fac fără motiv.

— Te îndoieşti de nevinovăţia stăpânului dumitale? îl întrebă Folgat.

Era atât de cumplită privirea pe care cinstitul servitor i-a aruncat-o domnului Folgat, încât bătrânul de Chandoré se văzu nevoit să intervină:

— Scumpul meu Antoine, domnul ne este prieten, un prieten devotat, este un avocat care a venit de la Paris cu doamna de Boiscoran ca să-l apere pe Jacques. Va trebui nu numai să-i acorzi toată încrederea, dar va trebui să-i spui tot ceea ce ştii, absolut totul şi, mai mult decât atât…

Chipul bătrânului Antoine se lumină.

— A! Domnul este avocat?! Să fie binevenit. Am să pot spune tot ce am pe suflet. Nu, hotărât lucru, nu cred că domnul Jacques este vinovat, este imposibil să fie, este stupid să ne închipuim una ca asta… Dar ceea ce cred, lucrul de care sunt sigur, este că avem a face cu o lovitură pusă la cale pentru a-i atribui lui nenorocirile de la Valpinson…

— O lovitură pusă la cale… îl întrerupse domnul Folgat, dar cum şi de către cine şi în ce scop?

— A!… toate astea nu le ştiu. Dar nu mă înşel şi aţi fi de aceeaşi părere cu mine dacă aţi fi luat parte la interogatoriul care a avut loc… Era îngrozitor, domnilor, atât de îngrozitor încât, la un moment dat, am ajuns să mă îndoiesc eu însumi de stăpânul meu şi l-am sfătuit să fugă… Nu, n-aţi auzit niciodată

nimic asemănător. Totul era împotriva lui… Fiecare dintre răspunsurile lui sunau ca o mărturisire. S-a comis o crimă la Valpinson… iar el a fost văzut mergând acolo şi încă pe căi lăturalnice. S-a dat foc: apa în care şi-a spălat mâinile era neagră de cărbuni. S-au tras focuri de armă… s-a găsit un cartuş în apropierea locului în care fusese rănit domnul de Claudieuse. Aici, aici am început să-mi dau seama că e vorba de o lovitură pusă la cale. Oare totul s-ar fi potrivit chiar atât de bine dacă lucrurile n-ar fi fost dinainte aranjate şi potrivite şi socotite? Bietul domn Daubigeon avea lacrimi în ochi iar Méchinet ăla-bun-la-toate era şi el uluit. Numai blestematul de Galpin-Daveline părea foarte mulţumit. Pentru că el era judecătorul care punea întrebări. El, prietenul domnului! Şi când te gândeşti că toată-ziua-bună-ziua era pe aici, mânca din pâinea noastră, dormea în cearşafurile noastre şi trăgea în vânatul nostru. Când îl căutai era în genunchi în faţa domnului pentru a obţine mâna unei nepoate a domnişoarelor Lavarande. Pe atunci vorbea numai cu „bunul meu Jacques" în sus, „dragul meu Boiscoran" în jos. Ar fi trebuit să-l vedeţi ieri dimineaţă cu ce aere i-a spus domnului „Nu mai suntem prieteni". Bandit!… Nu, sigur că nu mai suntem prieteni şi dacă bunul Dumnezeu ar fi drept ai avea tu în pântecele tale cele două focuri de armă pe care le-a primit domnul de Claudieuse şi poate că nu le-ai digera cine ştie ce uşor…

Neliniştea domnului de Chandoré era din ce în ce mai mare.

— De ce nu ai venit de îndată să-mi povesteşti toate astea? îl întrebă el.

Bătrânul servitor îşi îngădui să ridice din umeri.

— Parcă puteam s-o fac! răspunse el. Odată ce s-a sfârşit interogatoriul, Galpin a pus sigilii peste tot. La uşa de afară a

pus chiar trei. Mi-a spus apoi că mă socoate pe mine paznic, că voi fi plătit pentru asta, dar că mă aşteaptă ocna în cazul în care cineva s-ar atinge de aceste sigilii. După ce l-a predat pe domnul jandarmilor, Galpin a plecat lăsându-mă aici singur, ca un om căruia i s-a dat cu o măciucă în cap… M-aş fi dus eu la domnul baron, dacă nu mi-ar fi venit o idee care m-a îngheţat.

Bătrânul Chandoré lovi cu piciorul în duşumea.

— La subiect, spuse el, vorbeşte la subiect!

— Iată. Trebuie să ştiţi că în cursul interogatoriului s-a vorbit foarte mult despre arma Klebb pe care domnul o avusese la el în seara incendiului. Galpin s-a tot jucat cu această armă şi l-a întrebat apoi pe domnul când a tras cu ea ultima oară. Domnul i-a răspuns că a tras cu ea în urmă cu cinci zile… Auziţi bine, am spus: cinci zile. După care Galpin a pus arma de o parte fără să-i examineze încărcătorul.

— Şi? făcu domnul Folgat.

— Ei bine, domnilor, eu Antoine, curăţasem lună arma domnului cu o zi înainte. Am spus clar: cu o zi înainte…

— La naiba! exclamă domnul de Chandoré, de ce n-ai spus asta mai devreme, Antoine? Dacă încărcătoarele sunt curate, asta va fi o dovadă incontestabilă că Jacques este nevinovat!…

Bătrânul servitor dădu din cap.

— Este foarte adevărat, spuse el, numai că… Sunt, oare, curate încărcătoarele?

— O!

— Poate că domnul s-a înşelat cu privire la ziua în care a folosit pentru ultima dată puşca şi atunci, cu încărcătoarele folosite, arma ar deveni, după declaraţia mea, o probă care l-ar nenoroci definitiv… Înainte de a vorbi eu trebuie să fiu sigur.

— Da, spuse domnul Folgat, ai făcut foarte bine când nu ai spus nimic, dragul meu, şi vreau să-ţi atrag atenţia că nu trebuie să discuţi cu nimeni despre acest fapt care poate deveni un argument decisiv în apărare…

— O! ştiu eu să tac, domnule; numai că trebuie să înţelegeţi cât sânge rău mi-am făcut dându-mi seama că nu pot să mă duc şi să controlez încărcătoarele… O! Dacă aş fi îndrăznit să rup sigiliile!

— Nefericitule!

— Mi-a venit în minte, dar m-am oprit la timp. Dar m-am gândit după aceea că se putea să le vină altora în gând această idee. Nebunii care au pus la cale acest complot împotriva domnului Jacques sunt capabili de orice, nu? Ar fi în stare să vină noaptea şi să rupă sigiliile… Am pus de gardă un om în grădină, în dreptul ferestrelor; am pus un altul în curte, iar eu, cu arma în mână, m-am aşezat chiar în faţa sigiliilor. Puteau să vină, bandiţii, aveau cu cine să stea de vorbă!…

Din clipa în care sosise la Sauveterre domnul Folgat se convinsese tot mai mult de nevinovăţia lui Jacques de Boiscoran iar cele povestite de Antoine nu-i zădărniciseră această convingere.

Nu s-ar fi putut spune că împărtăşea ideea complotului. Dar nu era prea departe de gândul că un nebun, profitând de o serie de împrejurări cunoscute numai de el, le folosise pentru a face să cadă acuzaţia pe capul lui Jacques.

Folgat avea de pus multe întrebări, dar era greu să obţină vreun răspuns din partea lui Antoine în starea de exaltare în care se găsea.

— Dragul meu Antoine, nu pot decât să te laud pentru felul în care ai procedat. Suntem abia la început… dar pentru că n-

am pus nimic în gură de ieri de când am plecat din Paris şi pentru că tot aud sunând de amiază…

Domnul de Chandoré se lovi cu palma pe frunte.

— A! Sunt un bătrân uituc! Cum de nu ţi-am oferit nimic!… Dar ai să mă scuzi, nu-i aşa, sunt atât de tulburat… Antoine, ce ne poţi oferi?

— Ouă, pastramă de oaie, şuncă…

— Ce-o să ne dai mai repede o să fie mai bun, spuse tânărul avocat.

— Domnii vor fi serviţi în cel mult un sfert de oră! spuse bătrânul Antoine.

Şi plecă în timp ce domnul de Chandoré îl conducea pe Folgat în salon.

Bietul bătrân făcea mari eforturi pentru a rămâne stăpân pe sine.

— Povestea aia cu arma înseamnă salvarea, nu-i aşa?

— Poate, răspunse tânărul avocat.

Apoi tăcură; erau amândoi atât de absorbiţi de gânduri încât tresăriră în clipa în care Antoine anunţă:

— Domnii sunt serviţi!

Masa fusese pusă în sufragerie iar cei doi oaspeţi luară loc în timp ce bătrânul servitor se instalase în spatele lor pentru a-i servi. Domnul de Chandoré se adresă atunci lui Antoine:

— Pune încă un tacâm, Antoine, spuse el şi ia masa cu noi.

— O!… Domnule, protestă el, domnule baron…

— Așază-te, insistă domnul de Chandoré, ai pierde prea mult timp dacă ai lua masa după aceea şi un bătrân servitor ca dumneata face parte din familie…

Antoine îl ascultă roşind de emoţie căci excesul de familiaritate nu era unul din păcatele baronului de Chandoré.

— Acum, spuse domnul Folgat, odată isprăvite ouăle şi şunca, să ne vedem de treburi, iar dumneata, dragul meu Antoine fii calm şi gândeşte-te că, dacă nu obţinem un ordin de suspendare, răspunsurile dumitale vor constitui elementele apărării mele. Care erau aici obiceiurile domnului de Boiscoran?

— Aici, domnule, ca să zic aşa nu prea avea obiceiuri. Veneam atât de rar şi pentru atât de puţină vreme…

— Nu are importanţă. Care era felul său de viaţă?

— Se trezea târziu, se plimba mult, vâna din când în când, desena, citea… Domnul citeşte foarte mult şi-i plac cărţile în măsura în care-i plac porţelanurile domnului marchiz, tatăl său…

— Pe cine primea în vizită?

— Pe domnul Galpin-Daveline, cel mai adesea; pe doctorul Seignebos, pe pastorul din Bréchy, pe domnii Séneschal, Daubigeon.

— Cum îşi petrecea serile?

— La domnul baron de Chandoré care este aici şi poate să confirme.

— Nu cunoştea pe nimeni altcineva în vecini?…

— Nu.

— Nu ştii să aibă… vreo prietenă? Antoine făcu un gest plin de pudoare.

— O, domnule, dumneavoastră nu ştiţi că domnul este logodit cu domnişoara Denise de Chandoré?!

Baronul de Chandoré nu se născuse cu o zi sau două în urmă, aşa cum îi plăcea să spună. Oricât ar fi fost de interesat, el se ridică.

— Trebuie să iau puţin aer, declară el.

Şi ieşi înţelegând că în faţa lui s-ar fi putut întâmpla ca bătrânul Antoine să nu spună adevărul.

Iată un om inteligent, gândi domnul Folgat.

Şi, după aceea, cu glas tare:

— Din moment ce tot suntem singuri, hai să vorbim pe faţă. Domnul de Boiscoran nu avea nicio prietenă prin împrejurimi?

— Nu, domnule.

— N-a avut niciodată?

— Niciodată. Vi se va spune, poate, că pe vremuri se uita cu plăcere la o roşcovană înaltă, Fougerouse, fiica unui morar care locuieşte pe aici pe aproape şi că fata venea pe la castel mai des decât ar fi fost nevoie… Astea sunt copilării. De altfel, au trecut cinci ani de atunci şi sunt trei de când fata s-a măritat.

— Eşti sigur de ceea ce spui?

— Foarte sigur. Şi aţi fi şi dumneavoastră la fel de sigur că dacă aţi cunoaşte obiceiurile pământului şi limba ascuţită a oamenilor. Nu există niciun fel de precauţii! Desfid pe oricine vorbeşte de trei ori cu o femeie fără ca lucrul acesta să nu se ştie în tot ţinutul. La Paris, da, acolo se poate.

Domnul Folgat ciuli urechile.

— A fost ceva la Paris? întrebă el.

Antoine ezita.

— Vedeţi dumneavoastră, bâigui el, secretele stăpânului meu nu sunt şi secretele mele şi după jurământul pe care i l-am făcut…

— S-ar putea ca de sinceritatea dumitale să depindă salvarea stăpânului dumitale, îi spuse tânărul avocat, şi poţi să fii sigur că nu-l va supăra faptul că ai vorbit…

Timp de câteva secunde bătrânul servitor rămase nehotărât.

— Ei bine, începu el, domnul a avut, cum se spune, o mare pasiune…

— Când?

— A! nu ştiu, asta începuse înainte ca eu să fi intrat în slujba domniei-sale. Tot ceea ce ştiu este că… Pentru a se putea întâlni cu persoana, domnul cumpărase la Passy, în strada Vignes, în mijlocul unei imense grădini, o casă frumoasă pe care o mobilase admirabil…

— A!

— Este o taină pe care nu o cunosc nici tatăl şi nici mama domnului de Boiscoran. Şi dacă eu o ştiu, asta se datoreşte faptului că într-o zi, aflându-se acolo, domnul a căzut pe scară, s-a lovit la picior şi m-a chemat pe mine să-l îngrijesc. S-ar putea să fi cumpărat casa pe numele său, dar de folosit nu o folosea pe numele său. Se dădea drept englez, drept un domn Burnett şi avea o servitoare englezoaică…

— Iar… persoana…

— A! domnule, nu numai că nu o cunosc, dar nici măcar nu bănui cine ar putea să fie. Dar ştiu că-şi lua măsuri de prevedere! Şi, pentru că tot veni vorba, am să vă mărturisesc… am fost curios şi am tras-o de limbă pe servitoarea englezoaică. Mi-a răspuns că nu ştie nici ea mai mult decât mine; e adevărat, venea o doamnă, dar că nu izbutise niciodată să-i vadă măcar vârful nasului. Domnul potrivea lucrurile în aşa fel, încât servitoarea era întotdeauna plecată atunci când venea doamna. Domnul şi doamna se serveau singuri. Iar dacă voiau să facă o plimbare prin grădină, o trimiteau cu treburi naiba ştie pe unde, la Versailles sau la Fontainebleau, ceea ce o făcea, pe bună dreptate, să se înfurie cumplit.

Cu o mişcare maşinală, care-i era obişnuită, domnul Folgat

îşi răsucea o meşă din barba lui neagră.

— În sfârşit, bravul meu Antoine, crezi că această mare pasiune a stăpânului dumitale s-a stins?

— Se înţelege, domnule, din moment ce domnml Jacques s-a logodit cu domnişoara Denise.

Poată că argumentul nu era chiar atât de hotărâtor precum îl socotea Antoine, totuşi, avocatul nu făcu nicio remarcă.

— Şi când anume, după părerea dumitale, s-a sfârşit această legătură?

— În timpul războiului, domnul şi doamna au fost siliţi să se despartă, căci domnul n-a rămas la Paris. Comanda o companie mobilă, a fost chiar rănit la cap ceea ce a dus la decorarea sa…

— Crezi că este încă stăpânul casei din strada Vignes?

— Cred că da.

— De ce?

— Pentru că domnul şi cu mine am fost pentru opt zile la Paris, după evenimente, şi, într-o seară, mi-a spus: „Războiul ăsta mă costă, nu glumă. Cocioaba mea a primit mai mult de douăzeci de ghiulele şi au locuit în ea, rând pe rând, partizani, comunarzi şi soldaţi. Zidurile au rămas goale şi nicio mobilă nu este în bună stare. Arhitectul meu îmi spune că reparaţiile m-ar costa vreo patruzeci de mii de franci…”

— Cum? Reparaţii? Asta înseamnă că avea de gând să folosească locuinţa!

— Pe atunci, domnule, căsătoria domnului nu era încă un lucru stabilit.

— Fie, dar asta înseamnă că în perioada aceea el s-a întâlnit din nou cu misterioasa doamnă şi că războiul nu a distrus legătura lor…

— Tot ce se poate.

— Şi nu ţi-a vorbit de atunci niciodată despre această doamnă?

— Niciodată.

Se opri. În vestibul se auzeau paşii domnului de Chandoré care tuşea semnificativ, dorind să-şi anunţe sosirea.

— Pe legea mea, domnule, spuse Folgat, mă pregăteam să plec în căutarea dumneavoastră, mi-era teamă că nu vă simţiţi bine…

— Vă mulţumesc, răspunse bătrânul, aerul mi-a făcut foarte bine.

Se aşeză. Tânărul avocat se întoarse către Antoine:

— Să revenim la domnul de Boiscoran. Cum era în ziua în care a avut loc incendiul?

— Ca în oricare altă zi, domnule.

— Ce a făcut înaintea plecării?

— A luat masa ca de obicei, cu destulă poftă. A urcat după aceea în apartamentul său unde a rămas mai mult de un ceas. În momentul în care cobora, avea în mână o scrisoare pe care i-a dat-o lui Michel, fiul fermierului, s-o ducă la Sauveterre, domnişoarei Denise…

— Da. Este scrisoarea prin care Boiscoran îi aduce la cunoştinţă domnişoarei Denise faptul că în seara aceea era reţinut din pricina unor treburi urgente…

— A!

— Ştii cumva care ar fi putut să fie natura acestor treburi urgente?

— Câtuşi de puţin, domnule, v-o jur.

— Cu toate acestea, trebuie să fi existat un motiv foarte puternic pentru a-l lipsi de plăcerea de a-şi petrece o seară

alături de logodnica sa.

— E drept, trebuie să fi existat…

— Şi, dacă a pornit-o pe căi lăturalnice în loc să o pornească pe drumul mare, înseamnă că a avut motive temeinice.

Bătrânul Antoine îşi smulgea literalmente părul din cap.

— A! domnule, spuneţi şi dumneavoastră exact ceea ce spunea şi domnul Galpin-Daveline.

— Orice om de bun simţ va spune, din păcate, acelaşi lucru.

— Ştiu, domnule, ştiu foarte bine. Şi domnul Jacques şi-a dat singur seama de asta şi a încercat să inventeze un pretext. Dar nu a minţit niciodată, domnul Jacques, dânsul nu ştie să mintă şi el, un om atât de inteligent, nu a fost în stare să găsească decât un pretext a cărui absurditate sare în ochi. A spus că se ducea la Bréchy să-l întâlnească pe negustorul de lemne…

— Şi de ce nu? întrebă domnul de Chandoré.

— Pentru că negustorul de la Bréchy este un hoţ pe care domnul l-a dat afară în văzul şi în auzul tuturor încă de acum trei ani. La Sauveterre ne vindem noi lemnele.

Domnul Folgat îşi scosese din buzunar o agendă în care îşi însemna unele din răspunsurile lui Antoine, schiţându-şi, în linii mari, apărarea.

— Şi acum, spuse el, să vorbim despre Cocoleu.

— A! Mizerabilul! strigă Antoine.

— Îl cunoşti?

— Cum să nu-l cunosc, tocmai eu, care mi-am petrecut toată viaţa aici, la Boiscoran, în slujba unchiului domnului Jacques…

— Atunci spune-mi, te rog, ce fel de individ este?

— Un idiot, domnule, sau, cum se spune pe la noi, un nevinovat care, pe deasupra, suferă şi de tremurici şi de boala copiilor…

— Aşadar faptul că este un imbecil este de domeniul public?

— Da, domnule. Cu toate că unii spun că n-ar fi el chiar atât de lipsit de minte, dar că ar prefera s-o facă pe prostul ca să scoată mai uşor câte un gologan…

Domnul de Chandoré îl întrerupse.

— Asupra acestui subiect, doctorul Seignebos poate să ne furnizeze cele mai precise informaţii.

— Şi eu am intenţia să-l văd pe doctor, spuse avocatul, dar cred că, înainte de toate, ar trebui regăsit, acest idiot.

— Aţi auzit ce v-a spus domnul Séneschal, a pus jandarmii pe urmele lui.

Antoine se strâmbă.

— Când o să pună jandarmii mâna pe Cocoleu asta o să însemne că el a vrut să fie prins.

— Şi de ce, mă rog?

— Pentru că nimeni nu cunoaşte ca el, în tot ţinutul, colţurile şi colţişoarele, găurile, văgăunile şi ascunzătorile şi, cu obiceiul pe care-l are de a trăi ca un sălbatic din fructe şi din rădăcini, el poate foarte bine, în acest anotimp, să nu se apropie trei luni de zile de nicio casă.

— Ei, drace! făcu domnul Folgat.

— Există un singur om, continuă bătrânul servitor, care ar fi în stare să dea de urma lui Cocoleu, este Michel, flăcăul pe care l-aţi văzut jos…

— Să vină aici… spuse domnul de Chandoré.

Michel sosi şi i se explică ce anume i se cerea.

— S-ar putea, cu toate că nu este prea uşor. N-o fi având Cocoleu mintea unui om, dar are cu siguranţă şmecheria unei fiare sălbatice… În sfârşit, vom încerca, spuse el.

Nimic nu-i mai reţinea la Boiscoran pe domnii Chandoré şi

Folgat.

După ce-i recomandară bătrânului Antoine să vegheze cumsecade asupra sigiliilor şi, dacă va putea, să arunce o privire asupra armei lui Jacques în momentul în care reprezentanţii justiţiei aveau să vină, să ridice corpurile delicte, se urcară în trăsură.

În clipa în care soseau la Sauveterre, în strada Rampe, bătea de cinci.

Domnişoara Denise aştepta în salon. Era palidă şi ochii îi sclipeau.

— Cum? Eşti singură?… exclamă domnul de Chandoré. Te-au lăsat singură!

— Nu te supăra, bunicule. Doamna de Boiscoran era foarte obosită şi am izbutit s-o conving să se odihnească un ceas înainte de masă.

— Şi mătuşile Lavarande?

— Au plecat, bunicule. Cred că în momentul acesta se află la domnul Galpin-Daveline…

Domnul Folgat tresări.

— O!

— Dar este o acţiune nechibzuită! strigă bătrânul. Dar fata îl reduse la tăcere cu un singur cuvânt.

— Eu le-am rugat.

V

Da, acţiunea domnişoarelor Lavarande era nechibzuită. În stadiul în care se aflau lucrurile o întrevedere cu domnul Galpin-Daveline putea să-i furnizeze acestuia o armă împotriva lui Jacques.

Dar vina era numai a domnului Chandoré şi a domnului avocat Folgat. Ei săvârşiseră marea imprudenţă de a pleca spre Boiscoran fără să anunţe decât un singur lucru, că vor fi înapoi la ora mesei şi că nimeni să nu se neliniştească.

Să nu se neliniştească!… Şi asta o spuneau cui? Marchizei de Boiscoran şi domnişoarei Denise, adică mamei şi logodnicei lui Jacques!

Tocmai lor, care şi-l închipuiau pe Jacques, nevinovatul, tratat ca ultimul dintre criminali, singur în fundul unei celule, pradă celor mai îngrozitoare gânduri. Şi care ar fi putut să fie gândurile lui într-un moment în care trecuseră mai mult de douăzeci şi patru de ore de când nu mai avea nicio veste de la ai săi? Nu se simţea el, oare, părăsit, renegat?

— Gândul acesta este de nesuportat! exclamă domnişoara Denise. Trebuie să ajungem la el cu orice preţ.

— Cum? întrebă doamna de Boiscoran.

— Nu ştiu, dar trebuie să existe un mijloc. Sunt lucruri pe care singură nu aş fi îndrăznit să le fac, dar acum, alături de dumneata, scumpă mamă, sunt gata să le încerc. Să mergem la închisoare…

Doamna de Boiscoran se ridică într-o clipă şi-şi aruncă pe umeri pelerina.

— Sunt gata, spuse ea, să mergem. Este cu neputinţă să mi

se refuze să-mi văd fiul.

— Cu neputinţă, o aproba domnişoara Denise. De altfel, eu îl cunosc bine pe Blangin, paznicul închisorii, soţia lui s-a aflat mult timp în serviciul nostru.

Plină de încredere, tânăra ridică cu greu mânerul cu care ciocăni în uşa închisorii.

Veni să-i deschidă chiar Blangin; văzându-le, pe chipul său se aşternu o mare uimire.

— Vrem să-l vedem pe domnul de Boiscoran, spuse plină de hotărâre domnişoara Denise.

— Doamnele au permis? întrebă paznicul.

— Permis?… Din partea cui?

— Din partea domnului Galpin-Daveline.

— Nu avem niciun permis.

— În cazul acesta mă văd nevoit, cu toată părerea de rău, să vă spun că nu-l veţi putea vedea pe domnul Boiscoran. Este la secret şi am ordine foarte severe…

Domnişoara Denise se încruntă.

— Ordinele dumitale, domnule Blangin, nu pot să privească o doamnă ca marchiza de Boiscoran.

— Ordinele mele privesc pe toată lumea, domnişoară.

— Ai fi dumneata în stare să împiedici o mamă nefericită să-şi vadă fiul?…

— E! Nu e vorba de mine, domnişoară! Eu! Ce sunt eu? Nimic altceva decât o cheie pe care Justiţia o răsuceşte cum vrea, când aşa, când aşa.

Pentru prima oară îi veni fetei în minte ideea că s-ar putea ca încercarea lor să dea greş.

— Dar pe mine, bunul meu Blangin, insistă fata, pe mine ai putea să mă refuzi?… Nu mă cunoşti? întrebă ea cu lacrimi în

ochi. Soţia dumitale nu ţi-a vorbit niciodată de mine?

Paznicul era emoţionat.

— Ştiu, răspunse el, ştiu tot ce aţi făcut pentru soţia mea şi pentru mine, domnişoară, dar… Aşa sunt ordinele şi eu nu cred că domnişoara ar voi să mă facă pe mine, un biet om sărman, să rămân fără slujbă…

— Dacă ai să-ţi pierzi locul, domnule Blangin, uite, eu, Denise de Chandoré îţi garantez că vei căpăta un altul plătit de două ori mai bine…

— Domnişoară…

— Te îndoieşti de vorbele mele?

— Cum aş putea să fac una ca asta, domnişoară, dar nu e vorba numai de slujbă… Dacă fac ceea ce îmi cereţi voi fi pedepsit cu multă asprime…

Auzindu-l pe paznic, doamna de Boiscoran înţelese că Denise nu va putea obţine nimic.

— Nu mai insista, copila mea, îi spuse marchiza, să ne întoarcem…

— Cum? Să ne întoarcem fără să ştim ce se petrece în spatele acestor ziduri reci, fără să ştim dacă Jacques trăieşte ori nu?!

Era limpede că în sufletul bietului paznic se dădea o luptă cruntă. Arunca priviri speriate în jurul lui.

— Nu am voie să vorbesc, dar… puţin îmi pasă. N-am să vă las să plecaţi fără să vă spun că domnul de Boiscoran este bine, sănătos…

— A!

— Ieri, când a fost adus, era prăbuşit… S-a aruncat pe pat şi a rămas aşa timp de două ceasuri, fără să facă vreo mişcare. Cred că plângea… Dar n-a durat mult această stare. Puţin după aceea s-a ridicat strigând: „Este o prostie să disper în

halul ăsta...”

— L-ai auzit dumneata?

— Nu eu. L-au auzit un alt deţinut, Frumence Cheminot. Şi nu mai avem de ce să ne temem. Domnul de Boiscoran este din nou calm şi aş spune chiar vesel. După ce a dormit zdravăn toată noaptea, astăzi de dimineaţă mi-a cerut să-i aduc hârtie, călimară şi toc. Aveam ordin să-i dau şi i-am dat. Şi când m-am dus să-i servesc masa, mi-a dat o scrisoare adresată domnişoarei Denise de Chandoré…

— Cum, întrebă domnişoara Denise, ai o scrisoare pentru mine şi nu mi-o dai?

— Am avut-o, domnişoară, dar n-o mai am, am predat-o, aşa cum mi s-a spus, domnului Galpin-Daveline când a venit aici, însoţit de grefierul Méchinet, ca să-l interogheze pe domnul de Boiscoran.

— Şi ce ţi-a spus?

— A deschis-o, a citit-o, a pus-o în buzunar şi a spus: „Bine”.

Lacrimi de furie ţâşniră în ochii domnişoarei Denise.

— Ce ruşine!… strigă ea. Să citească o scrisoare pe care mi-o adresează mie! Este o infamie!

Şi fără să-i mai mulţumească lui Blangin, o porni împreună cu marchiza de Boiscoran spre casă.

— A! exclamară domnişoarele Lavarande, biată copilă, n-ai izbutit!

Denise le povesti tot ceea ce aflase.

— Ei bine, spuseră ele, o să ne ducem noi să stăm de vorbă cu acest judecătoraş care până mai ieri se ploconea pentru zestrea nepoatei noastre. Şi o să-i vorbim despre această ispravă. Şi dacă n-o să-l convingem să-l elibereze pe Jacques cel puţin o să-i mototolim victoria şi o să-i mai tăiem din nas.

Cum era să se opună domnişoara Denise unei iniţiative care-i dădea o satisfacţie imediată şi care-i slujea perfect interesele?

— Da, aveţi dreptate. Repede, plecaţi de îndată fără să pierdeţi nicio clipă…

Domnişoarele se înşelau în ceea ce priveşte dispoziţia în care se afla domnul Galpin-Daveline.

Fostul pretendent al nepoţelei Lavarande nu se lăfăia pe roze.

La începutul acestei ciudate afaceri el se avântase cu furie, gândind că acesta e prilejul pe care-l aştepta de ani de zile şi că avea să-i deschidă larg uşile unei strălucite cariere.

Dar, după câteva ceasuri, domnul Galpin-Daveline privea lucrurile dintr-un alt unghi. Se gândise, se potolise, începuse să se îndoiască de abilitatea sa şi începuse chiar să se întrebe dacă nu cumva acţionase cu nesocotinţă.

Dacă Jacques era vinovat, foarte bine. După o condamnare, judecătorul de instrucţie avea să fie avansat, era limpede.

Da… dar dacă Jacques avea să se dovedească nevinovat?!

Odată acest gând instalat în mintea lui, domnul Galpin-Daveline se simţi cuprins de fiori reci.

Jacques nevinovat! Asta însemna condamnarea lui, a lui Galpin-Daveline, însemna distrugerea viitorului său, năruirea tuturor speranţelor, prăbuşirea carierei sale!…

Jacques nevinovat! Însemna o veşnică dizgraţiere. Avea să fie mutat din Sauveterre, oraş în care nu mai putea rămâne după un asemenea eşec. Avea să fie trimis în cine ştie ce colţ uitat de lume, fără nicio şansă de avansare.

În zadar ar fi argumentat el că nu-şi făcuse decât datoria. I s-ar fi răspuns, dacă s-ar fi ostenit cineva să-i răspundă, că există gafe ireparabile, erori scandaloase pe care un magistrat nu se

poate să le săvârşească şi că, pentru binele Justiţiei şi în interesul întregii magistraturi care era atât de violent atacată, ar fi fost mult mai bine să lase un vinovat nepedepsit decât să bage în puşcărie un om nevinovat.

Torturat de aceste gânduri, la orele şase dimineaţa domnul Galpin-Daveline era în picioare. La orele unsprezece trimisese după grefier şi plecase cu acesta la închisoare pentru a lua un nou interogatoriu acuzatului.

Atunci i se înmânase scrisoare pe care Jacques o adresase domnişoarei Denise.

Era scurtă şi era scrisă de un om prea inteligent ca să nu-şi dea seama că nu poate conta cine ştie ce pe secretul corespondenţei sale. Nici măcar nu fusese sigilată.

Draga mea Denise – scria Jacques – *gândul supărărilor îngrozitoare pe care ţi le pricinuiesc este cel care mă torturează în cea mai mare măsură. Trebuie oare să mă înjosesc până-ntr-atâta încât să-ţi jur că sunt nevinovat? Nu-i aşa că nu este necesar? Sunt victima unui atât de îngrozitor concurs de împrejurări, încât Justiţia s-a înşelat. Fii pe pace însă şi nu avea nicio grijă. Voi şti, la momentul potrivit, să risipesc această groaznică greşeală.*

Pe curând…

JACQUES.

— Bine, spusese domnul Galpin-Daveline după ce citise scrisoarea.

Nu s-ar putea spune însă că nu-i dăduse oarecari emoţii.

— Câtă siguranţă… gândise el.

Îşi revenise însă în timp ce urca scările închisorii. Era evident că Jacques nu-şi imaginase că scrisoarea avea să fie predată direct destinatarei. Se putea, deci, presupune că o scrisese mai degrabă pentru Justiţie decât pentru domnişoara

Denise. În favoarea acestui argument pleda şi faptul că nu o sigilase.

— În sfârşit, îşi spusese domnul Galpin-Daveline, o să vedem. Blangin îi deschidea în clipa aceea uşa celulei.

Îl găsi pe Jacques la fel de liniştit de parcă s-ar fi aflat în libertate, la el acasă, la Boiscoran. Era zâmbitor şi chiar ironic. N-a fost chip să scoată ceva de la el. Când era încolţit de întrebări, tăcea cu încăpăţânare sau declara că trebuie să reflecteze.

Judecătorul de instrucţie se întorsese acasă mult mai neliniştit decât plecase.

Atitudinea lui Jacques îl descumpănea.

A!… Dacă s-ar fi putut să dea înapoi…

Dar nu se mai putea, pierduse orice nădejde şi era silit să meargă până la capăt.

Pentru salvarea lui, pentru salvarea viitorul său, era nevoie ca Jacques de Boiscoran să fie vinovat, să apară în faţa curţii cu juri şi să fie condamnat. Era neapărat necesar să se întâmple aşa. Era o problemă de viaţă şi de moarte.

Acestea erau gândurile lui în momentul în care i se aduse la cunoştinţă faptul că domnişoarele Lavarande doreau să-i vorbească.

Sări în picioare şi, într-o fracţiune de secundă, mintea sa examină toate eventualităţile pe care le oferea acest fapt. Ce puteau dori de la el aceste fete bătrâne?

— Să intre, spuse el în cele din urmă.

Intrară, mândre, ţepene, refuzând fotoliile pe care li le oferise magistratul.

— Nu mă aşteptam la onoarea acestei vizite, domnişoarelor… începu el.

Domnişoara Adelaïde, cea mai mare dintre cele două surori, îi răspunse:

— Cred, după toate cele ce s-au întâmplat…

Imediat după aceea, cu o energie nemaipomenită, se apucă să-i vorbească despre ceea ce numea ea o infamă trădare. Tocmai el să fie acela care să ia poziţie împotriva lui Jacques, prietenul său, omul care se străduise să-i înlesnească o căsătorie la care nici nu putea spera!… Numai prin faptul că nutrea nădejdea unei asemenea căsătorii el făcea, într-o anumită măsură, parte din familie. Cum a putut, deci, să uite faptul că între rude, chiar dacă te urăşti de moarte, eşti dator să te ajuţi unul pe altul de îndată ce se iveşte pericolul unui atentat la ceea ce numeşte onoare!

Zăpăcit ca un pieton care primeşte în cap o ploaie de pietre domnul Galpin-Daveline îşi păstră însă sângele rece pentru a încerca să discearnă tot ceea ce se putea, eventual, scoate din acest incident neaşteptat. Ar fi existat vreo cale de întoarcere?…

În clipa în care domnişoara Adelaïde se opri, el începu să se justifice, vorbi cât mai frumos despre durerea care-l sfâşia, se jură că fusese depăşit de evenimente şi declară că Jacques îi era mai drag decât niciodată până atunci.

— Dacă vă este atât de drag trebuie să-l puneţi în libertate.

— E! Dacă aş putea s-o fac, domnişoară…

— Îngăduiţi, atunci, familiei şi prietenilor să-l vadă…

— Legea se împotriveşte. Dacă este nevinovat, s-o dovedească. Dacă este vinovat, s-o mărturisească. În primul caz, va fi eliberat. În cel de al doilea, i se va îngădui să primească pe oricine.

— Poate că tot ca un semn de prietenie v-aţi îngăduit să citiţi

o scrisoare pe care Jacques o adresase logodnicei sale…

— N-am făcut decât să îndeplinesc una dintre datoriile penibilei mele profesiuni, domnişoară…

— Şi datoria vă împiedică să ne daţi această scrisoare acum, după ce aţi citit-o?

— Da. Dar pot să v-o fac cunoscută.

Scoase scrisoarea dintr-un dosar şi cea mai tânără dintre domnişoare, Elisabeth, o copie. Imediat după aceea, surorile plecară aproape fără să-l salute.

Domnul Galpin-Daveline era înnebunit de furie,:

— A! Vrăjitoare bătrâne! strigă el, vizita voastră îmi dovedeşte că nu sunteţi chiar atât de convinse de nevinovăţia lui Jacques. De ce ar ţine familia lui atât de mult să ajungă până la el?… Desigur, ca să-i furnizeze mijlocul prin care s-ar putea sustrage pedepsei, sinucigându-se… Dar voi avea grijă ca să nu se întâmple aşa ceva.

Domnişoarele Lavarande se înapoiară foarte mândre de rezultatul expediţiei lor, fluturând copia scrisorii lui Jacques.

— Mătuşile au făcut foarte bine, declară domnişoara Denise după lectura scrisorii. Citiţi ce scrie Jacques. Este clar, este precis. Nu mai avem de ce să ne temem după o asemenea frază: *„Voi şti, la momentul potrivit, să risipesc această groaznică greşeală”.*

După ce citi copia scrisorii, domnul Folgat clătină din cap.

— Nu aveam nevoie de această scrisoare, declară el, ca să-mi precizez punctul de vedere. La baza acestei afaceri se află o taină pe care niciunul dintre noi nu o cunoaşte. Numai că domnul de Boiscoran riscă foarte mult jucându-se în felul acesta cu un proces criminal. De ce nu s-a disculpat de îndată? Ceea ce se putea face ieri, poate fi mai greu de realizat astăzi şi

poate deveni imposibil mâine.

— Jacques, îi răspunse domnişoara Denise, este o fiinţă mult prea superioară ca să nu ne putem încrede cu totul în spusele lui.

Intrarea doamnei de Boiscoran îl împiedică pe avocat să răspundă.

După două ceasuri de odihnă, biata femeie îşi revenise puţin şi cerea să se trimită o telegramă soţului său.

— E un fleac, spuse domnul de Chandoré, cu toate că nu foloseşte la nimic. Puţin îi pasă lui Boiscoran de fiul lui. A! Dacă era vorba de un porţelan rar sau de vreo farfurie care lipsea din colecţia lui se schimbau lucrurile!…

Telegrama fu totuşi expediată şi un servitor vesti că masa era gata. Aceasta fu mai puţin tristă decât s-ar fi putut presupune. Nimeni, cu excepţia tânărului avocat, nu credea că Jacques se află cu adevărat în primejdie.

Domnul Séneschal, de pildă, care sosi în clipa în care se servea cafeaua, împărtăşea punctul de vedere al avocatului.

Zgomotul unei trăsuri care se opri în faţa porţii îi sili pe toţi să tacă.

— Cine-o fi? întrebă domnişoara Denise ridicându-se.

Se auziră în coridor voci, se auziră paşi şi se distingea chiar zgomotul unei lupte; imediat după aceea se deschise uşa sufrageriei şi flăcăul fermierului de la Boiscoran, Michel, apăru în prag strigând:

— Gata, l-am prins, l-am adus!

Îl târa după el pe Cocoleu care se zbătea înjurând şi care arunca în jurul lui priviri de fiară hăituită.

— Pe legea mea, flăcăule, strigă domnul Séneschal, te-ai dovedit mai isteţ decât jandarmii!

După semnul pe care-l făcu Michel cu ochiul se înţelese uşor că încrederea lui în isteţimea jandarmilor nu era chiar atât de nemărginită.

Michel avea mâna stângă înfăşurată într-un bandaj plin cu sânge.

— Ca să-l aduc aici pe idiotul ăsta, spuse el, n-a fost deloc uşor. După ce l-am găsit, a fost nevoie să-i leg mâinile şi să-l duc până la tata. Acolo l-am aruncat într-o trăsură şi acum iată-l aici… Ia priviţi ce flăcău frumos!…

Era, în clipa aceea, hidos; obrazul său palid era pătat din loc în loc cu roşu, buzele i se pleoştiseră, îi curgeau bale şi arunca în jur priviri rătăcite.

— De ce n-ai vrut să vii? îl întrebă domnul Séneschal.

S-ar fi părut că idiotul nici nu auzise întrebarea.

— De ce l-ai muşcat pe Michel? insistă primarul.

Cocoleu nu răspunse.

— Ştii că domnul de Boiscoran este în închisoare din cauza celor spuse de tine?

Niciun răspuns.

— A! Nu este nevoie să vă osteniţi interogându-l, spuse Michel… Chiar dacă l-aţi bate până mâine dimineaţă, ar fi mai degrabă în stare să-şi dea sufletul decât să scoată o vorbă…

— Mi-e… mi-e foame! articulă Cocoleu.

Domnul Folgat nu-şi putu reţine un gest de indignare.

— Şi când te gândeşti, murmură el, că o acuzaţie de o asemenea gravitate a fost bazată pe depoziţia unei asemenea făpturi!

Bunicul Chandoré părea destul de încurcat.

— Şi, la urma urmelor, întrebă el, ce-o să facem cu acest idiot?

— Eu însumi am să-l conduc la spital, răspunse domnul Séneschal; am să-i înştiinţez după aceea pe doctorul Seignebos şi pe procurorul Republicii.

Doctorul Seignebos avea, incontestabil, aiurelile lui şi toate întâmplările hazlii pe care i le atribuiau duşmanii nu erau pure născociri.

În orice caz, poseda acea calitate, ajunsă atât de rară, de a-şi privi meseria ca pe o artă şi de a o practica cu un respect care se apropia de fanatism.

Din această pricină se încăpăţânase să-l înfrunte pe domnul Galpin-Daveline, să-l contrazică şi tot din această pricină îi rugase fără jenă pe domnii magistraţi să binevoiască a părăsi încăperea în care zăcea bolnavul „său".

— Dracii ăştia, declarase el, ar fi în stare să scoată şi sufletul dintr-un om numai să li se ofere posibilitatea de a tăia capul altuia…

Imediat după aceea îşi luase din nou pensele, bisturiul şi buretele şi se pusese pe treabă; cu ajutorul doamnei de Claudieuse el scoase alicele de plumb care sfârtecaseră muşchii contelui.

La orele nouă isprăvise.

— Nu pretind că am scos tot ceea ce ar fi fost de scos, declară el cu modestie, dar, chiar în cazul în care ar fi rămas câteva grăunţe, ele nu-mi sunt la îndemână şi aştept ca anumite simptome să-mi releve prezenţa lor.

Dealtfel, aşa cum o prevăzuse el, situaţia contelui de Claudieuse părea destul de înrăutăţită. După starea de exaltare de la început, urmase o stare de slăbiciune şi s-ar fi părut că nu-i pasă de cele ce se petrec în jurul lui.

— Cu toate acestea, spuse doctorul Seignebos contesei,

consider că este în afara oricărei primejdii. Îi atrase după aceea atenţia asupra tuturor accidentelor care ar fi putut surveni şi-i recomandă, în continuare, să nu îngăduie nimănui să se apropie de pat şi, îndeosebi, domnului Galpin-Daveline.

— Şi, înainte de a pleca, doamnă, spuse el, aş vrea să vă rog să-mi spuneţi care este părerea dumneavoastră cu privire la evenimentele din cursul nopţii…

Deosebit de palidă, contesa abia se mai putea ţine pe picioare. Singurul lucru viu în toată fiinţa ei erau ochii care sclipeau în chip neobişnuit.

— Doctore, spuse ea cu voce slabă, după toate cele ce mi s-au întâmplat, cum crezi că aş avea capul limpede pentru a putea judeca?…

— Şi totuşi, aţi stat de vorbă cu Cocoleu…

— Aş fi stat de vorbă cu oricine pentru a putea afla adevărul!…

— Şi numele pe care l-a pronunţat nu v-a uluit!

— Credeam că aţi remarcat, domnule…

— Am remarcat şi tocmai de aceea insist şi vreau să cunosc părerea dumneavoastră cu privire la starea mintală a lui Cocoleu.

— Nenorocitul este idiot, domnule, o ştiţi foarte bine.

— Da şi tocmai de aceea am rămas surprins văzând că insistaţi atât de mult să vorbească. Aţi presupus, pesemne, că, în ciuda imbecilităţii sale obişnuite, ar putea avea sclipiri de raţiune…

— Cu puţin timp înainte îmi salvase copiii din flăcări.

— Asta dovedeşte devotamentul lui pentru dumneavoastră.

— Îmi este, în adevăr, devotat, dar aşa cum se întâmplă cu un animal cules de pe drumuri şi pe care-l ţii pe lângă casă.

— Fie… Dar acţiunea lui dovedeşte, totuşi, ceva mai mult decât instinct pur şi simplu.

— Tot ce se poate. Mi s-a întâmplat să surprind la Cocoleu licăriri de inteligenţă.

Doctorul îşi scosese ochelarii şi îi ştergea cu furie.

— Este supărător, spuse el, că niciuna din aceste licăriri nu s-a ivit în clipa în care l-a văzut pe domnul de Boiscoran punând focul şi pregătindu-se să-l asasineze pe domnul de Claudieuse.

Doamna de Claudieuse se sprijinea cu greu de uşă.

— Tocmai emoţiei pe care i-a provocat-o focul, răspunse ea, îi atribui eu clipele de raţiune…

— Poate!… făcu doctorul, poate… Lucrul acesta, îl vor stabili specialiştii care vor fi chemaţi să-l examineze pe acest idiot…

— Cum, va fi examinat?…

— Şi încă foarte serios, doamnă, v-o promit… Şi, acestea fiind zise, îmi îngădui să vă spun: la revedere. Căci mă voi înapoia aici, în seara aceasta, dacă nu reuşiţi, între timp, să vă instalaţi la Sauveterre, ceea ce ar fi de dorit, pentru mine în primul rând, dar şi pentru soţul şi fiicele dumneavoastră cărora nu le prieşte zăpăceala de pe aici…

Luându-şi pălăria, doctorul Seignebos plecă, ajunse la Sauveterre şi se duse direct la domnul Séneschal pentru a-i cere arestarea lui Cocoleu.

Din păcate, jandarmii dăduseră greş iar doctorul, care vedea că afacerea se încurca, începuse să dea semne de nerăbdare; sâmbătă seara însă, către ceasurile zece, domnul Séneschal intră la el exclamând:

— A fost găsit Cocoleu!

Dintr-un salt doctorul fu în picioare, cu pălăria pe cap şi cu

bastonul în mână.

— Unde se află? întrebă el.

— La spital, unde l-am instalat eu însumi într-o cameră izolată…

— Zbor…

— Cum! La ora asta?

— Nu sunt eu unul dintre medicii spitalului? Nu trebuie să fie deschis pentru mine zi şi noapte?

— Şi totuşi, sora principală doarme…

Doctorul ridică din umeri cel puţin de zece ori la rând.

— În sfârşit… spuse el, o s-o las pe mâine.

VI

Spitalul din Sauveterre, spune Ghidul Joanne *este, în ciuda proporţiilor sale reduse, unul dintre cele mai ospitaliere din toată regiunea Deux-Charentes.*

Duminică dimineaţă, puţin înainte de ora opt, portarul, care-şi fuma liniştit luleaua, îl văzu apărând pe doctorul Seignebos.

Doctorul păşea mai grăbit decât de obicei, cu pălăria trasă pe ochi şi cu mâinile înfundate în buzunare.

În loc să se ducă, aşa cum făcea în fiecare zi, în camera surorii farmaciste, el se duse direct la sora principală.

— După câte se pare, începu el, a fost adus aici, aseară, un bolnav, un idiot pe care-l cheamă Cocoleu.

— Este foarte adevărat, doctore.

— Unde l-aţi internat?

— Domnul primar l-a instalat el însuşi în cămăruţa care se află în faţa spălătoriei.

— Şi cum s-a comportat?

— Foarte bine, supraveghetoarea nici nu l-a auzit mişcând.

— Mulţumesc, spuse Seignebos.

Se afla aproape de uşă în momentul în care sora îl reţinu.

— Vreţi să-l vizitaţi pe acest nenorocit, domnule doctor? întrebă ea.

— Da, de ce mă întrebaţi?

— Pentru că nu o să-l puteţi vedea.

— N-am să…

— Nu, căci am primit din partea domnului procuror al Republicii ordinul de a nu îngădui nimănui să intre la el, cu excepţia, evident, a surorii care îl îngrijeşte. Şi ordinul priveşte

pe oricine, fie el şi medic. Numai în caz de urgenţă, se înţelege…

Doctorul Seignebos făcu un gest ironic.

— A! Aţi primit acest ordin, spuse el zâmbind, ei bine, eu, unul, vă declar că-l consider nul şi neavenit. Să mi se interzică mie să-l văd pe bolnav?! Auzi dumneata! Domnul procuror al Republicii să facă bine şi să dea ordine la el, la tribunal. Aici, în spital… Soră! Eu mă duc la Cocoleu!

— Domnule doctor, nu veţi putea intra, în faţa uşii stă un jandarm…

— Un jandarm?!

— Care a sosit azi-dimineaţă cu cele mai severe ordine.

Câteva clipe, doctorul rămase uluit. El izbucni apoi atât de violent, încât se cutremurau şi geamurile:

— Este un procedeu nemaiîntâlnit! strigă el, este un abuz de putere intolerabil! Şi am să câştig, şi o să mi se dea dreptate chiar dac-o să fie nevoie să ajung pentru asta şi la Thiers…

Plecă fără să salute, străbătu curtea şi o porni glonţ în direcţia în care locuia procurorul Republicii.

În aceeaşi clipă, domnul Daubigeon se dădea jos din pat morocănos, dormise foarte prost şi asta pentru că-l chinuia tot timpul ceea ce începuse să fie denumită Afacerea Boiscoran.

Ajunsese aproape la acelaşi punct de vedere cu domnul Galpin-Daveline. Încerca în zadar să-şi aducă aminte de caracterul nobil al lui Jacques, de cinstea lui ireproşabilă, de faptul că era un om de onoare… Dovezile existau şi erau flagrante şi indiscutabile.

Ar fi vrut să se îndoiască de ele, dar experienţa îi şoptea la ureche că niciodată trecutul unui om nu poate fi făcut răspunzător pentru viitorul lui.

Nu ieşise din casă din momentul în care se înapoiase de la Boiscoran şi îşi propusese să nu iasă toată ziua când se auzi soneria de la intrare.

Câteva clipe după aceea doctorul Seignebos intra ca o furtună.

— Ştiu de ce ai venit, strigă domnul Daubigeon. Ai venit din pricina ordinului pe care l-am dat cu privire la Cocoleu…

— Da, domnule, acest ordin reprezintă o sfidare…

— Mi-a fost cerut categoric de către domnul Galpin-Daveline…

— Şi n-ai fost în stare să i-l refuzi. Asta înseamnă că eşti singurul răspunzător pentru ordin. Eşti procuror al Republicii, adică şef al Parchetului şi, ca atare, superior domnului Galpin-Daveline…

Domnul Daubigeon clătina din cap.

— Aici te înşeli, doctore, spuse el. Judecătorul de instrucţie nu depinde nici de mine şi nici de tribunal. El este, într-o oarecare măsură, independent chiar şi faţă de procurorul general, care poate să-i trimită avertismente, dar care nu poate să-i determine o anumită linie de conduită. În calitatea sa de judecător de instrucţie, domnul Galpin-Daveline este investit cu puteri aproape depline… Mai mult decât oricare altul, un judecător de instrucţie poate spune, asemenea poetului: „Aşa vreau, aşa poruncesc şi voinţa mea este suverană”.

Domnul Seignebos se simţea dezarmat.

— Aşadar, domnul Galpin are dreptul de a priva un bolnav de îngrijirile medicului său…

— Dacă o face pe propria lui răspundere, da. Dar nu are intenţia să facă una ca asta. Şi-a propus chiar să te convoace oficial, cu toate că astăzi e duminică, în vederea unui nou

interogatoriu pe care vrea să-l ia lui Cocoleu… Mă mir chiar că nu ai primit invitaţia lui sau că nu l-ai întâlnit la spital…

— Mă duc.

Porni în grabă şi foarte bine făcu deoarece în pragul spitalului se întâlni cu domnul Galpin-Daveline care sosea în tovărăşia nelipsitului său grefier, domnul Méchinet.

— Vii la timp, doctore, îi spuse judecătorul.

Drumul până la spital îi dăduse doctorului răgazul să gândească şi să se potolească.

— Da, ştiu, răspunse el cu o politeţe batjocoritoare. Vă referiţi la nefericitul acela căruia i-aţi dat un jandarm în locul unei infirmiere. Să mergem, sunt cu totul la dispoziţia dumneavoastră…

Camera în care fusese dus Cocoleu era mare, zugrăvită în alb şi nu avea defcât un pat, o masă şi două scaune. Idiotul scosese salteaua din pat şi se culcase pe jos, peste ea.

Acolo l-au găsit doctorul şi judecătorul.

Văzându-i se ridică, dar zărindu-l şi pe jandarm începu să strige şi voi să se ascundă sub pat.

Domnul Galpin-Daveline porunci jandarmului să iasă.

— Nu-ţi fie teamă, îi spuse el lui Cocoleu apropiindu-se de pat, nu-ţi vom face niciun rău. Va trebui numai să ne răspunzi. Îţi mai aduci aminte de cele ce s-au întâmplat în noaptea trecută la Valpinson?…

Cocoleu izbucni în râs, dar nu răspunse nimic.

Şi în zadar se strădui judecătorul timp de o oră să scoată ceva de la el; schimbă întrebările, îl ameninţă, îi vorbi cu frumosul, invocă afecţiunea lui pentru doamna de Claudieuse, dar totul se dovedi zadarnic.

— Să mergem, spuse el, nenorocitul acesta este mult mai

tâmpit decât mi-am închipuit eu.

— Credeţi că era mai puţin tâmpit atunci când l-a acuzat pe domnul de Boiscoran? întrebă doctorul.

Judecătorul păru că nu aude şi se pregăti să-l părăsească pe Cocoleu.

— Aştept raportul dumneavoastră, doctore, spuse el adresându-se domnului Seignebos.

— În mai puţin de patruzeci şi opt de ore voi avea onoarea să vi-l predau, răspunse doctorul. Cu toate că acest raport s-ar putea să vă supere, domnule judecător!…

Domnul Galpin-Daveline ar fi fost furios la culme dacă ar fi ştiut adevărul!

Raportul doctorului Seignebos era gata şi, dacă nu-l dăduse imediat judecătorului de instrucţie, nu o făcuse întâmplător; cu cât i-l dădea mai târziu, cu atât îi încurca mai mult socotelile judecătorului.

„Şi, din moment ce-l mai am timp de două zile, îşi spuse el, întorcându-se către casă, de ce nu l-aş face cunoscut avocatului care a venit de la Paris împreună cu doamna de Boiscoran? După câte ştiu eu, nimic nu mă opreşte s-o fac, cu atât mai mult cu cât, în zăpăceala lui, bietul Galpin nu m-a pus să jur…”

Imediat după-amiază, cu raportul în buzunar, mergând pe străzi ocolite, doctorul Seignebos se duse în strada Rampe, la domnul de Chandoré.

Mătuşile Lavarande şi doamna de Boiscoran erau încă la slujbă, unde socotiseră că este necesar să se ducă, şi în salon nu erau decât domnişoara Denise, avocatul Folgat şi bunicul Chandoré.

Acesta din urmă rămase uimit văzându-l pe doctor. Opiniile

lor erau atât de diferite, încât numai boala îl putea face pe doctor să vină acolo.

— Dacă mă vedeţi aici, spuse domnul Seignebos, din prag, asta se datoreşte faptului că-l socotesc pe Jacques nevinovat şi o cred din adâncul sufletului.

Domnişoara Denise ar fi fost în stare să-i sară de gât, dar se mulţumi să-i ofere un fotoliu invitându-l să ia loc.

— Mulţumesc, răspunse doctorul, vă rămân îndatorat. Apoi se adresă în chip deosebit domnului Folgat:

— Sunt convins, spuse el, că domnul de Boiscoran este victima curajului de care a dat dovadă afirmându-şi poziţia de republican. Pentru că trebuie s-o ştiţi, domnule baron, viitorul dumneavoastră nepoţel este republican…

Bunicul Chandoré nu tresări.

Nici dacă i-ar fi spus cineva că Jacques fusese comunard, tot nu s-ar fi emoţionat. Denise îl iubea. Asta îi era de ajuns.

— Or, continuă doctorul, eu sunt radical, maestre…

— Folgat, spuse avocatul.

— Da, domnule Folgat, sunt radical şi este de datoria mea să iau apărarea unui om ale cărui convingeri politice sunt apropiate de ale mele. Şi tocmai de aceea vin să vă aduc raportul meu medical, în aşa fel încât să-l puteţi folosi în apărarea domnului de Boiscoran şi ca să-mi sugeraţi propunerile dumneavoastră…

— A! exclamă tânărul avocat, este un serviciu imens, domnule…

— Dar să fim bine înţeleşi, spuse sever doctorul, când vorbesc despre sugestiile dumneavoastră, mă refer la acelea care nu ar leza câtuşi de puţin adevărul. Dacă aş avea un fiu şi dacă ar trebui să-l scap de eşafod, aş face orice, dar nu mi-aş

murdări buzele rostind o minciună care ar însemna un atentat la majestatea profesiunii mele…

Îşi scoase raportul din buzunar şi, îl puse pe masă.

— Mă voi întoarce mâine să-l iau. Veţi avea timp suficient pentru a-l consulta. Vreau doar să vă atrag atenţia asupra părţii esenţiale, asupra unui punct culminant dacă pot să mă exprim în felul acesta…

Şi, în timp ce vorbea, se uita la domnişoara Denise pentru a o face să înţeleagă că ar fi foarte bucuros dacă s-ar retrage.

Văzând însă că nu se clinteşte continuă:

— O discuţie medico-legală nu cred că ar interesa-o pe domnişoara…

— Şi încă cum, domnule, din moment ce este vorba de bărbatul a cărui soţie voi fi în curând!

— Doamnele sunt, în general, foarte sensibile…

— Fii pe pace, doctore, pentru salvarea lui Jacques aş fi în stare să dezvolt energii de bărbat.

Doctorul o cunoştea foarte bine pe Denise şi pricepu că n-o să se mişte din loc.

— Cum vreţi! mormăi el, întorcându-se către Folgat. Cred că ştiţi că s-au tras asupra domnului de Claudieuse două focuri de armă. Primul, care l-a atins dintr-o parte, nu a făcut decât să-l rănească foarte puţin, razant, cum se spune. Cel de al doilea însă l-a lovit în plin…

— Ştiu, spuse avocatul.

— Diferenţa dintre rezultate dovedeşte că cele două focuri au fost trase de la distanţe diferite, cel de al doilea fiind tras mai de aproape…

— Ştiu, ştiu…

— Daţi-mi voie. Dacă repet aceste detalii o fac pentru că

lucrul este foarte important. Chemat la miezul nopţii la patul rănitului, am început imediat să extrag alicele de plumb. Domnul Galpin-Daveline a sosit în timp ce operam. Credeam că o să-mi ceară să-i arăt alicele extrase, dar n-a făcut-o, atât era de înfierbântat. Nu se gândea decât la vinovat, la vinovatul lui… Nu era să mă apuc eu să-l învăţ alfabetul meseriei sale, nu era treaba mea.

— Şi?

— Domnul Galpin a plecat la Boiscoran, iar eu mi-am văzut mai departe de treburi. Am extras cincizeci şi şapte de alice din rănile laterale şi o sută nouă din rănile de la umăr şi de la gât. Şi, după aceea, ştiţi ce am constatat?

Se opri, pregătindu-şi finalul, şi, în clipa în care socoti că lumea era destul de atentă, spuse:

— Am constatat că alicele din cele două răni nu erau asemănătoare…

Domnii de Chandoré şi Folgat scoaseră în acelaşi timp aceeaşi exclamaţie:

— O!…

— Primele alice, continuă domnul Seignebos, sunt din cele foarte mici. Alicele care l-au rănit la umăr şi la gât însă, dimpotrivă, sunt alice mari, din cele ce se folosesc pentru iepuri… Am adus, de altfel, eşantioane.

Şi, în timp ce vorbea, scoase o bucată de hârtie în care se aflau înfăşurate mai multe alice de plumb pe care se putea vedea sânge închegat; diferenţa de mărime era vizibilă cu ochiul liber.

Domnul Folgat era uluit.

— Să fi fost doi asasini! murmură el.

— Eu cred mai degrabă, spuse domnul Chandoré, că

asasinul, aşa cum fac cei mai mulţi dintre vânători, avea alice mici, pentru păsări, pe o ţeavă şi alice mari pe ţeava cealaltă.

— În orice caz, reluă domnul Folgat, asta exclude orice idee de premeditare. Nu te duci să ucizi un om cu alice pentru păsărele…

Doctorul Seignebos se pregătea de plecare, dar domnul Chandoré îi ceru veşti despre domnul de Claudieuse.

— Nu o duce prea bine, deplasarea i-a făcut foarte rău. Se află la Sauveterre de ieri, locuieşte într-o casă pe care domnul Séneschal i-a închiriat-o în strada Mautrec. A delirat toată noaptea, iar astăzi de dimineaţă cred că nici nu m-a recunoscut.

— Iar contesa?… întrebă domnişoara Denise.

— Doamna de Claudieuse este la fel de bolnavă ca şi soţul ei, domnişoară, şi dacă m-ar fi ascultat s-ar fi pus şi dânsa la pat. Dar este o femeie de o rară energie şi care dovedeşte, în această împrejurare, un devotament nemaiîntâlnit.

În timp ce vorbise, doctorul se apropiase de uşă.

— În ceea ce-l priveşte pe Cocoleu, adăugă el, examenul stării lui mintale ar putea scoate la iveală elemente cu totul neaşteptate… Dar vom discuta mai târziu despre asta… Domnişoară, domnilor, vă rog să-mi permiteţi să vă salut…

— Ei? întrebară şi domnul de Chandoré şi domnişoara Denise de îndată ce auziră uşa închizându-se după doctor.

Entuziasmul domnului Folgat se răcise.

— Înainte de a mă putea pronunţa, trebuie să studiez raportul acestui medic de ispravă.

Din păcate, raportul nu conţinea decât ceea ce doctorul povestise. Tânărul avocat încercase în zadar să-l folosească. Desigur, el conţinea elemente preţioase pentru apărare, în

cazul în care domnul Boiscoran ar fi apărut înaintea curţii cu juri, dar nu conţinea niciun element care să-l ajute pe avocat în faza în care se afla.

Toată casa era pradă unei crunte decepţii. Către orele cinci sosi Antoine de la Boiscoran. Părea destul de abătut.

— Am scăpat de balamuc, spuse el, pe la ora două a venit domnul Galpin-Daveline şi a rupt sigiliile. Era însoţit de grefierul lui, Méchinet şi venise cu domnul Jacques, păzit de doi jandarmi îmbrăcaţi în haine orăşeneşti. Odată deschis apartamentul, nenorocitul ăla de Galpin l-a obligat pe domnul Jacques să recunoască hainele pe care le-a purtat în seara aceea, să-şi recunoască cizmele, arma Klebb şi apa din lighean. Odată recunoaşterile isprăvite, apa a fost trecută într-un vas care a fost sigilat şi încredinţat unui jandarm; hainele şi puşca şi diverse alte obiecte au fost puse într-o ladă, lada a fost şi ea sigilată şi dusă într-o trăsură iar judecătoraşul mi-a spus că sunt liber şi a plecat şi el.

— Dar care a fost atitudinea lui Jacques, întrebă domnişoara Denise.

— Domnul zâmbea dispreţuitor, domnişoară.

— I-ai vorbit? întrebă Folgat.

— Imposibil, domnule, nu mi-a dat voie Galpin.

— Şi… ai avut vreme să te uiţi la armă?

— Am aruncat o privire.

— Şi ce-ai văzut?

Fruntea bătrânului servitor se lăsă în jos.

— Am văzut… Am văzut că am făcut foarte bine când am tăcut. Cocoaşele puştii sunt negre, dovadă că domnul a tras după ce i-am curăţat eu arma…

Bunicul Chandoré şi Folgat schimbară priviri dezolate. Încă

una din speranţele lor se năruise.

— Şi acum, spuse tânărul avocat, te rog să ne spui cum îşi încărca domnul de Boiscoran arma…

— Cu cartuşe, se înţelege, domnule. Primise vreo două mii odată cu arma, unele cu gloanţe, altele cu alice de diverse mărimi. Acum, din moment ce vânătoarea este închisă, domnul nu putea să tragă decât în iepuri sau în păsări mici. Din cauza asta îşi încărca arma punând alice mari într-o ţeavă şi alice mici în cealaltă…

Se opri îngrozit de efectul pe care-l produsese răspunsul său.

— Înspăimântător, strigă domnişoara Denise, totul este împotriva noastră!

Domnul Folgat nu-i îngădui să-şi continuie explicaţiile.

— Spune-mi, te rog, îl întrebă el pe Antoine, domnul Galpin a luat cu el toate cartuşele?

— Nu, domnule, sigur că nu.

— Foarte bine. Te vei duce de îndată la Boiscoran şi ne vei aduce câte trei sau patru cartuşe din fiecare fel.

— Fiţi pe pace, domnule, nu-mi voi pierde vremea de pomană.

Se ţinu de cuvânt atât de bine, încât la orele şapte, în timp ce familia isprăvise masa şi se ducea în salon, el se ivi aducând un pachet plin cu cartuşe.

Domnii de Chandoré şi Folgat deschiseră câteva şi, la al şaptelea sau al optulea, găsiră alice care semănau perfect cu alicele aduse de doctor.

— Este de neînchipuit!… spuse bătrânul.

Se părea că şi avocatul este pe punctul de a-şi pierde curajul.

— Este o nebunie, spuse el, această încercare de a stabili nevinovăţia domnului de Boiscoran fără a sta de vorbă cu el.

— Dar dacă am putea-o face mâine? întrebă domnişoara Denise.

— Atunci, domnişoară, răspunse el, domnul de Boiscoran ne-ar putea oferi cheia întregului mister pe care noi încercăm în zadar să-l risipim sau, în orice caz, ne-ar spune în ce sens trebuie să ne orientăm eforturile… Dar nu vă mai gândiţi la asta. Domnul de Boiscoran este la secret şi domnul Galpin-Daveline şi-a luat el toate măsurile pentru ca acest secret să nu poată fi violat…

— Cine ştie? răspunse fata.

Şi, imediat după aceea, îl trase cu ea, într-un salonaş, pe bunicul ei.

— Sunt bogată, bunicule? întrebă Denise.

— Da, răspunse bătrânul, eşti bogată, copila mea.

— Care este averea mea?

— Ai din partea părinţilor tăi o rentă de douăzeci şi şase de mii de livre şi un capital de opt sute de mii de franci.

— Asta înseamnă mult?

— Destul încât să poţi fi socotită drept una dintre cele mai bogate moştenitoare din Saintonge; pentru că, în afara celor pe care ţi le-am spus, te mai aşteaptă şi altele.

Domnişoara Denise era însă atât de preocupată de gândurile ei, încât nici măcar nu protestă.

— Şi ce se numeşte bunăstare aici, la Sauveterre?

— La noi, cu un venit între patru şi opt mii de franci…

— Să zicem şase.

— Şase. Cu şase mii de franci venit o duci destul de bine.

— Şi ce capital îţi trebuie ca să ai un venit de şase mii de franci?

— La cinci la sută îţi trebuie o sută douăzeci de mii de franci.

— Adică ceva mai mult decât a opta parte din averea mea.

— Întocmai.

— Cred că este o sumă mare şi ţi-ar fi destul de greu s-o procuri până mâine.

— Nu, pentru că am destul de multe obligaţiuni ale căilor ferate la purtător şi obligaţiunile la purtător ţin loc de monedă curentă.

Domnişoara Denise zâmbea.

— În cazul acesta, continuă ea, te rog să fii atât de bun şi să-mi aduci o sută douăzeci de mii de franci în titluri la purtător.

Bătrânul tresări.

— Glumeşti…

— Nu. Am vorbit foarte serios. Te rog, bunicule drag, în numele afecţiunii pe care mi-o porţi, te rog să-mi dai imediat banii pe care ţi i-am cerut… Eziţi? Dumnezeule… S-ar putea să-mi refuzi viaţa!

— Dacă vrei tu… am să ţi-i dau.

Denise bătea din palme.

— Foarte bine, du-te, grăbeşte-te şi îmbracă-te pentru că ai să vii cu mine.

Se întoarse apoi către mătuşile Lavarande şi către doamna de Boiscoran.

— Am să vă rog să mă scuzaţi, dar trebuie să ies…

— La ora asta? întrebă Elisabeth. Unde vrei să te duci?

— La croitoresele mele, la domnişoarele Méchinet, mi-a venit chef să-mi fac o rochie.

— Dumnezeule, exclamă Adelaïde, fetiţa asta îşi pierde minţile!

— Te asigur că nu, mătuşă.

— Atunci am să vin cu tine.

— Nu, am să, mă duc singură, adică singură alături de bunicul meu.

În clipa aceea se ivi şi domnul de Chandoré, cu buzunarele pline de titluri, cu pălăria pe cap şi cu bastonul în mână.

— Vino, bunicule, suntem foarte grăbiţi…

VII

De îndată ce se văzu ieşit din casă, bătrânul o întrebă:

— Şi acum, pentru că suntem singuri, n-ai vrea să-mi spui şi mie ce vrei să faci cu atâţia bani?

— Este secretul meu.

— Şi nu ai tu atâta încredere în bunicul tău încât să-i poţi încredinţa şi lui acest secret?

— Ai să afli totul în mai puţin de un ceas… O! Nu fi supărat… Am un proiect de a cărui nebunie îmi dau foarte bine seama. Dacă ţi l-aş spune, te-ai întoarce din drum şi poate că odată, târziu, ţi-ai spune: „Dac-o lăsam pe nebuna aia..." Dar, chiar dacă nu ai izbuti să mă convingi să renunţ, ai face să mi se taie elanul şi te rog să mă crezi că am mare nevoie de el.

— Dar nu mi-ai spus unde mergem.

— La croitoresele mele.

— La domnişoarele Méchinet?

— Da.

Pesemne că domnul Chandoré se lămurise.

— N-o să le găsim. Azi e duminică, sunt la biserică…

— O să le găsim, pentru că iau masa la ora şapte şi jumătate din pricina fratelui lor, grefierul. Să ne grăbim.

Bătrânul se grăbea, dar din strada Rampe până în Piaţa Nouă drumul e lung.

— Vezi bine, bunicule, sunt acasă, declară domnişoara Denise în momentul în care sosiră.

— Crezi?

— Se vede lumina.

Domnul de Chandoré se oprise.

— Şi ce trebuie să fac eu acum?

— Ai să-mi dai titlurile şi ai să aştepţi plimbându-te pe aici, până mă întorc de la domnişoarele Méchinet… Ţi-aş fi spus să vii cu mine, dar prezenţa ta ar produce teamă. De altfel, dacă această intervenţie ar fi respinsă, venind din partea unei tinere fete, ar fi socotită fără urmări.

Bătrânul nu mai avea nicio îndoială.

— Nu vei reuşi…

— O! Dumnezeule!… spuse fata, nu mă descuraja!

Bătrânul îi dădu titlurile şi fata le înghesui în geanta pe care o avea la ea.

— Pe curând, bunicule, îi spuse ea.

Şi, sprintenă, porni către casa croitoreselor.

Cele două surori şi fratele lor îşi isprăveau masa de seară. Toţi se ridicară în momentul în care domnişoara de Chandoré se ivi pe neaşteptate.

— Dumneavoastră, domnişoară, strigă sora cea mare, dumneavoastră?!

Acest „dumneavoastră" voia să însemne: „Cum! Logodnicul dumitale este acuzat de crimă, s-au adunat împotriva lui probe zdrobitoare, a fost întemniţat, se află la secret toată lumea spune c-o să apară înaintea curţii cu juri şi că o să fie condamnat iar dumneata…"

Denise continua însă să zâmbească.

— Da, eu, răspunse ea. Am absolută nevoie de două rochii pentru săptămâna viitoare şi vreau să vă rog să-mi arătaţi câteva eşantioane…

— Sunt la dispoziţia dumneavoastră, îi răspunse sora cea mare, am să aprind imediat o lampă, e prea întuneric…

Şi, în timp ce pregătea lampa:

— Nu te duci la Orphéon? îl întrebă ea pe fratele său.

— Astă-seară nu.

— Dar eşti aşteptat.

— Am trimis vorbă. Trebuie să termin câteva lucrări urgente pentru tribunal.

Între timp, el îşi strânsese lucrurile şi luase o lumânare.

— Noapte bună, se adresă el surorilor sale. Şi, înclinându-se adânc în faţa domnişoarei Denise, ieşi cu lumânarea în mână.

— Dar unde pleacă fratele dumneavoastră? întrebă Denise.

— În camera lui. Este în faţa camerei noastre, de cealaltă parte a scării.

Denise de Chandoré simţea că ia foc.

Avea să lase să-i scape o asemenea ocazie! Adunându-şi ultimele rezerve de energie:

— De fapt, spuse ea, aş vrea să-i spun două vorbe fratelui dumneavoastră, scumpele mele domnişoare… Mă întorc numaidecât.

Şi ieşi atât de repede, încât surorile se întrebară dacă nu cumva se scrântise din cauza loviturii primite.

Grefierul, care se afla încă pe palier, îşi tot căuta cheia prin buzunare.

— Trebuie să vă vorbesc, îi spuse fata.

Uluit, Méchinet dădu să se întoarcă în camera surorilor sale.

— Nu, în camera dumneavoastră, spuse Denise, trebuie să fim singuri… Deschideţi, domnule, dar deschideţi odată, să nu vină cineva…

Îi trebui mai mult de un minut pentru a vârî cheia în broască.

Odată uşa deschisă, el se dădu în lături pentru a-i face loc să treacă.

— Nu, spuse Denise, treceţi dumneavoastră.

O ascultă. Fata intră după el şi, odată ajunsă în cameră, închise uşa şi o încuie.

Méchinet, grefierul, era renumit la Sauveterre pentru îndrăzneala lui. Domnişoara de Chandoré era timiditatea în persoană. De această dată, însă, nu fata era aceea care se afla în încurcătură.

— Luaţi loc, domnule Méchinet, îi spuse ea şi ascultaţi-mă!

Grefierul puse lumânarea pe masă şi se aşeză.

— Mă cunoaşte-ţi, nu-i aşa? începu Denise.

— Desigur, domnişoară.

— Şi sunteţi pesemne informat cu privire la faptul că ziua căsătoriei mele cu domnul de Boiscoran a fost fixată!

Ca împins de un resort, grefierul sări în sus şi se lovi pe frunte.

— Mare tâmpit mai sunt! Acum înţeleg…

— Da, asta este, vin să vă vorbesc despre Jacques de Boiscoran, logodnicul meu, soţul meu!

Se opri şi vreme îndelungată se uitară unul în ochii celuilalt, el întrebându-se ce i se va cere, ea încercând să afle până unde poate merge.

— Veţi înţelege, aşadar, domnule, cât de mult sufăr în ultimele trei zile de când domnul de Boiscoran este închis şi acuzat de o crimă atât de josnică!

— Da, da, înţeleg! exclamă grefierul… Vă pot însă spune continuă el, că eu, care am asistat la toată instrucţia şi care am experienţa afacerilor criminale, îl socot pe domnul de Boiscoran nevinovat. Ştiu că nu aceasta este părerea domnului Galpin-Daveline, a domnului Daubigeon, a celorlalţi domni de la tribunal, a întregului oraş, dar mie puţin îmi pasă, asta e

părerea mea. Eram acolo când l-au trezit pe domnul Boiscoran din somn. Ei bine, în clipa în care l-am auzit strigând „Este simpaticul Daveline", în clipa aceea mi-am spus „Omul acesta este nevinovat".

— O! domnule, vă mulţumesc, spuse Denise, vă mulţumesc…

— Nu aveţi pentru ce să-mi mulţumiţi, domnişoară, pentru că timpul nu a făcut decât să-mi întărească convingerea. De trei zile încoace domnul Galpin-Daveline face o adevărată risipă de energie şi de pricepere…

Dar se opri net.

— Dumnezeule, exclamă el, ce-am făcut! Vă conjur, domnişoară, în numele Cerului, nu spuneţi nimănui că m-aţi auzit rostind asemenea cuvinte.

Pentru Denise sosise clipa hotărâtoare.

— Ştiţi foarte bine, domnule, că se poate conta pe toată discreţia mea. Nu regretaţi cele spuse cu atât mai mult cu cât… eu vreau să vă cer mai mult decât… o! mult mai mult!

Méchinet devenise alb ca varul.

— Ce vreţi să-mi cereţi? întrebă el.

— O! Un fleac, la drept vorbind, o nimica toată… Să-i daţi domnului de Boiscoran un bileţel cu zece rânduri şi să ne aduceţi răspunsul său…

Îndrăzneala acestei propuneri îl smulse pe grefier din uimirea în care se afla.

— Niciodată! spuse el.

— De ce?

— Ar însemna să-mi calc onoarea…

— Şi, dacă aţi lăsa să fie condamnat un om nevinovat, asta ce ar însemna?

Încurcătura lui Méchinet era vizibilă. Nu mai ştia ce să răspundă.

— Dacă aş fi prins, spuse el într-un târziu, ar însemna să-mi pierd locul, să-mi ruinez surorile, să-mi distrug tot viitorul…

Denise smulse toate titlurile pe care le avea în geantă şi le puse pe masă.

— Am adus aici o sută douăzeci de mii de franci, începu ea…

Grefierul se dădu înapoi.

— Bani?! Îmi oferiţi bani?!

— Nu vă simţiţi jignit, îi spuse fata pe un ton care ar fi înduplecat şi o piatră, nu am intenţia să vă jignesc pe dumneavoastră, un om căruia vin să-i cer ceva mai mult decât viaţa. Există servicii care nu se pot plăti. Dar, dacă duşmanii domnului de Boiscoran ar afla că ne-aţi ajutat, mânia lor s-ar revărsa asupra dumneavoastră…

Grefierul îşi scotea cravata ca un automat… Se sufoca. Se dădea în sinea lui o luptă teribilă.

— O sută douăzeci de mii de franci! spuse el cu un glas răguşit.

— Nu-i destul? insistă fata. Da, aveţi dreptate, e prea puţin, am să pun la dispoziţia dumneavoastră încă o dată pe atât, dublez suma…

— O rentă de şase mii de livre… şase mii de livre…

— Nu, strigă Denise, dublu şi în acelaşi timp toată recunoştinţa şi toată prietenia noastră, toată influenţa celor două familii, de Chandoré şi de Boiscoran, adică avere, consideraţie, o poziţie de invidiat…

Grefierul îşi revenise, însă.

— Ajunge, domnişoară, spuse el, ajunge. Luaţi înapoi aceşti

bani. Când cineva se decide să facă ceea ce îmi cereţi dumneavostră, când se decide să trădeze şi să-şi calce îndatoririle, dacă o face pentru bani, înseamnă că este unul dintre cei mai josnici oameni… Dacă o face numai din convingere şi numai pentru triumful adevărului, se poate spune despre el că este puţin nebun, dar rămâne un om stimat de către oamenii de onoare… Luaţi de aici această avere, domnişoară, care m-a zăpăcit pentru câteva clipe… Voi face ceea ce îmi cereţi, dar nu pentru bani. Pentru nimic.

— Cum aş putea să vă mulţumesc, domnule, îşi reveni Denise, cum aş putea să fac să înţelegeţi cât de mare…

— Să nu mai vorbim despre asta, o întrerupse grefierul cu brutalitatea celor ce vor să-şi ascundă emoţia.

— Nu vom mai vorbi, dar vreau să ştiţi că nimeni nu va uita niciodată gestul dumneavoastră.

— Să sperăm că nu mi se va întâmpla nicio nenorocire, spuse grefierul, pentru că trebuie să ştiţi că serviciul pe care mi-l cereţi este mult mai greu decât vă puteţi închipui.

— Dumnezeule! murmură Denise.

— N-o fi el cine ştie ce inteligent, domnul Galpin-Daveline, continuă grefierul, dar îşi cunoaşte meseria şi este deosebit de precaut. Cred că, dacă ar putea, şi-ar muta patul în faţa celulei în care se află domnul de Boiscoran.

— Omul acesta mă urăşte, domnule Méchinet…

— Nu, domnişoară, nu, dar este un ambiţios, crede că întreaga lui carieră depinde de cazul acesta şi tremură de teamă ca nu cumva acuzatul să-i zboare ca o păsărică… Cum să fac să-i ajungă domnului de Boiscoran biletul dumneavoastră? Dacă ar fi avertizat, ar fi uşor, dar nu este. Şi este la fel de precaut ca şi domnul Daveline. Se teme să nu i se

întindă o cursă. Dacă i-aş face un semn, m-ar înţelege? Şi nu m-ar vedea domnul Daveline care are un ochi de vultur?

— Nu rămâneţi niciodată singur cu domnul Boiscoran?

— Nici măcar pentru o secundă, domnişoară. Şi, dintre toate, mă tem în cea mai mare măsură de excesiva prudenţă a domnului de Boiscoran. Văzând un bilet, ar fi în stare să-l predea domnului Daveline fără să-l citească.

Se opri şi, după ce chibzui câteva clipe:

— Cel mai bun lucru ar fi să-l iau de partea mea pe paznic, pe Blangin şi pe celălalt deţinut, Frumence Cheminot. Scrieţi, domnişoară, iată, aveţi aici cerneală şi hârtie.

În locul oricărui alt răspuns, fata luă loc la masă, în clipa în care se pregătea să scrie îl întrebă:

— Nu ştiţi dacă domnul de Boiscoran are cărţi în închisoare?

— Are, domnişoară. La cererea sa, domnul Daveline s-a dus el însuşi la domnul Daubigeon şi i-a adus câteva cărţi de călătorie şi mai multe romane de Cooper…

Denise îl întrerupse veselă:

— O, Jacques, exclamă ea, îţi mulţumesc pentru că te-ai bizuit pe mine!…

Şi fără ţină seama de uimirea domnului Méchinet, scrise:

„Suntem siguri de nevinovăţia dumitale, Jacques, dar suntem, totuşi, disperaţi. Mama dumitale este aici împreună cu un avocat din Paris care ne este cu totul devotat, domnul Folgat. Ce trebuie să facem? Spune-ne care sunt instrucţiunile dumitale. Poţi să răspunzi fără nicio teamă, căci eşti în posesia cărţii NOASTRE! DENISE.

— Citiţi domnule, îi spuse ea grefierului în clipa în care isprăvi de scris.

Acesta, în loc să uzeze de invitaţia ce-i fusese adresată, împături biletul, îl puse într-un plic şi închise plicul.

— O! Sunteţi bun, murmură fata emoţionată în faţa acestui gest.

— Nu, răspunse grefierul, caut numai să fac şi eu cât se poate de cinstit o treabă… necinstită. Sper, domnişoară, că veţi avea mâine un răspuns.

— Am să vin să-l iau…

Méchinet tresări.

— În niciun caz să nu faceţi una ca asta. Oamenii din Sauveterre sunt destul de şireţi pentru a pricepe că, în clipa de faţă, nu sunteţi chiar atât de preocupată de rochii şi vizitele dumneavoastră ar fi suspectate. Lăsaţi pe mine grija de a vă transmite răspunsul domnului de Boiscoran.

În timp ce Denise scrisese biletul, grefierul făcuse un pachet cu toate titlurile pe care fata i le oferise. I le restitui spunându-i:

— Vă rog să luaţi asta, domnişoară, şi să ştiţi că, dacă voi avea nevoie de bani pentru Blangin sau pentru Frumence Cheminot, vă voi spune. Iar acum… vă rog să plecaţi. Este inutil să mai treceţi pe la surorile mele. Le voi explica eu sensul vizitei dumneavoastră.

VIII

— Ce s-o fi întâmplat cu Denise de nu se mai întoarce? murmura bătrânul Chandoré plimbându-se prin Piaţa Nouă şi consultându-şi fără încetare ceasul.

— Fie ce-o fi, îşi spuse el într-un târziu, eu risc…

Şi, traversând strada care despărţea piaţa de imobilul surorilor Méchinet, se avântă în curte şi se pregătea să urce la etaj. În aceaşi clipă văzu că se aprinde sus o lumină, auzi glasul nepoatei sale şi-i recunoscu pasul.

— În sfârşit!

Şi, repede ca un şcolar care aude paşii profesorului său, temându-se să nu fie surprins în flagrant delict de îngrijorare, bătrânul se întoarse în piaţă.

Puţin după aceea se ivi şi Denise care-i sări de gât:

— Bunicule, îi spuse ea sărutându-l cu foc, ţi-am adus înapoi toate titlurile.

— Nu ţi-am spus eu, răspunse trist bătrânul, că n-ai să faci nimic?

— Şi uite că te-ai înşelat: am reuşit.

— Bine, dar… Din moment ce-mi restitui banii…

— Am dat peste un om cinstit, bunicule, peste un om de suflet. Nu vrea să primească nimic în schimbul imensului serviciu pe care este gata să ni-l facă…

Discuţia dintre bunic şi nepoată se desfăşura în parcul din Piaţa Nouă şi se găsiseră numeroşi plimbăreţi care să-şi caute de drum pe lângă ei, cu urechile la pândă, credincioşi acelei discreţii fermecătoare care dă un aer atât de plăcut oraşului Sauveterre.

Aducându-şi aminte de recomandările grefierului, domnişoara Denise îşi dădu seama de situaţie.

— Se cam trage cu urechea pe aici, bunicule, vino, am să-ţi povestesc pe drum.

Şi îi povesti cu de-amănuntul toată întrevederea ei cu grefierul.

— Şi i-am făgăduit, spuse fata în încheiere, o discreţie absolută; dacă vrei să ştii părerea mea nu este nevoie să spunem nimic nici mătuşilor şi nici doamnei de Boiscoran.

Aşa şi făcură. Mătuşile Lavarande şi doamna de Boiscoran se mulţumiseră cu o explicaţie, destul de puţin veridică, pe care le-o oferi Denise. Şi câteva ceasuri mai târziu, în biroul baronului, Denise, maestrul Folgat şi domnul Chandoré se sfătuiau.

Avocatul se dovedi şi mai uimit decât domnul de Chandoré căci nu ar fi crezut-o în stare pe Denise de o asemenea acţiune. Se pregătea s-o felicite, dar fata îl opri:

— Aşadar, domnule, îi spuse ea, dorinţa dumneavoastră va fi împlinită. Vom avea veşti din partea domnului de Boiscoran, vom primi instrucţiuni din partea lui…

— În cazul acesta nu ne rămâne decât să aşteptăm…

Într-adevăr, nu le rămânea nimic mai bun de făcut şi tocmai lucrul acesta o făcea pe domnişoara Denise să dispere. Abia izbuti să doarmă. Ziua următoare se dovedi un adevărat chin. Fiecare bătaie a clopotului, fiecare zgomot o făceau să tresară…

Către ceasurile cinci, văzu că nu primeşte nimic:

— Rămâne, probabil, pentru mâine. Numai de nu s-ar fi lăsat prins Méchinet… Dumnezeule!

Pentru a scăpa de chinurile aşteptării, consimţi s-o

însoţească pe doamna de Boiscoran care pleca într-o vizită.

O! Dacă ar fi ştiut… După mai puţin de zece minute, un puşti din cei care-şi pierd vremea hoinărind pe străzile oraşului, se prezentă cu o scrisoare adresată domnişoarei Denise de Chandoré.

Scrisoarea fu înmânată bătrânului care, înainte de masă, se plimba prin grădină în tovărăşia domnului avocat Folgat.

— O scrisoare pentru Denise! exclamă bătrânul în clipa în care servitorul plecă. Trebuie să fie răspunsul pe care-l aşteptăm…

Rupse sigiliul dar îşi dădu seama numaidecât că totul fusese zadarnic. Biletul era conceput astfel:

31: 9, 17, 19, 23, 25, 28, 32, 101, 102, 129, 137, 504, 515 – 37: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 24, 27, 52, 54, 118, 119, 120, 200, 201, – 41: 7, 9, 17, 21, 22, 44, 45, 46…

Şi erau două pagini în felul acesta.

— Poftim, maestre, spuse bătrânul, încearcă dumneata să înţelegi ceva.

Şi tânărul avocat încercă. Dar, după cinci minute de inutile eforturi:

— Tot ce înţeleg, spuse el, este că domnişoara de Chandoré şi domnul de Boiscoran aveau un cod secret…

Bunicul ridică mâinile spre cer.

— Vezi, domnule, fetiţele astea, vezi ce sunt în stare! Iată-ne acum la discreţia ei, pentru că numai ea poate să traducă aiureala asta.

La înapoierea Denisei, camerista, care o pândea, îi aduse la cunoştinţă faptul că domnul de Chandoré şi domnul Folgat o aşteptau în biroul domnului baron.

Alergă fără să-şi scoată măcar pălăria.

— Iată răspunsul, îi spuse domnul de Chandoré întinzându-i scrisoarea lui Jacques…

Nu-şi putu opri un strigăt de bucurie, duse scrisoarea la buze şi murmură:

— Suntem salvaţi, suntem salvaţi!

Domnul de Chandoré zâmbea.

— Numai că, reluă bătrânul, se pare că aveţi serioase secrete dumneavoastră amândoi, din moment ce aţi adoptat un cifru aşa cum fac cei mai autentici conspiratori. Maestrul Folgat şi cu mine ne-am pierdut vremea de pomană…

Abia în clipa aceea îşi aminti Denise de prezenţa avocatului şi roşi toată.

— În ultimul timp, spuse ea, Jacques şi cu mine am vorbit de mai multe ori, nu-mi aduc aminte cu ce prilej, despre felurite moduri prin care se poate coresponda în secret şi el m-a învăţat acest sistem. Doi corespondenţi îşi aleg de comun acord o carte oarecare şi fiecare dintre ei are câte un exemplar al aceleiaşi ediţii. Cel care scrie caută în exemplarul său cuvintele de care are nevoie şi le indică prin cifre. Cel care primeşte scrisoarea cifrată, regăseşte cuvintele. În acest bilet al lui Jacques, cifrele urmate de două puncte indică o pagină, iar celelalte cifre numărul de ordine al cuvintelor alese în pagina respectivă.

— Aha! făcu bătrânul, aş fi putut eu să caut mult şi bine…

— Metoda e foarte simplă, foarte cunoscută şi totuşi foarte sigură. Cum ar putea ghici un străin care este cartea pe care şi-au ales-o cei doi corespondenţi? Noi am ales una pe care eu o îndrăgesc în chip deosebit, *Lacul Ontario* de Cooper şi ne distram scriindu-ne scrisori foarte lungi. O! Desigur, asta cere timp…

— Şi domnul de Boiscoran are *Lacul Ontario* în celula sa? întrebă maestrul Folgat.

— Da, domnule, am aflat lucrul acesta de la domnul Méchinet. Prima grijă a lui Jacques, din clipa în care a fost închis, a fost aceea de a cere câteva romane de Cooper, iar domnul Galpin-Daveline, care este atât de subtil, atât de clarvăzător şi atât de rafinat s-a grăbit să i le procure el însuşi. Jacques se bizuia pe mine, domnule…

— În cazul acesta du-te şi descifrează scrisoarea, îi spuse bătrânul.

După ce isprăvi şi în clipa în care apăru în birou, pe chipul ei se putea citi o imensă decepţie.

— Este îngrozitor! spuse ea.

În aceeaşi clipă, în mintea domnului de Chandoré şi a domnului Folgat se născu aceeaşi idee.

Jacques mărturisea!

— Poftim, citiţi, le spuse Denise întinzându-le scrisoarea transcrisă de ea.

Jasques scria următoarele:

Îţi mulţumesc, draga mea, pentru scrisoare, îi prevăzusem sosirea în asemenea măsură încât mi-am procurat „Lacul Ontario".

Înţeleg foarte bine durerea care te încearcă văzând că întemniţarea mea se prelungeşte şi că eu nu mă dezvinovăţesc. Dacă am tăcut, asta s-a datorat unui singur fapt: eu am nădăjduit că dovezile nevinovăţiei mele vor veni din afară. Îmi dau seama că ar fi lipsă de chibzuinţă dacă aş continua să sper în acest sens şi că va trebui să vorbesc. Voi vorbi. Dar ceea ce am, eu de spus este atât de grav, încât voi păstra tăcerea atâta vreme cât nu-mi va fi îngăduit să consult un om în care să am toată încrederea. Îmi trebuie în clipa de faţă mult

mai mult decât prudenţă, îmi trebuie abilitate. Până în acest moment, sigur pe nevinovăţia mea, eram foarte liniştit. Ultimul interogatoriu mi-a deschis însă ochii şi mi-a dezvăluit măsura primejdiei care mă pândeşte.

Îndoielile mele vor fi îngrozitoare până în ziua în care voi putea vorbi unui avocat. Îi mulţumesc mamei pentru cel pe care l-a adus şi sper că nu se va simţi jignit dacă mă voi adresa unuia dintre colegii săi. Am nevoie de un om care să cunoască bine ţinutul şi moravurile care domnesc pe aici.

Îl aleg pe maestrul Mergis şi vă însărcinez să-l înştiinţaţi să fie gata pentru ziua în care, odată instrucţia terminată, voi putea beneficia de ridicarea interdicţiei.

Până atunci nu este nimic de făcut, nimic în afară de un singur lucru: să se obţină, dacă este posibil, ca afacerea să-i fie retrasă lui G.D. şi încredinţată altuia.

Omul acesta se comportă sub orice critică. El ţine ca eu să fiu vinovat, ar fi în stare să comită şi o crimă numai pentru a mă putea acuza şi nu există cursă pe care să nu mi-o fi întins. Trebuie să am o putere nemaipomenită pentru a mă putea stăpâni de fiecare dată când intră aici judecătorul acesta, care se lăuda cu prietenia mea.

A! dragii mei, ispăşesc destul de crunt o greşeală despre care aş putea spune că nici nu-mi dădusem seama.

Iar dumneata, singura mea prietenă, mă vei putea ierta vreodată pentru chinurile pe care ţi le pricinuiesc...?

Aş mai avea multe de spus; dar deţinutul care mi-a predat biletul vostru mi-a spus să mă grăbesc iar cuvintele îmi vin destul de greu în minte…

J…

Îndată după ce isprăviră de citit, domnii de Chandoré şi

Folgat întoarseră trişti capetele de teamă ca nu cumva privirile lor să le întâlnească pe cele ale fetei.

Denise îşi dădu seama de gestul lor.

— Te-ai putea îndoi de Jacques, bunicule? întrebă ea.

— Nu, murmură bătrânul, nu…

— Iar dumneata, maestre Folgat, te simţi cumva jignit de faptul că Jacques vrea să consulte un alt avocat?

— Eu aş fi fost primul, domnişoară, care l-ar fi sfătuit să caute un om de aici…

Denise avea nevoie de foarte multă forţă pentru a-şi putea stăpâni lacrimile.

— Da, spuse ea, această scrisoare este îngrozitoare, dar cred că nici nu ar fi putut să fie altfel! Oare nu înţelegeţi că Jacques este disperat, că mintea lui este întunecată după atâtea chinuri nemeritate…

Se auziră câteva ciocănituri în uşă.

— Eu sunt, se auzi glasul doamnei de Boiscoran.

Bunicul Chandoré, domnul Folgat şi domnişoara Denise se priviră unul pe altul.

— Situaţia este gravă, spuse în cele din urmă avocatul, atât de gravă încât este cu neputinţă ca mama domnului de Boiscoran să nu fie consultată…

Şi se ridică să-i deschidă.

— Vreau să ştiu! spuse marchiza în clipa în care intră.

Îi răspunse domnişoara Denise:

— Orice s-ar întâmpla, doamnă, trebuie să nu uitaţi că dacă un singur cuvânt din cele ce vă voi spune eu s-ar întâmpla să vă scape ar fi suficient pentru ca un om cinstit, căruia îi vom fi veşnic îndatoraţi, să fie distrus. Am izbutit să corespondez cu Jacques…

— Denise!…

— I-am scris, mamă şi am primit răspunsul lui. Iată-l.

Marchiza de Boiscoran începu să citească cu aviditate scrisoarea pe care i-o dăduse Denise. Dar pe măsură ce citea, chipul său devenea tot mai palid şi se părea că respiră din ce în ce mai greu. În cele din urmă scăpă scrisoarea din mână şi se prăbuşi într-un fotoliu.

— Ce rost mai are să luptăm, spusea ea cu greu, din moment ce suntem oricum pierduţi!…

Cu un gest splendid şi pe un ton admirabil, Denise îi replică:

— De ce nu spuneţi de îndată că Jacques este un incendiator şi un asasin! Trebuie, aşadar să rămân singură în lupta pe care o voi duce în apărarea lui Jacques, a omului care avusese atât de mulţi prieteni pe când era liber… Fie!

Cel mai stăpân pe el, maestrul Folgat îşi reveni cel dintâi.

— Vom fi în orice caz doi, domnişoară, pentru că eu sunt de neclintit şi nici această scrisoare nu mă va putea influenţa. Aş fi de neiertat pentru că eu ştiu foarte bine, din experienţă, tot ceea ce dumneavoastră aţi intuit de pe acum. Închisoarea preventivă are rigorile ei care pot face să se năruie oameni deosebit de viguroşi. Zilele se târâie cu greu, nopţile par fără de sfârşit şi sunt pline de gânduri negre. În celula sa, nevinovatul se simte parcă vinovat şi omul cel mai stăpân pe el simte că-şi pierde minţile..!

Domnişoara de Chandoré nu-i îngădui să continuie.

— Iată domnule, exclamă ea, acestea sunt gândurile care-mi treceau prin minte, dar pe care nu le puteam exprima.

Ruşinându-se de clipele lor de slăbiciune, domnul de Chandoré şi marchiza de Boiscoran nu mai ştiau cum să iasă din încurcătură.

— În sfârşit, făcu marchiza, cu ce să începem?

— O spune chiar fiul dumneavoastră, doamnă, îi răspunse avocatul parizian, trebuie să aşteptăm sfârşitul instrucţiei.

— Nu, replică domnul de Chandoré, trebuie să obţinem schimbarea unui judecător.

Domnul Folgat clătină din cap.

— Din păcate, spuse el, acesta nu este decât un vis irealizabil. Un judecător de instrucţie aflat în exerciţiul funcţiunii sale nu poate fi recuzat ca un simplu jurat.

— Şi totuşi…

— Legiuitorul a vrut, potrivit energicei expresii a lui d'Ayrault, ca nimic să nu stea în calea judecătorului de instrucţie. Articolul 542 al Codului este formal…

— Şi… ce spune acest articol?

— Domnişoară, răspunse avocatul, el spune, pe scurt, că propunerea de recuzare împotriva unui judecător de instrucţie venită din partea unui acuzat aflat în instrucţie constituie o cerere de amânare pentru cauză de legitimă suspiciune, cerere pe care numai curtea de casaţie o poate judeca, deoarece judecătorul de instrucţie, în limitele competenţei sale, constituie, el însuşi o jurisdicţie… Nu ştiu dacă am fost destul de limpede...?

— O! Foarte limpede! spuse domnul de Chandoré. Dar din moment ce Jacques ne cere…

— Este adevărat, domnule, dar domnul de Boiscoran nu ştie…

— Mă scuzaţi! Ştie că judecătorul îi este un duşman de moarte…

— Fie. Şi ce am câştiga dacă i-am da ascultare? Credeţi că cererea de recuzare l-ar împiedica pe domnul Galpin-Daveline

să-şi continuie ancheta? Câtuşi de puţin. Ar merge înainte până la sentinţa curţii de casaţie. E drept, până atunci nu ar putea să dea nicio hotărâre definitivă, dar domnul de Boiscoran are nevoie tocmai de o asemenea hotărâre, al cărei prim efect ar fi ridicarea stării secrete şi, deci, posibilitatea de a consulta un avocat.

— Este îngrozitor! exclamă domnul de Chandoré.

— Da, într-adevăr, este îngrozitor, dar aceasta e legea!

Domnişoara Denise reflecta.

— V-am înţeles foarte bine, domnule, spuse ea avocatului, şi observaţiile dumneavoastră îi vor fi supuse chiar mâine domnului de Boiscoran.

— Şi este absolut necesar, insistă avocatul, să-i explicaţi că toate demersurile noastre nu ar face decât să-i agraveze situaţia. Domnul Galpin-Daveline ne este duşman, dar noi nu-i putem opune niciun fapt concret. Ni se va răspunde întotdeauna: „Dacă domnul de Boiscoran este nevinovat, nu are decât să vorbească."

Punctul acesta de vedere nu-i plăcea defel bunicului Chandoré.

— Dar dacă avem relaţii destul de înalte…

— Avem?

— Se înţelege. Boiscoran a fost foarte bun prieten cu domnul de Margeril.

Domnul Folgat schiţă un gest plin de semnificaţie.

— Drace! exclamă el, dacă domnul de Margeril ar voi să ne dea o mână de ajutor… Dar este un om destul de greu accesibil…

— Îi dăm o telegramă lui Boiscoran. Din moment ce tot a rămas la Paris pentru eventuale demersuri, iată ocazia… Am

să-i scriu imediat.

Din clipa în care fusese pomenit numele domnului de Margeril, doamna de Boiscoran devenise palidă. Auzind ultimele cuvinte ale bătrânului, exclamă:

— Nu-i scrieţi, domnule. Ar fi inutil…

— Boiscoran este certat cu domnul de Margeril? întrebă domnul de Chandoré.

— Da.

— Dar este vorba despre salvarea lui Jacques! exclamă domnişoara Denise.

— Dacă va fi absolută nevoie, spuse doamna de Boiscoran, dacă aceasta se va dovedi singura soluţie, eu voi fi aceea care-l va căuta pe domnul de Margeril…

Interveni domnul Folgat:

— În orioe caz, părerea mea este să aşteptăm sfârşitul instrucţiei. Dar, pentru că s-ar putea ca eu să mă înşel, aş dori, înainte de a i se răspunde domnului Jacques, să fie consultat şi avocatul pe care ni l-a desemnat.

— Iată un punct de vedere înţelept, spuse domnul de Chandoré.

Şi chemând un servitor, îi ceru să se ducă la domnul avocat Mergis şi să-l roage să vină la el după masa de seară.

Domnul Magloire Mergis, cunoscut sub numele de maestrul Magloire, trecea la Sauveterre drept unul dintre cei mai abili avocaţi din toată regiunea.

Se bucura, lucru deosebit de rar, de o reputaţie inatacabilă şi binemeritată de om integru şi cinstit.

Se ştia că nu ar fi consimţit niciodată să pledeze o cauză echivocă şi se spunea despre el că-i dă pe uşă afară pe clienţii care vin, cu banii în mână, să-i propună să le apere cauzele

necinstite.

Aşa se face că nu era deloc un om bogat şi că, la cei cincizeci şi cinci de ani ai lui, ducea o viaţă modestă, asemănătoare cu a unui debutant.

Ca şi doctorul Seignebos, maestrul Magloire era republican.

Răspunzând invitaţiei domnului de Chandoré, cunoscutul avocat se prezentă la ceasurile nouă în strada Rampe. Era aşteptat de domnişoara Denise şi de bunicul ei, de doamna de Boiscoran şi de maestrul Folgat.

Îi salută afectuos, dar atât de trist, încât domnişoara Denise simţi un junghi în inimă.

Impresia ei era că maestrul Magloire este aproape convins de vinovăţia lui Jacques de Boiscoran.

Şi nu se înşela, căci maestrul Magloire lăsă să se înţeleagă acest lucru, cu menajamente, e drept, dar destul de clar.

Îşi petrecuse ziua prin tribunal, aflase părerea celor mai mulţi dintre magistraţi şi această părere era departe de a fi favorabilă acuzatului.

În asemenea condiţii, să asculţi de pretenţia lui Jacques şi să introduci o cerere de recuzare împotriva domnului Galpin-Daveline ar fi fost o greşeală de neiertat…

— Asta înseamnă că instrucţia va dura ani de zile, exclamă domnişoara Denise, din moment ce domnul Galpin-Daveline ţine cu orice preţ să obţină din partea lui Jacques o recunoaştere a unei crime pe care nu a săvârşit-o.

Maestrul Magloire negă din cap.

— Eu cred, dimpotrivă, spuse el, că instrucţia se va termina foarte curând…

— Dar dacă Jacques continuă să tacă…

— Tăcerea unui om aflat în situaţia lui nu poate împiedica

realizarea procedurii. Dacă refuză să dea curs invitaţiei de a se justifica, Justiţia nu este obligată să ţină seama de acest factor…

— Dar se poate întâmpla ca un om în prevenţie să aibă motive întemeiate…

— Nu există niciodată motive destul de întemeiate pentru a te lăsa acuzat pe nedrept. Şi totuşi a fost prevăzut şi acest caz. Nimeni nu este obligat să răspundă unei întrebări care-l încurcă: *Nemo tenetur prodere se ipsum.* Dar trebuie să recunoaşteţi că acest refuz de a răspunde îl autorizează pe judecător să considere ca hotărâtoare probele pe care omul refuză să le explice…

— După câte înţeleg, domnule, spuse doamna de Boiscoran, situaţia fiului meu vi se pare gravă…

— Am spus că se află în primejdie, doamnă.

— Credeţi, ca şi domnul Folgat, că fiecare zi nu face decât să-i mărească primejdia…

— Sunt sigur de asta. Şi dacă domnul de Boiscoran ar fi cu adevărat nevinovat…

— A! domnule, exclamă Denise, cum puteţi vorbi în felul acesta, tocmai dumneavoastră, care aţi fost prieten cu Jacques?

— Tocmai pentru că sunt un prieten, domnişoară, mă simt dator să vă spun adevărul. Da, am cunoscut şi apreciat înaltele calităţi ale domnului de Boiscoran, l-am iubit şi-l iubesc… Dar această situaţie trebuie judecată cu mintea, nu cu inima… Jacques este un om şi oamenii sunt, cei ce-l vor judeca… Există indicii materiale, palpabile, concrete, cu privire la vinovăţia lui… Care sunt indiciile pe care le puteţi oferi în sprijinul ideii de nevinovăţie? Indicii morale!

— Dumnezeule… murmură Denise.

— Cred, deci, alături de stimatul meu coleg…

Şi domnul Magloire îl salută pe domnul Folgat.

— … cred cu tărie că, dacă domnul de Boiscoran este nevinovat, a adoptat un sistem deplorabil. A! dacă are vreun alibi trebuie să se grăbească să-l producă. Nu trebuie să lase ca procedura să ajungă în faţa camerei de punere sub acuzare… Odată ajuns acolo, eşti pe trei sferturi gata condamnat…

— Şi totuşi, strigă domnul de Chandoré, Jacques nu-şi va schimba sistemul, este deosebit de limpede pentru cei ce-i cunosc încăpăţânarea.

— Hotărârea lui este luată, din păcate, şi maestrul Magloire se va convinge de aceasta din lectura scrisorii pe care mi-a trimis-o.

Până în momentul acela nu se spusese nicio vorbă despre metodele folosite pentru corespondenţa cu cel închis.

Din moment ce i se arăta scrisoarea, trebuia să i se explice totul. Domnişoara Denise îl puse în temă.

— Este o imprudenţă, spuse el, o mare îndrăzneală… Profesiunea noastră, continuă el, privindu-l pe Folgat, are anumite legi pe care este penibil să le calci. Să corupi un grefier, să profiţi de slăbiciunea şi de mila lui...

Avocatul din Paris roşi imperceptibil.

— Nu aş fi sugerat niciodată o asemenea imprudenţă, spuse el, dar din clipa în care ea fusese comisă nu am socotit firesc să nu fac uz de ea, chiar dacă aş putea fi blamat pentru aceasta…

Maestrul Magloire nu-i răspunse decât după ce citi scrisoarea lui Jacques:

— Sunt la dispoziţia domnului de Boiscoran, spuse el şi de îndată ce mi se va îngădui, mă voi duce să-l văd. Cred, ca şi domnişoara Denise, că va continua să tacă. Totuşi, din moment

ce-i puteţi trimite o scrisoare… Bun, fie, după cum vedeţi profit şi eu de imprudenţa odată comisă… Implorați-l, în propriul său interes, în numele a tot ce are mai scump, să vorbească, să se apere, să se dezvinovăţească, să explice…

Şi, salutând, maestrul Magloire se retrase în grabă, lăsându-i pe cei prezenţi uimiţi, atât de evident era scopul retragerii sale şi anume intenţia de a ascunde penibila impresie pe care i-o făcuse scrisoarea lui Jaques.

— Desigur, spuse domnul de Chandoré, o să-i scriem, dar n-o să realizăm nimic: va aştepta sfârşitul instrucţiei.

— Cine ştie… murmură domnişoara Denise. Se poate totuşi încerca, adăugă ea.

Şi fără să dea nicio altă explicaţie ieşi, se duse în camera ei şi scrise următorul bilet:

Trebuie să vă vorbesc. Grădina noastră are o portiţă care răspunde în strada Charité şi vă voi aştepta acolo. Oricât ar fi de târziu, veniţi. Denise.

Apoi, după ce puse biletul într-un plic, o chemă pe bătrâna servitoare care o crescuse de mică şi, după toate recomandările necesare, îi spuse:

— Trebuie ca domnul Méchinet, grefierul, să primească această scrisoare astă-seară. Du-te, grăbeşte-te!

IX

În ultimele douăzeci şi patru de ore Méchinet era atât de schimbat, încât surorile lui nu-l mai recunoşteau.

De la prima lor încercare de a afla scopul vizitei domnişoarei Denise, el le răspunse:

— Asta nu vă priveşte! Asta nu priveşte pe nimeni!

Rămase aşadar singur, zăpăcit, gândindu-se cum să se achite de făgăduiala făcută.

Nu era treabă uşoară.

El îşi dădu seama că niciodată nu ar izbuti să-i predea un bilet lui Jacques de Boiscoran fără ca ochiul de vultur al domnului Galpin-Daveline să nu-l observe.

După îndelungi ezitări, ajunse la concluzia că avea nevoie de ajutorul omului care-l servea pe Jacques, respectiv de Frumence Cheminot.

Era, de altfel, un om destul de cumsecade, amărâtul acela a cărui singură vină era lenea şi care nu-şi încărcase conştiinţa decât cu mici infracţiuni la legea vagabondajului.

Ţinea foarte mult la Méchinet, care-l ajutase ca să-şi poată cumpăra vin sau tutun.

El nu obiectă nimic atunci când grefierul îi propuse să predea un bilet lui Jacques şi să-i aducă un răspuns.

Dar faptul că lucrurile se petrecuseră bine nu însemna că Méchinet era liniştit. Era cuprins de remuşcări şi se gândea tot timpul că era la cheremul unui complice.

O indiscreţie, o întâmplare, o lipsă de atenţie şi totul putea fi descoperit. Şi atunci? Destituit, şi-ar fi pierdut toate posibilităţile. I s-ar fi retras orice încredere.

Şi totuşi, ciudată contradicţie, Méchinet nu regreta nimic din cele petrecute şi se simţea capabil s-o ia de la început.

În această stare de spirit îl găsi bătrâna servitoare a domnului de Chandoré când îi aduse scrisoarea stăpânei sale.

— Ce mai este?! întrebă el.

Şi, după ce citi:

— Spuneţi domnişoarei de Chandoré că sunt la ordinele sale şi că voi veni, răspunse el convins că s-a întâmplat ceva grav.

După mai puţin de un sfert de oră, plecă de acasă şi, apucând-o pe căi ocolite pentru a fi la adăpost de curioşi, ajunse în strada Charite.

Portiţa era întredeschisă şi el intră.

Noaptea era luminoasă, deşi nu era lună; la câţiva paşi, printre pomi, o zări pe domnişoara de Chandoré şi se apropie…

— Vă cer iertare, domnule, pentru îndrăzneala mea…

Toate temerile lui Méchinet se risipiră. Nu se mai gândea decât la ciudăţenia situaţiei. Era deosebit de mândru ştiindu-se confidentul acestei fete tinere, cea mai nobilă, cea mai frumoasă şi cea mai bogată din tot ţinutul.

— Aţi făcut foarte bine chemându-mă, spuse el, dacă vă pot fi cu ceva de folos.

În câteva cuvinte domnişoara Denise îl puse în temă şi-i ceru părerea:

— Cred, ca şi domnul Folgat, răspunse grefierul, că izolarea şi supărarea încep să acţioneze din plin asupra moralului domnului de Boiscoran…

— Da, poţi să înnebuneşti…

— Cred, ca şi domnul Magloire, continuă Méchinet, că domnul de Boiscoran îşi agravează situaţia tăcând. Am

dovada. De unde, în primele zile, domnul Galpin-Daveline era foarte îngrijorat, a devenit foarte stăpân pe situaţie. Procurorul general i-a scris pentru a-l felicita pentru energia lui.

— Şi atunci…

— Atunci, domnişoară, ar trebui ca domnul de Boiscoran să fie determinat să vorbească. Îmi dau seama că e foarte hotărât să tacă, dar dacă-i scrieţi, căci puteţi să-i scrieţi…

— O scrisoare nu ar fi de niciun folos.

— Cu toate acestea…

— De niciun folos, vă rog să mă credeţi. Cred că există un singur mijloc…

— Folosiţi-l atunci şi cât mai repede, interveni grefierul, nu pierdeţi nicio clipă…

Oricât ar fi fost noaptea aceea de luminoasă, tot nu putea grefierul să vadă paloarea de pe chipul Denisei.

— Ei bine, preciză ea, şi pe un ton foarte liniştit, trebuie să-l văd, trebuie să-i vorbesc…

Credea că grefierul o să sară în sus, c-o să ţipe. Nu se întâmplă nimic.

— Într-adevăr, spuse el calm, dar cum?

— Blangin, temnicierul, şi soţia lui nu ţin la acest post decât pentru că-i hrăneşte. De ce nu le-aş oferi, în schimbul unei întrevederi cu domnul de Boiscoran, tot ce le trebuie pentru a se putea stabili la ţară în proprietatea lor…

— Chiar, de ce nu? făcu grefierul. Închisoarea din Sauveterre, continuă el, nu seamănă câtuşi de puţin cu închisorile marilor oraşe. Odată ce s-au închis porţile, Blangin este singurul stăpân…

— Am să-l caut mâine şi am să-i vorbesc, declară Denise.

— Nu, domnişoară, îi spuse repede Méchinet, să nu faceţi

asta. Nu veţi putea dumneavoastră să-i demonstraţi lui Blangin că nu riscă nimic şi nici nu veţi putea fi la fel de convingătoare ca mine. Eu am să-i vorbesc.

— O! domnule, strigă Denise, domnule, cum aş putea…

— Cât pot să ofer? o întrerupse grefierul.

— Cât credeţi dumneavoastră că trebuie, oricât…

— Atunci, domnişoară, aici, mâine, la aceeaşi oră vă voi aduce răspunsul…

Şi se îndepărtă lăsând-o pe domnişoara Denise atât de înflăcărată încât în tot restul serii şi al zilei următoare mătuşile Lavarande şi doamna de Boiscoran se întrebau mereu:

— Ce are mititica asta?

Se gândea că dacă răspunsul era favorabil îl va putea vedea pe Jacques în mai puţin de douăzeci şi patru de ore. Şi îşi spunea:

— Măcar de-ar fi punctual Méchinet!

Şi se dovedi punctual. La ora zece precis, ca în ajun, intra pe poarta din strada Charite.

— Am reuşit!

Domnişoara Denise resimţi o emoţie atât de violentă, încât se sprijini de un pom.

— Blangin consimte, continuă grefierul. I-am promis şaisprezece mii de franci. S-ar putea să fie mult…

— E destul de puţin…

— Îi vrea în monede de aur.

— Aşa îi va avea.

— În sfârşit, pune unele condiţii care s-ar putea să vi se pară foarte grele, domnişoară…

— Vă rog să mi le spuneţi, domnule.

— Blangin ţine să nu fie descoperit, fireşte. Iată deci cum

vede el realizată acţiunea. Mâine seară, la ora şase, veţi trece prin faţa închisorii. Poarta va fi deschisă şi în faţa porţii va sta soţia lui Blangin, pe care o cunoaşteţi bine, căci a fost în serviciul dumneavoastră. Dacă nu vă salută, vă vedeţi de drum, înseamnă că s-a întâmplat ceva. Dacă vă salută, vă duceţi la ea, singură, şi ea vă va conduce într-o încăpere care aparţine de locuinţa ei. Veţi rămâne acolo destul de târziu, până când va socoti Blangin că a sosit momentul în care vă va putea conduce în celula domnului de Boiscoran. Odată sfârşită întrevederea, vă veţi înapoia în aceeaşi încăpere unde vi se va pregăti un pat în care vă veţi petrece restul nopţii… Aceasta este cea mai grea dintre condiţii. Nu veţi putea părăsi închisoarea decât în timpul zilei.

Era o condiţie grea, în adevăr.

— Nu are nicio importanţă, răspunse domnişoara Denise, primesc. Spune-i domnului Blangin că totul este în ordine.

Că domnişoara Denise acceptase toate condiţiile lui Blangin este destul de uşor de înţeles.

Că avea să obţină şi asentimentul domnului de Chandoré, lucrul era mai greu de crezut.

Biata fată îşi dădu atât de bine seama de lucrul acesta, încât, pentru prima oară, se simţi emoţionată în prezenţa bunicului său, ezită, îşi pregăti frazele, îşi căută cuvintele.

Totul se dovedi însă zadarnic:

— Niciodată! exclamă domnul de Chandoré, niciodată, niciodată!

Niciodată, e foarte adevărat, nu luase bătrânul o poziţie atât de fermă. Niciodată sprâncenele sale nu se încruntaseră atât de tare. Niciodată nu-i răspunsese nepoatei sale: nu, fără ca, în acelaşi timp, ochii lui să nu-i spună: da.

— Cu neputinţă!… Spuse el încă o dată şi pe un ton care părea că nu admite nicio replică.

Calmă, domnişoara Denise lăsase furtuna să treacă.

— Şi dacă, totuşi, trebuie? întrebă ea, după ce bunicul se potoli.

Domnul de Chandoré ridică din umeri.

— Da, insistă ea, dacă trebuie pentru a-l determina pe Jacques să renunţe la un sistem care-l duce la pierzanie, pentru a-l determina să vorbească înainte de terminarea instrucţiei?

— Nu este treaba ta, spuse domnul de Chandoré.

— O!

— Este treaba mamei lui, a marchizei de Boiscoran. Ceea ce Blangin riscă pentru tine, poate risca, la acelaşi preţ, şi pentru ea. Sunt cu totul de acord ca doamna de Boiscoran să-şi petreacă o noapte la închisoare, se duce să-şi vadă fiul, este datoria ei…

— Numai că nu va izbuti să schimbe hotărârea lui Jacques!

— Şi tu crezi că ai mai multă influenţă decât mama lui.

— Nu este deloc acelaşi lucru, bunicuţule…

— Nu are nicio importanţă!…

„Nu are nicio importanţă” nu mai seamănă defel cu „Niciodată”, se putea discuta. Şi a discuta înseamnă a te expune atacurilor părţii adverse.

— Nu mai insista, fată dragă, decizia mea este definitivă şi jur…

— Nu jura, bunicuţule! strigă fata.

— Bine, dar dacă eu nu vreau…

— O să vrei, bunicuţule, n-o s-o sileşti tu, pe nepoţica ta care te iubeşte atât de mult, să fie nevoită, pentru prima oară în viaţa ei, să nu te asculte…

— Şi asta pentru că este pentru prima oară, în adevăr, când nu-i fac pe plac…

— Bunicule, lasă-mă să-ţi explic…

— Ascultă-mă mai bine pe mine, să-ţi spun eu care sunt primejdiile la care te expui, care sunt nenorocirile care ţi se pot întâmpla… Să-ţi petreci o noapte acolo, în închisoare, ar însemna să rişti onoarea ta de fată tânără, fericirea ta…

— Onoarea şi viaţa lui Jacques sunt în primejdie…

— Sărmana de tine! De unde ştii tu că nu va fi el, cel dintâi, care să-ţi reproşeze această acţiune?

— El?

— Aşa sunt făcuţi bărbaţii, îi enervează asemenea gesturi de admirabil devotament…

— Fie. Mă vor durea mai puţin învinuirile nedrepte ale lui Jacques decât gândul că nu mi-am făcut datoria.

Domnul de Chandoré începea să dispere.

— Şi dacă în loc să-ţi poruncesc, te-aş ruga, Denise… Dacă bătrânul tău bunic te-ar conjura în genunchi să renunţi la acest proiect nebunesc…

— M-ar durea îngrozitor, bunicule, dar nu ar folosi la nimic; aş rezista rugăminţilor tale aşa cum rezist poruncilor tale…

— De neclintit! strigă bătrânul, e de neclintit!

Dintr-odată, schimbă tonul:

— Dar eu sunt stăpân aici!

— Bunicule, îndurare…

— Nefericito, reluă el, şi dacă Jacques este vinovat şi dacă, în clipa în care vă veţi întâlni, îţi va mărturisi vina lui…

Domnişoara Denise clătină din cap.

— Nu este cu putinţă, spuse ea, dar dacă, totuşi, aceasta ar fi situaţia, ar trebui să fiu pedepsită odată cu el căci simt, dacă

mi-ar fi cerut-o, că i-aş fi fost complice…

— E nebună! suspină domnul de Chandoré lăsându-se să cadă în fotoliul său, e nebună!

Dar era înfrânt şi a doua zi, la orele cinci, cu inima zdrobită de durere, cobora pe strada Rampe la braţ cu nepoţica lui.

Domnişoara Denise alesese pentru această împrejurare cea mai simplă şi cea mai sobră dintre toaletele sale iar în geanta pe care o avea sub braţ se găseau nu şaisprezece ci douăzeci de mii de franci aur.

Fireşte, a fost nevoie să li se spună totul doamnei de Boiscoran şi mătuşilor Lavarande, precum şi domnului Folgat; spre marea uluire a bătrânului, nimeni nu a ridicat nicio obiecţie.

Până în strada închisorii, bătrânul şi nepoata lui nu au schimbat între ei nicio vorbă.

— O văd pe doamna Blangin la poartă, bunicule, să fim atenţi…

Se apropiară. Doamna Blangin salută.

— Gata, a sosit clipa, murmură fata. Pe mâine, bunicule, du-te repede acasă şi nu fi îngrijorat.

Însoţită de nevasta temnicerului, Denise dispăru în interiorul închisorii.

X

Inima tinerei fete bătea atât de puternic, încât imediat după ce intră în casa doamnei Blangin se lăsă pe un scaun…

— Dumnezeule! Vă simţiţi rău, domnişoară? Am să vă dau puţin oţet…

— Nu este nevoie, răspunse Denise, rămâi lângă mine, draga mea Colette, rămâi aici…

— Scumpă domnişoară, spuse Colette Blangin, trebuie să vi se pară atât de ciudat că vă aflaţi aici…

— Da, foarte ciudat, desigur. Dar unde este soţul dumitale?

— Jos, pândeşte, domnişoară. Nu va întârzia să se arate.

În adevăr, puţin mai târziu, se auziră paşi şi se ivi Blangin, palid, tulburat ca un om aflat într-o mare primejdie.

— Nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu-mi miroase, spuse el. Încep să cred că nimeni n-o să prindă de veste şi că n-o să-mi pierd slujba.

Domnişoara de Chandoré interpretă această frază ca o introducere în discuţie.

— Slujba dumitale nu are nicio importanţă, din moment ce ne-am înţeles că vei primi ceva mult mai bun…

Şi, deschizând geanta, scoase şi puse pe masă fişicurile pe care le adusese cu ea.

— A! Este aur! spuse Blangin ai cărui ochi sclipeau.

— Da. Fiecare dintre aceste fişicuri conţine o mie de franci şi iată aici şaisprezece…

— Se poate vedea? întrebă el.

— Desigur, răspunse fata, verificaţi…

Se înşela. Blangin ţinea în adevăr să verifice! Ţinea să-şi

plimbe privirile peste tot aurul acela, să-l audă sunând, să se joace cu el.

Cu gesturi repezite el smulse hârtiile fişicurilor şi lăsă monezile să se rostogolească pe masă şi, pe măsură ce mormanul creştea, buzele sale se albeau şi pe fruntea lui se iveau broboane de sudoare.

— Totul este al meu… rosti el râzând prosteşte.

— Da, al dumitale, îi răspunse domnişoara Denise.

— Nu mi-aş fi închipuit cum arată şaisprezece mii de franci. Cât de frumos poate fi aurul! Uită-te, nevastă!

Dar nevasta lui Blangin întoarse capul.

Era la fel de hrăpăreaţă ca şi bărbatul ei, la fel de tulburată dar, femeie fiind, ştia să mascheze.

— A! scumpă domnişoară, spuse nevasta lui Blangin, niciodată nu ne-am fi gândit, soţul meu şi cu mine, să vă cerem bani pentru un serviciu dacă ar fi fost vorba numai de noi doi. Dar avem copii…

— Şi este de datoria dumneavoastră să aveţi grijă de ei, spuse domnişoara Denise.

— Ştiu foarte bine că şaisprezece mii de franci reprezintă o sumă mare… Poate că domnişoarei îi pare rău de toţi aceşti bani…

— Îmi pare atât de rău, încât aş fi gata să mai aduc ceva de bunăvoie…

Şi arătă unul din cele patru fişicuri care-i rămăseseră în geantă.

— Atunci, într-adevăr, s-o ia dracu de slujbă! exclamă Blangin, ameţit de atingerea aurului. Aici vă puteţi socoti la dumneavoastră acasă, domnişoară, iar eu, temnicierul, sunt la ordinele dumneavoastră. Ce doriţi? Vă rog să-mi spuneţi. Am

nouă prizonieri, fără să-i punem la socoteală pe domnul de Boiscoran şi pe Frumence Cheminot. Să le dau drumul?

— Blangin! strigă iritată soţia temnicierului.

— Ce! Nu am eu dreptul să-i eliberez pe deţinuţi?

— Înainte de a o face pe deşteptul, fă-i domnişoarei serviciul pe care ţi l-a cerut.

— Asta e drept.

— Atunci fă bine şi ascunde banii ăştia, spuse prudentă femeia.

Şi, scoţând din dulap un ciorap gros de lână îl întinse soţului său care-l umplu cu monezi de aur, îşi opri doar douăsprezece bucăţi pe care le puse în buzunar ca o dovadă concretă a noii sale averi.

— Şi acum coboară, îi spuse lui Blangin nevasta. S-ar putea să mai apară cineva şi dacă nu deschizi repede poate să pară suspect.

Soţ ascultător, Blangin plecă şi, imediat după aceea, nevasta lui oferi domnişoarei Denise câte ceva de mâncare.

Se înnoptase. Sună de nouă, apoi de zece. Se auziră paşii soldaţilor care schimbau paza.

Un sfert de oră după aceea Blangin apăru din nou cu o lampă şi cu o enormă trusă de chei.

— L-am trimis la culcare pe Cheminot, spuse el, domnişoara poate să poftească.

— Să mergem, răspunse simplu fata.

Păşind în urma lui, ea străbătu o mulţime de coridoare, apoi o sală imensă în care paşii răsunau ca într-o biserică, apoi o sumedenie de galerii înguste… În cele din urmă, arătându-i o uşă prin care filtra o lumină slabă, Blangin îi spuse:

— Aici!

— Să intrăm, răspunse fata.

Cu un zgomot mare de chei şi de belciuge, Blangin deschise uşa celulei în care se afla Jacques de Boiscoran.

Nu zilele, ci orele erau acelea pe care le număra Jacques de Boiscoran din clipa în care fusese închis. Aceasta se petrecuse în dimineaţa zilei de vineri 23 iunie, iar acum era miercuri seara, în 28.

Trecuseră, deci, o sută treizeci şi două de ore de când, potrivit cumplitei expresii a lui d'Ayrault, fusese, „deşi în viaţă, şters din lumea celor vii şi zidit într-un mormânt."

Fiecare din aceste o sută treizeci şi două de ore apăsase asupra lui cu greutatea unei luni întregi.

Privindu-l cum arăta acum, palid şi slăbit, cu ochii sticlind de febră, de parcă ar fi fost doi cărbuni aprinşi, cu părul şi cu barba într-o cumplită neorânduială, ar fi fost greu să-l recunoşti pe fericitul castelan de la Boiscoran, pe răsfăţatul sorţii, pe omul căruia totul îi zâmbise întotdeauna, pe tânărul care de la înălţimea trecutului său, îşi sfida viitorul.

Dacă marile dureri nu şi-ar avea pudoarea lor, domnişoara Denise s-ar fi informat asupra situaţiei lui Jacques. I-ar fi fost foarte simplu s-o facă.

Şi dacă s-ar fi informat, ar fi aflat de la Blangin, care îl spiona mereu pe Boiscoran şi de la soţia lui Blangin, care îi pregătea de mâncare, toate fazele prin care trecuse deţinutul din clipa arestării sale.

Zdrobit, în prima clipă, el îşi revenise însă şi, în tot cursul zilelor de vineri şi de sâmbătă se arătase foarte linişitit şi plin de încredere, vorbăreţ şi vesel.

Duminica fusese o zi fatală.

Condus la Boiscoran între doi jandarmi pentru ridicarea

sigiliilor, el fusese huiduit şi blestemat pe drum de o mulţime de oameni care-l recunoscuseră şi faptul acesta îl rănise cumplit.

În tot timpul zilei de luni fusese torturat de către judecătorul de instrucţie care-i luase un nou interogatoriu şi, când i se aduse masa, declară că nu va putea rezista şi că ar fi mai bine să-l omoare de pe acum.

Marţi primise scrisoarea domnişoarei Denise şi-i răspunsese. A fost o treabă care l-a ocupat mult timp, dar care l-a lăsat într-o stare de teribilă agitaţie, care a continuat în tot cursul nopţii.

Nădăjduia să primească miercuri un răspuns.

Acesta nu venise şi el căzuse într-o toropeală din care domnul Galpin-Daveline nu izbutise să-l scoată.

Imediat după plecarea judecătorului se aşezase în faţa mesei, cu capul sprijinit în palme, cu privirea pierdută şi nici nu se mişcase când i se adusese un felinar.

De altfel, puţin după zece, în momentul în care auzi cheia în broască, se afla exact în aceeaşi poziţie.

Se obişnuise cu obiceiurile închisorii.

Ştia care sunt orele de masă, ştia când vine Frumence Cheminot să-i facă curăţenie şi mai ştia şi care este momentul în care se poate aştepta la vizita judecătorului de instrucţie.

Dar, odată cu căderea nopţii, ştia că nu-l tulbură nimeni până în zori.

O vizită atât de târzie însemna, fără nicio îndoială, că se produsese un eveniment neobişnuit – eliberarea, poate, acest oaspete la care visează toţi deţinuţii.

Se ridică în clipa în care desluşi în umbră chipul lui Blangin.

— Ce vrei? întrebă el.

Blangin îl salută. Era un temnicier politicos.

— Domnule, răspunse el, vă aduc pe cineva…

Şi se dădu în lături pentru a îngădui domnişoarei Denise să înainteze, mai bine zis să fie împinsă căci se părea că nu se mai poate mişca din loc.

— Pe cineva… repetă domnul de Boiscoran.

Temnicierul ridicase lampa şi nefericitul o recunoscu pe logodnica lui.

— Dumneata aici! exclamă el.

Se dădu speriat înapoi, tremurând, temându-se că visează, temându-se că este victima unei halucinaţii.

— Denise, murmură el, Denise!

Biata fată era atât de emoţionată, încât nu fu în stare să scoată niciun cuvânt.

Răspunse temnicierul în locul ei.

— Da, spuse el, domnişoara de Chandoré.

— La ora aceasta, aici, în celula mea!…

— Avea ceva deosebit de important să vă comunice, m-a căutat pe mine…

— O! Denise, nepreţuita mea prietenă…

— Şi am consimţit, continuă Blangin pe un ton părintesc, să o strecor pe furiş aici… Este o mare îndrăzneală din partea mea şi dacă s-ar afla… Da' oricât ai fi de temnicier, ai şi tu o inimă ca toţi oamenii, nu? Şi dacă-i spun toate astea domnului, este pentru că s-ar putea întâmpla ca domnişoara să uite… Şi dacă secretul nu este bine păstrat eu pot să-mi pierd locul şi nu-s decât un om necăjit, cu nevastă şi copii…

— Eşti cel mai cumsecade dintre oameni! exclamă domnul de Boiscoran, departe de a bănui preţul sensibilităţii de care dădea dovadă Blangin, şi în ziua în care voi fi eliberat îţi voi dovedi, dragul meu, că n-ai dat o mână de ajutor unor oameni

ingraţi!…

— Sunt în slujba dumneavoastră, domnule, spuse cu modestie Blangin.

Domnişoara Denise îşi revenea încetul cu încetul.

— Lasă-ne singuri, prietene, îi spuse ea cu blândeţe temnicierului.

De îndată ce acesta plecă, nu-i lăsă domnului de Boiscoran timpul de a rosti un singur cuvânt:

— Jacques, murmură ea, bunicul mi-a spus că venind aici, singură, în taină, noaptea, s-ar putea întâmpla ca sentimentele dumitale pentru mine să scadă…

— A! Doar n-ai crezut una ca asta?!

— Bunicul are mai multă experienţă decât mine, Jacques. Cu toate acestea eu nu am ezitat, iată-mă aici şi aş fi fost în stare să înfrunt primejdii mult mai mari pentru că este vorba de onoarea dumitale care este şi onoarea mea, de viaţa dumitale care este şi viaţa mea, de viitorul nostru, de fericirea noastră, de toate nădejdile noastre…

Pe chipul deţinutului se putea citi o bucurie fără de margini.

— Dumnezeule mare! exclamă el, o clipă cum este aceasta pe care o trăiesc răscumpără ani întregi de chinuri…

Dar domnişoara Denise venise hotărâtă să-şi pună în aplicare planul.

— Îţi jur pe memoria mamei mele, Jacques, că nicio clipă nu m-am îndoit de nevinovăţia dumitale…

— Dumneata, spuse nefericitul însoţindu-şi vorbele de un gest plin de semnificaţie, dar domnul de Chandoré…

— Crezi că m-aş fi aflat aici dacă el te-ar fi crezut vinovat? Atât mătuşile mele cât şi mama dumitale sunt tot atât de sigure de nevinovăţia dumitale ca şi mine…

— Dar tata? Nu mi-ai vorbit de el în scrisoarea dumitale…

— Domnul de Boiscoran a rămas la Paris pentru cazul în care ar fi necesare unele demersuri…

Jacques de Boiscoran clătina din cap.

— Mă aflu întemniţat la Sauveterre, murmură el, acuzat de o crimă îngrozitoare, iar tata stă la Paris… Este adevărat, deci, că nu m-a iubit niciodată!… Eu am fost un copil bun şi până la această nenorocire nu a avut a se plânge de mine… Nu, nu, tata nu mă iubeşte…

— Ascultă-mă, Jacques, îl întrerupse domnişoara Denise, ascultă, vreau să ştii de ce am riscat… Mă aflu aici în numele tuturor prietenilor noştri în numele domnului Folgat, avocatul din Paris pe care l-a adus mama dumitale şi pe care nu-l cunoşti, mă aflu în numele maestrului Magloire în care ai atât de multă încredere. Toţi sunt de aceeaşi părere. Ai adoptat un sistem îngrozitor. Continuând să taci, te îndrepţi de bunăvoie spre adâncurile prăpastiei. Ascultă bine ce-ţi spun: dacă aştepţi, pentru a te dezvinovăţi, ca instrucţia să ia sfârşit eşti un om pierdut. În ziua în care procesul va ajunge în faţa camerei de punere sub acuzare vei vorbi în zadar. Va fi mult prea târziu. Şi te vei pomeni, nevinovat, adăugând un nume în plus listei destul de mari a erorilor judiciare…

Jacques de Boiscoran o ascultase pe domnişoara Denise în tăcere, cu capul plecat, de parcă ar fi vrut să-şi ascundă chipul.

— Din păcate, mi-am spus şi singur tot ceea ce mi-ai spus până acum…

— Şi totuşi ai tăcut!

— Am tăcut.

— A! Asta înseamnă că nu-ţi dai seama de primejdia în care te afli, Jacques, înseamnă că nu ştii…

O întrerupse cu un gest. Apoi, cu vocea abia auzită:

— Şiu că risc eşafodul sau ocna grea…

Domnişoara Denise înlemnise de groază.

Biata fată! Îşi închipuise că va fi suficient să apară înaintea lui Jacques pentru ca încăpăţânarea acestuia să ia sfârşit. Şi acum, iată…

— Nenorocitule! exclamă ea. Ştii toate acestea şi totuşi continui să taci!…

— Trebuie să tac.

— Este cu neputinţă. Nu te-ai gândit…

— Nu m-am gândit… repetă el. Dar ce crezi că fac de o sută şi treizeci de ucigătoare ceasuri de când mă aflu în această temniţă, singur în faţa unei acuzaţii îngrozitoare şi tot atât de singur în faţa celor mai cumplite consecinţe?

— Asta este toată nenorocirea, Jacques. Ai fost tras pe sfoară de către propria dumitale imaginaţie. Dar cine nu ar fi păţit acelaşi lucru? Îmi spunea ieri domnul Folgat: nu există un om care să-şi păstreze sângele rece după patru zile de stat la secret. Durerea şi singurătatea sunt cei mai proşti sfătuitori. Regăseşte-te, Jacques, ascultă de sfatul celor mai buni dintre prietenii tăi… Jacques, Denise care este a dumitale, te conjură să vorbeşti…

— Nu pot.

— De ce?

Aşteptă câteva secunde, dar văzu că nu i se răspunde:

— Când eşti nevinovat, insistă ea cu o nuanţă de amărăciune în glas, nu eşti oare dator să te dezvinovăţeşti sus şi tare?

Cu un gest plin de disperare, Jacques îşi cuprinse fruntea în palme şi şi-o strânse puternic.

Apoi, aplecându-se către domnişoara Denise atât de aproape

încât fata îi simţea aburul respiraţiei, îi spuse:

— Şi atunci când nu poţi, când pur şi simplu nu poţi să te dezvinovăţeşti sus şi tare?

Fata se dădu înapoi palidă, clătinându-se, se sprijini de perete şi-l privi pe Jacques de Boiscoran cu nişte ochi în care se cuibărise toată spaima sufletului său.

— Dumnezeule! exclamă ea, ce spui acolo!

Nefericitul râdea, râdea cu râsul acela sinistru care înseamnă ultima expresie a disperării.

— Spun, răspunse Jacques, că există împrejurări care depăşesc raţiunea, că există coincidenţe îngrozitoare care te fac să te îndoieşti de tine însuţi. Spun că totul mă acuză, că totul mă copleşeşte că totul se năruie peste mine. Spun că dacă eu eram în locul lui Galpin-Daveline şi el în locul meu aş fi acţionat fără îndoială aşa cum a făcut el…

— Asta e nebunie curată! strigă domnişoara de Chandoré.

Dar Jacques de Boiscoran nu o auzi.

Tot ceea ce strânsese în el în ultimele zile ieşea acum la suprafaţă, se însufleţea şi obrajii lui prindeau din nou culoare.

— Să te dezvinovăţeşti sus şi tare! strigă el. A! Cât este de uşor să dai sfaturi… Dar cum? Nu, eu nu sunt vinovat, dar a fost săvârşită o crimă şi pentru această crimă justiţia are neapărată nevoie de un vinovat. Dacă nu sunt eu acela care a tras asupra domnului de Claudieuse şi care a dat foc castelului de Valpinson atunci cine a făcut-o? Unde te aflai, mi se spune, în clipa atentatului?… Unde mă aflam?… Parcă pot să o spun!… A mă dezvinovăţi înseamnă a acuza! Dar dacă mă înşel!… Şi, admiţând că nu mă înşel, dacă nu sunt în stare să demonstrez temeinicia acuzaţiilor mele?… Oare criminalul, oare incendiatorul nu şi-a luat toate măsurile pentru a scăpa de

pedeapsă şi pentru a face ca aceasta să se abată asupra capului meu?… Şi eram pus în gardă… Există uri care mocnesc până şi asemenea îngrozitoare răzbunări… A! Dacă aş fi ştiut, dacă aş fi putut să prevăd… Cum să lupt! Şi eu, care în prima zi îmi spuneam: „O asemenea acuzaţie nu mă poate atinge, este un nor pe care-l voi risipi suflând în el". Nebun şi prost. Norul a devenit o adevărată avalanşă gata să mă strivească… Nu sunt nici copil, nici laş şi am mers întotdeauna în întâmpinarea primejdiei… Îmi dau seama de situaţie, e deosebit de gravă!…

Domnişoara Denise tremura.

— Şi ce se va întâmpla cu noi? întrebă ea.

De data aceasta domnul de Boiscoran o auzi şi se ruşină de slăbiciunea lui.

— Toate aceste consideraţii nu au nicio importanţă, reluă fata, căci deasupra celor mai abile calcule, deasupra celor mai mârşave combinaţii se află adevărul, invincibil, de neclintit!… Trebuie să spui adevărul, Jacques, fără prejudecăţi, fără oprelişti, fără ocolişuri…

— Nu se mai poate! murmură deţinutul.

— Este oare atât de îngrozitor?

— Este incredibil!

Domnişoara Denise îl privea cu spaimă. Nu-i mai recunoştea nici chipul, nici privirea, nici timbrul vocii.

Se apropie de el luându-i mâna în mâinile ei mici şi albe.

— Dar mie, spuse ea, mie, prietena dumitale, mie poţi să mi-l spui acest adevăr!…

Tresări şi se retrase.

— Mai puţin decât oricărei alte persoane!… Spiritul dumitale este mult prea pur pentru intrigi atât de mârşave şi de ruşinoase… Nu vreau ca rochia de nuntă să-ţi fie pătată de

noroiul în care am fost aruncat eu!

Se lăsase înşelată?… Nu, dar avusese curajul de a-l lăsa să creadă că izbutise.

— Fie, continuă ea, dar acest adevăr va trebui să-l spui, mai devreme sau mai târziu…

— Da, maestrului Magloire…

— Ei bine, Jacques, ceea ce îi vei spune scrie-i aici, uite, ţi-am adus hârtie şi toc, îi voi preda scrisoarea.

— Există lucruri care nu se pot încredinţa hârtiei, Denise!…

Se simţea învinsă, înţelegea că nimic nu va putea frânge voinţa de neînduplecat a lui Jacques, şi totuşi încercă:

— Dar dacă te-aş ruga, Jacques, reluă ea, dacă te-aş implora în numele trecutului şi al viitorului nostru, în numele acestei iubiri unice şi veşnice pe care mi-ai jurat-o…

— Vrei, aşadar, ca ceasurile pe care le petrec aici, în închisoare, să fie de o mie de ori mai grele pentru mine!… Vrei să-mi răpeşti şi ultimele picături de energie şi de curaj!… Nu mai ai niciun pic de încredere în mine!… Nu te mai poţi bizui pe mine câteva zile…

Se opri. Se auzeau bătăi în uşă.

— Timpul trece repede, strigă Blangin şi aş vrea să fiu jos când se schimbă paza… E foarte periculos pentru mine… Sunt tată de familie…

— Du-te, Denise, îi spuse Jacques, du-te… Mă îngrozeşte gândul că ai putea fi surprinsă aici.

Pentru a şti cât de puţin risca să fie surprinsă, domnişoara de Chandoré plătise bine. Cu toate acestea nu rezistă…

Îi întinse lui Jacques fruntea, acesta o atinse cu buzele sale şi, sprijinindu-se de ziduri, mai mult moartă decât vie, ajunse în cămăruţa temnicierului.

ISe pregătise un pat în care se aruncă îmbrăcată şi în care rămase neclintită.

Era lumină, erau aproape ceasurile opt în momentul în care-l auzi pe temnicier:

— Scumpă domnişoară, îi spunea el, a sosit clipa în care puteţi pleca… Poate că se vor mira unii văzându-vă singură pe străzi, dar îşi vor spune că veniţi de la slujba de şapte…

Fără să spună o vorbă, domnişoara Denise se ridică şi-i spuse lui Blangin, care abia aştepta s-o vadă plecată:

— Poftim, ţine asta ca să-ţi aduci aminte de mine dacă s-ar întâmpla să mai am nevoie de dumneata…

Îi dădu încă unul din fişicurile de o mie de franci care se aflau în geanta ei. Şi, trăgându-şi voalul pe ochi, plecă.

Baronul de Chandoré, petrecuse în viaţa lui o noapte îngrozitoare atunci când, la căpătâiul fiului său, îi număra acestuia bătăile inimii. Seara, medicii îi spuseseră:

— Dacă trece cu bine această noapte s-ar putea să scape.

În zori însă îşi dăduse sufletul.

Ei bine, nu s-ar putea spune că în noaptea aceea bătrânul suferise mult mai mult decât în noaptea pe care domnişoara de Chandoré o petrecuse în afara casei.

Ştia bine că Blangin şi cu soţia lui, în ciuda faptului că erau hrăpăreţi, se dovediseră întotdeauna oameni cumsecade; ştia că Jacques de Boiscoran este un om de onoare…

Dar ce importanţă aveau toate acestea!… Bătrânul său valet îl auzi plimbându-se în tot cursul nopţii de-a lungul şi de-a latul încăperii şi la orele şapte dimineaţa se afla în faţa porţii privind în lungul străzii.

Către orele şapte şi jumătate domnul Folgat i se alătură, dar abia dacă-i răspunse la salut şi cu siguranţă că nu auzea nimic

din tot ce-i spunea avocatul.

— Iat-o!… exclamă bătrânul.

Şi nu se înşela. Domnişoara Denise dăduse colţul străzii Rampe. Păşea grăbită, aşa cum păşeşte un om care se ştie la capătul puterilor şi care şi-a păstrat exact atâta energie câtă îi mai trebuie pentru a ajunge la ţintă…

Bunicul Chandoré îi ieşi în întâmpinare cu o bucurie de nedescris şi o strânse în braţele sale repetând într-una:

— O! Denise, fetiţa mea dragă, dacă ai şti cât am suferit… Ai întârziat… Dar am şi uitat totul, vino, vino repede…

Aproape că o purtă în braţe până în salon şi o sili să se aşeze într-un jilţ.

Îngenunche alături de ea râzând mereu de fericire. Dar, de îndată ce-i luă mâinile într-ale lui:

— Îţi ard mâinile! Ai febră!

O privea. Fata tocmai îşi ridicase voalul.

— Eşti palidă şi ai ochii roşii şi umflaţi…

— Am plâns, bunicule, îi răspune fata încet.

— Ai plâns!… De ce?

— Din păcate… n-am reuşit!

Domnul de Chandoré zvâcni de parcă ar fi fost împrins de un arc.

— Pentru numele lui Dumnezeu, exclamă el, nu s-a mai auzit una ca asta de când e lumea lume!… Cum? Te-ai dus tu, Denise de Chandoré în închisoare, l-ai rugat?…

— Iar el a rămas de neînduplecat, da, bunicule. Nu va vorbi înainte de sfârşitul instrucţiei…

— Înseamnă că ne-am înşelat, înseamnă că omul acesta nu are nici minte şi nici suflet…

Domnişoara Denise se ridicase cu greu.

— Nu-l acuza, bunicule, spuse ea, nu-l acuza. Dacă ai şti cât este de nefericit…

— Mă rog, ce zice, care sunt motivele lui?…

— Spune că adevărul este atât de greu de crezut încât ar fi pierdut dacă ar vorbi acum, când nu poate beneficia de sprijinul unui apărător. Spune că situaţia în care se găseşte este rezultatul unei îngrozitoare răzbunări. Crede că-l cunoaşte pe vinovat şi pentru a se putea apăra va fi nevoit să-l acuze…

Domnul Folgat, care nu scosese o vorbă până în clipa aceea se apropie.

— Sunteţi sigură, domnişoară, întrebă el, că domnul de Boiscoran s-a exprimat în aceşti termeni?

— Foarte sigură, şi chiar dacă aş trăi mii de ani tot n-aş putea uita privirea şi timbrul vocii lui…

— Dar ţie, draga mea, interveni agitat domnul de Chandoré, ţie ţi-a spus pesemne ceva mai multe…

— Nimic.

— Nu l-ai întrebat ce înţelege prin acest adevăr care este atât de greu de crezut?

— O! Ba da…

— Şi?

— A spus că mie în chip deosebit nu-mi poate spune nimic, a spus că eu sunt ultimul om din lume căruia i-ar putea încredinţa această taină…

— Individul ăsta merită să fie ars la foc mic! tună domnul de Chandoré.

După ce se linişti, continuă:

— Şi toate astea nu ţi se par câtuşi de puţin ciudate?

— Mi se par îngrozitoare…

— Înţeleg… Dar ce părere ai despre purtarea lui Jacques?

— Cred, scumpul meu bunic, spuse fata, că dacă procedează în felul acesta înseamnă că nu poate cu niciun chip să procedeze altfel. Jacques este mult prea inteligent şi mult prea curajos… Fiind singurul care cunoaşte adevărul, este singurul care poate judeca situaţia. Iar eu sunt cea dintâi care trebuie să-i respect atitudinea…

Dar el, bătrânul, el nu se simţea câtuşi de puţin obligat să respecte această atitudine şi se pregătea să-i spună nepoatei sale tot ce gândeşte, dar nu avu răgazul necesar, căci fata se ridicase cu greu din jilţul în care stătea.

— Sunt zdrobită, bunicule, îngăduie-mi, te rog, să mă duc în camera mea…

Şi părăsi într-adevăr salonul. Domnul de Chandoré o conduse până la uşă şi o urmări cu privirea cum urca scara.

XI

Din faimoasa noapte a incendiului de la Valpinson, locuitorii din Sauveterre nu se mai plictiseau defel.

Sauveterre avea de aci înainte, pe tapet, palpitant, de un interes mereu proaspăt, nesecat, fecund în discuţii şi în presupuneri, un singur subiect de conversaţie: afacerea Boiscoran.

— Care mai este situaţia? se întrebau cetăţenii când se întâlneau.

Şi atunci când domnul Galpin-Daveline se ducea de la tribunal la închisoare, şi pe când urca strada Naţională cu mersul său solemn şi ţeapăn, douăzeci de cumetre înghesuite îndărătul perdelelor căutau să surprindă pe chipul său secretele instrucţiei.

Ele nu surprindeau decât amprenta celor mai chinuitoare griji şi o paloare din zi în zi mai vizibilă.

În aşa fel încât îşi spuneau:

— O să vedeţi, că bietul domn Galpin vă sfârşi prin a da în gălbinare.

Oricât de ciudată ar fi putut să pară această apreciere, ea corespundea întocmai senzaţiilor ambiţiosului magistrat.

Această afacere Boiscoran devenise pentru el ca una din acele răni vii căreia nimic nu-i poate potoli neîncetata mâncărime.

— Mi-a pierit până şi somnul, îi spunea el procurorului Republicii.

Minunatul domn Daubigeon care şi-ar fi dat toată osteneala pentru a putea potoli ardoarea zelului său, nu-l plângea cine

ştie ce.

— A cui e vina?! răspundea el. Doar vrem să ne ajungem şi grijile merg mână în mână cu averea care creşte:

Crescentum sequitur cura pecuniara
Majorumque fames…

— Nu-mi fac decât datoria! strigă judecătorul de instrucţie, şi dacă ar fi s-o iau de la început aş proceda la fel.

Totuşi, fiecare zi dezvăluia într-o lumină mai crudă situaţia dificilă în care se găsea.

Opinia publică, oricât de ostilă îi era domnului de Boiscoran, era departe de a-i fi favorabilă lui Galpin-Daveline.

În general, se credea în vinovăţia lui Jacques şi se cerea să i se aplice toate rigorile legii, dar, pe de altă parte, lumea se mira că domnul Galpin-Daveline acceptase această misiune atât de delicată de judecător de instrucţie.

Acest fapt, de a acţiona împotriva unui vechi prieten, de a căuta dovezile crimelor sale, de a-l trimite în faţa curţii cu juri, cu alte cuvinte la ocnă sau la eşafod, era ca un fel de trădare care revolta conştiinţele.

Numai din felul în care oamenii răspundeau la salut sau chiar îl evitau, magistratul putea să-şi dea seama de sentimentele pe care le stârnea.

Furia lui împotriva lui Jacques se dubla şi totodată i se înteţeau frământările.

Primise, este adevărat, felicitările procurorului general, dar poţi fi vreodată sigur de rezultatul unei instrucţii atâta timp cât vinovatul nu a mărturisit?

Fără discuţie, dovezile care se ridicau împotriva lui Jacques

erau prea copleşitoare pentru ca decizia camerei de punere sub acuzare să fi fost îndoielnică.

Dar, deasupra camerei de punere sub acuzare existau juraţii.

— De fapt, dragul meu, obiecta procurorul Republicii, nu ai nici măcar un singur martor ocular.

— Îl am pe Cocoleu, răspunse domnul Daveline.

— Aşadar doctorii au ajuns la concluzia că nu este idiot?

— Nu. Domnul Seignebos este singurul care susţine acest punct de vedere.

— Dar Cocoleu consimte, cel puţin, să-şi repete mărturia?

— Nu.

— În cazul acesta este ca şi când nu ai avea niciun martor!

Ei da, domnul Daveline ştia lucrul acesta foarte bine, de aici toate frământările lui.

Cu cât îl studia mai mult pe deţinutul său, cu atât îi găsea o atitudine mai enigmatică şi mai ameninţătoare care nu prevestea nimic bun.

— Să aibă un alibi? se întreba el. Dacă păstrează pentru ultimul moment vreunul din acele mijloace neprevăzute care răstoarnă tot eşafodajul instrucţiei şi-l acoperă de ridicol pe judecător?

Când îi veneau asemenea idei, oricât de neverosimile erau, i se îmbrobonea fruntea de sudoare şi-l trata pe bietul său grefier Méchinet ca pe un negru.

Şi asta nu era tot. Oricât de retras trăia de la începutul acestei afaceri îi soseau tot felul de ecouri din strada Rampe.

El ştia că domnişoara Denise era înconjurată de oameni inteligenţi şi devotaţi, bunicul Chandoré, domnul Séneschal, doctorul Seignebos, maestrul Magloire şi, în sfârşit, acel avocat adus de marchiza de Boiscoran de la Paris, maestrul Folgat.

— Numai dumnezeu ştie ce vor încerca, gândea el, pentru a sustrage vinovatul de sub acţiunea Justiţiei.

Aşa încât s-ar putea spune că nicio instrucţie n-a fost condusă cu atâta ardoare pasionată, cu un zel atât de meticulos.

Fiecare dintre punctele câştigate în cursul instrucţiei fură pentru domnul Galpin-Daveline subiectul unor laborioase anchete. În mai puţin de cincisprezece zile se perindară prin cabinetul său şaizeci şi şapte de martori. Anchetă un sfert din populaţia din Bréchy şi ar fi citat tot oraşul, dacă ar fi avut curajul s-o facă.

Eforturi zadarnice… După săptămâni de furibunde investigaţii instrucţia bătea pasul pe loc, misterul rămânea la fel de nepătruns.

Deţinutul nu înlăturase nici măcar una singură din acuzaţiile care apăsau asupra lui, dar nici judecătorul nu reuşise să găsească vreo nouă dovadă care să se adauge dovezilor adunate în primele zile.

Dar toate au un sfârşit.

Într-o după-amiază caldă de iulie, cumetrelor din strada Naţională li se păru că domnul Daveline era şi mai necăjit ca de obicei. Şi nu se înşelau.

După o lungă întrevedere cu procurorul Republicii şi cu preşedintele tribunalului, judecătorul de instrucţie se decisese.

Ajuns la închisoare, el intră în celula lui Jacques de Boiscoran, mascându-şi emoţia printr-o şi mai mare răceală:

— Penibila mea misiune se apropie de sfârşit, domnule, începu el. Instrucţia cu care am fost însărcinat va fi închisă. Începând de mâine, probele procedurii, precum şi alte piese în sprijinul ei, vor fi transmise domnului procuror general pentru

a fi înaintate camerei de punere sub acuzaţie.

Jacques nu clipea.

— Bine! făcu el simplu.

— Nu aveţi nimic de adăugat, domnule? insistă judecătorul.

— Nimic, în afară de faptul că sunt nevinovat.

Domnul Daveline reuşi cu greu să-şi reţină un gest de nerăbdare.

— În cazul acesta dovediţi-o, spuse el. În cazul acesta distrugeţi probele care vă acuză, care vă copleşesc, care vă fac să apăreţi în ochii mei, în ochii Justiţiei, în ochii lumii întregi ca un om vinovat. În cazul acesta vorbiţi, explicaţi purtarea dumneavoastră…

Jacques tăcea cu încăpăţânare.

— Hotărârea dumneavoastră este luată, spuse încă o dată judecătorul, nu vreţi să vorbiţi!

— Sunt nevinovat!

Domnul Galpin-Daveline înţelese că nu mai avea niciun rost să insiste.

— Începând din acest moment, domnule, spuse el, nu vă mai aflaţi în detenţiune preventivă. Puteţi primi în vorbitorul închisorii vizitele familiei dumneavoastră. Apărătorul pe care-l veţi dori va fi admis în celulă pentru a putea discuta cu dumneavoastră..

— În sfârşit!… strigă Jacques cu o explozie de bucurie. Îmi este permis, întrebă el, să-i scriu domnului de Chandoré?

— Da, răspunse judecătorul şi dacă doriţi s-o faceţi chiar acum, grefierul meu îşi va lua sarcina de-a face să-i parvină scrisoarea dumneavoastră chiar în această seară.

Jacques de Boiscoran profită de ocazie în aceeaşi clipă şi termină repede, deoarece biletul pe care-l scrise şi pe care i-l

dădu lui Méchinet nu conţinea decât aceste două rânduri:

Îl aştept pe domnul Magloire mâine dimineaţă la ora nouă.

J.

Din ziua în care prietenii lui Jacques de Boiscoran înţeleseseră că un demers greşit ar fi putut avea cele mai grave consecinţe se abţinuseră, cu multă grijă, de la orice acţiune.

De altfel, la ce ar fi ajutat demersurile?

Singură, cererea doctorului Seignebos fusese, în parte, ascultată, şi parchetul desemnase pentru a se stabili starea mintală a lui Cocoleu, un doctor din Paris, un alienist celebru.

Era într-o sâmbătă când domnul Seignebos veni triumfător să anunţe această veste fericită în strada Rampe. Dar în marţea următoare el se întoarse vânăt de furie, povestindu-şi eşecul.

— Sunt şi la Paris imbecili aşa cum sunt şi-n alte părţi! strigă el cu o voce care făcu să vibreze geamurile din salonul familiei Chandoré sau, mai bine zis, în vremurile astea de egoism feroce şi de servilism cras, oameni independenţi sunt la fel de rari şi la Paris ca şi în provincie. Aşteptam un savant inaccesibil tuturor meschinăriilor: mi-au trimis un farsor care ar fi fost dezolat să fie dezagreabil domnilor de la Parchet… A! Surpriza este cruntă!…

Ca de obicei, îşi hărţuia ochelarii de aur.

— Am fost informat, continuă el, de sosirea confratelui din capitală şi m-am dus la gară în persoană să-l aştept. Trenul soseşte şi eu îmi văd imediat omul în mulţime. Un cap frumos, cu tâmple argintii, ochi pătrunzători, o gură lacomă şi şireată… El este, mi-am zis… Hm! Arăta cam fluşturatic cu o mulţime de decoraţii la butonieră, cu favoriţii tunşi ca

merişorii din grădina mea şi în locul credincioşilor ochelari un monoclu obraznic… Dar nimeni nu este perfect. Mă apropii, mă prezint, ne dăm mâna îl invit să prânzim împreună, acceptă şi iată-ne îndată după aceea la masă, el lăudând pe bună dreptate vinul meu de Bordeaux, eu expunându-i metodic afacerea. Prânzul odată isprăvit, vrea să-l vadă pe Cocoleu; ne ducem la spital şi aici, imediat, după o singură privire: „Băiatul acesta, strigă el, este pur şi simplu cel mai desăvârşit tip de idiot pe care l-am văzut în viaţa mea!…" Un pic descumpănit, încerc să-i explic din nou afacerea; refuză să mă asculte. Îl implor să-l vadă din nou pe Cocoleu: mă trimite la plimbare. Jignit, îl întreb cum îşi explică în cazul acesta mărturia atât de categorică a acestui idiot în noaptea crimei. Îmi răspunde fredonând că pur şi simplu nu şi-o explică. Vreau să discut, mă plantează acolo, ca el să se ducă la tribunal… Şi cu cine credeţi că a luat masa în aceeaşi seară? La hotel, cu confratele nostru din capitala districtului şi acolo au redactat de comun acord, un raport care-l expedia pe Cocoleu în cea mai perfectă imbecilitate din câte se pot visa…

Se plimba cu paşi mari prin salon şi, fără să asculte nimic, continuă:

— Dar domnul Galpin se înşală trâmbiţându-şi victoria!… Nu s-a spus încă totul!… Nu te descotoroseşti chiar atât de uşor de doctorul Seignebos. Am spus odată că Cocoleu este un pungaş mârşav, un mizerabil simulator, un martor fals şi o voi dovedi… Boiscoran poate să conteze pe mine…

Odată cu aceste cuvinte se întrerupse şi se aşeză în faţa domnului Folgat.

— Şi dacă spun că Boiscoran poate conta pe mine, adăugă el, înseamnă că am motivele mele. Am nişte foarte ciudate

bănuieli, domnule avocat, foarte ciudate…

Domnul Folgat, domnişoara Denise şi marchiza de Boiscoran îi cereau să se explice, dar el declară că nu sosise încă momentul şi că, de altfel, nu era încă destul de sigur…

Reuşi să scape, jurând că este foarte grăbit, deoarece îşi părăsise bolnavii de două zile şi era aşteptat de către contesa de Claudieuse, al cărei soţ se simţea din ce în ce mai rău.

— Ce bănuieli poate să aibă acest original bătrân?… continua să întrebe bunicul Chandoré la o oră după plecarea doctorului.

Domnul Folgat ar fi putut răspunde că aceste bănuieli, precum se pare, erau aceleaşi cu ale sale, dar mai precise şi întemeiate pe indicii serioase.

Dar la ce bun să spui aşa ceva, atâta timp cât toate investigaţiile erau interzise, atâta timp cât un singur cuvânt rostit cu imprudenţă putea să stârnească bănuieli?

Veştile din partea lui Jacques de Boiscoran deveniseră tot mai rare. Interogatoriile nu aveau loc decât la intervale destul de lungi. Treceau uneori chiar patru sau cinci zile fără ca Méchinet să aducă vreo scrisoare.

— Este agonia cea mai de nesuportat, nu înceta să repete doamna de Boiscoran.

Dar ora deznodământului avea să sune.

Într-o după-amiază, domnişoara Denise se găsea singură în salon când i se păru că recunoaşte în vestibul vocea grefierului.

Ieşi în grabă. Nu se înşelase.

— A! Instrucţia s-a terminat! strigă ea, înţelegând că nimic altceva în afara acestui mare eveniment nu ar fi putut să-l determine pe Méchinet să se arate în plină zi în strada Rampe.

— Într-adevăr, domnişoară, răspunse grefierul şi vă aduc

acest bilet din partea domnului de Boiscoran şi din dispoziţia domnului Daveline…

Fata luă biletul, îl citi dintr-o singură privire şi, uitând totul, înnebunită de fericire, alergă la bunicul ei şi la domnul Folgat, strigând în acelaşi timp unui servitor să se ducă în grabă să-l caute pe maestrul Magloire.

Primul avocat din Sauveterre sosi în mai puţin de o oră şi i se dădu biletul prin care era solicitat.

— I-am promis domnului de Boiscoran asistenţa mea, spuse el pe un ton încurcat, şi mă voi ţine de cuvânt… Voi fi mâine alături de el şi voi veni să vă povestesc rezultatul întrevederii noastre.

Nu s-a mai putut scoate nimic de la el; era clar că nu credea în nevinovăţia clientului său.

— Jacques trebuie să fie nebun, spuse domnul de Chandoré, dacă-şi încredinţează apărarea unui om care se îndoieşte în asemenea măsură de el!

— Maestrul Magloire este un om cinstit, bunul meu bunic, spuse domnişoara Denise şi decât să-l compromită pe Jacques ar prefera să se retragă.

Cât despre asta, da, maestrul Magloire era un om cinstit şi încă destul de accesibil sentimentelor calde pentru ca ideea de a-l vedea pe prizonier, un om pe care-l iubise şi pe care-l mai iubea încă, acuzat de o crimă odioasă şi acuzat pe drept, credea el, să-i fie de nesuportat.

Nu dormise toată noaptea şi fiecare a putut să vadă chipul său îngrijorat, când străbătea oraşul a doua zi de dimineaţă pentru a se duce la închisoare.

Blangin, temnicierul, îl pândea.

— Veniţi repede, domnule, îi strigă el, deţinutul este

înnebunit de nerăbdare…

Celebrul avocat urcă încet scara îngustă. Străbătu o galerie lungă. Blangin îi deschise o uşă… Se afla în celula lui Jacques de Boiscoran.

— În sfârşit, iată-te! strigă nefericitul tânăr aruncându-se de gâtul domnului Magloire. În sfârşit, văd chipul unui prieten şi strâng o mână sinceră!… Am suferit îngrozitor! Atât de îngrozitor încât mă mir că mintea mea a rezistat! Dar iată-te aici, eşti alături de mine, sunt salvat!…

Dacă avocatul tăcea aceasta se datora faptului că era înspăimântat de ravagiile pe care le făcuse durerea pe chipul atât de nobil şi de inteligent al lui Jacques. Se îngrozea de trăsăturile sale răvăşite, de strălucirea delirantă a ochilor, de râsul convulsiv care-i străbătea printre buze.

— Nefericit! murmură el.

Jacques se înşela şi nu se putea să nu se înşele asupra sensului acestei exclamaţii. Se dădu înapoi alb ca varul.

— Mă socoţi vinovat?

— Cred, sărmanul meu prieten, că totul te acuză, răspunse avocatul…

O expresie de nespusă disperare contractă figura lui Jacques.

— Într-adevăr, îl întrerupse el, cu un hohot de râs formidabil, trebuie că probele sunt zdrobitoare din moment ce au putut convinge până şi pe prietenii mei cei mai apropiaţi… Altfel, de ce aş mai fi tăcut în prima zi… Onoare?… Înşelăciune!… Şi cu toate că sunt victima unei răzbunări de necrezut, aş mai fi tăcut încă, dacă nu ar fi fost în joc decât viaţa mea. Dar este vorba de onoarea mea, de onoarea alor mei, de viaţa Denisei… Voi vorbi. Dumitale, Magloire, îţi voi spune adevărul, mă pot dezvinovăţi printr-un singur cuvânt…

Prinse încheietura maestrului Magloire şi o strânse gata să i-o sfărâme.

— Pe scurt, spuse el cu o voce surdă, îţi voi explica totul: am fost amantul contesei de Claudieuse.

XII

Mai puţin tulburat, Jacques de Boiscoran îşi dădu seama câtă dreptate avusese, cât de bine fusese inspirat atunci când îl alesese pentru a i se destăinui, pe celebrul avocat din Sauveterre.

Un străin, domnul Folgat, de pildă, l-ar fi ascultat fără să clipească şi n-ar fi văzut în această destăinuire decât faptul în sine şi nu şi-ar fi exprimat decât propria lui părere.

Prin domnul Magloire, dimpotrivă, Jacques putea cunoaşte părerea întregului ţinut.

Şi domnul Magloire, auzindu-l declarând că fusese amantul contesei de Claudieuse, schiţă un gest reprobator şi strigă:

— Este imposibil!

Jacques nu fu prea mirat. El fusese primul care ştiuse că în clipa în care avea să mărturisească adevărul, nu avea să fie crezut. Şi această convingere l-a determinat în bună măsură să nu mărturisească.

— Este de necrezut, ştiu, spuse el, şi totuşi este adevărat.

— Dovezile!… întrerupse domnul Magloire.

— Nu am dovezi.

Expresia tristă şi binevoitoare care se citea pe chipul avocatului din Sauveterre începea să se schimbe din ce în ce mai mult. Se citea mirarea şi indignarea în privirea de neînduplecat aţintită asupra prizonierului.

— Sunt lucruri, spuse el, pe care dacă nu le poţi dovedi este mai bine să nu le spui. Reflectează…

— Situaţia în care mă aflu îmi cere să spun totul…

— De ce ai aşteptat atâta?

— Speram că voi fi scutit de această oribilă alternativă…

— De către cine?

— De către doamna de Claudieuse.

Maestrul Magloire se încrunta din ce în ce mai mult.

— Nu pot fi suspectat de părtinire, spuse el, contele de Claudieuse este poate singurul duşman pe care-l am aici, dar este un duşman îndârjit, neînduplecat. Pentru a mă împiedica să ajung în Cameră şi pentru a-mi răpi voturile a recurs la acte prea puţin demne de un om de onoare. Nu ţin deloc la el. Dar dreptatea mă obligă să declar sus şi tare că o socotesc pe contesa de Claudieuse drept cel mai înalt, cel mai pur şi cel mai nobil exemplu de femeie, de soţie, de mamă de familie…

Un zâmbet amar se ivi pe buzele lui Jacques.

— Şi totuşi am fost amantul ei, spuse el.

— Când? Cum? Doamna de Claudieuse locuia la Valpinson, dumneata locuiai la Paris…

— Este adevărat, dar în fiecare an doamna de Claudieuse venea pentru toată luna septembrie la Paris, iar eu veneam de mai multe ori pe an la Boiscoran.

— Este curios că dintr-o astfel de legătură nu a transpirat nimic!

— Asta pentru că am ştiut să ne luăm toate măsurile de prevedere.

— Şi nimeni nu şi-a dat seama de nimic?

— Nimeni…

Până în cele din urmă pe Jacques începu să-l irite atitudinea domnului Magloire.

— De ce toate aceste întrebări? Nu mă crezi? Fie. Lasă-mă, cel puţin, să încerc să te conving. Vrei să mă asculţi?

Maestrul Magloire îşi trase un scaun, dar nu se aşează pe el în

chip obişnuit ci, întorcându-l, se sprijini cu braţele de spătar.

— Te ascult, îi spuse el

Lividă, cu o clipă în urmă, figura lui Jacques de Boiscoran deveni purpurie. Mânia îi înflăcăra ochii.

Să fie tratat în felul acesta, tocmai el!

Niciodată aerele de superioritate ale domnului Galpin-Daveline nu-l jigniseră în asemenea măsură în care-l jignea această condescendenţă rece, dispreţuitoare a domnului Magloire.

Ideea de a-i spune să plece îi trecu prin minte… Dar după aceea? Era condamnat să golească până la fund sacul umilinţei… pentru că trebuia să se salveze, înainte de orice, să fie scos din prăpastie…

— Eşti aspru, Magloire, spuse el pe un ton din care străbătea un resentiment cu greu reţinut, şi mă faci să simt fără milă toată oroarea situaţiei mele. O! Nu te scuza!… La ce bun? Lasă-mă mai bine să vorbesc…

Făcu la întâmplare câţiva paşi prin celulă, trecându-şi mâna peste frunte, ca şi cum ar fi vrut să-şi adune amintirile.

Apoi, cu un glas ceva mai liniştit:

— Era, începu el, în primele zile ale lunii august 1866, la Boiscoran, unde veneam să petrec câteva săptămâni alături de unchiul meu, când, pentru prima dată, am zărit-o pe contesa de Claudieuse.

Contele de Claudieuse şi unchiul meu erau pe atunci în cele mai proaste relaţii, tot în legătură cu nenorocita aceea de gârlă, care străbate proprietăţile noastre, şi un prieten comun, domnul de Besson, îşi pusese în cap să-i împace şi-i convinsese să se întâlnească la el, la cină.

Unchiul meu mă luase cu el. Contesa îl însoţea pe soţul ei.

Eu împlinisem douăzeci de ani, ea avea douăzeci şi şase.

Văzând-o, am rămas mut de admiraţie. Mi se părea că nu mai întâlnisem niciodată o femeie atât de perfectă, atât de frumoasă, şi că niciodată nu mai contemplasem o figură atât de fermecătoare, ochi atât de frumoşi, un zâmbet atât de dulce.

Ea nu păru să mă fi remarcat, eu nu i-am vorbit şi totuşi, am simţit că această femeie avea să joace un rol în viaţa mea şi încă unul fatal…

Atât de puternică a fost această impresie, încât plecând din casa în care luasem cina nu m-am putut stăpâni să nu-i spun câte ceva unchiului meu… El începu să râdă şi-mi răspunse că nu eram decât un găgăuţă şi că dacă vreodată existenţa mea avea să fie tulburată de vreo femeie, aceasta nu avea în niciun caz să fie contesa de Claudieuse.

În aparenţă, avea de o mie de ori dreptate. Cu greu s-ar fi putut imagina un eveniment care să mă aducă din nou în apropierea contesei de Claudieuse. Tentativa de împăcare făcută de domnul de Besson eşuase complet, doamna de Claudieuse trăia la Valpinson iar eu plecam a treia zi la Paris…

Am plecat totuşi preocupat şi amintirea cinei de la domnul de Besson era încă vie în mintea mea când, o lună după aceea, la Paris, aflându-mă la o serată la domnul de Chalusse, fratele mamei mele, mi se păru c-o recunosc pe doamna de Claudieuse…

Era chiar ea. Am salutat-o şi văzând, după felul în care mi-a răspuns la salut, că mă recunoscuse, m-am apropiat tremurând şi mi-am permis să iau loc alături de ea…

Mi-a spus că este la Paris pentru o lună, ca în fiecare an, la tatăl ei, marchizul de Tassar de Bruc. Nu venise la această serată cu prea mare plăcere şi nu se distra deloc, detestând

societatea. Nu dansa şi am rămas să discut cu ea până în clipa în care a plecat…

Eram îndrăgostit până peste cap când ne-am despărţit şi totuşi nu am căutat s-o revăd… Din nou întâmplarea a fost aceea care a făcut să ne reîntâlnim.

Într-o zi, având nişte treburi la Melun şi sosind în gară în clipa în care trenul era gata de plecare nu am avut timp decât să mă arunc în vagonul care se afla cel mai aproape de intrare…

În acest vagon se găsea doamna de Claudieuse.

Mi-a spus, şi asta e tot ce-am reţinut din ceea ce mi-a spus, că se ducea la Fontainebleau la una din prietenele sale, cu care îşi petrece în fiecare săptămână marţea şi sâmbăta. De obicei, lua trenul de ora nouă.

Era într-o marţi şi în cele trei zile care au urmat s-a dus în mine lupta cea mai stranie cu putinţă. Eram îndrăgostit cu pasiune de contesă şi totuşi îmi era frică de ea…

Dar steaua mea cea rea câştigă şi în sâmbăta următoare, la ora nouă, soseam la Gara Lyon.

Doamna de Claudieuse, mi-a mărturisit-o, mă aştepta. Zărindu-mă îmi făcu semn şi, în clipa în care s-au deschis uşile, m-am dus să iau loc în acelaşi compartiment cu ea…

De câteva clipe maestrul Magloire se agita pe scaunul său şi dădea semne de nerăbdare.

— Este de necrezut! exclamă el.

— Nici nu-ţi cer să mă crezi, prietene, îi spuse Jacques, îţi cer numai să mă asculţi. Călătoria aceasta la Fontainebleau a fost hotărâtoare pentru soarta noastră.

Au urmat multe alte călătorii.

Doamna de Claudieuse îşi petrecea ore întregi la prietena ei

iar eu mă plimbam prin pădure. Dar seara ne întâlneam din nou în gară. Ne urcam într-un cupeu pe care-l păstram încă din gara Lyon şi ne întorceam împreună la Paris, o conduceam în trăsură până în strada Ferme-des-Mathurins unde locuia marchizul de Tassar de Bruc, tatăl ei…

În sfârşit, într-o seară, ea ieşi de la prietena sa din Fontainebleau la ora obişnuită… dar nu se întoarse la tatăl ei decât a doua zi…

— Jacques! întrerupse domnul Magloire revoltat ca şi cum ar fi auzit o blasfemie, Jacques!…

Domnul de Boiscoran nu clintea.

— O! ştiu, spuse el, îmi dau seama cum trebuie să ţi se pară purtarea mea, Magloire. Crezi că nu există nicio scuză pentru bărbatul care trădează încrederea femeii care i-a cedat! Înainte de a mă judeca, aşteaptă. Atunci, continuă el, din ce în ce mai ferm, mă credeam bărbatul cel mai fericit şi mi se umplea inima de vanitate gândind că era a mea această femeie atât de frumoasă şi al cărei renume pur plana desupra tuturor calomniilor.

Îmi legam singur în jurul gâtului unul din acele laţuri fatale pe care numai moartea le poate tăia şi, fără minte cum eram, mă felicitam pentru asta.

Poate că pe atunci m-a iubit cu adevărat.

Nu calcula nimic şi tulburată de singura, de unica pasiune a vieţii sale, îşi deschidea inima în faţa mea până în cele mai adânci dintre straturi… Pe atunci nu se gândea încă să se ferească de mine şi să mă oblige să-i satisfac toate dorinţele şi mi-a destăinuit secretul căsătoriei sale, acea căsătorie care, altădată, uluise întregul ţinut.

Dându-şi demisia, marchizul de Bruc, tatăl său, n-a întârziat

să se sature de lipsa de ocupaţie şi să se simtă iritat de subţirimea averii sale. Se lansase în speculaţii îndrăzneţe, pierduse tot ceea ce avea şi îi era compromisă până şi onoarea.

Disperat, devorat de regrete şi temeri, se gândea la sinucidere când, pe neaşteptate, pică la el unul din vechii săi colegi de promoţie, contele de Claudieuse.

Într-un moment de expansiune, domnul de Tassar de Bruc îi mărturisi totul şi celălalt îi jură să-l smulgă din acest abis de ruşine.

Totul era bine şi frumos. Era nevoie de o sumă mare şi sunt rari prietenii din copilărie în stare de asemenea ruinătoare devotamente.

Din nenorocire, contele de Claudieuse, nu ştiu să rămână eroul care se anunţase la început.

Văzând pe domnişoara Geneviève de Tassar de Bruc şi cuprins de una din acele pasiuni pe care nimic nu le poate opri, uitând că ea nu avea decât douăzeci de ani şi că el mergea pe cincizeci, îi dădu de înţeles prietenului său că este mai departe dispus să-i facă serviciul promis dar… că dorea în schimb mâna domnişoarei Geneviève.

În aceeaşi seară gentilomul ruinat intra în camera fiicei sale şi, cu lacrimile în ochi, îi expunea toată grozăvia situaţiei. Fata nu ezită câtuşi de puţin.

„— Înainte de orice, îi spuse ea tatălui său, trebuie să salvăm onoarea pe care moartea dumitale nu ar putea-o răscumpăra. Domnul de Claudieuse este şi nebun şi crud dacă uită că are cu treizeci de ani mai mult decât mine. Din acest moment îl dispreţuiesc şi-l urăsc. Spune-i că sunt gata să devin soţia lui”.

În timp ce tatăl, zdrobit de durere, spunea că niciodată nu ar fi acceptat contele un asemenea consimţământ:

„O! Fii pe pace, îi răspunse fata, – cel puţin aşa mi-a spus mie, – voi şti să mă execut de bunăvoie şi prietenul dumitale nu se va simţi tras pe sfoară. Dar îmi cunosc valoarea şi oricât ar fi de mare serviciul pe care ţi-l face, nu uita că nu-i datorezi nimic...”

În mai puţin de cincisprezece zile după aceea domnişoara Geneviève îl lăsase pe contele de Claudieuse să spere că va putea fi iubit şi, o lună mai târziu, devenea soţia lui.

La rândul său contele îşi depăşise făgăduielile şi dăduse dovadă de foarte mult tact pentru ca nimeni să nu bănuiască ruina domnului Tassar de Bruc. Îi dăduse două sute de mii de franci pentru a-şi pune la punct afacerile şi recunoscuse că tânăra lui soţie îi adusese o zestre de cincizeci de mii de livre rentă. Cheltuise mai mult de jumătate din averea lui…

Maestrul Magloire nu se mai gândea să protesteze. Stătea ţeapăn pe scaunul său, cu pupilele dilatate de stupoare, asemenea unui om care se întreabă dacă este treaz sau dacă este jucăria unui vis.

— Uimitor, murmură el, nemaiauzit!…

Jacques se înflăcăra încetul cu încetul:

— Iată, continuă el, ce mi-a povestit doamna de Claudieuse în primele ore de încântare. Şi toate astea mi le povestea liniştită, rece, ca un lucru foarte natural.

„Desigur, spunea ea, domnul de Claudieuse nu a regretat niciodată târgul pe care l-a încheiat. Dacă el a fost generos, la rândul meu m-am dovedit loială. Tatăl meu îi datorează viaţa, dar eu i-am dăruit ani întregi de fericire care nu i se cuveneau lui. Dacă n-a dobândit dragostea, a dobândit în schimb o dumnezeiască comedie şi aparenţele celei mai delicioase realităţi.”

Nu-mi mai puteam stăvili uimirea.

„— Numai că, adăugă ea râzând, am prevăzut în acest târg o restricţie, desigur numai în mintea mea. Îmi rezervam dreptul de a mă bucura de fericire atunci când aceasta avea să-mi fie la îndemână. Şi această fericire eşti dumneata, Jacques. Şi să nu crezi că sunt chinuită de remuşcări. Atâta timp cât soţul meu se va socoti fericit eu mă voi afla în limitele înţelegerii..

Aşa vorbea ea pe atunci, Magloire, şi un om ceva mai experimentat ar fi fost înspăimântat… Dar eu eram un copil şi o iubeam din tot sufletul, o admiram şi o credeam pe cuvânt…

O scrisoare a contelui de Claudieuse ne trezi din visul nostru frumos.

Imprudentă pentru prima şi pentru ultima oară în viaţă, contesa rămăsese la Paris cu trei săptămâni mai mult decât fusese convenit şi soţul său, neliniştit, spunea că vine s-o caute.

„Trebuie să mă întorc la Valpinson, mi-a spus contesa, căci nu renunţ la reputaţia mea pentru nimic în lume. Aş sacrifica fără nicio ezitare totul, viaţa mea, viaţa dumitale, viaţa copilei mele, totul, pentru reputaţia mea de femeie cinstită.”

Era în ziua aceea, – a! datele au rămas întipărite adânc în mintea mea, – era 12 octombrie.

„— N-aş putea, mi-a spus, să las să treacă o lună fără să te văd. De astăzi într-o lună, adică în 12 noiembrie, la ora trei precis să fii în pădurea Rochepommier, la încrucişarea Hommes-Rouges… Voi fi acolo...”

Şi a plecat lăsându-mă pradă unei visări care mă împiedica să sufăr din cauza despărţirii.

Gândul că eram iubit de o asemenea femeie mă umplea de orgoliu. Ambiţia îmi rodea sufletul. Aş fi vrut să muncesc, să mă disting, să fac ceva ieşit din comun… Ziua întâlnirii se

apropia, am plecat la Boiscoran şi, la data respectivă, dar puţin după ora trei, mă aflam la locul indicat.

Întârzierea, pe care o regretam din suflet, se datora faptului că eu nu cunoşteam prea bine pădurea şi că încrucişarea aceea pe care o alesese contesa era în fundul unei văgăuni.

Vremea era deosebit de aspră. Ninsese mult în ajun, potecile erau acoperite de zăpadă şi sufla un vânt foarte rece.

Am zărit-o pe contesa de Claudieuse de la distanţă, se plimba nerăbdătoare pe o bucăţică de loc destul de strâmtă, dar ferită oarecum de vânturi din pricina unor stânci enorme.

Purta o rochie lungă de mătase, o haină de blană şi o tocă de velur asemănătoare rochiei.

Din trei salturi am fost lângă ea.

Nu şi-a scos mâna din manşon şi, fără să-mi lase timp pentru a-mi cere scuze:

„— Când ai sosit la Boiscoran? mă întrebă sec.

„— Ieri seară.

„— Ce copilărie!… strigă ea lovind din picior. Ieri seară… Şi ce-ai pretextat?

„— Nu trebuie să pretextez nimic atunci când vin să-mi vizitez unchiul.

„— Şi n-a fost surprins văzându-te că-i pici aşa, pe neaşteptate şi pe un asemenea timp?

„— Ba da, puţin, am răspuns eu ca prostul, incapabil să-i ascund adevărul”.

Nemulţumirea ei creştea.

„— Şi aici, reluă ea, cum ai ajuns aici? Cunoşti locul acesta?

„— Nu. Am cerut explicaţii.

„— Cui?

„— Unuia dintre servitorii unchiului meu, dar erau atât de

neclare informaţiile lui încât eram să mă rătăcesc..

Mă privea cu un zâmbet atât de ironic, încât am tăcut.

„— Şi toate astea ţi se par foarte simple! Crezi că la Boiscoran tuturora li se va părea firesc să soseşti ca o furtună şi să ceri lămuriri despre încrucişarea Hommes-Rouges, nu? Cine ştie dacă n-ai fost urmărit! Cine ştie dacă în spatele acestor arbori nu se află doi ochi care să ne spioneze!…”

Cum se tot uita în jurul ei nu m-a putut opri să nu-i spun:

„— De ce te temi? Nu sunt aici?…”

Parcă-i văd şi acum privirea pe care mi-a aruncat-o.

„— Nu mă tem decât de un singur lucru pe lumea asta, auzi, de unul singur… şi anume de a fi nu compromisă, ci doar bănuită. Îmi place să fac ceea ce fac, îmi convine să am un amant. Dar nu vreau ca lucrul acesta să se ştie. Între reputaţie şi viaţă nu aş alege în niciun caz viaţa. Şi dacă ar trebui să fiu surprinsă, aş vrea ca lucrul acesta să-l facă soţul meu şi nu un străin. Nu am niciun pic de afecţiune pentru domnul de Claudieuse şi nu-i voi ierta niciodată căsătoria noastră, dar a salvat onoarea tatălui meu iar eu sunt datoare s-o salvez pe a lui. Este de altfel soţul meu, este tatăl copilei mele, îi port numele şi cer să-i fie respectat. Nu, Jacques, nu-l iubesc pe domnul de Claudieuse, pe tine te ador… Dar să-ţi aduci aminte că între tine şi el nu aş ezita nicio secundă şi că, pentru a-i înlătura până şi umbra unei bănuieli aş fi în stare, chiar dacă mi s-ar sfâşia sufletul, să-ţi sacrific şi viaţa şi onoarea…”

Am vrut să-i răspund.

„— Destul, se auzi glasul ei. Fiecare clipă petrecută aici este o imprudenţă în plus. Cum ai să pretextezi acest voiaj la Boiscoran?…

„— Nu ştiu, am răspuns eu…

„— Trebuie să-i ceri unchiului nişte bani cu împrumut ca să-ţi plăteşti o datorie. Poate c-o să se supere, dar o să aibă o explicaţie a unei vizite în mijlocul lui noiembrie. Şi acum, adio…”

Zăpăcit, uluit:

„— Cum! fără să ne întâlnim, doar aşa, de departe…”

„— Ar fi o nebunie... Dar aşteaptă… Rămâi la Boiscoran până duminică. Unchiul dumitale nu lipseşte niciodată de la slujba cea mare, însoţeşte-l. Dar fii atent, stăpâneşte-te, controlează-ţi privirile. Ajunge o singură imprudenţă şi… te voi dispreţui. Şi acum trebuie să ne despărţim. Vei găsi la Paris o scrisoare din partea mea…”

Dacă am intrat în toate aceste detalii am făcut-o, Magloire, numai pentru că tu trebuie să ştii ce fel de femeie este contesa de Claudieuse ca să-i poţi înţelege purtarea.

Am ascultat-o până în cele mai mici amănunte.

I-am cerut unchiului meu şase mii de franci şi el mi i-a dat zâmbind, era un om nemaipomenit de generos, dar spunându-mi:

„— Mi-am închipuit eu că n-ai venit la Boiscoran numai de dragul de a alerga prin pădure.”

Încă o dată admiraţia mea pentru doamna de Claudieuse creştea. Prevăzuse fiecare reacţie a unchiului meu, iar mie nici nu-mi trecuse prin minte!

— Are geniul prudenţei, gândeam pe atunci.

Da, îl avea, într-adevăr, dar şi pe acela al calculului, lucru de care aveam să-mi dau seama în curând.

Sosind la Paris am găsit o scrisoare din partea ei, dar care nu era decât o lungă parafrază a recomandărilor pe care mi le făcuse în pădure. Această scrisoare a fost urmată de altele, pe

care îmi cerea să le păstrez ca un semn al dragostei ce-i port şi toate aceste scrisori aveau într-un colţ un număr de ordine.

Şi, prima dată când ne-am întâlnit:

„— Pentru ce aceste numere? am întrebat-o.

„— Iubite domnule Jacques, îmi răspunse ea, o femeie trebuie să ştie întotdeauna câte scrisori a scris amantului ei… Trebuie să fi primit nouă până acum..."

Aceasta se petrecea în luna mai 1867, la Rochefort, unde plecase pentru a participa la lansarea unei fregate şi unde, la cererea ei, ne-am întâlnit beneficiind de câteva ceasuri.

Râdeam ca un prost gândindu-mă la ideea acestei contabilităţi epistolare, dar am uitat de ea curând. Aveam cu totul alte preocupări.

Timpul trecea şi se apropia luna septembrie, luna ei de libertate. M-a întrebat dacă vom fi nevoiţi să ne plimbăm din nou la Fontainebleau, un loc atât de periculos în ciuda măsurilor noastre de prevedere… De ce nu ne-am procura o căsuţă izolată, într-un cartier liniştit…

Fiecare dorinţă a ei reprezenta pentru mine un ordin. Generozitatea unchiului meu nu cunoştea margini. Am cumpărat o casă…

În sfârşit, printre toate aceste explicaţii ale lui Jacques de Boiscoran se întrezărea un element care ar fi putut deveni o dovadă.

Domnul Magloire tresări cu putere:

— A! Ai cumpărat o casă?

— Da, o casă foarte frumoasă cu o grădină, în strada Vignes, la Passy…

— Şi îţi aparţine şi astăzi?

— Da.

— Înseamnă că ai şi actele de proprietate.

Jacques făcu un gest de dezolare.

— Şi aici, spuse el, soarta se arată a fi împotriva mea. Este o întreagă poveste şi cu această casă…

Chipul avocatului din Sauveterre se întunecă la loc.

— A! Este o poveste… da, da…

— Abia devenisem major, reluă Jacques, atunci când am cumpărat casa. Mă temeam de dificultăţi, mă temeam să nu afle tata ceva, în sfârşit, am vrut şi eu să fiu la înălţimea prudenţei de care dădea dovadă doamna de Claudieuse. Am rugat deci pe unul dintre prietenii mei, un gentleman englez, sir Francis Burnett, să cumpere casa pe numele lui. A fost imediat de acord. Şi, odată înregistrate actele, el mi le-a remis împreună cu o scrisoare din care rezultau drepturile mele…

— Ei bine, atunci…

— Un moment! Nu am luat aceste acte în casa tatălui meu, unde locuiam. Le-am ascuns în sertarul unei mobile din casa mea de la Passy. Când a izbucnit războiul nu m-am gândit să le iau. Părăsisem Parisul, cum ştii, deoarece comandam o companie mobilă. În timpul celor două asedii casa mi-a fost ocupată rând pe rând de către ostaşii gărzii naţionale, de către soldaţii Comunei şi de către cei ai trupelor regulate. Când m-am întors, am găsit pereţii găuriţi de obuze, toate mobilele îmi dispăruseră şi, odată cu ele, şi actele…

— Iar acest sir Francis Burnett?

— A părăsit Franţa în momentul invaziei şi nu ştiu ce s-a mai întâmplat cu el. Doi prieteni din Anglia cărora le-am scris mi-au răspuns: unul crede că a plecat în Australia, iar celălalt îl crede mort.

— Şi nu ai întreprins nimic pentru a-ţi asigura proprietatea unui imobil care-ţi aparţine de drept?

— Până acum nu.

— Asta înseamă că, potrivit celor ce spui, există în clipa de faţă la Paris o casă fără proprietar, uitată de toată lumea, chiar şi de către perceptor…

— Un moment! Impozitele au fost întotdeauna plătite şi în faţa întregului cartier eu sunt proprietarul. Pentru vecini, pentru furnizori, pentru lucrători şi pentru antreprenorii pe care i-am folosit eu sunt sir Francis Burnett. Dacă te duci să întrebi în strada Vignes despre Jacques de Boiscoran ţi se va răspunde că nu există acolo. Dacă întrebi de sir Francis Burnett ţi se va spune „A, da, desigur" şi ţi se va zugrăvi portretul meu.

— Şi spui că doamna de Claudieuse a intrat în casa aceasta din Passy?

— Mai mult de cincizeci de ori în trei ani.

— Aşa stând lucrurile înseamnă că este cunoscută.

— Nu.

— Şi totuşi…

— Parisul nu este Sauveterre, Magloire, şi oamenii nu se preocupă numai de ceea ce face, spune şi gândeşte vecinul. Strada Vignes e destul de pustie şi contesa îşi lua toate măsurile de prevedere de fiecare dată când venea…

— Fie. Admit asta în ceea ce priveşte exteriorul. Dar interiorul? Aveai pe cineva care se îngrijea de casă şi care servea…

— Aveam o servitoare englezoaică…

— Foarte bine. Trebuie s-o cunoască pe doamna de Claudieuse.

— Nu a zărit-o nici măcar o singură dată.

— O!

— Când venea contesa o trimiteam în diverse locuri. Am expediat-o odată până la Orléans pentru douăzeci şi patru de ore ca să rămânem singuri. Ne serveam fără ajutorul ei…

Era evident că maestrul Magloire se chinuia îngrozitor.

— Dar valetul? Bătrânul Antoine se bucura de toată încrederea dumitale, nu i-ai spus niciodată nimic?

— Niciodată. A venit o singură dată, în strada Vignes şi atunci l-am chemat pentru că-mi rupsesem un picior căzând pe o scară.

— Înseamnă că îţi este imposibil să dovedeşti că doamna de Claudieuse a fost în strada Vignes. Nu ai nicio dovadă, niciun martor al prezenţei sale acolo.

— Am avut unele dovezi. Adusese unele obiecte, dar au dispărut toate în timpul războiului…

— A! da, războiul, mereu războiul…

— Ţi-am spus, Magloire, că doamna de Claudieuse avea geniul prudenţei. Este uşor să te ascunzi când poţi să arunci cu banii. Şi nu ţi se pare ciudat să mă tragi la răspundere pentru vina de a nu putea dovedi prezenţa doamnei de Claudieuse în casa din strada Vignes? Dar nu este oare de datoria unui bărbat să vegheze pentru ca nicio umbră de bănuială să nu întineze reputaţia femeii care i s-a încredinţat? Mi-am făcut numai datoria şi orice s-ar întâmpla nu-mi pare rău. Nu puteam să prevăd tot ceea ce avea să se întâmple… Nu puteam să prevăd că avea să vină o zi fatală în care eu, Jacques de Boiscoran aveam s-o denunţ pe contesa de Claudieuse şi în care aveam să fiu nevoit să caut dovezi şi martori…

Celebrul avocat din Sauveterre întoarse capul. Şi, în locul

oricărui alt răspuns, spuse:

— Continuă, Jacques, continuă…

— Doamna de Claudieuse a intrat pentru prima oară în casa pe care am cumpărat-o şi pe care am mobilat-o anume pentru ea, în ziua de 2 septembrie 1867; timp de cinci săptămâni, atât cât a rămas la Paris în anul acela a venit aproape în fiecare zi pentru câteva ceasuri.

Aceste cinci săptămâni trecură ca un vis şi totuşi trebuie să spun că ziua despărţirii nu se dovedi la fel de dureroasă.

Nu, nu-mi dobândisem luciditatea, dar am considerat întotdeauna că este umilitor să te ascunzi. Începusem să mă satur de aceste necontenite precauţiuni şi mă grăbeam să mă descotorosesc de identitatea de împrumut a lui sir Francis Burnett şi s-o reiau pe a mea.

Jurasem, doamna de Claudieuse şi cu mine, să nu lăsăm să treacă o lună fără să ne vedem. O nenorocire de familie ne veni în ajutor.

Fratele mai mare al tatălui meu, acest unchi indulgent care-mi dăduse banii pentru a putea cumpăra casa din Passy muri, lăsându-mi toată averea lui.

Proprietar al domeniului de la Boiscoran, puteam în viitor să vin oricând acolo fără ca nimeni să se mire de prezenţa mea.

XIII

Era evident că Jacques de Boiscoran se grăbea, că nu mai avea răbdare, că voia să ajungă mai repede la noaptea incendiului de la Valpinson şi că voia să ştie, din gura celebrului avocat, ce putea să spere şi ce nu.

— Dar mă întreb la ce folosesc toate aceste detalii, Magloire, mă întreb dacă vei dobândi încredere în mine auzindu-mă povestindu-ţi, în amănunt, toate întrevederile mele cu doamna de Claudieuse… Dobândisem o asemenea precizie în mişcările noastre, încât ne întâlneam destul de des fără nicio primejdie. Fie că-mi spunea, fie că-mi scria: în ziua cutare, la ora cutare, în locul cutare şi oricât de departe ar fi fost locul acela, oricât de nepotrivită ar fi fost ora, ne duceam.

Ajunsesem să cunosc împrejurimile mai bine decât braconierii şi nimic nu ne ajuta mai mult decât această perfectă cunoaştere a locurilor.

Pe de altă parte, contesa nu lăsa nici ea să treacă trei luni fără să inventeze un motiv urgent pentru a pleca la Rochelle sau la Angouléme iar eu mă duceam după ea.

Nimic nu-i putea sta în cale. Nici măcar sarcina, căci cea de a doua dintre fiicele sale s-a născut în 1867, nu i-a întrerupt aceste călătorii.

E drept că şi viaţa mea era mai mult pe drumuri şi că, în orice moment, puteam să dispar pentru săptămâni întregi.

Iată explicaţia pentru vagabondajul pe care-l ironiza tata şi pe care mi l-ai reproşat, pe vremuri, chiar şi dumneata, Magloire…

— Este adevărat, răspunse avocatul, îmi aduc aminte…

— Aş minţi, continuă Jacques, dacă aş spune că această viaţă îmi displăcea. Nu. Misterul şi primejdia făceau dragostea noastră şi mai frumoasă. Obstacolele mă îndârjeau.

Râdeam de naivitatea oamenilor traşi pe sfoară care se înclinau în faţa ei ca în faţa unei sfinte şi mă felicitam pentru norocul de a fi singurul care o cunoaşte pe adevărata contesă de Claudieuse, pe aceea care se răzbuna atât de aprig în casa noastră din strada Vignes.

Dar asemenea gânduri nu ţin multă vreme.

Nu mi-a trebuit mult ca să-mi dau seama că-mi luasem un stăpân şi încă pe cel mai aspru şi mai exigent care se întâlnise vreodoată. Încetasem să-mi aparţin. Devenisem obiectul ei şi eu nu trebuia să trăiesc, să gândesc, să respir, să acţionez decât pentru ea. Puţin îi păsa de gusturile sau de dezgusturile mele. Voia şi lucrul acesta îi era suficient. Îmi scria „Vino" şi trebuia să alerg. Îmi spunea „Pleacă" şi trebuia să mă îndepărtez cât mai repede.

La început acceptasem cu bucurie despotismul iubirii sale, dar încetul cu încetul a început să mă obosească această permanentă abdicare de la propriile mele dorinţe. Îmi displăcea faptul că nu mai puteam dispune de mine, că nu mai puteam face niciun proiect pentru ziua următoare. Începusem să simt frânghia pe care mi-o trecusem de gât.

Mi-a venit ideea să fug.

Unul dintre prietenii mei se pregătea, de aproape doi ani să facă o călătorie în jurul lumii şi mi-a venit în minte să plec şi eu cu el.

Ce mă putea opri? Eram, datorită poziţiei şi averii mele, absolut independent. De ce să nu fi plecat?

De ce… Pentru că nu-mi venise încă mintea la cap. Pentru

că, deşi blestemam tirania doamnei de Claudieuse, tresăream de fiecare dată când îi auzeam numele. Pentru că, deşi mă gândeam să fug, era de ajuns să se uite o singură dată la mine ca eu să-i simt privirea până în adâncul fiinţei mele. Pentru că eram legat de ea prin mii de fire, firele obişnuinţei şi ale complicităţii.

Şi totuşi, această idee m-a făcut să-i vorbesc pentru prima oară de o despărţire.

M-a privit cu un aer ciudat şi, după câteva clipe, m-a întrebat:

„— E serios? Este un preludiu…?"

N-am îndrăznit să merg mai departe, am încercat să zâmbesc:

„— N-a fost decât o glumă, am răspuns.

„— În cazul acesta e mai bine să nu mai vorbim. Dacă o să ajungi într-o zi acolo ai să vezi atunci ce-am să fac".

N-am mai insistat, dar privirea ei mi-a rămas întipărită în minte şi m-a făcut să pricep că eram mai legat decât îmi imaginam. Şi tocmai de aceea ideea de a rupe devenise o obsesie.

— Foarte bine, spuse avocatul, trebuia să rupi!

Jacques de Boiscoran clătină din cap.

— E uşor să dai sfaturi, răspunse el. Am încercat, dar n-am putut. De zece ori m-am aflat în preajma doamnei de Claudieuse hotărât să-i spun: „Nu ne vom mai întâlni" şi de zece ori, în ultimul moment, mi-a lipsit curajul.

Mă enerva, ajunsesem s-o urăsc, dar puteam oare să uit cât de mult o iubisem şi cât de mult riscase pentru mine?

Şi apoi, de ce n-aş spune-o? mă temeam de ea.

Acest caracter pe care-l admirasem atât de mult mă îngrozea

şi gândindu-mă la tot ceea ce o ştiam în stare mă treceau fiori.

Aceasta era starea mea sufletească în ziua în care mama îmi vorbi despre o căsătorie la care se gândea de mult pentru mine.

Putea să fie pretextul pe care eu nu ştiusem să-l găsesc. Am cerut timp de gândire. Şi, cum am întâlnit-o pe doamna de Claudieuse, luându-mi inima-n dinţi i-am spus:

„— Să-ţi spun ce s-a întâmplat… Mama şi-a pus în cap să mă însoare."

Deveni palidă ca o moartă şi, privindu-mă până în adâncul ochilor de parcă ar fi vrut să citească în străfundul sufletului meu, îmi spuse:

„— Dar dumneata, dumneata ce vrei să faci?"

„— Pentru moment, am răspuns râzând, eu nu vreau nimic. Dar mai devreme sau mai târziu tot acolo voi ajunge. Un bărbat are nevoie de un cămin şi de…"

„— Dar eu, eu ce sunt pentru dumneata?"

„— Pe dumneata, Geneviève, te iubesc din adâncul sufletului meu, dar pe noi ne desparte o prăpastie, eşti măritată".

— Cu alte cuvinte, îmi răspunse ea, pe mine m-ai iubit aşa, ca să ai cum să-ţi petreci timpul… Am fost o distracţie de tinereţe, am fost poezia vârstei de douăzeci de ani, am fost romanul de dragoste pe care fiecare bărbat vrea să-l trăiască… Acum, însă, ai crescut, ai nevoie de un cămin şi pe mine vrei să mă părăseşti… Fie. Dar ce se va întâmpla cu mine după ce te vei căsători?"

„— Îl ai pe soţul dumitale… copiii…"

Mă întrerupse.

„— Asta e, să mă întorc la Valpinson, acolo unde totul e plin

de amintiri, acolo unde fiecare colţ îmi aduce aminte de dumneata, acolo, alături de soţul pe care l-am trădat, alături de copiii din care unul este al dumitale… Nu, Jacques, asta nu se poate…”

Eram, pesemne, într-un moment în care nu-mi lipsea curajul.

„— Şi totuşi, i-am răspuns, se poate întâmpla să mă căsătoresc. Ce vei face?”

„— O, nu cine ştie ce, se auzi răspunsul ei. Îi voi preda contelui de Claudieuse toate scrisorile dumitale…”

De treizeci de ani de când pleda, maestrul Magloire auzise multe mărturisiri destul de ciudate. Niciodată însă nu se simţise tulburat în asemenea măsură.

— Poţi să înnebuneşti! exclamă el.

Jacques însă, continua să vorbească.

— Trebuia să iau în serios această ameninţare? Nu m-am îndoit nicio clipă de asta. Şi totuşi, voind să par cât mai calm, am răspuns:

„— Nu vei face una ca asta!”

„— Îţi jur pe tot ce am mai scump şi mai sfânt pe lume că o voi face!”

Au trecut de atunci multe luni de zile, Magloire, s-au întâmplat o mulţime de lucruri, dar mie mi se pare că a fost ieri.

Parc-o văd pe contesă, albă ca varul, parcă-i aud vocea şi sunt în stare să-ţi reproduc tot ceea ce mi-a spus textual:

„— Te miră hotărârea mea, nu-i aşa, Jacques? Înţeleg. Femeile care-şi calcă onoarea nu pot niciodată să-i simtă alături pe amanţii lor. Trădate, ele trebuie să tacă. Sacrificate, ele trebuie să-şi înghită lacrimile, căci plânsul înseamnă mărturisire. De altfel, părăsirea era prevăzută, nu? Şi tocmai de

aceea se spune cu destul cinism printre bărbaţi că o femeie măritată este o amantă deosebit de comodă, nu ai de ce să te temi de gelozia ei şi că poţi s-o părăseşti oricând îţi vine pofta, aşa cum ai luat-o. Suntem destul de laşi noi, bărbaţii. Dac-am fi puţin mai curajoşi ne-am uita de zece ori înainte de a lua femeia altuia!… Dar vezi tu, Jacques, ceea ce altele nu îndrăznesc, voi îndrăzni eu… Da, da, o legătură ca a noastră, trecută prin ani de complicitate nu se poate desface cu una-cu două…

Îmi aparţii, eşti al meu şi te voi păstra luptându-mă cu toate armele care-mi sunt la îndemână!… Ţi-am spus că ţin la reputaţia mea mai mult decât la viaţă, dar nu ţi-am spus că aş ţine la viaţă!… Căsătoreşte-te… În ajunul căsătoriei tale soţul meu va şti tot… Nu voi supravieţui momentului în care onoarea mea va fi pierdută, dar voi şti că m-am răzbunat!… Şi dacă vei reuşi să scapi de ura contelui de Claudieuse, numele dumitale va rămâne legat de o poveste atât de tragică, încât viaţa îţi va fi pentru totdeauna zdrobită…”

Asta mi-a spus, Magloire, şi într-un fel pe care nu pot să ţi-l descriu.

Era absurd tot ceea ce spunea, era lipsit de sens, dar pasiunea nu este ea oare absurdă şi lipsită de sens?

Eram îngrozit. Şi, deoarece tăceam:

„— Ei?” mă întrebă ea cu răceală.

Înainte de orice, trebuia să câştig timp.

„— Nu reuşesc să-mi explic această furie… Căsătoria de care am vorbit nu a existat niciodată decât în imaginaţia mamei mele…”

„— Este adevărat?”

„— Foarte adevărat.”

„— Atunci te cred, se auzi răspunsul ei însoţit de un suspin de uşurare. Dar nu poţi să spui că nu ştii ce te aşteaptă. Şi acum să alungăm gândurile negre…”

Ea putea să le alunge, eu nu.

Am părăsit-o cu mânia în suflet.

Aşadar, mă biruise. Aveam o funie în jurul gâtului şi rănile ei deveneau din zi în zi mai dureroase. Şi la cea mai mică încercare de a mă elibera mă puteam aştepta la unul din acele scandaluri care pot să strivească pe veci un om.

Îţi dau cuvântul meu, Magloire, am vrut de câteva ori să las să se creadă că mă căsătoresc numai pentru a o determina să acţioneze. Nu mă tem de primejdie, dar nu pot să stau şi s-o aştept cu braţele încrucişate. Îmi place să-i ies în cale.

Ideea că doamna de Claudieuse se servea de conte pentru a mă păstra mi se părea odioasă. Mi se părea ridicol să-şi transforme bărbatul în păzitorul amantului său.

Mama m-a întrebat ce hotărâre luasem în privinţa căsătoriei şi i-am spus că nu vreau să mă însor, că mă socot prea tânăr pentru a putea primi responsabilităţile unei familii.

Era adevărat, chiar dacă nu era răspunsul meu ar fi trebuit să fie acelaşi.

Acesta era stadiul în care mă aflam în momentul în care a izbucnit războiul.

Am alergat la Boiscoran. Se organizau gărzi mobile şi m-au numit în fruntea lor şi am luptat în armată. În starea de spirit în care mă aflam războiul nu mi se părea defel îngrozitor. Orice emoţie mi se părea potrivită pentru a mă ajuta să uit. Şi dacă am fost viteaz, să ştii că meritul nu este numai al meu…

Totuşi, săptămânile treceau, treceau lunile şi eu nu mai auzeam vorbindu-se de contesa de Claudieuse; se născu în

mine un gând tainic, o surdă nădejde… Poate că m-a uitat, poate că timpul a lucrat pentru mine, poate că s-a resemnat.

Odată cu încheierea păcii m-am întors la Boiscoran şi luni de zile contesa nu mi-a dat niciun semn de viaţă.

Începusem să mă liniştesc, să-mi revin şi într-o bună zi domnul de Chandoré m-a invitat la el la masă. M-am dus. Am întâlnit-o pe domnişoara Denise.

O cunoşteam de mult şi poate că amintirea ei contribuise la desprinderea mea de doamna de Claudieuse.

La început, mă temusem să mă apropii de Denise, de teamă să nu atrag asupra ei răzbunarea contesei. De data asta însă n-am mai putut s-o părăsesc. Şi în ziua în care mi s-a părut că citesc în ochii ei frumoşi dragostea pentru mine m-am şi hotărât şi mi-am spus că voi înfrunta orice primejdie.

Dar cum aş putea să te fac să-mi înţelegi frământările, Magloire, când, întorcându-mă la Boiscoran, întrebam:

— Nu a venit nicio scrisoare?

Nu, nu venea nicio scrisoare. Şi totuşi era cu neputinţă ca doamna de Claudieuse să nu fi fost informată despre căsătoria mea. Tata se dusese să ceară mâna Denisei; îmi fusese acordată şi fusesem admis oficial în casa lor, nu mai rămânea decât să precizăm ziua nunţii noastre…

Calmul care domnea mă înnebunea.

Frânt de oboseală, Jacques de Boiscoran se opri, îşi puse amândouă mâinile pe piept pentru a opri bătăile inimii.

Se apropia de deznodământ.

Aştepta, în zadar, din partea avocatului un cuvânt, un semn de încurajare. Maestrul Magloire tăcea şi pe chipul său nu se putea citi nimic.

— Da, reluă Jacques, cu multă greutate, acest calm mi se

părea prevestitor de furtună. Să fiu iubit de Denise mi se părea prea frumos pentru a fi adevărat. Aşteptam o catastrofă, aşteptam ceva îngrozitor. Şi eram atât de sigur că avea să se întâmple ceva încât mă hotărâsem să-i mărturisesc totul domnului de Chandoré. Îl cunoşti Magloire. Este cea mai desăvârşită expresie a onoarei. Puteam să-i încredinţez taina mea tot atât de liniştit cum, pe vremuri, încredinţam vântului numele lui Geneviève.

Dar vai, am ezitat prea mult, am întârziat…

Un cuvânt spus atunci m-ar fi salvat şi nu m-aş mai fi aflat astăzi aici, acuzat de o crimă îngrozitoare, nevinovat şi silit să te văd îndoindu-te de adevărul vorbelor mele.

Dar soarta nu era de partea mea.

Într-o bună zi m-am hotărât: mâine.

Şi a doua zi, în adevăr, am plecat de la Boiscoran mult mai devreme decât de obicei şi am plecat pe jos pentru că voiam să dau o serie de dispoziţii unor lucrători care munceau în vii.

Am trecut prin câmpie şi m-am întors apoi pe drumul mare. Atunci mi-a ieşit în cale bătrânul preot din Bréchy care-mi este prieten.

„— Trebuie, îmi spuse el, să mă conduci o bucată de drum. Şi din moment ce te duci la Sauveterre n-ai să pierzi vremea căci ai s-o iei prin pădurea Rochepommier.”

Ce poate hotărî soarta unui om!

L-am însoţit pe bătrânul preot şi nu m-am despărţit de el decât în locul acela căruia i se spune „Colţul mareşalilor”.

Cum m-am văzut singur am început să merg repede şi când să ies din pădure o zăresc la douăzeci de paşi înaintea mea pe doamna de Claudieuse…

Oricât am fost de emoţionat mi-am văzut de drum hotărât să

mă mulţumesc să o salut fără să-i vorbesc.

Aşa am făcut, dar în clipa în care o depăşisem, m-am auzit strigat. M-am oprit, mai bine zis m-am simţit oprit locului de către glasul acela care pe vremuri mă stăpânise despotic.

Se apropie. Era mult mai emoţionată decât mine, privirea ei tremura, buzele îi tremurau.

„— Aşadar, îmi spuse ea, nu este o iluzie, de această dată te vei căsători cu domnişoara de Chandoré."

Vremea menajamentelor trecuse.

„— Da," am răspuns.

„— Aşadar, este adevărat, totul s-a sfârşit. Ar fi zadarnic să caut să-ţi aduc aminte de jurămintele de dragoste pe care mi le-ai făcut uite, acolo, în desişul acela… Copacii au rămas aceiaşi, peisajul nu s-a schimbat, eu am rămas aceeaşi… Numai inima ta s-a schimbat…"

Am tăcut.

„— O iubeşti?" insistă ea.

Tăceam cu încăpăţânare.

„— Te înţeleg, te înţeleg foarte bine. Dar ea, Denise?… Te iubeşte atât de mult încât nici nu se sfieşte s-o spună. Îşi opreşte prietenele pe stradă pentru a le mărturisi cât se simte de fericită… O, da, este fericită, în adevăr… Dragostea de care eu mă ruşinam este astăzi mândria ei… Eu mă feream în timp ce ea se laudă…"

Şi atunci am văzut pentru prima oară lacrimi în ochii ei.

„— Să nu mai însemn nimic pentru tine, nimic! A! Prea le-am socotit eu pe toate!… Îţi aduci aminte că imediat după moartea unchiului dumitale ai vrut să fugim? Am refuzat… Ţineam la renumele meu, eram însetată de consideraţie. Credeam că poţi să-i furi vieţii totul, că poţi să ţi-o imparţi în

două: o jumătate pentru tine, o jumătate pentru ipocrizia care se numeşte datorie. Biată nebună… Şi totuşi, te-am ghicit de mult. Te cunoşteam foarte bine. Inima dumitale era o carte deschisă în care citeam totul. Aş fi putut atunci să te opresc alături de mine. Ar fi fost suficient să devin umilă, supusă, calină… Am vrut să mă impun…”

Tăcu pentru câteva clipe, se linişti şi continuă:

„— Eşti fericit, Jacques?”

„— Nu poate fi întreagă fericirea mea atâta timp cât te ştiu nefericită… Dar nu este durere pe care timpul să n-o vindece… Vei uita…”

„— Niciodată! se auzi răspunsul ei. Cum aş putea să te uit din moment ce-ţi regăsesc privirile în ochii celei mai mici dintre fiicele mele?… Domnul de Claudieuse o iubeşte foarte mult. Îţi dai seama cât de mult sufăr când îl văd cum o ţine pe genunchi şi cum o mângâie şi cum o sărută… Înţelegi cât de greu îmi vine să nu i-o smulg şi să nu-i strig: Nu-ţi dai seama că nu este copilul tău?… A! Este îngrozitoare crima, dar şi pedeapsa îi este pe măsură…”

Se zăreau oameni apropiindu-se.

„— Linişteşte-te!”

Oamenii au trecut şi ne-au salutat politicos. Puţin după aceea:

„— Şi pe când nunta?”

Am tresărit.

„— Nu a fost fixată încă ziua. Era necesar să-ţi vorbesc în prealabil. Pe vremuri m-ai ameninţat…”

„— Şi ţi-a fost teamă?”

„— Nu. Credeam că te cunosc destul de bine pentru a-mi putea da seama că nu aveai să mă pedepseşti pentru vina de a

te fi iubit. Dar au trecut atâtea luni de atunci, a trecut atât de mult timp de când mă ameninţai…"

„— Da, a trecut foarte mult timp. Bietul meu tată este un incorigibil. S-a avântat din nou în fel de fel de speculaţii şi soţul meu a trebuit să cheltuiască din nou o mulţime de bani ca să-l scape. Are un suflet nobil domnul de Claudieuse şi este destul de supărător faptul că eu sunt singura faţă de care nu a dat dovadă de generozitate… Dar nu mai am dreptul să-l lovesc aşa cum am gândit… Poţi să te căsătoreşti cu Denise, nu trebuie să-ţi mai fie teamă de mine…"

Nu mă aşteptam la una ca asta, Magloire.

Nebun de bucurie i-am luat mâinile şi le-am dus la buzele mele.

„— Eşti cea mai scumpă prietenă" am exclamat atunci.

„— Nu, strigă ea, asta niciodată… Va trebui însă să ne mai întâlnim o dată. Ai scrisorile mele, nu-i aşa?"

„— Le am pe toate."

„— Ei bine, trebuie să mi le dai înapoi… Dar unde şi cum? Îmi vine foarte greu să plec acum de acasă, tocmai acum când fata cea mică, fiica ta, Jacques, este destul de greu bolnavă… Şi totuşi trebuie să rezolvăm… Eşti liber joi?… Da… În cazul acesta să fii joi seara, la ora nouă, la Valpinson… Mă vei găsi de partea cealaltă a pivniţelor, la marginea pădurii, în preajma vechilor turnuri ale castelului părăsit pe care soţul meu l-a reparat".

„— Nu este o imprudenţă?"

„— M-am lăsat vreodată la voia întâmplării şi crezi că aş face-o tocmai acum!… Ai încredere în mine… Trebuie să ne despărţim, Jacques. Pe joi şi să nu întârzii."

Eram liber? Zdrobisem lanţul, devenisem din nou stăpân pe

mine?

Am crezut-o şi, în bucuria mea, îi iertam doamnei de Claudieuse totul. Mă acuzam pe mine, îmi spuneam că fusesem nedrept. O admiram. Aş fi vrut să mă las la picioarele ei şi să-i sărut rochia.

Nu mai avea niciun rost să vorbesc cu domnul de Chandoré. Mă puteam întoarce la Boiscoran. Dar eram la jumătatea drumului şi l-am făcut până la capăt. Când am sosit la Sauveterre chipul meu era atât de radios încât Denise mi-a spus:

„— Ne aşteaptă, pesemne, o mare fericire, Jacques"…

Da, da, o mare fericire. Şi eram pentru întâia oară liniştit aflându-mă în preajma ei. Îmi era îngăduit s-o iubesc fără să-mi fie teamă.

Dar această siguranţă nu a ţinut prea mult.

Gândindu-mă mai bine mi-am dat seama de ciudăţenia întâlnirii pe care mi-o fixase doamna de Claudieuse.

— N-o fi o capcană? mă întrebam zi de zi.

Toată ziua de joi am fost pradă celor mai negre gânduri. Dacă aş fi ştiut cum s-o înştiinţez, i-aş fi trimis vorbă că nu mă duc la întâlnire. Dar nu aveam cum s-o previn şi o cunoşteam destul de bine pentru a-mi da seama că dacă nu m-aş fi ţinut de cuvânt totul ar fi trebuit luat de la început.

Am luat masa de seară la ora obişnuită, m-am urcat în camera mea, i-am scris Denisei să nu mă aştepte în seara aceea deorece eram reţinut de nişte treburi extrem de importante.

Am predat această scrisoare lui Michel, fiul fermierului meu cerându-i s-o ducă neîntârziat domnişoarei de Chandoré.

Odată încheiate aceste treburi, am luat scrisorile contesei de Claudieuse, le-am împachetat şi le-am pus în buzunar. Mi-am

luat arma şi am ieşit.

Trebuie că era ora opt, căci era încă lumină bună.

Dacă domnul Magloire credea sau nu ceva din cele ce se povesteau nu se poate şti, dar este sigur că tot ceea ce auzea îl interesa în cel mai înalt grad. Îşi trăsese scaunul mai aproape şi din când în când îi scăpa câte o exclamaţie surdă.

— În orice altă împrejurare, reluă Jacques, aş fi apucat-o pe unul din cele două drumuri obişnuite pentru a mă duce la Valpinson. Dar eram speriat şi am luat-o prin mlaştină. Apele erau umflate, ştiam lucrul acesta, dar contam pe faptul că nicio potecă nu-mi era necunoscută.

Îmi spuneam că pe acolo nu avea să mă vadă nimeni…

Mă înşelam. În clipa în care voiam să traversez barajul de la Seille m-am pomenit faţă în faţă cu Ribot, fiul fermierului.

Păru atât de surprins să mă vadă pe acolo, încât m-am simţit obligat să-i explic prezenţa mea şi i-am spus că mă duceam la Bréchy şi că aveam de gând, pe drum, să vânez ceva păsări de apă.

„— Dacă-i aşa, îmi răspunse el rânjind, nu umblăm după acelaşi vânat.”

Se îndepărtă, dar această întâlnire mă tulbură în bună măsură.

Sunase de mult de nouă când soseam în împrejurimile castelului de la Valpinson.

Noaptea era foarte limpede. Mă vedeam nevoit să fiu din ce în ce mai atent.

Locul ales de contesă pentru întâlnire era cam la două sute de metri de casă şi destul de aproape de pădure.

Am ajuns acolo venind din pădure.

La adăpostul copacilor exploram terenul şi într-un târziu am

descoperit-o pe contesa de Claudieuse în preajma unui turn vechi. Era îmbrăcată într-o rochie deschisă care se vedea de departe.

Văzând că nu este nimic suspect în jur, m-am apropiat.

„— Iată aproape un ceas de când te aştept", îmi spuse ea.

I-am explicat cât de greu a fost drumul şi am întrebat-o imediat:

„— Unde este soţul dumitale?"

„— Suferă de reumatism, s-a culcat".

„— Nu se va mira văzând că lipseşti?"

„— Nu. Ştie că trebuie s-o veghez pe cea mai mică dintre fete. Am ieşit prin uşa spălătoriei… Unde sunt scrisorile mele?"

„— Iată-le" şi i le-am întins.

Le luă şi am auzit-o spunând:

„— Trebuie să fie optzeci şi patru".

Şi fără să-i pese de jignirea pe care mi-o aducea se apucă să le numere.

„— Sunt toate", îmi spuse după ce isprăvi.

Scoase un pachet din sân:

„— Iată aici scrisorile tale", spuse ea.

Dar nu mi le dădu.

„— O să le dăm foc", spuse ea.

Am tresărit surprins.

„— Cum îţi trece prin minte? La ora aceasta… Flăcările ar putea fi văzute…"

„— Cine ar putea să le vadă? De cine te temi?… De altfel, vom intra în pădure… Hai, dă-mi chibrituri." Mi-am răscolit buzunarele în zadar.

„— Nu am".

„— Cum se poate, un fumător atât de pasionat care nu putea renunţa la tutun nici în preajma mea...”

„— Mi-am uitat chibriturile la domnul de Chandoré”.

„— Am să mă duc eu să caut chibrituri…”

Era o nouă imprudenţă. Şi, înţelegând că trebuia să-i satisfac şi acest capriciu:

„— Nu este nevoie, un moment…”

Există un mijloc, cunoscut de către toţi vânătorii, pentru a înlocui chibriturile. L-am folosit. Am scos un cartuş din puşcă, l-am golit de plumbi şi am pus în locul lor o bucată de hârtie. Am pus apoi ţeava la pământ pentru ca zgomotul să nu se audă şi am tras…

Hârtia s-a aprins, s-au aprins şi scrisorile…

Câteva minute mai târziu nu mai rămâneau decât nişte hârtii înnegrite de foc pe care le rupeam cu mâinile mele şi le împrăştiam…

Dreaptă ca o statuie, doamna de Claudieuse mă privea.

„— Iată deci tot ce-a rămas din cei cinci ani de viaţă care a fost a noastră, din dragostea noastră, din jurăminte… Cenuşă!”

Am răspuns printr-o exclamaţie echivocă. Voiam să plec cât mai repede. M-a înţeles foarte bine:

„— Te îngrozesc, desigur...”

„— Am săvârşit o mare imprudenţă…”

„— Ce importanţă poate să aibă… Te aşteaptă fericirea, te aşteaptă o viaţă nouă, ameţitoare, este firesc să-ţi fie teamă… Pentru mine viaţa s-a sfârşit, eu nu mai am nimic de aşteptat, ai ucis în mine orice nădejde şi de aceea eu nu mă tem de nimic…”

Simţeam că furia creşte în mine.

„— Îţi pare rău că ai fost generoasă, Geneviève?”

„— Poate, răspunse ea cu un glas care mă făcu să îngheţ. Am fost slabă şi laşă… Ai râs de mine, aşa cred… Trebuie să fie deplorabil spectacolul acesta al unei femei părăsite care plânge”.

Apoi, brusc:

„— Mărturiseşte că nu m-ai iubit niciodată!”.

„— Ştii bine că nu este aşa…”

„— Şi totuşi mă părăseşti pentru alta… Pentru această Denise…!”

„— Eşti măritată, nu poţi să fii soţia mea.”

„— Atunci… Dacă aş fi fost liberă… Dacă aş fi… văduvă…”

„— Ai fi fost soţia mea, ştii foarte bine lucrul acesta!”

Ridică braţele spre cer şi strigă mult prea puternic:

„— Soţia lui!… Dacă aş fi văduvă, aş fi soţia lui… O! Dumnezeule!… Din fericire această idee nenorocită nu mi-a venit mai devreme...”

Auzind aceste cuvinte, avocatul din Sauveterre se ridică de pe scaunul său şi-l privi pe Jacques de Boiscoran de parcă ar fi vrut să citească în adâncul sufletului său:

— Şi după aceea? întrebă el.

— După aceea, răspunse Jacques, am făcut tot ce am putut pentru a o linişti pe doamna de Claudieuse, pentru a o aduce la sentimente mai bune… Eram atât de tulburat, încât nu mai ştiam bine nici ce gândesc… O uram de moarte, dar o plângeam, în acelaşi timp… Sunt bărbat şi nu există bărbat pe care să nu-l emoţioneze atâta suferinţă pricinuită de fiinţa lui… N-aş putea să-ţi spun tot ce-am vorbit atunci… Mă gândeam la Denise şi la fericirea noastră… Eu nu sunt un erou de roman… Am fost laş, m-am umilit, am implorat-o, am minţit-o… I-am jurat că familia mea este aceea care doreşte această căsătorie…

M-a ascultat mai rece decât un bloc de gheaţă.

„— Mie îmi spui toate poveştile astea… Denise a dumitale! Dacă aş fi o femeie ca toate celelalte aş tăcea acum şi peste un an de zile te-aş vedea din nou la picioarele mele…”

Am vrut să vorbesc, dar m-a întrerupt cu brutalitate:

„— O! Ajunge!… Am să văd… Nu-ţi promit nimic… Adio!”

Şi plecă lăsându-mă acolo uluit, întrebându-mă dacă nu se duce cumva să-i mărturisească totul contelui de Claudieuse.

În aceeaşi clipă, cu un gest maşinal, am scos din ţeavă cartuşul folosit şi l-am înlocuit cu un altul…

Apoi, cum liniştea era deplină, m-am îndepărtat repede.

— Cât era ceasul? întrebă maestrul Magloire.

— N-aş putea să-ţi spun. Există momente în care pierzi cu totul noţiunea timpului. Ca să mă întorc, am luat-o prin pădurea Rochepommier…

— N-ai văzut nimic?

— Nu.

— N-ai auzit nimic?

— Nu.

— Şi totuşi, potrivit celor spuse de dumneata, nu se putea să fii departe de Valpinson în momentul în care a izbucnit incendiul.

— Este adevărat şi dacă aş fi fost în câmpie, aş fi văzut cu siguranţă flăcările, dar eram în pădure şi arborii îmi ascundeau orizontul…

— Şi tot aceşti arbori te-au împiedicat să auzi cele două focuri care s-au tras asupra domnului de Claudieuse!

— S-ar putea, dar nu e neapărată nevoie de această explicaţie. Mergeam împotriva vântului care devenise destul de puternic şi este fapt dovedit că în asemenea condiţii nu auzi

detunătura unei arme de vânătoare nici la cincizeci de metri.

Şi, fără să-şi dea seama că întrebările lui erau mai ascuţite decât acelea ale judecătorului de instrucţie, el, avocatul, spuse:

— Aşadar, crezi că povestea dumitale răspunde tuturor întrebărilor!

— Cred că povestea mea, care este expresia purului adevăr, explică probele adunate împotriva mea de către domnul Galpin-Daveline… Povestea mea explică de ce mă ascundeam mergând spre Valpinson, cum se face că am fost întâlnit atât la ducere cât şi la întoarcere şi explică şi de ce prima mea reacţie a fost aceea de a nega totul… Povestea mea explică şi prezenţa în preajma ruinelor a unuia dintre tuburile cartuşelor mele şi de ce apa în care mi-am spălat mâinile era neagră de cenuşă…

Dar se părea că nimic nu putea zdruncina convingerile avocatului din Sauveterre.

— Şi a doua zi, când au venit să te aresteze, care a fost prima ta impresie?

— M-am gândit imediat la Valpinson.

— Şi când ai aflat despre crima ce se săvârşise?

— Mi-am spus că doamna de Claudieuse a vrut pesemne să ajungă văduvă.

Tot sângele din trupul domnului Magloire se adunase pe chipul său.

— Nenorocitule! exclamă el, îndrăzneşti s-o acuzi pe contesa de Claudieuse de o asemenea mârşăvie!

— Dar pe cine să acuz? S-a săvârşit o crimă şi în asemenea condiţii încât numai unul din noi doi o putea săvârşi. Eu mă ştiu nevinovat, înseamnă că ea este aceea care…

— Şi de ce nu ai spus toate astea din prima zi?

Jacques ridică din umeri.

— De câte ori şi în câte chipuri va fi nevoie să-ţi explic ce m-a îndemnat să procedez aşa? Dacă am tăcut în prima zi am făcut-o pentru că nu cunoşteam împrejurările crimei, am făcut-o pentru că nu puteam să suport ideea de a acuza o femeie care fusese amanta mea şi pe care numai pasiunea o împinsese la crimă; am făcut-o, în sfârşit, pentru că nu-mi dădeam seama de măsura primejdiei… Mai târziu însă, am păstrat tăcerea, speram că justiţia avea să descopere singură adevărul sau poate speram că doamna de Claudieuse n-o să suporte gândul de a mă şti acuzat pe mine, nevinovat… Mai târziu, în sfârşit, când mi-am dat seama, mi-a fost teamă de adevăr…

— Minţi, Jacques, şi am să-ţi spun eu de ce ai tăcut!… Îţi era greu să găseşti o poveste care să se potrivească tuturor împrejurărilor unei instrucţii ca aceasta… Dar eşti un om plin de resurse, ai căutat şi până în cele din urmă ai găsit!… Nu-i lipseşte nimic poveştii tale, nimic în afară de verosimilitate. Dacă ai să-mi spui că doamna de Claudieuse şi-a fabricat pur şi simplu acest renume de care se bucură, dacă ai să-mi spui că a fost vreme de cinci ani amanta ta, – poate c-am să te cred… Dar dacă ai să vrei să-mi spui că ea, cu mâna ei, a dat foc castelului şi că a pus mâna pe armă pentru a trage asupra soţului ei, asta n-am să izbutesc să cred niciodată…

— Cu toate acestea nu este decât adevărul.

— Nu, pentru că mărturia domnului de Claudieuse este precisă, el şi-a văzut asasinul, era un bărbat acela care a tras asupra lui.

— Şi cine îţi garantează că domnul de Claudieuse nu ştie absolut totul şi că vrea să-şi salveze soţia şi să mă nenorocească pe mine… Se poate ca asta să fie răzbunarea lui…

Obiecţia păru să-l descumpănească pe avocat, dar îşi reveni

destul de repede.

— Taci din gură… Sau… dovedeşte!

— Toate scrisorile au fost arse.

— Dacă ai fost vreme de cinci ani amantul unei femei nu se poate să nu ai o dovadă.

— Vezi bine că nu am niciuna.

— Nu te încăpăţâna, spuse maestrul Magloire. Nu înţelegi că pentru a scăpa de pedeapsa unei crime săvârşeşti o crimă de o mie de ori mai mare…

Jacques îşi frângea mâinile.

— Poţi să înnebuneşti! exclamă el.

— Dacă admitem că eu, care-ţi sunt prieten, te-aş crede, continuă avocatul, la ce ţi-ar sluji asta? Crezi că altcineva o să creadă? Uite, am să-ţi spun tot ceea ce gândesc: chiar dacă aş fi sigur că tot ceea ce mi-ai spus este adevărat, fără probe nu aş accepta niciodată să pledez de pe această poziţie. Ar însemna pieirea!

— Şi totuşi aceasta este cauza care va trebui pledată, pentru că este singura adevărată.

— În cazul acesta spuse maestrul Magloire, îţi vei căuta un alt apărător…

Se ridicase şi se îndrepta spre uşă.

— Dumnezeule mare! strigă Jacques, mă părăseşte!

— Nu, răspunse avocatul, dar nu se mai poate discuta cu tine în starea de exaltare în care te afli… Ai să te gândeşti… am să mă întorc şi mâine…

Îndată după plecarea lui, Jacques de Boiscoran se prăbuşi pe unul din scaunele aflate în celula lui.

— S-a isprăvit, spuse el, sunt pierdut!…

XIV

În timpul acesta în strada Rampe îngrijorarea era înspăimântătoare.

Mătuşile Lavarande şi marchiza de Boiscoran, domnul ele Chandoré şi maestrul Folgat se adunaseră în salon, încă de la ora opt, pentru a aştepta rezultatul întrevederii.

Domnişoara Denise coborî ceva mai târziu, iar bunicul său nu putu să nu remarce că problema toaletei o preocupase totuşi.

— Nu-l vom revedea pe Jacques? întrebă ea cu un surâs în care străluceau încrederea şi bucuria.

Asta pentru că ea era într-adevăr ferm convinsă că ar fi de ajuns un singur cuvânt al lui Jacques către avocatul său pentru ca acesta să stingă urmărirea şi că el avea să se ivească triumfător la braţul maestrului Magloire.

Ceilalţi nu-i împărtăşeau speranţele.

Mătuşile Lavarande, mai galbene chiar decât bătrânele lor dantele, stăteau nemişcate într-un colţ, doamna de Boiscoran îşi înghiţea lacrimile iar maestrul Folgat făcea tot posibilul ca să pară absorbit în contemplarea unei culegeri de gravuri.

Mai puţin stăpân pe sine bunicul Chandoré umbla încoace şi încolo prin salon repetând din zece în zece minute:

— Este de necrezut cât poate să pară de lung timpul atunci când stai şi aştepţi.

La ora zece nu venise nicio ştire.

— Să-şi fi uitat maestrul Magloire făgăduiala?… întrebă domnişoara Denise pe care îngrijorarea începea să pună stăpânire.

— Nu, nu şi-a uitat-o, spuse un nou venit.

Era admirabilul domn Séneschal care, cu un ceas mai devreme, se întâlnise cu maestrul Magloire în strada Naţională, şi care venea să ceară informaţii, mai puţin pentru el, preciză, cât pentru doamna Séneschal care, de douăzeci şi patru de ore încoace, era bolnavă de supărare.

Bătură unsprezece ceasuri. Marchiza de Boiscoran se ridică.

— Nu voi fi în stare, spuse ea, să suport această distrugătoare nesiguranţă niciun minut mai mult, mă duc la închisoare.

— Iar eu te voi însoţi, scumpă mamă, declară domnişoara Denise.

Dar un astfel de demers nu era câtuşi de puţin chibzuit; domnul Chandoré îl combătu, susţinut de către domnul Séneschal şi de către maestrul Folgat.

— Am putea, cel puţin, să trimitem pe cineva, propuseră timid mătuşile Lavarande.

— Este o idee, încuviinţă domnul de Chandoré.

Sună şi bătrânul Antoine care, cu o zi înainte, aflând despre sfârşitul instrucţiei, venise să stea la Sauveterre, alergă la chemarea clopoţelului.

I se explică ce anume se aştepta din partea lui.

— Mă voi întoarce în mai puţin de o jumătate de oră, spuse el.

Şi, într-adevăr, străbătu strada Rampe, strada Naţională şi strada Château în pas alergător.

Văzându-l, domnul Blangin, temnicerul, îngălbeni. Din seara în care primise din partea domnişoarei Denise şaptesprezece mii de franci aur el nu mai dormise…

El, prietenul de altădată al jandarmilor, se simţea cuprins de fiori de fiecare dată când îl zărea pe brigadier intrând în închisoare.

Să nu se creadă că ar fi avut remuşcări, nu, pur şi simplu îi era frică să nu fie cumva descoperit.

De îndată ce Antoine îi spuse scopul misiunii sale el se linişti însă şi, cu tonul cel mai neoficial, îi spuse:

— Maestrul Magloire este aici de la ora nouă precis. L-am condus imediat în celula domnului de Boiscoran şi, de atunci vorbesc, vorbesc într-una…

— Eşti sigur?

— Se înţelege. Nu trebuie eu să ştiu tot ce se petrece în închisoarea mea?… M-am dus să trag cu urechea… Dar nu se aude nimic din coridor… Au închis ferestruica iar uşa este destul de groasă…

— Este ciudat, murmură bătrânul servitor.

— Ba este chiar semn rău, declară temnicerul cu aerul unui atotştiutor. Am observat eu că învinuiţii care au atât de multe să le povestească apărătorilor, încasează întotdeauna maximum de pedeapsă.

Pe bună dreptate, Antoine nu raportă stăpânilor săi lugubra prevestire a lui Blangin, dar ceea ce le spuse despre durata întrevederii fu suficient pentru a face să le sporească neliniştea.

Doctorul Seignebos sosi pe neaşteptate.

Era, ca întotdeauna, foarte mânios, nu salută pe nimeni, conform obiceiului său.

— Tâmpit oraş, acest Sauveterre, exclamă el, oraş de cancanuri şi de bârfe, oraş de indiscreţi şi de palavragii… Îţi vine să te ascunzi, să dezertezi, să fugi. De la mine şi până aici m-au oprit douăzeci de curioşi sub pretextul că sunt doctorul

vostru şi ca să mă întrebe unde a ajuns afacerea Boiscoran… Pentru că oraşul vuieşte… Oraşul ştie că Magloire este la închisoare şi se întrec între ei care să afle cel dintâi ce-au putut să-şi spună Jacques şi avocatul.

Îşi pusese pe masă pălăria lui cu boruri largi şi, plimbându-şi de-a lungul salonului privirea puţin neliniştită:

— Şi aici nu se ştie încă nimic?

— Nimic, răspunseră în acelaşi timp domnii Séneschal şi Folgat.

— Această întârziere ne înspăimântă, adăugă domnişoara Denise.

— Şi de ce, mă rog? întrebă doctorul scoţându-şi ochelarii şi ştergându-i cu îndârjire. Dumneavoastră credeţi, deci, scumpă domnişoară, că o afacere ca aceea a lui Jacques de Boiscoran poate fi gata în cinci minute! Dacă v-au lăsat să credeţi una ca asta au greşit. Eu, care detest menajamentele, vă voi spune tot ceea ce gândesc… La baza acestor evenimente de la Valpinson se află, şi pun mâna-n foc pentru asta, o intrigă tenebroasă care nu va fi uşor de descurcat… Cu siguranţă, îl vom scoate pe Jacques din cauză, dar mă tem că nu va fi prea uşor…

— Maestrul Magloire Mergis! anunţă bătrânul Antoine.

Celebrul avocat din Sauveterre intră.

Era atât de abătut şi trăsăturile sale păstrau atât de profund urmele emoţiilor prin care trecuse încât tuturor le veni acelaşi gând fatal, căruia domnişoara Denise îi dădu glas:

— Jacques este pierdut!

Maestrul Magloire nu răspunse nu.

— Consider destul de periculoasă situaţia lui.

— Jacques, murmură marchiza de Boiscoran, fiul meu!…

— Am spus periculoasă, reluă avocatul, însă ar fi trebuit să

spun stranie, inimaginabilă şi de natură să zădărnicească toate previziunile…

— Vorbiţi, domnule, spuse marchiza de Boiscoran.

Avocatul se afla într-o mare încurcătură şi era vizibil chinul său din felul în care-şi plimba ochii când la mătuşile Lavarande, când la domnişoara Denise.

Dar nimeni nu băga de seamă. Văzând cum stau lucrurile:

— Înainte de orice, declară el, trebuie să rămân singur cu domnii…

Docile, mătuşile Lavarande se ridicară şi plecară însoţite de mama şi de logodnica lui Jacques.

Şi, de îndată ce uşa se închise în urma doamnelor:

— Îţi mulţumesc, maestre Magloire, spuse bunicul Chandoré, îţi mulţumesc pentru că-mi dai răgazul de a o putea pregăti pe biata copilă pentru o asemenea lovitură… căci eu am înţeles foarte bine că Jacques este vinovat…

— Opreşte-te, îi tăie elanul avocatul, eu nu am spus câtuşi de puţin una ca asta… Domnul de Boiscoran, protestează în continuare şi spune că este nevinovat; numai că pentru a se justifica foloseşte un fapt atât de puţin verosimil, atât de greu de admis…

— În sfârşit, ce spune?… îl întrerupse domnul Séneschal.

— Pretinde că doamna de Claudieuse a fost amanta lui.

Doctorul Seignebos ţâşni şi, zmulgându-şi ochelarii cu un gest de triumf:

— Eram sigur!… strigă el, am ghicit!…

Se înţelege, maestrul Folgat nu ar fi putut avea în cazul de faţă un vot deliberativ.

El venea din Paris cu ideile din Paris şi oricâte ar fi auzit vorbindu-se, numele doamnei de Claudieuse nu-i zicea nimic.

Dar judecând după efectul pe care acest nume îl produse asupra celorlalţi îşi putu da seama de gravitatea declaraţiei lui Jacques de Boiscoran.

Departe de a împărtăşi impresia doctorului Seignebos, bunicul Chandoré şi domnul Séneschal păreau la fel de revoltaţi ca şi maestrul Magloire.

— Este de necrezut! spuse unul.

— Cu neputinţă! rosti celălalt.

Maestrul Magloire clătina din cap.

— Iată, spuse el, asta i-am răspuns şi eu lui Jacques.

Dar doctorul nu făcea parte din oamenii pe care-i miră sau pe care-i sperie gândul că sunt de altă părere decât ceilalţi.

— Nu m-aţi înţeles, exclamă el, nu m-aţi auzit!… Dovada cea mai bună a faptului că nu este nimic imposibil în ceea ce spune Jacques este tocmai bănuiala mea…

Şi era limpede, Dumnezeule. Pentru ce un băiat ca Jacques, fericit ca nimeni altul, bogat, bine făcut, îndrăgostit şi iubit de o fată fermecătoare, pentru ce s-ar duce să se distreze incendiind case şi omorând oameni!… O să-mi spuneţi că domnul de Claudieuse îi era antipatic!… La naiba! Dacă toţi cei care nu-l înghit pe doctorul Seignebos s-ar apuca să tragă în el aş fi mai ciuruit decât o strecurătoare!… Dintre dumneavoastră toţi, maestrul Folgat aici de faţă a fost singurul care n-a avut orbul găinilor…

Cu modestie, tânărul avocat încercă să protesteze:

— Domnule…

Dar celălalt îi tăie vorba:

— Da, domnule, continuă el, aţi văzut limpede şi dovada este că imediat aţi început să căutaţi sufletul, inspiraţia, cauza, gândul, mobilul, pe scurt, femeia acestui mister. Dovada este

că i-aţi întrebat pe toţi, pe Antoine, pe domnul de Chandoré, pe domnul Séneschal, pe mine însumi, dacă nu cumva Jacques de Boiscoran are sau a avut vreo pasiune pe aici, prin acest ţinut. Toţi v-au spus că nu, pentru că toţi erau la o mare distanţă de adevăr. Eu am fost singurul care, fără să vă răspund ceva precis, v-am lăsat să înţelegeţi că împărtăşesc acelaşi gând cu dumneavoastră şi am făcut-o în prezenţa domnului de Chandoré.

— Este foarte adevărat! afirmară în acelaşi timp domnii de Chandoré şi maestrul Folgat.

Doctorul continuă să gesticuleze, să-şi scoată şi să-şi pună la loc ochelarii.

— Şi asta pentru că am învăţat să nu cred în aparenţe, pentru că din primele clipe am avut unele bănuieli. Studiind atitudinea doamnei de Claudieuse în noaptea incendiului mi s-a părut c-o văd încurcată, echivocă, nefirească, suspectă… M-am mirat de uşurinţa cu care a acceptat fanteziile domnului Galpin şi de seninătatea cu care a asistat la interogatoriul lui Cocoleu… Pentru că, la urma urmelor, ea este aceea care l-a făcut pe acest idiot să vorbească. Îndărătul acestor ochelari, domnilor, se ascund nişte ochi foarte buni. Ei bine, jur pe tot ce am mai scump pe lume, jur pe credinţa mea de republican că în momentul în care Cocoleu a rostit numele domnului de Boiscoran contesa de Claudieuse nu a părut defel surprinsă…

Niciodată în viaţa lor, în nicio împrejurare, indiferent de subiect, primarul din Sauveterre şi doctorul Seignebos nu izbutiseră să se pună de acord.

Iar problema care se afla în dezbatere nu era de natură să-i pună nici acum de comun acord.

— Eram prezent la interogatoriul lui Cocoleu, declară

domnul Séneschal, iar eu am putut constata, dimpotrivă, stupoarea contesei.

Doctorul ridică din umeri.

— Desigur, spuse el, a spus: A!… dar asta nu-i nicio dovadă. Aş putea şi eu foarte bine să fac aşa: A!… dacă mi-ar spune cineva că domnul primar n-are dreptate, şi cu toate acestea n-aş fi mirat.

— Doctore!… făcu domnul de Chandoré pe un ton împăciuitor, doctore…

Dar, domnul Seignebos se şi întorsese către maestrul Magloire pe care dorea nespus demult să-l convingă.

— Da, faţa contesei de Claudieuse exprima stupoare, însă ochii ei trădau furia cea mai atroce, ura şi bucuria răzbunării… Şi asta nu-i încă totul!… Să-mi spună domnul primar, dacă e atât de bun, unde era doamna de Claudieuse atunci când soţul ei a fost trezit de incendiu… Era cumva la el?… Nu. Ea o veghea pe cea mai tânără dintre fiice… Bolnavă de pojar… Hm! Ce părere aveţi despre acest pojar care cere o veghe de noapte?… Şi când cele două focuri de armă au fost trase, unde se găsea contesa? Tot lângă fiica sa şi de cealaltă parte a casei, mai precis de partea opusă celei în care a izbucnit incendiul.

Primarul din Sauveterre nu era nici el mai puţin încăpăţânat decât doctorul.

— Aş vrea să-ţi atrag atenţia, doctore, obiectă el, că domnul de Claudieuse a declarat el însuşi că atunci când a fugit spre foc, a găsit uşa casei încuiată pe dinăuntru, aşa cum o închisese cu mâna lui cu numai câteva ore mai înainte.

Luându-şi un aer cât se poate de ironic, doctorul Seignebos se înclină.

— Castelul de la Valpinson nu are decât o singură uşă?

întrebă el.

— Din câte ştiu eu, declară domnul de Chandoré, are cel puţin trei.

— Şi trebuie să mai spun, adăugă maestrul Magloire, că după afirmaţiile domnului de Boiscoran, contesa de Claudieuse, pentru a-l întâlni în seara aceea, ar fi ieşit, pe uşa spălătoriei…

— Ce spuneam eu! sări doctorul Seignebos, ştergându-şi ochelarii, mai, mai să-i spargă. Şi copiii?! Domnul primar socoate firesc, nu-i aşa, ca doamna de Claudieuse, această mamă incomparabilă, după părerea dânsului, să-şi uite copiii în mijlocul incendiului?

— Dar cum!… această nefericită femeie este atrasă afară de zgomotul a două împuşcături, îşi vede casa în flăcări, se împiedică de trupul neînsufleţit al soţului ei şi dumneata îi reproşezi că nu şi-a păstrat întreaga capacitate de a raţiona!…

— Este o apreciere, dar nu-mi, aparţine. Înclin să cred, mai degrabă, că întârziind afară, contesa n-a mai reuşit să intre în casă din cauza flăcărilor… Cred, de asemenea, că Cocoleu a ajuns acolo tocmai la ţanc şi că e într-adevăr o fericire că providenţa i-a luminat mintea sa lipsită de judecată cu această idee sublimă, de a salva copiii cu preţul vieţii sale!…

De data aceasta domnul Séneschal nu replică nimic.

— Întărite de toate aceste circumstanţe, reluă doctorul, bănuielile mele au ajuns de o asemenea natură încât am decis să le verific, dacă era cu putinţă. Chiar de a doua zi am interogat-o pe doamna de Claudieuse şi nu fără perfidie, trebuie s-o recunosc. Răspunsurile şi calmul ei fură departe de a-mi schimba impresia. Când, privind-o drept în ochi, am întrebat-o ce părere are despre starea mintală a lui Cocoleu, ea

fu pe punctul de a leşina şi, cu o voce de-abia auzită, îmi mărturisi că ar fi surprins la el câteva sclipiri de inteligenţă. Când am vrut să ştiu dacă Cocoleu îi este devotat, ea mi-a declarat cu o tulburare nespus de mare că devotamentul lui este acela al unui animal recunoscător pentru îngrijirile care i se dau. Ce părere aveţi despre toate acestea domnilor?… Eu credeam că Cocoleu era nodul afacerii, că el ştie adevărul şi că-l voi salva pe Jacques dacă aş putea să demonstrez că imbecilitatea lui Cocoleu este în bună parte simulată şi că mutismul lui este un vicleşug datorat spaimei… Şi le-aş fi demonstrat-o dacă mi s-ar fi pus la dispoziţie alţi experţi decât acest dobitoc din capitala ţinutului şi acest farsor din Paris…

Se opri pentru câteva secunde, fără să lase nimănui timp să replice.

— Şi acum, reluă el, să ne întoarcem de unde am pornit şi să conchidem. De ce, după părerea dumneavoastră, este imposibil şi de necrezut ca doamna de Claudieuse să-şi fi trădat îndatoririle? Pentru că se bucură de un răsunător renume de virtute şi de cuminţenie? Da, se pare că reputaţia onoarei lui Jacques de Boiscoran era indiscutabilă. După dumneavoastră este absurd s-o bănuieşti pe doamna de Claudieuse c-ar fi avut un amant. Dar vi se pare normal ca Jacques să fi devenit un ticălos abject de azi pe mâine!

— O! Dar nu este acelaşi lucru, făcu domnul Séneschal.

— Este adevărat! strigă doctorul, şi de data aceasta aveţi dreptate domnule primar. Comisă de domnul de Boiscoran, crima de la Valpinson ar fi una dintre acele crime absurde care revoltă bunul simţ… Comisă de către contesă, nu este decât deznodământul fatal al unei situaţii create de către domnul de Claudieuse în ziua în care s-a căsătorit cu o femeie cu treizeci

de ani mai tânără decât el.

Nu trebuia să te încrezi prea mult în furiile doctorului Seignebos. În momentele în care părea că şi-a ieşit din fire el nu spunea niciodată decât exact ceea ce voia să spună, posedând acea însuşire admirabilă de a arunca foc şi flăcări şi de a rămâne pe dinăuntru ca un sloi de gheaţă.

Dar de data aceasta el îşi dezvăluia toate gândurile

Spusese atâtea şi înfăţişase situaţia sub un aspect destul de nou pentru a da de gândit ascultătorilor săi.

— M-aţi fi convins, doctore, îi spuse maestrul Folgat, dacă n-aş fi fost dinainte convins.

— E cert, făcu domnul de Chandoré, că după ce l-ai ascultat pe doctor lucrul nu mai pare imposibil.

— Totul este cu putinţă!… murmură filosofic domnul Séneschal.

Doar celebrul avocat din Sauveterre era de neclintit.

— Ei bine! eu, unul, rosti el, admit mai degrabă o oră de ameţeală decât ani de o monstruoasă ipocrizie. Jacques poate să fi comis crima şi să nu fie decât un nebun. Dacă doamna de Claudieuse ar fi vinovată, ţi-ar veni să-ţi iei lumea în cap şi să nu mai crezi în nimic. Am văzut-o, domnilor, împreună cu soţul şi cu copiii ei… Nu se pot preface privirile de o delicată tandreţe cu care-i învăluia…

— El n-o să renunţe!… întrerupse doctorul Seignebos.

Şi-l bătu pe umăr pe prietenul său, căci maestrul Magloire îi era de mai mulţi ani prieten şi se tutuiau.

— A!… te recunosc bine, continuă el, avocat unic, care, judecându-i pe ceilalţi după tine refuzi să crezi în existenţa răului… O! Nu protesta, pentru că noi te iubim şi te admirăm mai ales pentru asta şi suntem mândri să te ştim în rândurile

republicanilor… Dar trebuie să mărturiseşti sincer, că nu eşti omul potrivit pentru a descurca o asemenea intrigă… La douăzeci şi opt de ani te-ai căsătorit cu o tânără pe care o adorai, ai avut nenorocul s-o pierzi şi, de atunci, întru totul fidel amintirii ei, ai trăit atât de departe de pasiuni, încât nici nu mai ştii dacă ele există… Eşti un om fericit!… a cărui inimă are douăzeci de ani şi care, cu părul alb, crede încă în zâmbetul şi în privirea femeilor.

Era mult adevăr în toate astea, dar există adevăruri pe care nu-ţi place să le auzi întotdeauna rostite.

— Naivitatea mea nu are nicio legătură cu afacerea asta, spuse maestrul Magloire. Pretind şi susţin că este imposibil ca după ce ai fost vreme de cinci ani amantul unei femei să nu poţi s-o dovedeşti…

— Ei bine!… te înşeli maestre, făcu medicul.

— Când femeile încep să fie prudente şi vor să se ascundă, spuse domnul de Chandoré, nu o fac niciodată pe jumătate.

— Este evident, de altfel, adăugă maestrul Folgat, că niciodată doamna de Claudieuse n-ar fi fost împinsă la o crimă atât de îndrăzneaţă, dacă n-ar fi fost sigură că, odată scrisorile arse, nicio dovadă nu ar rămâne împotriva ei…

— Iată adevărul! strigă domnul Seignebos.

Maestrul Magloire nu-şi ascundea nerăbdarea.

— Din nefericire, domnilor, reluă el pe un ton sec, nu de dumneavoastră depinde achitarea sau condamnarea domnului de Boiscoran. Nu sunt aici nici pentru a vă convinge şi nici pentru a fi convins. Am venit pentru a discuta cu prietenii domnului de Boiscoran drumul ce trebuie urmat şi pentru a pune bazele apărării.

Se sprijini de cămin. Toţi luară loc în faţa lui.

— Deocamdată, începu el, vreau să admit declaraţiile domnului de Boiscoran. Este nevinovat. A fost amantul doamnei de Claudieuse, dar nu are probe. Acestea admise, ce hotărâm? Trebuie să-l sfătuiesc să-l cheme pe judecătorul de instrucţie şi să-i povestească totul?

La început nimeni nu răspunse.

Şi numai după o lungă tăcere, doctorul Seignebos spuse:

— Ar fi destul de grav…

— Foarte grav, într-adevăr, insistă celebrul avocat din Sauveterre. Judecând după impresiile noastre este uşor să ne imaginăm care va fi impresia domnului Galpin-Daveline. Înainte de orice el va cere dovezi, declaraţia unui martor, un indiciu oarecare… Şi de îndată ce Jacques îi va spune că nu poate decât să-şi dea cuvântul de onoare, domnul Daveline îi va spune că minte…

— Se va decide, poate, la un supliment de anchetă, spuse domnul Séneschal. O va convoca, probabil, pe doamna de Claudieuse…

Maestrul Magloire încuviinţă printr-un gest.

— O va convoca, desigur, declară el. Ei şi?… Va mărturisi? Nu ar fi decât o nebunie să credem una ca asta. Dacă este vinovată este o femeie prea energică pentru a lăsa să i se smulgă adevărul. Ea va nega, deci totul, superb, magnific şi într-un asemenea mod încât nu va mai rămâne nici umbră de îndoială.

— E mai mult ca sigur, mormăi doctorul, bietul Galpin nu-i poate ţine piept.

— Ce ar rezulta, deci, din acest demers? continuă maestrul Magloire. Cauza domnului de Boiscoran ar deveni de o mie de ori mai grea, căci crimei i s-ar adăuga mârşăvia celei mai

odioase, celei mai laşe calomnii…

Maestrul Folgat era atent în mai mare măsură decât ceilalţi.

— Neavând probe, zise el, părerea mea este că domnul de Boiscoran nu trebuie să ceară un supliment de anchetă.

Avocatul din Sauveterre se înclină.

— Sunt foarte bucuros, făcu el, că această părere vine din partea onorabilului meu confrate. Deci, nu trebuie să ne mai gândim să evităm procesul domnului de Boiscoran… Va ajunge în faţa curţii cu juri.

Cu o mişcare disperată domnul de Chandoré ridică braţele spre cer.

— Dar Denise va muri de durere şi de ruşine!… exclamă el.

Maestrul Magloire continuă:

— Iată-ne, deci la curtea cu juri, la Sauveterre, în faţa unor magistraţi competenţi, în faţa unor juraţi din regiune, incapabili de şmecherii, sunt sigur, dar în mod fatal accesibili opiniei care, demult, l-a şi condamnat pe domnul de Boiscoran… Şedinţa este deschisă, preşedintele îl interoghează pe acuzat… Va spune el ceea ce mi-a spus mie, că fiind amantul doamnei de Claudieuse s-a dus la Valpinson pentru a-i duce scrisorile şi pentru a le lua pe ale lui şi că toate au fost arse?… Fie, o va spune… Şi, imediat se va auzi un murmur de indignare, un val de blesteme şi de dispreţ… Nu contează!… Înarmat cu puterile sale discreţionare, preşedintele suspendă şedinţa şi cere să fie convocată contesa de Claudieuse. Pentru că o presupunem vinovată, credem în teribila ei energie, nu-i aşa?… Ea a prevăzut ce se va întâmpla şi şi-a repetat rolul… Citată, vine, palidă, îmbrăcată în negru şi un murmur de respectuoasă simpatie îi salută apariţia… Îi vedeţi atitudinea, nu-i aşa?… Preşedintele îi explică despre ce este vorba şi ea nu

înţelege, ea nu poate înţelege o calomnie atât de îngrozitoare… Dar şi după ce o înţelege!… Vedeţi, domnilor, superba privire cu ajutorul căreia îl striveşte pe Jacques şi vedeţi de la ce înălţime vorbeşte: „Nereuşind să-l asasineze pe soţ, omul acesta încearcă să-i dezonoreze soţia… Vă încredinţez onoarea mea de mamă şi de soţie, domnilor, nu voi răspunde infamiilor acestui abject calomniator...”

— Asta ar însemna ocna! strigă domnul de Chandoré, ar însemna eşafodul!

— Ar însemna maximum, în orice caz, răspunse avocatul din Sauveterre. Dar dezbaterile ar continua, procurorul ar pronunţa un rechizitoriu înfricoşător şi, în sfârşit, ar veni rândul apărătorului să ia cuvântul… Domnilor, v-a iritat încăpăţânarea mea… Nu cred, o mărturisesc, în destăinuirile domnului de Boiscoran… Dar tânărul meu confrate, el, crede… Ei bine! să-mi răspundă sincer: ar îndrăzni să pledeze cum vrea acuzatul şi să încerce să demonstreze că doamna de Claudieuse era amanta lui Jacques?

Maestrul Folgat încruntă din sprâncene.

— Nu ştiu, murmură el.

— Ei, bine! eu ştiu că nu ai îndrăzni, strigă maestrul Magloire, şi ai avea dreptate, căci asta ar însemna să-ţi pierzi reputaţia, fără nicio şansă de a-l salva pe Jacques… Da, fără nicio şansă. Pentru că, în sfârşit, să presupunem un rezultat nesperat, să presupunem că reuşeşti să demonstrezi adevărul spuselor lui Jacques, că a fost amantul contesei… Ce s-ar întâmpla?… Va fi arestată doamna de Claudieuse… va fi eliberat domnul de Boiscoran pentru asta? Desigur că nu. Va fi reţinut şi i se va spune: „Da, această femeie a încercat să-şi omoare soţul, dar ea a fost amanta dumneavoastră, îi sunteţi,

deci, complice…” Domnilor, asta e situaţia!

Degajând problema de orice fel de comentarii inutile, de aprecieri fără rost şi de orice frazeologie sentimentală, maestrul Magloire o punea, în sfârşit, aşa cum trebuia să fie pusă pentru a fi soluţionată şi în toată înspăimântătoarea ei simplitate.

Dezorientat, bunicul de Chandoré se ridică şi, cu o voce răguşită, spuse:

— Deci, totul s-a sfârşit! Nevinovat sau vinovat, Jacques de Boiscoran trebuie să fie condamnat.

Maestrul Magloire nu răspunse.

— Şi asta este, mai spuse bătrânul, ceea ce dumneavoastră numiţi justiţie!

— Din nefericire!… făcu domnul Séneschal, ar fi o copilărie s-o negăm, curtea cu juri este o loterie.

Domnul de Chandoré îl întrerupse cu un gest teribil, de furie.

— Cu alte cuvinte, reluă el, onoarea şi viaţa lui Jacques depind la această oră de un capriciu al sorţii, de o întâmplare, de cum va fi vremea în ziua şedinţei sau de buna dispoziţie a unui jurat!… Şi dacă n-ar fi vorba decât de Jacques ar mai merge, dar viaţa copilei mele, domnilor, viaţa Denisei este în pericol… A-l lovi pe Jacques, înseamnă s-o loveşti pe ea!…

Maestrul Folgat îşi ascundea cu greu o lacrimă; domnul Séneschal şi doctorul Seignebos se simţeau şi ei înfioraţi, atât de înduioşătoare era durerea acestui bătrân.

El luă mâinile avocatului din Sauveterre şi, strângându-le cu deosebită putere îi spuse:

— Dar o să-l salvezi, nu-i aşa, Magloire, nevinovat sau vinovat, ce contează din moment ce Denise îl iubeşte! Ai salvat

atâţia alţii… Este binecunoscut că judecătorii nu pot rezista autorităţii cuvintelor dumitale. Vei găsi accente irezistibile pentru a salva un nefericit care a fost prietenul dumitale…

Dacă celebrul avocat ar fi fost el însuşi vinovat, nu s-ar fi simţit mai abătut.

— Ce-ai de zis, prietene Magloire? întrebă doctorul Seignebos, nu eşti tu omul a cărui admirabilă elocvenţă reprezintă onoarea regiunii noastre?… Sus fruntea, ce dracu! Niciodată nu ţi-a fost încredinţată o cauză mai nobilă.

Dar avocatul clătina din cap.

— Nu cred în această cauză, murmură el, şi nu ştiu să pledez decât atunci când conştiinţa este aceea care-mi furnizează argumentele…

— A spus-o adineaori Seignebos, nu sunt omul potrivit pentru o asemenea cauză. Toată experienţa mea nu ar sluji la nimic. Ar fi mult mai bine ca afacerea să fie încredinţată tânărului meu confrate…

Pentru prima oară în viaţă, maestrul Folgat se afla în faţa unui proces care îngăduie unui om să-şi arate întreaga valoare şi care-i deschide porţile viitorului.

Pentru prima oară întâlnea o cauză în care toate elementele se combină pentru a stârni interes: măreţia crimei.

Situaţia victimei, caracterul acuzatului, misterul, diversitatea de păreri, dificultăţile apărării, incertitudinea rezultatului… Una dintre acele cauze pentru care un avocat se pasionează, pe care o îmbrăţişează cu toată energia lui, în care se aruncă, unde împărtăşeşte temerile şi nădejdile clientului său.

Ar fi dat cu dragă inimă onorariul pe cinci ani ca să fie însărcinat cu această afacere.

Dar, înainte de orice, era un om cinstit.

— Vă gândiţi, deci să-l abandonaţi pe domnul de Boiscoran, maestre Magloire?

— L-aţi sluji mai bine decât mine, răspunse celebrul avocat.

— Poate că acesta era şi gândul intim al maestrului Folgat!

— Nu v-aţi gândit la efectul pe care-l va produce acest lucru, scumpe maestre, zise el.

— O!

— Ce va crede publicul dacă s-ar afla dintr-odată că daţi înapoi? Trebuie, se va spune, că afacerea domnului de Boiscoran este tare încurcată, din moment ce maestrul Magloire renunţă să mai pledeze. Şi va fi o probă în plus, adăugată celorlalte, care-l copleşesc pe acest nefericit.

Doctorul nu lăsă prietenului său timpul să replice.

— Îi este interzis lui Magloire să se retragă, declară el, dar are dreptul de a-şi alege un confrate drept ajutor. Trebuie să rămână avocatul şi sfătuitorul lui Jacques de Boiscoran, dar maestrul Folgat poate să-i dea concursul inteligenţei sale, ajutorul tinereţii şi al activităţii sale, şi chiar poate să-l ajute pledând.

O roşeaţă trecătoare coloră obrajii tânărului avocat.

— Sunt cu totul la ordinele maestrului Magloire, spuse el.

Celebrul avocat din Sauveterre se gândea. După câteva clipe, se întoarse către tânărul său confrate:

— Ai vreo idee, îl întrebă el, vreun plan? Ce-ai face?

Spre uimirea tuturora, se ivi, într-un anume sens, un nou Folgat.

Păru să fi crescut, chipul i se ilumină, ochii îi străluciră, avea o voce plină, una din acele voci al căror timbru metalic vibrează în pieptul ascultătorilor.

— Înainte de orice, începu el, l-aş vedea pe domnul de

Boiscoran. El singur va fi acela care-mi va dicta ultimele hotărâri. Dar planul meu este deja schiţat. Eu am încredere, domnilor, v-am mai spus-o. Bărbatul iubit de domnişoara Denise nu poate fi un scelerat… Deci, ce voi încerca? Să dovedesc adevărul spuselor domnului de Boiscoran. Este posibil? Sper că da. Domnul de Boiscoran afirmă că nu există nici martori nici probe în ceea ce priveşte relaţiile sale cu doamna de Claudieuse. Sunt convins că se înşală. El spune că ea ar fi fost de o prudenţă şi de o abilitate extraordinară. Nu contează. Neîncrederea trezeşte neîncredere şi cu cât iei mai multe precauţii cu atât eşti mai bine observat. Vrei să te ascunzi şi eşti descoperit. Nu vezi pe nimeni şi eşti văzut.

Ca avocat al apărării, voi începe chiar de mâine un contrainterogatoriu. Banii nu ne lipsesc, marchizul de Boiscoran are relaţii înalte, vom fi bine ajutaţi. Voi trimite, înainte de douăzeci şi patru de ore, nişte oameni experimentaţi. Cunosc strada Vignes, este complet pustie dar, aşa cum se întâmplă peste tot, se mai găsesc câteva priviri. De ce aceste priviri nu ar fi remarcat-o pe misterioasa vizitatoare a domnului de Boiscoran? Iată ceea ce agenţii mei se vor duce să întrebe din poartă în poartă. Şi pentru această treabă, inutil să le dăm vreun nume. Nu pe doamna de Claudieuse vor avea sarcina s-o caute, ci o necunoscută îmbrăcată aşa şi aşa. Şi dacă vor găsi pe cineva care s-o fi văzut şi capabil s-o recunoască, acest cineva va fi primul nostru martor. Mă voi informa în acelaşi timp despre prietenul domnului Boiscoran, despre acel englez al cărui nume îl purta, şi voi intra în legătură cu poliţia din Londra. Dacă englezul a murit, o voi afla. Şi ar fi o nenorocire. Dacă nu este decât la celălalt capăt al lumii, cablul transatlantic îmi va îngădui să-l interoghez şi să primesc

răspunsurile lui în mai puţin de o săptămână.

Voi trimite detectivi, abili, pe urmele acestei servitoare englezoaice, care îngrijea casa de pe strada Vignes. Domnul de Boiscoran declară că niciodată ea n-a zărit-o măcar pe doamna de Claudieuse. Eroare. Este imposibil ca o servitoare să nu fi avut dorinţa şi să nu fi găsit mijlocul de a privi chipul unei femei care vine în casa stăpânului său. Odată găsită, ea va vorbi.

Şi asta nu este totul: veneau străini în această casă de pe strada Vignes. Îi voi interoga unul câte unul. Îi voi pune întrebări grădinarului şi voi chestiona ajutoarele sale, le voi pune întrebări tuturora: sacagiului, tapiţerului, furnizorilor… Cine ne poate spune dacă vreunul dintre ei nu este în posesia acestui adevăr pe care-l căutăm acum?

În sfârşit, când o femeie a petrecut atâtea zile într-o casă, este cu neputinţă să nu fi lăsat urme ale trecerii sale. De atunci, o să-mi obiectaţi, a survenit războiul… Nu contează! Voi interoga rămăşiţele, voi scormoni ruinele, voi examina fiecare pom din grădină, voi căuta pe geamuri, care au rămas întregi, un nume zgâriat cu vârful unui diamant, voi sili oglinzile rămase întregi să-mi redea imaginea aceleia pe care au reflectat-o atât de des.

— A!… iată ceva bine spus! strigă doctorul Seignebos entuziasmat.

Ceilalţi tremurau de emoţie.

Înţelegeau că lupta avea, în sfârşit, să înceapă.

Dar, surd la impresiile auditorilor săi, maestrul Folgat continuă:

— Aici, la Sauveterre, sarcina va fi mai grea, dar, în caz de succes, rezultatele vor fi hotărâtoare. Aici voi aduce pe unul

dintre acei poliţişti cu fler subtil, care au ştiut să facă o artă din meseria lor, un Lecoq sau un Tabaret, a cărui vanitate o voi zgândări. Acestuia trebuie să i se spună totul, şi să i se dea chiar nume.

Dar nu are nicio importanţă.

Dorinţa sa de a reuşi, recompensa, în sfârşit… Obişnuinţa profesională ne vor garanta tăcerea lui. Va veni în taină, deghizat aşa cum va crede el că e mai bine pentru succesul investigaţiilor sale şi va reîncepe în beneficiul apărării ancheta făcută de domnul Galpin-Daveline în favoarea acuzării. Va decoperi el ceva? Avem dreptul s-o sperăm.

Cunosc poliţişti, care, cu indicii mult mai puţin pozitive, au ştiut să ajungă până la nişte adevăruri mult mai de necrezut. Literalmente, bunicul de Chandoré, admirabilul domn Séneschal, doctorul Seignebos şi maestrul Magloire el însuşi, sorbeau cuvintele tânărului avocat.

— Asta e tot, domnilor? continuă el. Nu. Ajutat de către marea sa experienţă, domnul doctor Seignebos a presimţit din prima zi, care va fi personajul principal al acestei tenebroase intrigi.

— Cocoleu!

— Da, doctore, Cocoleu. Actor, confident sau martor, Cocoleu deţine cu certitudine cheia enigmei. Această cheie trebuie să încercăm să i-o smulgem cu orice preţ. De curând, o expertiză medico-legală i-a dat un certificat de idioţenie. Nu contează. Vom protesta. Nu avem de ce să mai păstrăm menajamentele de altă dată. Vom pretinde că imbecilitatea acestui mizerabil este într-adins exagerată. Vom susţine că mutismul lui îndărătnic este o înşelătorie murdară. Ce? A fost destul de inteligent pentru a depune mărturie contra noastră şi

nu i-a mai rămas minte ca să explice sau ca să-şi repete mărturia? Este inadmisibil. Vom susţine că acum tace aşa cum a vorbit în seara incendiului: din ordin. Dacă tăcerea lui serveşte mai puţin acuzarea, ea va găsi un mijloc de a-l face să vorbească. Cerem ca acest mijloc să fie căutat. Vom cere să fie chemată persoana care a ştiut o dată să-i dezlege limba şi să i se ordone să reînceapă experienţa. Vrem o nouă expertiză şi nu se decide asupra stării mintale a unui individ căruia îi place s-o facă pe tâmpitul nici în fugă şi nici în patruzeci şi opt de ore. Şi vrem, mai ales, ca noii experţi să ne prezinte nouă, celor care suntem acuzaţi pe nedrept de către Cocoleu, garanţii din care să reiasă că omul ştie ce spune şi că este independent.

Doctorul Seignebos trepida de bucurie. Îşi regăsea ideile sub o formă energică şi precisă.

— Da, strigă el, iată drumul ce trebuie urmat. Să mi se dea mână liberă şi înainte de cincisprezece zile Cocoleu va fi demascat.

Mai puţin expansiv, mai puţin zgomotos, celebrul avocat din Sauveterre strângea mâna maestrului Folgat.

— Vezi, îi spunea el, dumitale trebuie să ţi se încredinţeze afacerea Jacques de Boiscoran.

Tânărul avocat nu încercă să protesteze.

Când luase cuvântul, ştia ce avea de făcut.

— Tot ceea ce este omeneşte posibil, spuse el, se va face. Odată ce am acceptat însărcinarea mă voi devota cu trup şi suflet. Dar ţin să fie bine înţeles, în public, să fie precizat că maestrul Magloire nu se retrage, că eu nu sunt decât ajutorul lui.

— S-a făcut, zise bătrânul avocat.

— Atunci când îl vom vedea pe domnul de Boiscoran?

— Mâine dimineaţă.

— Pentru că îmi este imposibil să întreprind ceva fără să-l fi consultat.

— Da, dar dumneavoastră nu puteţi ajunge la el decât cu o autorizaţie din partea domnului Galpin-Daveline şi nu cred că o vom putea obţine astăzi.

— Neplăcut…

— Nu, pentru că ştim ce avem de făcut toată ziua de azi. Trebuie să examinăm piesele de procedură pe care ni le-a pus la dispoziţie judecătorul de instrucţie.

Doctorul Seignebos fierbea de nerăbdare.

— O!… câtă vorbărie! întrerupse el. La treabă avocaţilor, la treabă! Haideţi, plecăm?

Ieşiră. Cu un gest, domnul de Chandoré îl opri în prag.

— Până acum, domnilor, zise el, nu ne-am gândit decât la Jacques. Dar Denise?…

Ceilalţi îl priveau eu un aer surprins.

— Ce-am să-i răspund, continuă el, când mă va întreba despre rezultatul întrevederii dintre Jacques şi maestrul Magloire şi de ce nu am vrut să vorbim în prezenţa ei?

Doctorul Seignebos o declarase, el nu era partizanul menajamentelor.

— Îi veţi spune adevărul, grăi el.

— Cum? Să-i spun că Jacques a fost amantul doamnei de Claudieuse?

— Mai devreme sau mai târziu tot o va afla. Domnişoara de Chandoré este o fată energică.

— Da, dar domnişoara Denise este cea mai nevinovată dintre tinerele fete, îl întrerupse cu aprindere maestrul Folgat şi ea îl iubeşte pe domnul de Boiscoran. De ce tulburăm

puritatea gândurilor sale, de ce să-i tulburăm liniştea? Nu-i destul de nenorocită? Domnul de Boiscoran nu mai este la secret, îşi va vedea logodnica şi el va fi acela care va hotărî dacă trebuie sau nu să-i spună adevărul. Este singurul în drept s-o facă. Totuşi, eu nu l-aş sfătui. După cum o cunosc pe domnişoara de Chandoré îi va fi imposibil să tacă dacă întâmplarea o va aduce în prezenţa doamnei de Claudieuse.

— Domnul de Chandoré nu trebuie să spună nimic, decise maestrul Magloire. Şi aşa este prea mult c-o să-i mărturisim totul doamnei de Boiscoran. Pentru că, nu uitaţi, domnilor, cea mai mică indiscreţie ar face să eşueze în mod sigur proiectul şi aşa îndoielnic al maestrului Folgat…

Toţi ieşiră. Domnul de Chandoré se văzu singur.

— Da, au dreptate, murmură el, dar ce să-i spun?

Căuta în cap vreo explicaţie plauzibilă când o cameristă veni să-l anunţe că domnişoara Denise vrea să-l vadă.

— Te urmez! răspunse el.

Într-adevăr, el o urmă cu un pas apăsat, încercând să şteargă de pe chipul său urmele marilor emoţii prin care tocmai trecuse.

Mătuşile Lavarande le conduseseră pe Denise şi pe doamna de Boiscoran în salonul de la primul etaj.

Acolo se ducea domnul de Chandoré să le întâlnească şi acolo le găsi. Doamna de Boiscoran era prăbuşită pe un fotoliu, palidă şi cu totul lipsită de energie, iar domnişoara Denise, dimpotrivă, mergând de ici-colo, cu un pas nervos, cu obrajii îmbujoraţi, cu ochii scăpărând.

— Ei bine!… nu mai este nicio speranţă, nu-i aşa?

— Dimpotrivă, sunt mai multe speranţe decât au fost vreodată, răspunse bătrânul.

— Atunci de ce a cerut maestrul Magloire să ieşim?

— Pentru că, spuse el, Magloire avea să ne anunţe o veste supărătoare. Este imposibil să sperăm că se poate da o ordonanţă de încetare a urmăririi. Jacques va fi judecat.

Dintr-odată doamna de Boiscoran se ridică.

— Jacques în faţa curţii cu juri! strigă ea, fiul meu! Un Boiscoran!…

Şi căzu fulgerată.

Niciun muşchi nu tresări pe chipul domnişoarei Denise.

— Mă aşteptam la mai rău, făcu ea cu un accent straniu. Se poate evita curtea cu juri…

Ieşi trântind uşa cu o asemenea violenţă, încât mătuşile Lavarande plecară după ea.

Din acest moment, domnul de Chandoré nu se mai simţea obligat să tacă.

Nemilos, începu să spună povestea lui Jacques şi a contesei de Claudieuse. Doborâtă, zdrobită, doamna de Boiscoran nu avea nici măcar forţa de a-i cere iertare.

Şi, după ce bătrânul termină, cu expresia celei mai îngrozitoare spaime:

— Adulterul!… murmură ea. O, dumnezeule!… Iată deci pedeapsa.

XV

Cu o seară înainte, la masă, temnicerul din Sauveterre îi spusese soţiei sale:

— Îmi ajunge, m-am săturat până peste cap de viaţa de aici. Vreau să plec.

— Nu eşti decât un prost, îi răspunse soţia. Atâta timp cât domnul de Boiscoran va fi deţinut, nu vom avea decât de profitat. Habar nu ai cât sunt de bogaţi aceşti Chandoré. Trebuie să rămânem…

Blangin, aşezat la umbră, în faţa închisorii, pradă celor mai sumbre presimţiri, îşi fuma pipa când maestrul Magloire şi maestrul Folgat veniră la închisoare înarmaţi cu un permis de liberă trecere din partea domnului Galpin-Daveline.

De cum intrară, el se ridică. Gândindu-se că domnişoara Denise îi pusese la curent, se temea de ei. De aceea îşi ridică politicos boneta de lână şi-şi scoase pipa din gură.

— A! Domnii vin pentru domnul de Boiscoran, făcu el cu un surâs slugarnic. Îi voi conduce. Numai să-mi iau cheile celulei.

Maestrul Magloire îl reţinu.

— Înainte de orice, întrebă el, cum o duce domnul de Boiscoran?

— Aşa şi aşa, răspunse temnicerul.

— Ce are?

— Eh! Ce au toţi acuzaţii când văd că afacerea lor ia o întorsătură urâtă.

Apărătorii schimbară o privire tristă.

Era clar că Blangin credea în vinovăţia lui Jacques şi asta era de prost augur.

Oamenii care păzesc închisorile au de obicei un fler excelent şi deseori avocaţii îi consultă, aproape la fel cum un autor cere avizul oamenilor din teatrul în care îşi reprezintă piesa.

— Ţi-a spus ceva? întrebă maestrul Folgat.

— Mie, personal, aproape nimic, răspunse temnicerul. Dar există o experienţă, nu-i aşa, continuă el, când un acuzat îşi primeşte avocatul, urc întotdeauna la el să-i fac o vizită şi să-i ofer ceva, asta numai aşa, ca să-i redau curajul… De aceea ieri, după ce maestrul Magloire a plecat, am urcat treptele patru câte patru…

— Şi l-ai găsit pe domnul de Boiscoran bolnav?

— L-am găsit într-o stare de ţi se făcea milă, domnilor. Era întins pe pat, cu faţa în jos, cu capul vârât în pernă, nemişcat ca un buştean. Eram în celula sa de un minut şi încă nu-şi dăduse seama. Îmi scuturam cheile, tropăiam, tuşeam, nimic. Mă cuprinde neliniştea, mă apropiu şi-l bat pe umăr: „— Hei! Domnule!" Cristoase!… A sărit în sus şi, aşezându-se: „— Ce vrei?" a zis el… Bineînţeles încerc să-l consolez, să-i explic că trebuie să se calmeze, că este în adevăr neplăcut să treci prin faţa curţii cu juri, dar că nu se moare din asta şi se poate chiar ieşi curat ca neaua dacă ai un avocat bun. Acelaşi efect l-ar fi avut asupra lui dacă i-aş fi cântat vreun cântec. Cu cât îi vorbeam mai mult, cu atât ochii îi scăpărau şi, fără să mă lase măcar să termin, începu să strige: „— Ieşi, ieşi!…"

Se întrerupse şi se întoarse să tragă un fum din pipă.

Era stinsă. O vârî în buzunarul vestei şi continuă:

— Aş fi putut să-i răspund că am dreptul să intru în celule când vreau şi să stau cât vreau. Dar deţinuţii sunt ca nişte copii, nu trebuie să-i contrazici. Am ieşit, deci, numai că am avut grijă să deschid ferestruica şi am rămas de pază. A!

Domnilor, de douăzeci de ani de când lucrez în închisori, am văzut multe necazuri… Dar niciodată nu am văzut unul atât de cumplit ca al acestui tânăr. De cum i-am întors spatele, începu să umble necontenit prin celulă. Era mai alb decât cămaşa de pe el şi-i curgeau de-a lungul obrajilor lacrimi atât de mari încât le puteam vedea.

Fiecare dintre aceste detalii trezeau o remuşcare în inima maestrului Magloire.

Părerea sa dinainte cu o zi nu se schimbase prea mult, dar avusese timp să se gândească şi-şi reproşa amarnic asprimea.

— Mă uitam la el de cel puţin un ceas, continuă temnicerul, când iată că deodată, domnul de Boiscoran sare la uşă şi începe s-o clatine şi să bată în ea cu piciorul şi să strige din toate puterile. Îl las să aştepte puţin, ca să nu mă ştie atât de aproape şi, în sfârşit, deschid prefăcându-mă că am urcat scările în fugă. De cum am apărut: „— Am dreptul, nu-i aşa, să primesc vizite?" – îmi spuse el. „— Da, domnule, la vorbitor…" „— Şi nu a venit nimeni să ceară să vorbească cu mine?" „— Nimeni!" „— Eşti sigur?" „— Foarte sigur!". Era ca şi cum i-aş fi dat o lovitură mortală. Îşi ţinea capul între mâini, aşa, şi spunea: „Nimeni!… Şi am o mamă, o logodnică, prieteni!… Ce mai, s-a terminat! Nu mai exist, sunt abandonat, renegat, osândit!". Şi toate acestea le spunea cu o voce care ar fi putut să stoarcă lacrimi şi pietrelor acestei închisori iar eu, emoţionat, i-am propus să scrie o scrisoare pe care s-o trimit domnului de Chandore. Dar imediat l-a cuprins furia: „— Nu, niciodată, strigă el, niciodată, lasă-mă, nu-mi mai rămâne decât să mor".

Maestrul Folgat nu rostise niciun cuvânt, dar paloarea îi trăda emoţia.

— Trebuie să înţelegeţi, domnilor, spunea Blangin, că nu eram defel liniştit. Celula pe care o ocupă domnul de Boiscoran nu este una norocoasă. Am avut parte de când sunt la Sauveterre de o sinucidere şi de o tentativă de sinucidere. Imediat după ce am ieşit, l-am chemat pe Frumence Cheminot, un deţinut care mă ajută în slujbă şi ne-am înţeles să stăm de pază pe rând, pentru a nu-l pierde din ochi pe acuzat niciun minut. Dar precauţia s-a dovedit inutilă. Seara, când i-am dus cina, domnul de Boiscoran era cât se poate de calm şi mi-a spus chiar c-o să încerce să mănânce pentru că vrea să-şi păstreze forţele. Sărman nefericit! Dacă nu are decât forţa pe care i-a dat-o cina de ieri, n-o să ajungă departe. De-abia înghiţise patru îmbucături şi l-a prins o sufocare de-am crezut, Cheminot şi cu mine, că ne scapă printre degete. În sfârşit, către ora nouă, îşi revenise aproape complet şi a stat toată noaptea sprijinit de fereastră.

Maestrul Magloire era la capătul puterilor.

— Să urcăm, îi spuse el tânărului său confrate.

Urcară. Dar, intrând pe coridorul celulelor, îl văzură pe Cheminot, care, de departe, le făcea semne să meargă încet.

— Ce se întâmplă? întrebară ei.

— Cred că doarme, răspunse deţinutul. Sărmanul om! Visează probabil că este liber în frumosul său castel.

În vârful picioarelor, maestrul Folgat se apropie de ferestruică.

Dar Jacques era treaz. Auzise paşi şi voci şi tocmai se dăduse jos din pat.

Blangin deschise uşa.

— Îţi aduc întăriri, prietene, îi spuse maestrul Magloire prizonierului, maestrul Folgat, confratele meu venit de la Paris

cu mama dumitale…

Rece, fără un cuvânt, domnul de Boiscoran se înclină.

— Văd că eşti supărat pe mine, reluă celebrul avocat din Sauveterre, am fost violent ieri, mult prea violent…

Jacques clătină din cap şi reluă pe un ton îngheţat:

— Am fost supărat, spuse el, dar m-am gândit şi acum vreau să-ţi mulţumesc pentru sinceritatea dumitale. Cel puţin ştiu pe ce lume mă aflu. Dacă ajung la curtea cu juri, deşi nevinovat, voi fi condamnat ca asasin şi incendiator… Sunt de părere că nu este cazul să ajungem în faţa curţii cu juri.

— Nefericitule!… Nu-s pierdute încă toate speranţele!

— Ba da. Din moment ce dumneata, care eşti prietenul meu, nu m-ai crezut, cine mă va crede atunci?

— Eu! răspunse maestrul Folgat. Eu, care fără să vă cunosc, am crezut în nevinovăţia dumneavoastră şi o afirm şi acum, după ce v-am cunoscut.

Mai prompt decât însăşi gândul, Jacques de Boiscoran luă mâna tânărului avocat şi, strângând-o cu putere:

— Numai pentru acest cuvânt pe care l-aţi rostit, vă mulţumesc! Fiţi binecuvântat, domnule, pentru încrederea pe care o aveţi în mine!

Era pentru prima oară de când fusese arestat, că nefericitul tresărea de speranţă şi de bucurie.

Dar, din păcate, nu era decât o tresărire.

Privirea lui se stinse aproape imediat, fruntea i se încruntă.

— Din păcate, reluă el, nimeni nu poate face nimic pentru mine de aici înainte. Maestrul Magloire, trebuie să vă fi spus, domnule, lamentabila mea poveste şi explicaţiile mele; nu am dovezi… sau cel puţin, pentru a le furniza, ar trebui să mă cobor la asemenea detalii încât justiţia nu ar putea să le admită,

sau, dacă le va admite prin imposibil, voi rămâne pe veci înjosit în ochii mei. Este vorba de acele confidenţe de care nu-ţi este îngăduit să profiţi, despre acele secrete care nu se spun niciodată, despre acele văluri pe care nici cu preţul vieţii nu le ridici… Este mai bine să fii condamnat nevinovat decât să fii achitat infam şi degradat. Domnilor, renunţ să mă apăr.

Ce gând disperat îl făcuse să judece astfel?

Apărătorii lui erau nerăbdători să-l afle.

— Nu aveţi dreptul de a vă abandona în felul acesta, domnule, spuse maestrul Folgat.

— De ce?

— Pentru că nu sunteţi singurul în cauză, domnule. Pentru că aveţi părinţi, prieteni…

Buzele lui Jacques de Boiscoran se crispară într-un amar surâs ironic.

— Le datorez eu oare ceva? întrebă el, lor, celor ce nu au avut curajul să aştepte ca judecata să fie terminată pentru a mă renega? Lor, al căror verdict necruţător s-a făcut simţit înaintea celui al curţii cu juri? Din partea unui necunoscut, din partea dumneavoastră, domnule Folgat, primesc prima dovadă de simpatie.

— A! Nu-i adevărat, spuse maestrul Magloire, şi o ştii foarte bine!

Jacques nu păru să-l audă.

— Prieteni!… continuă el, este adevărat, da, am avut în zilele bune… Domnul Galpin-Daveline şi domnul Daubigeon erau prietenii mei. Unul a devenit judecătorul meu, cel mai crud şi cel mai implacabil dintre judecători, iar celălalt, care este procuror al Republicii, nici nu a încercat măcar să-mi vină într-ajutor. Maestrul Magloire a fost şi el prietenul meu şi de o sută

de ori mi-a spus că pot să contez pe el cum contează şi el pe mine. Şi tocmai de aceea el este acela pe care l-am ales dintre toţi ca să mă ajute cu sfaturile şi cu experienţa lui… Şi când am încercat să-i demonstrez nevinovăţia mea, mi-a răspuns că mint.

Din nou, celebrul avocat din Sauveterre încercă să protesteze, dar în zadar.

— Părinţi!… continuă Jacques cu un accent în care vibra toată furia lui, am, aveţi dreptate, am un tată şi o mamă… Unde sunt ei, în timp ce fiul lor, victima unei fatalităţi nemaiauzite, se zbate în plasa celei mai perfide intrigi? Tatăl meu rămâne liniştit la Paris, cu treburile şi cu plăcerile lui obişnuite. Mama mea a alergat la Sauveterre, acum este aici, dar degeaba i s-a spus că-mi este permis să-i primesc vizita. Am aşteptat-o ieri, dar nefericitul acuzat de o crimă nu mai este fiul ei! De pomană am chemat-o din fundul prăpastiei, degeaba am aşteptat-o numărând secundele după bătăile inimii mele! Nu a venit! Nimeni nu a venit! De altfel, am rămas singur pe lume şi vedeţi bine că am dreptul să dispun de mine!

Maestrului Folgat nici nu-i trecu prin minte să discute. La ce bun! Parcă deznădejdea ar putea să judece! Spuse doar:

— O uitaţi pe domnişoara de Chandoré, domnule.

Un val de sânge împurpură obrajii lui Jacques şi, cu un lung tremur în glas:

— Denise!…

— Da, Denise, continuă tânărul avocat. Uitaţi curajul ei, devotamentul şi tot ceea ce a încercat pentru dumneavoastră. Veţi spune că vă abandonează şi că vă reneagă, cea care, de dragul dumneavoastră, uitând ce înseamnă timiditatea şi pudoarea s-a închis pentru o noapte aici! Îşi risca onoarea ei de

fată tânără, pentru că putea fi descoperită sau trădată şi o ştia. Nu contează! Nu a ezitat…

— A, sunteţi crud, domnule! întrerupse Jacques, strângând braţul avocatului, gata să-l rupă. Nu înţelegeţi, continuă el, că amintirea ei mă ucide şi că nenorocirea mea este cu atât mai îngrozitoare cu cât ştiu ce fericire pierd! Nu vedeţi că o iubesc pe Denise cum nu a mai fost iubită nicio altă femeie! A! Dacă n-ar fi vorba decât despre mine! Eu, cel puţin, am de ispăşit o greşeală. Dar ea? De ce, Dumnezeule, m-am aflat oare în drumul ei?

Rămase gânditor o clipă.

— Şi cu toate acestea, adăugă el, la fel ca şi mama, nici ea nu a venit ieri! De ce? A! Pentru că, fără îndoială, i s-a spus totul. I s-a spus de ce mă aflam la Valpinson în seara crimei.

— Te înşeli, Jacques, spuse maestrul Magloire, domnişoara de Chandoré nu ştie nimic.

— Adevărat?

— Maestrul Magloire nu a vorbit nimic în faţa dânsei, adăugă maestrul Folgat şi l-am pus pe domnul de Chandoré să jure că va păstra secretul. Am susţinut că numai dumneavoastră aveţi dreptul să-i spuneţi adevărul domnişoarei Denise.

— Atunci, cum îşi explică faptul că nu m-am disculpat?

— Nu şi-l explică.

— Dumnezeule, mă crede oare vinovat?

— Chiar dacă dumneavoastră i-aţi spune că sunteţi vinovat şi tot ar refuza să vă creadă…

— Şi cu toate acestea nu a venit ieri…

— Nu putea, domnule. Dacă i s-a ascuns adevărul domnişoarei Denise, a trebuit însă ca mamei dumneavoastră să

i se spună totul. Doamna de Boiscoran a fost ca trăsnită de această ultimă lovitură. A zăcut mai mult de o oră fără cunoştinţă în braţele domnişoarei Denise. Când şi-a revenit, primul cuvânt a fost pentru dumneavoastră, dar era prea târziu pentru a putea veni la închisoare…

Invocând numele domnişoarei Denise, maestrul Folgat găsise mijlocul cel mai sigur şi poate singurul de a zdrobi voinţa lui Jacques.

— Cum aş putea vreodată să mă achit faţă de dumneavoastră, domnule? întrebă el.

— Jurându-mi să renunţaţi la planul funest pe care l-aţi conceput, răspunse tânărul avocat. Vinovat, v-aş spune: fie! Şi aş fi primul care v-aş procura o armă. Sinuciderea ar fi o izbăvire. Nevinovat, nu aveţi dreptul să vă omorâţi, căci sinuciderea ar fi o mărturisire.

— Ce-i de făcut?

— Să vă apăraţi, să luptaţi!

— Fără speranţe?

— Da, chiar şi fără speranţe. S-a întâmplat vreodată ca în faţa duşmanului să fiţi tentat să vă zburaţi creierii? Nu. Ştiaţi cu toate acestea că prusacii erau mai numeroşi şi că probabil, vor învinge! Nu contează! Ei bine, sunteţi în faţa inamicului şi chiar dacă aţi avea certitudinea că veţi fi învins, adică condamnat, vă voi spune: „Trebuie să luptaţi!”. Condamnat fiind, şi înainte cu o zi de a urca pe eşafod, vă voi spune tot timpul: „Trebuie să trăiţi până atunci, căci de azi până mâine poate interveni un eveniment care să-l dezvăluie pe vinovat!” Şi chiar dacă acest eveniment nu ar interveni, vă voi repeta totuşi: „Trebuie să aşteptaţi călăul pentru a protesta de la înălţimea eşafodului împotriva erorii judiciare a cărei victimă

sunteţi şi pentru a vă striga pentru ultima oară nevinovăţia...”

Puţin câte puţin, ascultându-l pe maestrul Folgat, Jacques îşi reveni.

— Pe onoarea mea, domnule, grăi el, vă jur că voi avea curajul de a merge până la capăt…

— Bine! încuviinţă maestrul Magloire, bine, foarte bine!

— Dar ce vom încerca să facem? întrebă Jacques.

— Înainte de orice, răspunse maestrul Folgat, pretind să reîncep, în favoarea dumneavoastră, ancheta atât de incompletă a domnului Galpin-Daveline. Chiar astă-seară mama dumneavoastră şi cu mine vom pleca la Paris. Vin să vă cer toate informaţiile necesare şi, de asemenea, mijloacele de a cerceta casa dumneavoastră de pe strada Vignes şi de a-l căuta pe prietenul al cărui nume l-aţi folosit şi de a o căuta pe servitoarea care vă slujea…

Un scârţâit de zăvoare îl sili să tacă.

Ferestruica din uşa celulei se deschise şi de grilaj se lipi faţa rotundă a lui Blangin.

— Domnule, spuse el, doamna de Boiscoran este la vorbitor şi vă roagă să coborâţi de îndată ce veţi fi terminat cu domnii…

Jacques îngălbeni.

— Mama mea!… murmură el.

— Nu te îndepărta, îi spuse temnicerului, cred că am terminat.

Prea era mare agitaţia lui pentru a putea să şi-o stăpânească.

— Trebuie să ne oprim aici pentru astăzi, domnilor, spuse el maestrului Magloire şi maestrului Folgat, nu mai pot să mă gândesc la nimic…

Dar maestrul Folgat, aşa cum tocmai anunţase, era decis să

plece la Paris în aceeaşi seară.

— Succesul depinde de rapiditatea mişcărilor noastre, spuse el. Permiteţi-mi să insist pentru a obţine imediat cele câteva informaţii de care am nevoie.

Trist, Jacques clătină din cap.

— Este o încercare inutilă, domnule, începu el…

— Fă totuşi ceea ce te roagă confratele meu, îl întrerupse maestrul Magloire.

Fără să mai reziste şi, cine ştie, îndrumat, poate, de o speranţă secretă pe care nu voia să şi-o mărturisească, Jacques de Boiscoran îl puse la curent pe tânărul avocat cu toate amănuntele relaţiilor sale cu doamna de Claudieuse.

Îi spuse la ce oră venea ea în strada Vignes, pe ce drum şi cum era îmbrăcată de obicei.

Cheile casei erau la Boiscoran într-un sertar pe care Jacques îl indică. Trebuiau să-i fie cerute lui Antoine.

Spuse apoi cum s-ar putea ajunge să se ştie ce s-a întâmplat cu prietenul său, englezul al cărui nume îl împrumutase. Sir Francis Burnett avea un frate la Londra. Jacques nu-i ştia adresa precisă, dar auzise că făcea afaceri considerabile cu India şi că fusese pe vremuri casierul principal al celebrei bănci Gilmour şi Benson.

Cât despre servitoarea englezoaică care ţinuse trei ani casa, în strada Vignes, Jacques o luase cu ochii închişi, numai pe baza recomandaţiei unui birou de plasare din strada Faubourg-Saint-Honore şi nu s-a preocupat niciodată de ea, decât pentru a-i da leafa sau, din când în când, câteva gratificaţii. Ceea ce poate să spună, şi o ştie numai din întâmplare, este că pe această fată o chema Suky Wood, că se născuse la Folkestone, unde părinţii ei aveau un han pentru

marinari şi că, înainte de-a veni în Franţa, locuise la Liverpool, unde fusese cameristă la hotelul „Adolphi".

Maestrul Folgat îşi notă toate aceste informaţii cu multă grijă.

— Iată că avem mai mult decât ne trebuie, exclamă el, pentru a deschide campania. Nu ne mai rămâne decât să vă întreb numele şi adresa furnizorilor dumneavoastră din strada Vignes.

— Veţi găsi lista într-un mic portofel care se află în acelaşi sertar cu cheile. Tot acolo sunt şi titlurile şi hârliile referitoare la casă. În sfârşit, aţi face poate bine, dacă l-aţi lua cu dumneavoastră şi pe Antoine care este un om devotat.

— Bineînţeles că-l voi lua, dacă-mi permiteţi, spuse tânărul avocat. Călătoria mea, nu va dura mai mult de trei sau patru zile şi la întoarcere, în funcţie de împrejurări, ne vom alcătui planul de apărare… Până atunci, dragul meu client, mult curaj!

După care, chemându-l pe Blangin să le deschidă uşa şi strângându-i mâna lui Jacques de Boiscoran, maestrul Folgat şi maestrul Magloire plecară.

— Ei bine!… coborâm acum? întrebă temnicerul.

Dar Jacques nu-i răspunse.

— Domnule, doamna marchiză vă aşteaptă, insistă temnicerul. Auzindu-i glasul, Jacques tresări.

— Sunt al dumintale, să mergem! Şi în timp ce cobora scara nu era preocupat decât de înfăţişarea lui şi căuta să se înarmeze cu sânge rece şi cu mult curaj.

La capătul scării îi arătă o uşă.

— Iată vorbitorul, zise Blangin… Când doamna marchiză va dori să iasă, chemaţi-mă.

În prag, Jacques se opri.

În plină lumină, pe o bancă, mai mult prăbuşită decât aşezată, se afla marchiza de Boiscoran.

Văzând-o, Jacques abia putu să-şi reţină un strigăt de spaimă şi de durere.

— O! Dumnezeule!… murmură el.

Recunoscându-l încercă să se ridice, dar forţele o părăsiră şi recăzu pe bancă strigând:

— Jacques, băiatul meu!

— Ai să mă ierţi, bâigui el, ai să-mi ierţi oribilele dureri pe care ţi le pricinuiesc?

Îl privi o clipă cu o expresie aiurită, apoi, brusc, luându-i capul în mâini îl îmbrăţişă cu putere:

— Dacă te iert!… strigă ea. Vai! Dar ce aş avea eu să-ţi iert?… Chiar vinovat, te voi iubi veşnic, dar tu eşti nevinovat.

Jacques respiră ceva mai uşurat. Din vocea mamei s-ale înţelesese că era sigură de el.

— Şi tata? întrebă el.

O roşeaţă trecătoare coloră obrajii livizi ai marchizei.

— Am să-l văd mâine, răspunse ea, căci plec astă-seară cu maestrul Folgat.

— Ce? Slăbită cum eşti?

— Trebuie.

— Tata nu-şi poate părăsi colecţiile pentru câteva zile? Cum de nu se află aici? Mă crede oare vinovat?

— Tocmai pentru că este convins de nevinovăţia ta a rămas la Paris. Nu te crede în primejdie. El pretinde că justiţia nu poate fi înşelată.

— Sper!… făcu Jacques cu un surâs forţat.

— Şi Denise? întrebă el, de ce nu a venit cu tine?

— Pentru că nu am vrut. Ea nu ştie nimic. Ne-am înţeles cu

toţii că nu se va pronunţa în faţa ei numele doamnei de Claudieuse, iar eu am vrut să-ţi vorbesc despre această detestabilă femeie. Jacques, bietul meu copil, vezi unde te-a condus o pasiune păcătoasă? Ai iubit-o?

— Am crezut c-o iubesc.

— Şi ea?

— O! Ea! Numai Dumnezeu poate cunoaşte tainele acestui suflet zbuciumat.

— Deci nu ne putem aştepta la nimic bun din partea ei, nici la milă, nici la remuşcări…

— La nimic. Am părăsit-o, s-a răzbunat. Mă prevenise…

Doamna de Boiscoran suspină.

— Şi totuşi cred că tremură, îşi închipuie că ne-ai povestit totul.

Dar timpul trecea şi Blangin nu întârzie să apară, anunţând-o pe doamna de Boiscoran că trebuie să se retragă.

În cele din urmă marchiza plecă, după ce-şi îmbrăţişă pentru ultima oară fiul.

Şi în aceeaşi seară, aşa cum fusese hotărât, ea lua împreună cu maestrul Folgat şi cu bătrânul Antoine expresul de Paris.

XVI

Toată lumea, în frunte cu Jacques şi cu domnul de Chandoré, îl calomnia pe marchizul de Boiscoran.

El se încăpăţânase să rămână la Paris, este adevărat, dar nu o făcuse din indiferenţă, era mort de îngrijorare.

Dăduse dispoziţii foarte severe să nu fie deranjat de nimeni, nici de către cei mai buni prieteni şi nici de către negustorii de curiozităţi. Nu mai ieşea din casă, praful se aşternuse într-un strat gros peste colecţiile sale şi nimic nu l-a putut smulge din această stare; nimic, în afara unei scrisori din Sauveterre. În ajun, maestrul Folgat îi scrisese:

Nesiguranţa noastră va lua sfârşit mâine. Odată cu încetarea instrucţiei, Jacques îl va putea primi pe maestrul Magloire apărătorul pe care şi l-a ales. Imediat după aceea vă voi trimite veşti.

Aceste veşti marchizul de Boiscoran continua să le aştepte.

Întrebase de mai multe ori dacă nu i-a sosit vreo scrisoare, când se ivi valetul:

— A sosit doamna marchiză, domnule. Este însoţită de Antoine valetul domnului Jacques…

Marchiza intră obosită după o noapte de drum.

— S-a întâmplat ceva extraordinar? o întrebă marchizul.

— Da.

— Veste bună sau rea?

— Rea.

— Dumnezeule! Să fi mărturisit Jacques?

— Ce să mărturisească, din moment ce este nevinovat!

— S-a dezvinovăţit?

— Pentru mine, pentru maestrul Folgat, pentru doctorul Seignebos, în fine, pentru toţi cei ce-l iubim, da. Dar pentru public, pentru duşmanii săi, pentru justiţie, nu… El poate să explice totul, dar îi lipsesc dovezile.

— Cu alte cuvinte, spuse marchizul, ar trebui să fie crezut pe cuvânt.

— Nu-l crezi?

— Nu e vorba de mine, e vorba de judecători…

— Pentru aceşti judecători vom găsi noi dovezile. Maestrul Folgat a venit cu acelaşi tren, îl vei vedea chiar astăzi şi el speră să descopere multe…

— Să descopere ce?

Doamna de Boiscoran era destul de tulburată.

— Jacques, începu ea, a fost amantul doamnei de Claudieuse.

— A! A!… E vorba de un adulter…

Marchiza nu-i răspunse.

— Când doamna de Claudieuse a aflat despre căsătoria lui Jacques şi despre intenţia lui de a o părăsi a vrut să se răzbune…

— Şi ca să se răzbune a încercat să-şi omoare bărbatul…

— Voia să fie liberă.

Cu o înjurătură grosolană, marchizul se ridică din fotoliu.

— Asta e tot ce-a găsit Jacques! Pentru povestea asta a tăcut el în tot timpul instrucţiei…

— Nu mă laşi să vorbesc… Fiul nostru este victima unor nemaipomenite coincidenţe…

— Se înţelege! Coincidenţele nemaipomenite sunt veşnicul refren al tuturor celor condamnaţi. Crezi că este vreunul care

să mărturisească? Niciunul! Întreabă-i, toţi îţi vor dovedi că sunt victimele unei fatalităţi, ale unor intrigi tenebroase, victimele unei erori judiciare. Ca şi când ar putea să existe erori judiciare în zilele noastre…

— Vei vorbi cu maestrul Folgat, îţi va explica el… îţi va spune ce are de gând să facă.

— Şi dacă nu reuşeşte?

— Nu ar fi totul pierdut, dar l-am vedea pe Jacques în faţa curţii cu juri…

— Jacques în faţa curţii cu juri! Şi-mi spui asta cu răceală, ca şi când ar fi vorba de un lucru firesc… Şi ce se va întâmpla la curtea cu juri? Va fi condamnat! Un Boiscoran va ajunge la ocnă! Nu, nu este adevărat!… Nu spun că un Boiscoran nu poate comite o crimă, nu! Dar un Boiscoran, de îndată ce este în minţile sale, îşi face singur dreptate! Sângele spală totul!… Dar el, Jacques, preferă să fie judecat, vrea să fie şiret, vrea să pledeze… Şi o să fie fericit dacă o să-şi salveze căpăţâna… Şi o să spună c-a avut noroc dacă scapă cu nişte ani, acolo, de ocnă… Şi acest laş se vrea un Boiscoran! Să fim serioşi, doamnă, Jacques nu este fiul meu!

— Domnule!

— Ştiu foarte bine ce spun. Eu nu am uitat nimic, chiar dacă dumneata ai uitat… Să ne aducem puţin aminte… Spune-mi când s-a născut Jacques şi în ce an a refuzat domnul de Margeril să se bată în duel cu mine…

Marchiza era indignată la culme.

— Şi-mi spui toate astea după treizeci de ani şi în ce împrejurări! Dumnezeule!

— Da, după treizeci de ani!… Sunt lucruri care nu se uită niciodată… Şi fără această împrejurare nu ţi-aş fi spus

niciodată nimic. În momentul acela am avut de ales între două soluţii: să fiu ridicol sau odios… Am preferat să tac şi să las lucrurile nelămurite… Dar se terminase cu fericirea şi nu mai voiam decât linişte. Am tăcut tot timpul. Dar astăzi, când o mulţime de fapte vin să-mi dea dreptate, repet: Jacques nu este fiul meu!

Îndurerată, marchiza îşi frângea mâinile.

— Ce umilinţă! Este îngrozitor ceea ce faci! Niciodată nu mi-aş fi închipuit că te vei îndoi de faptul că eşti tatăl lui Jacques…

Marchizul de Boiscoran clătina din cap.

— Şi totuşi aşa stau lucrurile. Am suferit enorm. Îl iubeam pe Jacques. Da, da, în ciuda tuturor acestor gânduri eu îl iubeam. Avea toate însuşirile care fac bucuria unei familii. Era generos şi mândru, era nobil, mi-a plăcut întotdeauna să mă laud cu el. De câte ori nu l-am îmbrăţişat cu toată dragostea… Dar vai, îndoiala creştea în mine… Mă uitam la chipul lui şi căutam să desluşesc trăsăturile celuilalt…

Marchizul se prăbuşi într-un fotoliu. Încet-încet, se liniştea.

— Dar dacă este totuşi fiul meu? murmură el. Şi dacă este nevinovat? A! Aceste îndoieli sunt sfâşietoare! Şi eu care m-am încăpăţânat să nu mă mişc de aici… Eu care n-am făcut nimic pentru el. Aş fi putut să fac totul, la început. Aş fi putut să obţin ca ancheta să fie încredinţată altuia decât acestui Galpin-Daveline care i-a devenit duşman de moarte!

Scoţând din sân o scrisoare pe care Jacques i-o trimisese cu o seară înaintea plecării, marchiza o întinse soţului său:

— Vrei să citeşti ceea ce îţi scrie fiul nostru?

Cu mâna tremurândă, marchizul luă scrisoarea şi citi:

Aşadar, tată, mă părăseşti în clipa în care toată lumea mă

părăseşte? Niciodată nu am avut mai multă nevoie de afecţiune ca acum. Primejdia prin care trec este imensă. Totul este împotriva mea. Nu s-a mai văzut niciodată un asemenea concurs de împrejurări. S-ar putea întâmpla să-mi fie cu neputinţă să-mi dovedesc nevinovăţia. Dar cum este cu putinţă ca dumneata să-l crezi pe fiul dumitale în stare de o asemenea crimă? Nu se poate să crezi una ca asta! Hotărârea mea este luată, voi lupta până la capăt… Îmi voi apăra până la ultima suflare nu viaţa, ci onoarea… A! Dacă ai şti… Dar sunt lucruri care nu se pot scrie şi care nu se pot spune decât unui tată… Vino, te conjur, vreau să te văd, vreau să-ţi strâng mâna… Nu refuza această ultimă consolare unui fiu nefericit…

Marchizul se ridicase.

— O! Da, nefericit, da…

Apoi înclinându-se în faţa soţiei sale:

— Te-am întrerupt. Acum te rog eu să-mi spui totul…

Dragostea de mamă se dovedi mai puternică decât supărarea soţiei.

Fără să ezite niciun moment şi ca şi cum nimic nu s-ar fi petrecut, doamna de Boiscoran repetă tot ceea ce Jacques îi spusese domnului Magloire.

Imediat după aceea se putea citi hotărârea pe chipul marchizului de Boiscoran.

— Voi face tot ce voi putea pentru a înlătura urmele pasivităţii mele. Mă voi duce la Sauveterre. Trebuie ca Jacques să fie salvat. Domnul de Margeril este puternic, du-te, vorbeşte-i, eu îţi cer să te duci…

Lacrimi grele se prelingeau pe chipul marchizei.

— Este cu neputinţă… Totul se poate face, totul, dar asta nu! Jacques şi cu mine suntem nevinovaţi şi avem încredere.

Maestrul Folgat ne va salva.

XVII

Maestrul Folgat îşi începuse treaba.

Încrederea în cauza pentru care lupta, convingerea că Jacques este nevinovat, incertitudinea rezultatului, dorinţa de a câştiga interesul, afecţiunea, pasiunea toate acestea îl îmboldeau pe tânărul avocat.

De îndată ce sosiră în gară, o încredinţă pe marchiza de Boiscoran lui Antoine, iar el se aruncă într-o trăsură şi se duse acasă. Trimisese o telegramă din ajun şi servitorul său îl aşteptase. Se schimbă la iuţeală. Se urcă din nou în trăsură şi porni în căutarea omului care, după părerea lui, era cel mai potrivit pentru lămurirea acestei încurcate intrigi.

Era vorba despre un anume Goudar, care îndeplinea în cadrul poliţiei o funcţie nu tocmai precisă, dar destul de bine plătită. Era unul dintre agenţii aceia pe care poliţia îi păstrează în rezervă pentru cine ştie ce afacere dubioasă unde este nevoie şi de mult fler şi de un tact deosebit, pe lângă sângele rece fără de care această meserie este de neînchipuit.

Goudar, căsătorit şi tată de familie, locuia foarte departe, pe drumul către Versailles, aproape de fortificaţii. Ocupa, împreună cu familia lui, o căsuţă, al cărei proprietar era, cu grădină, în care cultiva plante şi fructe şi în care creştea animale.

Când domnul Folgat coborî din trăsură în faţa casei, el văzu o tânără de douăzeci şi cinci sau douăzeci şi şase de ani care se juca cu o fetiţă de trei sau patru ani.

— Aş putea vorbi cu domnul Goudar, doamnă?

— Soţul meu, domnule, îi răspunse tânără se află în grădină

şi o să daţi de el dacă porniţi pe această alee care ocoleşte casa.

Puţin mai târziu avocatul îl zări pe Goudar, care trebăluia ca orice gospodar.

— Ia te uită! exclamă el. Domnul Folgat aici! Bună ziua, maestre!

Folgat rămase surprins, nu se aştepta să fie recunoscut cu atâta uşurinţă. El, era sigur de asta, nu l-ar fi recunoscut chiar atât de uşor pe poliţist. Trecuseră trei ani de când se întâlniseră ultima oară.

— Ei bine, ce părere aveţi de grădina mea?

Se porni s-o laude cu lux de amănunte. Maestrul Folgat nu era încântat de această pierdere de vreme, dar atunci când vrei să-i ceri unui om un serviciu, trebuie să-l flatezi, e lege. Într-un târziu, Goudar i se adresă:

— Şi acum, maestre, deoarece presupun că nu aţi venit pentru grădina mea, vă rog să-mi spuneţi ce vânt vă aduce…

Fără să aştepte o altă invitaţie, maestrul Folgat îi spuse tot ceea ce ştia despre Jacques şi despre doamna de Claudieuse.

Goudar îl ascultă fără să clipească. În cele din urmă, întrebă:

— Şi?

— Înainte de orice, spuse maestrul Folgat, aş vrea să cunosc părerea dumitale. Primeşti explicaţiile domnului de Boiscoran?

— De ce nu? Am mai auzit eu şi altele…

— Crezi, aşadar, că, în ciuda probelor care-l copleşesc, trebuie socotit nevinovat!

— Un moment! N-am spus aşa ceva. Trebuie să studiezi o afacere înainte să-ţi formezi o părere.

Zâmbi şi-l privi pe avocat.

— Acesta a fost numai un preambul, nu? Ce aşteptaţi, de fapt, de la mine?

— Ajutorul dumitale pentru ca adevărul să iasă la lumină!

— Dacă vă înţeleg eu bine, răspunse poliţistul, aţi voi să se treacă la un fel de contra instrucţie în beneficiul apărării…

— Întocmai.

— Şi împotriva acuzării.

— Foarte adevărat.

— Nu pot să fac nimic pentru dumneavoastră.

Tânărul avocat se aştepta la o oarecare împotrivire şi se pregătise în vederea unui contraatac.

— Nu se poate ca acesta să fie ultimul dumitale cuvânt!

— Dar eu nu-mi aparţin, am o sumă de treburi cotidiene…

— Ai putea cere, şi nu cred că ţi s-ar refuza, un concediu de o lună…

— Este adevărat. Dar cei de la Prefectură s-ar întreba ce-i cu acest concediu şi aş fi, probabil, supravegheat. Şi dacă s-ar descoperi că o fac pe poliţistul în slujba unor persoane particulare mi s-ar freca ridichea zdravăn de tot şi aş putea chiar să-mi pierd slujba…

— Familia domnului de Boiscoran este bogată şi ar şti să fie recunoscătoare omului care l-ar salva…

— Şi dacă nu reuşesc? Şi dacă descopăr dovezi care atestă vinovăţia lui?

Obiecţia era atât de întemeiată, încât maestrul Folgat nici nu încercă s-o ia în discuţie.

— Aş putea, spuse el, să-ţi pun la dispoziţie o anumită sumă încă de la început şi care ţi-ar rămâne dumitale indiferent de rezultat. Să spunem… cincisprezece mii de franci…

Goudar nu răspunse, dar ochii lui sclipeau.

— Este foarte interesantă această afacere a domnului de Boiscoran şi omul care ar dovedi nevinovăţia lui s-ar bucura

de o mare reputaţie…

— Dar credeţi că şi-ar câştiga şi prieteni pe la Parchet?

— Sincer vorbind, răspunse Folgat, nu cred.

— Eu, domnule, continuă poliţistul, mărturisesc un lucru: nu lucrez nici pentru glorie şi nici de amorul artei. O! ştiu că există colegi de-ai mei care nu împărtăşesc acest punct de vedere, care lucrează din pasiune; îl cunosc pe Tabaret, îl ştiu pe Lecoq… Dar eu am o cu totul altă fire. Nu mi-a plăcut niciodată această meserie şi dacă o fac mai departe este pur şi simplu pentru că am nevoie de bani. De altfel, nevasta mea tremură zilnic, se teme să nu-i fiu adus acasă într-o bună zi mort, cu un cuţit înfipt între umeri.

Continuând să-l asculte, maestrul Folgat scoase din buzunar un portofel burduşit cu bani.

— Cu cincisprezece mii de franci se poate întreprinde ceva… spuse el.

— Este adevărat. Uite aici, alături, este de vânzare un teren care mi s-ar potrivi ca o mănuşă… Comerţul cu flori e o treabă foarte bună şi nevastă-mea ar fi încântată… Se pot câştiga bani buni şi cu fructele…

Avocatului îi era clar că-l câştigase.

— Unde mai pui, scumpe domnule Goudar, reluă maestrul Folgat, că în caz de succes aceşti bani nu vor fi consideraţi decât ca un aconto. S-ar putea ca suma să fie dublată. Domnul de Boiscoran este un om extrem de generos şi ar fi o mare bucurie pentru el să răsplătească pe acela care l-ar salva…

Deschise portofelul şi scoase cincisprezece mii de franci.

— În afară de dumneata, nu aş încredinţa nimănui un avans atât de considerabil, spuse el. Oricare altul, odată ce ar pune mâna pe bani, nu şi-ar mai vedea decât de treburile lui. Dar eu

te cunosc pe dumneata şi dacă-mi dai, în schimbul acestor bani, cuvântul dumitale de onoare, voi fi cât se poate de liniştit.

Goudar era extrem de emoţionat. Ezitând, privea banii, dar nu se decidea. La un moment dat exclamă:

— Aşteptaţi-mă aici două minute.

Se ridică şi fugi spre casă.

„Se duce să-şi consulte nevasta", gândi maestrul Folgat. Puţin mai târziu, Goudar şi soţia lui se iviră în capul aleii discutând cu aprindere. Discuţia nu dură însă mult.

— Ne-am înţeles, spuse Goudar întorcându-se, sunt omul dumneavoastră.

Bucuros, avocatul îi strânse mâna.

— Îţi mulţumesc, spuse el, în aceste condiţii sunt aproape sigur de succes… Dar timpul ne mână din urmă. Când ne apucăm de treabă?

— De îndată. Îmi schimb hainele şi sunt la dispoziţia dumneavoastră. Va trebui să-mi daţi cheile casei din strada Vignes.

— Le am în buzunar.

— Ne vom duce imediat acolo, căci trebuie să fac o recunoaştere a terenului.

Puţin mai târziu cei doi bărbaţi se urcau în trăsura care aştepta şi maestrul Folgat porunci:

— În strada Vignes, la numărul 23.

Era o stradă destul de ciudată, nu ducea nicăieri, era foarte puţin frecventată şi foarte puţin cunoscută.

— A! exclamă Goudar, locul e destul de bine ales pentru întâlniri misterioase. Chiar prea bine ales, căci nu cred să putem descoperi ceva urme.

Trăsura se opri în faţa unei mici intrări băgate într-un zid vechi ale cărui numeroase reparaţii trădau ravagiile celor două asedii.

— Aici este numărul 23, zise birjarul, dar nu văz nicio casă…

N-o puteau vedea din stradă, dar intrând, maestrul Folgat şi Goudar o văzură, ridicându-se în mijlocul unei imense grădini simple şi cochete, cu peronul dublu, cu obloanele sale proaspăt vopsite.

— Dumnezeule, ce bine s-ar simţi un grădinar aici!

Maestrul Folgat ghici în accentul său o asemenea dorinţă.

— Dacă-l vom salva pe domnul de Boiscoran, zise el, sunt sigur că nu-şi va păstra această locuinţă…

— S-o vizităm! zise agentul cu un ton care lăsa să se vadă o imensă dorinţă de a reuşi.

Din nefericire Jacques de Boiscoran spusese adevărul. Mobile, covoare, tapete, toate erau noi şi Goudar împreună cu maestrul Folgat explorară degeaba cele patru camere de la parter şi cele patru camere de la etaj, subsolul, unde se afla bucătăria şi în cele din urmă podurile.

— Nu vom găsi niciun indiciu în această casă, declară poliţistul. Pentru liniştea cugetului meu, voi veni să stau o după-amiază, dar astăzi avem ceva mai bun de făcut. Să stăm de vorbă cu oamenii din vecinătate…

Nu sunt prea mulţi locuitori pe strada Vignes.

Un şef de birou şi un crescător de vite, un lăcătuş şi un proprietar de trăsuri, cinci sau şase proprietari de imobile şi inevitabilul birtaş şi totodată negustor de vinuri, aceştia erau toţi cei ce locuiau acolo.

— Turneul nostru se va termina repede, zise poliţistul după ce ordonă vizitiului să-i aştepte în capătul străzii.

Nici şeful de birou şi nici funcţionarii lui nu ştiau nimic.

Crescătorul de vite auzise spunându-se că un englez ar fi stăpânul casei de la numărul 23, dar nu-l văzuse niciodată şi nici nu ştia cum îl cheamă.

Lăcătuşul, el ştia că pe acest englez îl chema Francis Burnett. Făcuse câteva lucrări pentru el şi fusese foarte bine plătit şi avusese deci ocazia să-l vadă, dar trecuse atât de mult de atunci încât n-ar mai fi fost capabil să-l recunoască.

— Nu avem noroc, zise maestrul Folgat după această a treia vizită.

Mult mai bună se dovedi memoria proprietarului de trăsuri. Îl cunoştea foarte bine, afirmă el, pe englezul de la numărul 23, îl condusese de două sau de trei ori şi semnalmentele pe care le dădu se potriveau perfect cu cele ale lui Jacques de Boiscoran. Îşi mai aducea aminte că într-o seară, pe o vreme îngrozitoare, sir Burnett venise el însuşi să-i ceară o trăsură. Era pentru o doamnă care se urcase singură şi care ceruse să fie condusă în piaţa Madelaine. Dar era o noapte fără lună, doamna purta un văl gros iar el nu izbutise să-i distingă trăsăturile. Tot ce putea să spună este că i se păruse mai degrabă înaltă decât scundă.

— Întotdeauna este aşa, zise Goudar părăsindu-l pe proprietarul de trăsuri. Dar cel mai bine informat trebuie să fie birtaşul. Dacă aş fi fost singur aş fi luat masa la el.

— Voi mânca cu plăcere împreună cu dumneata, declară maestrul Folgat.

Birtaşul nu ştia mare lucru; dar ajutorul lui, care locuia în cartier de cinci sau de şase ani, îl cunoştea din vedere pe sir Burnett şi, mai ales, o cunoscuse pe servitoarea lui englezoaică, pe Suky Wood.

Şi, servindu-i, le oferea o mulţime de amănunte.

Suky, povesti el, era o namilă de mai mult de cinci picioare, roşcată şi care avea graţia unui cuirasat îmbrăcat în femeie. El discutase adesea şi destul de mult cu ea, când venea să mănânce o porţie din „felul zilei", la cină, sau să cumpere o bere, băutură care-i plăcea mult.

Ea se declara foarte mulţumită de serviciul ei, spunând că era plătită foarte bine şi că nu avea mai nimic de făcut, pentru că era singură în toată casa trei sferturi din an…

Prin ea, ajutorul birtaşului aflase că domnul Burnett trebuie că mai avea un domiciliu şi că nu venea în strada Vignes decât pentru a se întâlni cu o doamnă.

Această doamnă o intriga mult pe Suky. Niciodată, pretindea ea, niciodată nu izbutise să-i vadă nici vârful nasului, atât de bine ştia să-şi ia măsurile de apărare. Dar îşi pusese în gând să nu se lase până nu o va vedea.

— Şi gândeşte-te că mai devreme sau mai târziu tot a reuşit, şopti Goudar la urechea maestrului Folgat.

În sfârşit, datorită acestui ajutor au mai aflat că Suky era foarte bună prietenă cu servitoarea unui bătrân rentier care locuia la numărul 27.

— Trebuie să mergem acolo, decise Goudar.

Întâmplarea făcu ca stăpânul acestei fete să fi fost plecat, iar fata singură în casă.

Puţin speriată la început de vizita şi de întrebările celor doi necunoscuţi, ea nu întârzie să se liniştească la linguşirile poliţistului şi, cum era o guralivă, confirmă pe deplin şi amănunţit toate afirmaţiile ajutorului de birtaş.

Suky, care avea mare încredere în ea, nu se jenase să-i spună că domnul Burnett nu era englez şi că nu-l chema Burnett şi că dacă venise să se ascundă în strada Vignes sub un nume fals o

făcuse numai pentru a-şi putea primi amanta, care era o doamnă din înalta societate, teribil de frumoasă.

În sfârşit, în timpul războiului, când ea părăsise Parisul, Suky anunţase că se duce în Anglia la familia ei.

— E cam puţin ce-am adunat, spuse Goudar ieşind din casa bătrânului rentier, şi juraţii nu ar fi mulţumiţi. Dar este suficient pentru a confirma, cel puţin în parte, povestirea lui Jacques de Boiscoran. Ştim că primea o femeie care avea tot interesul să se ascundă. Era, după cum afirmă el, doamna de Claudieuse? Asta ne-o va spune Suky, căci este sigur c-a văzut-o. Trebuie deci să dăm de ea. Şi acum să ne suim în trăsură şi să mergem la Prefectura de poliţie. Mă veţi aştepta la cafeneaua palatului de justiţie. Nu voi întârzia mai mult de un sfert de oră.

Dar lipsi mai mult de o oră şi jumătate şi maestrul Folgat începuse să devină neliniştit când, în sfârşit, reapăru cu un aer foarte satisfăcut.

— Băiete, un ţap de bere, comandă el.

Apoi se aşeză în faţa avocatului.

— Am stat mult, zise el, dar nu mi-am pierdut timpul. În primul rând, am obţinut un concediu de o lună. După aceea, am pus mâna chiar pe tipul care visam să-l trimit în căutarea lui sir Burnett şi a lui Suky. Este un băiat bun, pe nume Barouse, deştept şi care vorbeşte engleza de parcă s-ar fi născut la Londra. El cere să-i fie plătite cheltuielile de călătorie, cere douăzeci şi cinci de franci pe zi plus o mie cinci sute de franci gratificaţie dacă reuşeşte. Am întâlnire cu el la ora şase ca să-i dau un răspuns definitiv. Dacă aceste condiţii vă convin, chiar în seara aceasta, respectând instrucţiunile mele, va fi în drum spre Londra.

În locul oricărui răspuns, maestrul Folgat scoase un bilet de o mie de franci spunând:

— Pentru primele cheltuieli.

Goudar îşi isprăvise berea.

— Acestea fiind zise, maestre, reluă el, vă părăsesc… Mă duc să dau târcoale prin strada Ferme-les-Mathurins, să dau târcoale în jurul casei domnului de Tassar de Bruc, tatăl doamnei de Claudieuse. Poate dau de vreo urmă. Mâine, îmi voi petrece ziua studiind cu lupa casa din strada Vignes şi interogându-i pe furnizorii a căror listă mi-aţi dat-o. Poimâine voi fi terminat, probabil, toate acestea. Deci, peste patru sau cinci zile mă veţi vedea sosind la Sauveterre. Căci trebuie să-l salvez pe domnul de Boiscoran, adaugă el, vreau să-l salvez şi trebuie s-o fac! Are o casă mult prea frumoasă… Ei, la revedere şi ne întâlnim la Sauveterre.

Băteau ceasurile patru.

Pe urmele lui Goudar, maestrul Folgat părăsi cafeneaua şi coborî cheiul pentru a ajunge în strada Universităţii. Era nerăbdător să-i vadă pe domnul şi pe doamna de Boiscoran.

— Doamna marchiză se odihneşte, îi răspunse valetul căruia i se adresase, dar domnul marchiz se află în cabinetul domniei-sale.

Într-adevăr, acolo îl găsi tânărul avocat, răvăşit încă de pe urma îngrozitoarei scene de dimineaţă.

Când îl văzu intrând pe maestrul Folgat îl întrebă cu o voce răguşită:

— Ei bine?

Cu lux de amănunte, tânărul avocat repetă cele ce-i fuseseră spuse de către marchiză, dar îi aduse la cunoştinţă şi tot ceea ce marchiza nu-i spusese pentru că nu ştia şi anume proiectele

disperate ale lui Jacques.

În faţa acestei destăinuiri, domnul de Boiscoran avu un gest de disperare.

— Nefericitul! strigă el. Şi eu care-l acuzam! Se gândea la sinucidere!

— Şi am avut mult de furcă, maestrul Magloire şi cu mine, adăugă maestrul Folgat, ca să-l îndepărtăm de la hotărârea lui, mult de furcă pentru a-l face să înţeleagă că niciodată, orice s-ar întâmpla, un om nevinovat nu are dreptul să recurgă la sinucidere.

O lacrimă se rostogolea pe obrajii bătrânului gentilom.

— A! cât am fost de nedrept! murmură el… Sărmanul meu copil! Dar îl voi vedea, sunt hotărât s-o însoţesc pe doamna de Boiscoran la Sauveterre… Când plecaţi?

— Nimic nu mă mai reţine la Paris, tot ce aveam de făcut e făcut. Şi aş putea pleca chiar în această seară… Dar sunt foarte obosit. Mă gândesc să iau trenul de mâine dimineaţă, cel care pleacă la ora zece şi patruzeci şi cinci de minute.

— Vom face călătoria împreună. Ne-am înţeles, nu-i aşa? Mâine la ora zece la gara Orléans. Vom fi la Sauveterre la miezul nopţii.

XVIII

Când marchizul de Boiscoran se duse să-şi viziteze fiul, în ziua sosirii sale în Sauveterre, domnişoara Denise de Chandoré îi ceruse să-l însoţească.

Refuzată, tânără fată nu insistase.

— Văd bine că mi se ascunde ceva, spusese ea simplu, dar nu contează.

Neliniştea bunicului Chandoré şi a mătuşilor Lavarande era fără margini.

— Desigur, Denise pune ea ceva la cale, spuneau mătuşile adresându-se domnului de Chandoré. Se gândeşte, socoteşte, e pe cale să ia o hotărâre.

Aceasta era şi părerea bătrânului gentilom.

— La ce te gândeşti tu, scumpa mea? o întreba el.

— La nimic, bunicule, răspundea ea.

— Eşti mult mai tristă decât de obicei, de ce?

— Din păcate, nu ştiu nici eu! Parcă ştii vreodată de ce se întâmplă să ai uneori sufletul plin de soare, iar alteori să-l simţi învăluit în ceţuri?

Dar, a doua zi, ceru să fie însoţită la croitoresele sale şi, cum dădu acolo peste Méchinet, grefierul, rămase să stea de vorbă cu el o bună jumătate de ceas. Apoi, seara, doctorul Seignebos sosi, fata îl pândi la plecare şi amândoi sporovăiră multă vreme în faţa porţii.

În cele din urmă ceru să i se îngăduie să-i facă o vizită lui Jacques.

Nu i se putea refuza această tristă satisfacţie. Se hotărî ca cea mai în vârstă dintre mătuşile Lavarande, domnişoara

Adelaïde, să fie aceea care s-o însoţească.

Către ceasurile două, bătu la uşa închisorii şi ceru să vorbească cu Jacques.

— Poftiţi la mine, căci vorbitorul este atât de umed încât este mai bine să staţi cât mai puţin acolo.

Domnişoara Denise îl ascultă, dar, mai mult decât atât, lăsând-o pe mătuşa Lavarande în încăperea de jos, o luă pe doamna Blangin şi o duse în altă încăpere având, pretindea ea, să-i spună ceva.

Când se înapoiară, Blangin tocmai sosea vestindu-le că domnul de Boiscoran aştepta.

— Vino! spuse tânără fată luând-o şi pe mătuşă cu ea.

Dar nu făcu nici zece paşi în coridorul acela strâmt şi îngust care ducea către vorbitor şi se opri.

— Scumpa mea mătuşă, trebuie să ne faci un imens serviciu… Ceea ce am eu să-i spun lui Jacques este atât de important încât ar fi foarte periculos dacă ne-ar auzi cineva… Ştiu că uneori discuţiile cu deţinuţii sunt supravegheate. Te rog să rămâi aici, în acest coridor, şi dacă vine cineva să ne înştiinţezi.

— Crezi tu, scumpa mea copilă, că este convenabil…

Tânără fată o întrerupse.

— Şi când am petrecut eu o noapte întreagă aici, crezi oare că a fost convenabil? Din păcate, în situaţia noastră orice încercare care ne poate fi utilă este convenabilă.

Şi cum mătuşa Lavarande nu-i răspunse nimic, sigură pe fidelitatea ei, fata înaintă către vorbitor.

— Denise! exclamă Jacques în clipa în care o văzu apărând în prag. Denise!…

Era în picioare, nefericitul, în mijlocul acestei imense săli,

mai alb decât varul de pe ziduri, dar calm în aparenţă şi aproape că surâdea.

Înaintând către ea îi luă mâinile:

— A! Eşti bună, mă bucur că ai venit, eşti prea bună! Şi totuşi te aşteptam. De azi-dimineaţă, nu fac decât să pândesc şi să tresar la fiecare scârţâitură a uşii de la intrare. Dar nu ştiu dacă mă vei putea ierta vreodată pentru vina de a te fi silit să pătrunzi, pentru a mă putea vedea, într-un loc atât de înspăimântător şi care nu are nici măcar sinistra poezie a oribilului…

Îl privea cu atâta intensitate încât vorbele îi încremeniră pe buze.

— De ce mă minţi, Jacques? făcu ea cu tristeţe.

— Eu? Te mint eu?

— Da. De ce afectezi această seninătate care este atât de departe de tot ceea ce se petrece în sufletul dumitale şi această veselie care-ţi produce atâta suferinţă? Nu mai ai încredere în mine? Crezi că sunt atât de copilă încât trebuie să mi se ascundă adevărul sau atât de slabă încât să nu pot duce singură partea mea din suferinţele pe care le înduri? Încetează să mai zâmbeşti, Jacques, pentru că nu mai ai nicio nădejde!

— Te înşeli, Denise, ţi-o jur.

— Nu, Jacques. Mi se ascunde ceva, mi-am dat bine seama de asta, şi n-am să te întreb să-mi spui despre ce este vorba. Ceea ce ştiu îmi este de ajuns: vei ajunge în faţa curţii cu juri.

— Nu, camera de punere sub acuzare nu şi-a dat încă verdictul.

— Dar şi-l va da şi el nu-ţi va fi favorabil.

Aceasta era şi părerea lui Jacques şi ea îl umplea de spaimă. Fremătă. Şi totuşi, se încăpăţână să-şi joace rolul mai departe.

— Eh, rosti el, dacă am să ajung în faţa curţii cu juri voi fi achitat.

— Eşti atât de sigur?

— Am nouăzeci şi nouă la sută şanse.

— Aşadar, există una de care te temi!

Îl prinse pe Jacques de mâini şi-l strânse cu o forţă de care el n-ar fi crezut-o în stare.

— Această singură posibilitate, nu ai dreptul s-o laşi să lucreze împotriva dumitale.

Jacques tresări. Să fie cu putinţă? Înţelegea oare el bine? Venea oare Denise să-i sugereze să recurgă la actul acela suprem al disperării, act pe care avocaţii săi îl sfătuiseră să nu-l ia în considerare...?

— Ce vrei să spui? întrebă el cu voce profund tulburată.

— Spun că trebuie să fugi.

— Să fug!

— Nimic mai uşor. M-am gândit, m-am consultat, totul a fost prevăzut. Temnicerii sunt de partea noastră. Am stat de vorbă cu soţia lui Blangin. Într-o seară, odată cu căderea nopţii, porţile închisorii se vor deschide. Un cal te va aştepta în afara oraşului, iar alţii vor fi pregătiţi din loc în loc. Peste patruzeci de ceasuri vei ajunge la La Rochelle. Acolo, unul din acele vase pilot care pot înfrunta cele mai vijelioase mări te va lua la bordul său şi te va duce în Anglia…

Jacques clătina din cap.

— Este cu neputinţă, murmură el. Sunt nevinovat. Nu pot să părăsesc tot ceea ce îmi este scump, pe dumneata, Denise. Mai ales pe dumneata.

Obrajii fetei se îmbujorară.

— Nu m-ai înţeles, Jacques, m-am exprimat greşit, nu vei

pleca singur.

Cu o mişcare disperată, Jacques ridică mâinile către ceruri:

— Dumnezeule! exclamă el, îmi datorai această compensaţie!

— Crezi că sunt atât de laşă pentru a-mi putea părăsi prietenul pe care toţi îl trădează! Nu, nu! Bunicul şi mătuşile Lavarande mă vor însoţi şi ne vom regăsi în Anglia. Îţi vei schimba numele şi vom trece dincolo, în America, şi vom găsi, departe de oraşe şi de oameni un colţ liniştit în care ne vom stabili. Nu va fi pământul Franţei, este adevărat. Dar patria, Jacques, este ţara în care te simţi liber, în care eşti iubit, în care trăieşti fericit!

Zdruncinat până în adâncul sufletului său, Jacques de Boiscoran părăsea încetul cu încetul masca nepăsării.

Exista oare pe acest pământ un bărbat care să fi primit o mai uimitoare dovadă de dragoste şi de devotament?

Şi din partea cărei femei? Din partea unei fete tinere care întrunea toate acele calităţi din care una singură ar putea face mândria altor fete tinere, graţia, nobleţea, bogăţia, frumuseţea şi care întruchipa tot ceea ce se putea imagina mai îngeresc şi mai pur.

Şi această dovadă îi venea tocmai în clipa în care el vedea năruindu-se totul în jurul lui, în clipa în care ajunsese în culmea disperării, în clipa în care sufletul său tremura sub greutatea loviturilor primite.

Rămase nemişcat câteva clipe, stupefiat.

Apoi, dintr-odată, o strânse în braţele lui şi-i acoperi părul cu sărutări:

— Fii binecuvântată, dragostea mea! Fii binecuvântată! Nu mă voi mai plânge. Orice mi s-ar întâmpla, mi-am primit

partea mea de fericire!

Denise crezu că Jaques consimte.

Palpitând de emoţie se smulse din îmbrăţişarea lui şi îl privi în ochi:

— Să fixăm ziua.

— Ce zi?

— Aceea a evadării.

— Este un vis prea frumos, spuse el, acesta pe care l-am visat şi el nu se poate împlini…

Fata îşi dădu seama atunci că se bucurase puţin prea repede.

— Ce spui?

— Nu pot, nu trebuie, nu vreau să fug!

— Mă refuzi, Jacques!

Jacques nu-i răspunse nimic.

— Mă refuzi în clipa în care îţi jur că voi veni după dumneata şi că vom împărţi laolaltă exilul? Te îndoieşti de cuvântul meu? Crezi poate că bunicul şi mătuşile Lavarande ar putea să mă oprească aici în ciuda voinţei mele?

Auzind această implorare, Jacques simţea cum energia şi voinţa lui încep să se clatine.

— Te conjur, Denise, o întrerupse el, nu insista, nu mă face să-mi pierd curajul.

— Te-ai resemnat, aşadar, să ajungi în faţa curţii cu juri? îl întrebă ea.

— Da.

— Şi dacă eşti condamnat?

— S-ar putea să fiu, o ştiu bine.

— Tot ceea ce spui nu are niciun sens!

Disperată, nu contenea să-şi frângă mâinile, iar vorbele îi ieşeau înflăcărate din gură.

Se ridicase şi se pregătea să plece, dar Jacques o reţinu.

— Nu vreau să fug, îi spuse el, dar oamenii care au consimţit să-mi înlesnească evadarea nu ar consimţi oare să-mi dea posibilitatea ca, într-o seară, să pot petrece câteva ceasuri în afara închisorii?

— Cred că da, răspunse fata, şi mă voi ocupa de asta dacă vrei.

— Da. S-ar putea să fie o ultimă încercare…

Odată cu aceste cuvinte se despărţiră făgăduindu-şi să se întâlnească în zilele următoare.

Domnişoara Denise se alătură mătuşii Lavarande, care era foarte obosită şi se grăbiră să se înapoieze în strada Rampe.

XIX

Sunaseră ceasurile unsprezece în clipa în care temnicierul Blangin intră grăbit în celula lui Jacques de Boiscoran.

— Domnule, tatăl dumneavoastră se află jos.

Deţinutul zvâcni.

Cu o seară înainte un bilet primit din partea domnului de Chandoré îl înştiinţase că marchizul de Boiscoran sosise şi, de atunci, el îşi petrecuse timpul pregătindu-se pentru această primă întrevedere cu tatăl său.

Cum avea să se desfăşoare?… Nu-şi putea da seama.

În orice caz, se hotărâse să rămână rezervat. Şi urmându-l pe Blangin de-a lungul scărilor şi de-a lungul acelor interminabile coridoare singura lui grijă era aceea de a-şi alcătui un chip cât mai nepăsător şi fraze cât mai respectuoase.

Dar, înainte să fi putut rosti un singur cuvânt, se afla în braţele tatălui său care-l strângea puternic la pieptul lui, murmurând:

— Jacques, bietul meu fiu, nefericitul meu copil!

Niciodată nu fusese marchizul de Boiscoran atât de zdruncinat.

— Trebuie că ai suferit enorm!

— Am crezut că voi înnebuni, îi răspunse simplu Jacques. Dar dumneata, tată, cum se face că nu ai dat niciun semn de viaţă? Cum se face că vii să mă vezi cu atâta întârziere?

Marchizul de Boiscoran se aşteptase la această întrebare. Dar putea el oare să-i răspundă? Putea el oare să-i încredinţeze lui Jacques taina din pricina căreia nu-l vizitase până atunci?

— Am socotit, spuse el, că-ţi pot fi de folos în mult mai mare

măsură la Paris decât aici.

Dar stânjeneala lui era prea evidentă pentru ca Jacques să n-o remarce.

— Te îndoieşti oare de fiul tău? îl întrebă el cu tristeţe.

— Niciodată! strigă marchizul, niciodată nu m-am îndoit de tine, nici măcar pentru o singură clipă. Întreab-o pe mama ta, îţi va confirma faptul că certitudinea nevinovăţiei tale este aceea care m-a făcut să nu plec odată cu ea. Când am aflat care este acuzaţia care ţi se aduce am spus: este absurd!

Jacques clătina din cap:

— Într-adevăr, acuzaţia este absurdă, rosti el, şi totuşi m-a adus aici.

Două lacrimi grele se prelingeau pe chipul marchizului de Boiscoran.

— Eşti supărat pe mine, murmură el, Jacques fiul meu!

Nu există bărbat care, văzându-l pe tatăl său plângând, să nu simtă cum i se frânge inima.

Toate hotărârile pe care Jacques le luase înaintea acestei întrevederi se năruiră. Strângând în mâinile sale mâinile bătrânului marchiz îi spuse:

— Nu, nu sunt supărat pe tine, tată, nu. Şi cu toate acestea nu găsesc cuvintele care să poată exprima câtă durere şi câtă tristeţe a iscat în sufletul meu faptul că nu te-am văzut aici mai devreme. Mă socoteam părăsit, renegat.

Pentru întâia oară de când fusese arestat, nefericitul se afla în faţa unui suflet căruia putea să-i împărtăşească toate amărăciunile lui. În faţa mamei sale şi în faţa domnişoarei Denise, onoarea îi cerea să-şi ascundă disperarea. Lipsa de încredere a maestrului Magloire împiedicase orice încercare de apropiere; maestrul Folgat, cu toate că era foarte simpatic, nu

era pentru el decât un necunoscut…

Acum însă, în faţa acestui prieten, cel mai scump şi cel mai preţios din câţi poate avea un bărbat, în faţa tatălui său ce l-ar fi putut împiedica să se destăinuiască?

— Nu cred că există pe lume, continuă el, un al doilea exemplu de ghinion ca acesta al meu! Să fii nevinovat şi să nu poţi să-ţi dovedeşti nevinovăţia! Să-l cunoşti pe vinovat şi să nu îndrăzneşti să-i rosteşti numele!… N-am înţeles bine din prima zi toată grozăvia acestei situaţii. Rămăsesem o clipă uluit, mi-am dat seama de gravitatea probelor care se ridicau împotriva mea, dar m-am liniştit curând gândindu-mă că justiţia va şti să descopere singură adevărul. Justiţia! Prietenul meu Galpin-Daveline era acela care o reprezenta şi el căuta mult să descopere adevărul, dar el avea nevoie de un adevăr care să-i dovedească un singur lucru: vinovăţia învinuitului. Şi ce n-a făcut pentru a o dovedi! Citeşte documentele instrucţiei, tată, şi vei vedea că sunt victima unui infernal concurs de împrejurări. Nu există nimic care să nu mă acuze. Niciodată nu s-a manifestat cu atâta tărie acea putere misterioasă, oarbă şi absurdă, care-şi bate joc de noi şi pe care o numim fatalitate.

Îngrijorat de violenţa cu care-i vorbea fiul său, domnul de Boiscoran nu putea să rostească o vorbă.

Jacques continuă:

— La început a fost onoarea, iar după aceea prudenţa a fost aceea care m-a făcut să nu rostesc niciodată numele doamnei de Claudieuse. În ziua în care l-am rostit, maestrul Magloire, prietenul meu, mi-a spus că mințeam. Am crezut că totul este pierdut. Mi-am dat seama atunci că nu se va putea să nu ajung în faţa curţii cu juri şi asta înseamnă ocna sau eşafodul. Am vrut să mă sinucid. Eram hotărât să mă scap de o povară care

întrecea cu mult puterile mele. Dar prietenii mei au fost aceia care m-au făcut să înţeleg că nu-mi aparţineam şi că atâta timp cât continuă să existe în mine o licărire de energie şi de inteligenţă nu aveam dreptul să-mi curm viaţa.

— Nefericitule! spuse domnul de Boiscoran, nu, nu ai dreptul!

— Ieri, continuă Jacques, a venit să mă viziteze Denise. Ştii ce mi-a propus? Să fug; şi nu singur, ci împreună cu ea. Tată, crede-mă, tentaţia a fost foarte mare… Liber, cu Denise alături de mine, puţin îmi păsa de părerea celorlalţi! Şi ea insista, este o prietenă nepreţuită, şi se afla aici, în locul pe care-l ocupi acum şi s-a aşezat în genunchi în faţa mea. Şi totuşi eu am rămas aici. Mă îndoiesc de salvarea mea, dar rămân!

Se prăbuşi pe banca din vorbitor şi-şi ascunse faţa în mâini pentru ca lacrimile să nu-i poată fi văzute.

Dintr-odată, fu cuprins de un acces de furie.

— Dar ce-am făcut eu oare pentru a fi pedepsit în felul acesta?!

Pe fruntea marchizului de Boiscoran se ivise o umbră.

— Ai luat femeia altuia, fiul meu.

Jacques ridică din umeri.

— O iubeam pe doamna de Claudieuse, răspunse el, şi ea mă iubea.

— Jacques, îl întrerupse domnul de Boiscoran, doamna de Claudieuse pretinde că una dintre fiicele sale, cea mai tânără, este fiica ta…

— Tot ce se poate…

Marchizul de Boiscoran se înfioră.

— Tot ce se poate! strigă el, şi spui asta cu atâta linişte! Nu te-ai gândit, aşadar, niciodată la durerea pe care ar încerca-o

contele de Claudieuse dacă ar afla adevărul! Sau dacă l-ar bănui numai! Nu ţi-ai dat niciodată seama că există dureri înspăimântătoare, mai puternice chiar decât greşeala a cărei victimă eşti…

Se opri. Dacă ar mai fi spus câteva cuvinte s-ar fi putut întâmpla să-şi trădeze taina. Se stăpâni cu un ultim efort.

— Dar n-am venit aici numai pentru a sta de vorbă. Am venit în primul rând pentru a-ţi spune că, orice s-ar întâmpla, tatăl tău nu te va părăsi şi dacă va fi nevoie să ajungi în faţa curţii cu juri să ştii că voi fi alături de tine.

Oricât de răvăşită ar fi fost mintea lui Jacques el se simţi puternic impresionat de tot ceea ce auzise.

— A! eu sunt acela, tată, care trebuie să-ţi ceară iertare pentru că eu m-am îndoit de inima ta.

Domnul de Boiscoran îşi revenea încetul cu încetul.

— Da, te iubesc, fiul meu, şi totuşi nu vreau să crezi că sunt mai erou decât sunt în realitate. Vreau să cred că nu vom ajunge în faţa curţii cu juri.

— A intervenit ceva nou?

— Fără să fi reuşit pe deplin, investigaţiile maestrului Folgat au dat la iveală o serie de indicii care ne îndreptăţesc să nădăjduim.

Jacques făcu un gest de descurajare.

— Indicii, murmură el.

— Aşteaptă!… sunt slabe, de acord, şi aşa cum se află acum ar fi o prostie să le aduci în faţa juraţilor, dar, ele pot deveni hotărâtoare de la o zi la alta. Dar valoarea lor este atât de mare încât au schimbat punctul de vedere al maestrului Magloire.

— Dumnezeule! S-ar putea să fiu salvat!

— Vreau să las maestrului Folgat, continuă marchizul de

Boiscoran, bucuria de a-ţi aduce la cunoştinţă rezultatele cercetărilor sale. El îţi va putea explica totul mult mai bine decât mine. Şi nu va trebui să aştepţi mult pentru că aseară, sau mai degrabă azi-dimineaţă, când ne-am despărţit, maestrul Magloire şi cu domnul Folgat şi-au dat întâlnire aici înainte de ora două.

Câteva clipe mai târziu, în adevăr, se auzi un pas grăbit şi apăru Frumence Cheminot.

Era deţinutul care devenise ajutorul lui Blangin şi pe care Méchinet îl folosise pentru a înlesni corespondenţa dintre Jacques şi domnişoara Denise.

— Ce este, Cheminot? îl întrebă Jacques.

— Domnule, răspunse vagabondul, domnul Blangin vă aduce la cunoştinţă că domnii avocaţi au urcat în camera dumneavoastră.

Marchizul de Boiscoran îşi îmbrăţişă fiul încă o dată.

— Nu-i lăsa să aştepte, îi spuse el, du-te, şi curaj…

XX

Marchizul de Boiscoran spusese adevărul.

Zdruncinat în urma celor pe care i le spusese domnişoara Denise, maestrul Magloire fusese definitiv învins de către explicaţiile maestrului Folgat şi în clipa în care sosi la închisoare era ferm convins de nevinovăţia lui Jacques.

— Mă îndoiesc, îi spuse el domnului Folgat în timp ce-l aşteptau pe Jacques în celula lui, mă îndoiesc de faptul că-mi va putea ierta neîncrederea.

În clipa în care rostea aceste cuvinte se ivi Jacques, aflat încă sub emoţia întâlnirii cu tatăl său.

Maestrul Magloire se ridică şi îi ieşi în întâmpinare:

— N-am ştiut niciodată să-mi ascund gândurile, Jacques, spuse el. Crezându-te vinovat şi convins de faptul că o acuzai pe nedrept pe contesa de Claudieuse, ţi-am spus ceea ce gândesc deschis, cu brutalitate chiar. Am greşit, şi încredinţat de sinceritatea ta îţi spun acum, cu aceeaşi francheţe: Jacques, nu aveam dreptul să cred mai mult în reputaţia unei femei decât în cuvântul unui prieten. Vrei să-mi dai mâna?

Jacques strânse cu o imensă bucurie mâna care i se întindea.

— Din moment ce crezi în nevinovăţia mea, înseamnă că pot să creadă şi alţii şi că ceasul salvării mele este destul de aproape.

Privind însă chipurile celor doi avocaţi, el înţelese că se bucura prea devreme. Trăsăturile sale se înăspriră, dar glasul său rămase la fel de hotărât:

— Aşadar, văd că lupta are să fie lungă şi că sfârşitul ei este încă nesigur… Nu contează! Fiţi siguri că eu nu voi da

înapoi…

Maestrul Folgat întinsese pe masă o serie de hârtii scoase din mapă, copii pe care i le furnizase Méchinet şi însemnări din scurta sa călătorie.

— Înainte de orice, scumpul meu client, începu el, trebuie să te pun la curent cu cercetările mele.

Şi-i relată până în cele mai mici amănunte expediţia la care luase parte în tovărăşia lui Goudar.

— Să rezumăm situaţia, spuse el. Suntem în măsură, încă de astăzi, să dovedim trei lucruri: 1. Că locuinţa din strada Vignes îţi aparţine şi că domnul Francis Burnett care este cunoscut acolo nu este altul decât dumneata; 2. Că primeai în această casă vizita unei doamne care, judecând după precauţiile pe care le lua, dorea în foarte mare măsură să se ascundă; 3. Că vizitele acestei doamne nu aveau loc decât într-o anumită epocă în fiecare an, epocă corespunzând perfect cu aceea a călătoriilor pe care le făcea la Paris contesa de Claudieuse.

Celebrul avocat din Sauveterre aproba:

— Da, toate acestea sunt definitiv câştigate pentru proces.

— Pentru noi înşine, continuă tânărul său confrate, există certitudinea faptului că servitoarea falsului sir Francis Burnett, Suky Wood, a pândit-o pe misterioasa vizitatoare, că a văzut-o şi că ar putea s-o recunoască.

— Perfect. Asta rezultă din depoziţia prietenei acestei fete.

— Dacă o găsim pe Suky Wood, contesa de Claudieuse este demascată.

— Dacă o găsim!… rosti maestrul Magloire. Şi cu asta, pătrundem, din păcate, în domeniul ipotezelor.

— Al ipotezelor, fie, îl întrerupse maestrul Folgat, dar al ipotezelor întemeiate pe fapte concrete. De ce oare nu am

putea s-o găsim pe această Suky al cărei loc de naştere îl cunoaştem, a cărei familie o cunoaştem şi care n-are niciun motiv să se ascundă. Goudar a dat el peste multe altele şi Goudar este alături de noi. Şi vă rog să fiţi pe pace, el nu-şi va pierde timpul de pomană. Am strecurat în sufletul lui o nădejde care îl va face să săvârşească minuni, nădejdea că va putea primi, drept răsplată pentru salvarea domnului de Boiscoran, casa din strada Vignes. Prea este mare miza pentru ca el să nu câştige această partidă şi este vorba de un om care a câştigat atâtea altele. Cine ştie ce a mai găsit de când m-am despărţit de el. Cine ştie ce va descoperi el aici! Ceea ce a realizat într-o singură zi este o nimica toată…

— Este enorm! exclamă Jacques încântat de rezultatele dobândite.

Mai bătrân decât maestrul Folgat şi decât Jacques, fruntaşul avocaţilor din Sauveterre era ceva mai reţinut în entuziasmul său.

— Da, este enorm, repetă el, şi dacă am avea timp mult înaintea noastră aş spune şi eu, alături de dumneavoastră: vom câştiga. Dar timpul este acela care stă în calea investigaţiilor lui Goudar; sesiunea curţii cu juri se apropie şi mi se pare dificilă posibilitatea unei amânări…

— Dar eu nu vreau nicio amânare, spuse Jacques.

— Şi totuşi…

— Cu niciun preţ, Magloire, niciodată! Cum, să îndur încă trei luni tot ceea ce am îndurat până acum… N-aş fi în stare, puterile mele sunt pe sfârşite… Îmi ajung neliniştile de acum. Trebuie să sfârşim.

Maestrul Folgat îl opri printr-un gest.

— Nu vă risipiţi energia de pomană, spuse el, este imposibil

să obţinem o amânare. Ce am putea invoca pentru a cere o amânare? O instrucţie insuficientă? Ancheta a fost ireproşabilă. Ar trebui să introducem un element nou în toată afacerea, adică să rostim numele doamnei de Claudieuse…

Pe chipul lui Jacques se citi o imensă uimire.

— Nu-i veţi rosti numele? întrebă el.

— Depinde.

— Nu vă înţeleg…

— Şi totuşi e simplu. Dacă, înaintea dezbaterilor, Goudar va reuşi să adune împotriva ei suficiente elemente pentru o acuzaţie, atunci da, îi voi rosti numele şi atunci, obligatoriu, afacerea ar fi scoasă de pe rol şi s-ar începe o nouă instrucţie în cursul căreia nu aţi interveni, probabil, decât în calitate de martor. Dacă, dimpotrivă, înaintea zilei procesului, nu deţinem împotriva ei alte dovezi decât acelea pe care le posedăm astăzi, atunci nu, nu-i voi rosti numele căci ar însemna, şi aceasta este şi părerea maestrului Magloire, să distrugem iremediabil totul…

— Da, asta este şi părerea mea, aprobă bătrânul avocat.

Stupoarea lui Jacques era fără margini.

— Şi totuşi, spuse el, pentru apărarea mea, dacă ajung în faţa curţii cu juri, va trebui să vorbesc despre legătura mea cu doamna de Claudieuse…

— Nu.

— Dar în felul acesta s-ar explica totul…

— Numai în cazul în care acest punct de vedere va fi acceptat.

— Vreţi, aşadar, să mă apăr şi nădăjduiţi să mă salvaţi fără să spun adevărul?

Domnul Folgat clătina din cap.

— În faţa curţii cu juri, spuse el, adevărul este lucrul cel mai puţin însemnat.

— O!…

— Ar admite oare juraţii puncte de vedere pe care nu le-a admis prietenul dumitale, maestrul Magloire? Să nu mai vorbim despre asta şi să ne ocupăm numai de găsirea unei explicaţii plauzibile care să spulbere dovezile ce s-au adunat împotriva dumneavoastră. Credeţi că vom fi primii care vom acţiona în felul acesta? Câtuşi de puţin.

— Şi totuşi, adevărul…

— Adevărul, scumpul meu client, este perimat prin faptul că este prea verosimil. Întreabă-l pe maestrul Magloire. Acuzaţia nu se preocupă decât de un singur lucru: de verosimilitate; aceasta trebuie să fie, deci, singura noastră preocupare. Adevărul! Cine oare îl cunoaşte cu adevărat! Afacerea dumneavoastră, domnule de Boiscoran, face parte din rândul acelora al căror secret nu-l deţine nici acuzatorul, nici apărătorul, nici acuzatul.

Urmă o lungă tăcere şi era atât de adâncă încât putea fi auzit pasul monoton al soldatului care se plimba pe sub ferestrele închisorii.

Maestrul Folgat spusese tot ceea ce socotise că putea să spună. Crezu că, spunând mai multe, şi-ar fi asumat o responsabilitate mult prea mare.

Erau în joc onoarea şi viaţa lui Jacques. Aceasta însemna că numai Jacques trebuia să hotărască asupra sistemului de apărare.

A-i influenţa hotărârea ar fi însemnat, în cazul unui insucces, posibil dacă nu probabil, ca el să se expună unei atitudini care putea să însemne: dacă aş fi hotărât eu aş fi fost

liber!

— Sfatul pe care vi-l dau, scumpul meu client, este, după părerea mea, cel mai bun şi este în acelaşi timp sfatul pe care l-aş da şi fratelui meu. Nu pot să spun, din păcate, că este infailibil. Aşadar, dumneavoastră veţi fi acela care veţi lua o hotărâre. Şi oricare ar fi această hotărâre eu, unul, rămân la ordinele dumneavoastră.

Jacques nu răspunse imediat.

Cu faţa în palme el stătea neclintit, cufundat în gânduri.

Ce hotărâre să ia?

Să urmeze îndemnul primului său gând, să smulgă toate vălurile, să strige sus şi tare adevărul? Era o îndrăzneală, dar ce triumf dacă ar fi putut să izbutească în felul acesta!

Să adopte sistemul avocaţilor săi, să manevreze, să uzeze de viclenii, să mintă? Era, poate, mai sigur, dar se putea oare numi aceasta o victorie?

— Părerea dumitale, Magloire? întrebă el.

Celebrul avocat din Sauveterre se încruntă:

— Tot ceea ce ţi-a spus tânărul meu confrate, răspunse el, am avut şi eu onoarea să-i spun mamei dumitale. Singura greşeală a maestrului Folgat este aceea de a fi încercat să te menajeze. După părerea mea, un medic nu trebuie să se preocupe de ceea ce gândeşte pacientul său despre leacurile pe care i le prescrie. S-ar putea foarte bine întâmpla ca sfaturile noastre să nu însemne salvarea, dar dacă nu ţii seama de ele eşti pierdut cu siguranţă.

Jacques ezita. Trecură câteva minute.

Aceste leacuri, cum le numea maestrul Magloire, i se păreau inadmisibile cu atât mai mult cu cât ele nu se potriveau felului său de a fi.

— O asemenea achitare, murmură el, nici nu pare a fi o achitare! Oare voi fi cu adevărat disculpat în ochii tuturora? S-ar putea întâmpla ca vagi bănuieli să continuie să existe de-a lungul întregii mele vieţi. Nu voi putea ieşi din sala tribunalului cu fruntea sus şi voi avea tot timpul senzaţia că am izbutit să fug folosind o uşă dosnică…

— Chiar dacă ar fi aşa, cred că este de preferat această soluţie celeilalte, adică ocnei! spuse cu brutalitate maestrul Magloire.

Auzind cuvântul ocnă, Jacques ţâşni de parcă mâna lui ar fi intrat în contact cu o baterie încărcată cu electricitate.

Se ridică, făcu câţiva paşi prin celulă şi se aşeză cu faţa către apărătorii săi.

— Domnilor, îmi încredinţez soarta în mâinile dumneavoastră. Vă rog să-mi spuneţi ce am de făcut, vă voi da ascultare.

Jacques avea cel puţin calităţile defectelor sale: odată o hotărâre luată, renunţa să se mai gândească la o alta pe care ar fi putut eventual s-o ia.

Calm, cu sânge rece, se aşeză pe scaun şi, cu un zâmbet trist, spuse:

— Să vedem care este planul de bătaie.

În ultimele zile planul acesta fusese singura şi marea preocupare a maestrului Folgat. Toată inteligenţa lui, tot simţul său practic le pusese în slujba acestei cauze care devenise şi cauza lui, într-o bună măsură, datorită pasiunii pe care o punea.

Cunoştea foarte bine tactica acuzării, tot atât de bine ca şi domnul Galpin-Daveline, ştia mai bine decât acesta din urmă care erau părţile ei solide şi care îi erau slăbiciunile.

— Aşadar, începu el, vom proceda ca şi cum doamna de Claudieuse nici nu ar exista. Nu o mai cunoaştem. Nu mai poate fi vorba despre întâlnirea de la Valpinson şi nici despre scrisorile arse!

— Ne-am înţeles.

— Aşa stând lucrurile, sarcina noastră este aceea de a căuta în primul rând nu felul în care ne-am folosit timpul, ci explicaţia plecării noastre de acasă în seara crimei. A! dacă am putea găsi ceva plauzibil, ceva verosimil, aş fi gata să răspund de succes, dar să nu ne ascundem după degete, eu cred că acesta este nodul întregii afaceri şi că asupra acestui punct vor avea loc cele mai înverşunate dezbateri…

Jacques nu părea să fie convins că aşa stau lucrurile.

— Să fie cu putinţă! rosti el.

— Din păcate sunt foarte sigur de asta. Şi dacă spun din păcate o fac pentru că există împotriva noastră o probă teribilă, hotărâtoare, cu siguranţă, şi asupra căreia domnul Galpin-Daveline nu a insistat prea mult, – e prea subtil, – dar care, în mâinile ministerului public poate deveni o armă îngrozitoare…

— Mărturisesc, începu Jacques, că nu-mi dau prea bine seama…

— Aţi uitat, aşadar, scrisoarea pe care aţi scris-o domnişoarei Denise în ziua crimei? îl întrerupse maestrul Magloire.

Jacques se uita pe rând la cei doi apărători ai săi.

— Cum, spuse el, această scrisoare…

— Ne copleşeşte, scumpul meu client, rosti maestrul Folgat. Nu vă mai aduceţi aminte de ea? Îi spuneaţi logodnicei dumneavoastră că veţi fi silit să vă lipsiţi de fericirea de a

petrece o seară în tovărăşia ei din pricina unei afaceri de cea mai mare importanţă şi care nu poate fi cu niciun chip amânată. Aşadar, după o matură chibzuinţă, eraţi hotărât să vă folosiţi seara într-un anume scop. Care? Asasinarea domnului de Claudieuse, pretinde acuzarea. Ce vom răspunde?

— Bine, dar domnişoara Denise nu a făcut cunoscută această scrisoare…

— Nu, dar acuzarea ştie de existenţa ei. Domnul de Chandoré şi domnul Séneschal, crezând că-ţi fac un serviciu, au vorbit de nenumărate ori despre această scrisoare. Iar domnul Galpin-Daveline o cunoaşte atât de bine şi ţi-a vorbit despre ea în mai multe rânduri în aşa fel încât ai mărturisit tot ceea ce îşi dorea el.

Tânărul avocat răsfoia hârtiile aflate pe masă.

Curând găsi ceea ce căuta.

— Iată, reuă el, iată ceea ce citesc în cel de-al treilea interogatoriu care vi s-a luat:

ÎNTREBARE: — Urma să o luaţi în curând în căsătorie pe domnişoara de Chandoré?

RĂSPUNS: — Da.

Î. — Vă petreceaţi de multă vreme serile în tovărăşia dânsei?

R. — Toate serile.

Î. — Cu excepţia serii în care a avut loc crima.

R. — Din păcate.

Î. — Pesemne că logodnica dumneavoastră a fost mirată de această absenţă…

R. — Nu, căci îi scrisesem…

— Auzi, Jacques? întrebă maestrul Magloire. Şi bagă bine de seamă că domnul Daveline se fereşte să insiste. Nu vrea să te facă atent. A obţinut o mărturisire şi asta îi ajunge.

Dar maestrul Folgat căutase şi găsise o altă copie.

— Iată ce scrie în procesul-verbal al celui de-al şaselea interogatoriu:

Î. — Aşadar, în seara crimei, când aţi plecat de acasă v-aţi luat arma fără un scop anume?

R. — Voi explica lucrul acesta după ce-mi voi fi consultat apărătorii.

Î. — Nu este nevoie de nicio consultare pentru a spune adevărul.

R. — Nimic nu mă va face să revin asupra hotărârii mele.

Î. — Aşadar, ca şi ieri, nu vreţi să spuneţi unde v-aţi petrecut timpul între orele opt şi miezul nopţii.

R. — Voi răspunde la această întrebare în acelaşi timp cu cealaltă.

Î. — Trebuia să existe o pricină foarte serioasă pentru plimbarea dumneavoastră deoarece ştiaţi că eraţi aşteptat de către domnişoara de Chandoré!

R. — Îi scrisesem să nu mă aştepte.

— A! Galpin-Daveline este un mare şmecher! mormăi maestrul Magloire.

— În sfârşit, reluă maestrul Folgat, iată un fragment din penultimul interogatoriu:

Î. — Când aveaţi ceva de trimis la Sauveterre cine vă făcea, de obicei, acest serviciu?

R. — Michel, fiul arendaşului meu.

Î. — Aşadar, el este acela care, în seara crimei, a dus domnişoarei de Chandoré scrisoarea în care îi transmiteaţi că veţi lipsi de la întâlnirea obişnuită?

R. — Da.

Î. — Aţi pretextat că sunteţi reţinut datorită unor treburi urgente?

R. — Este pretextul cel mai obişnuit.

Î. — Dar dumneavoastră ştiaţi foarte bine că nu este un pretext. Unde trebuia să vă duceţi? Unde aţi fost?

R. — Nu voi spune nimic decât după ce mă voi fi consultat cu apărătorul meu.

Î. — Luaţi aminte! Sistemul acesta este foarte primejdios.

R. — Ştiu şi accept această primejdie.

Jacques era uluit.

Şi aşa se întâmplă cu orice acuzat căruia i se citeşte procesul-verbal al interogatoriilor sale. Nu este niciunul care să nu exclame:

— Cum, eu am spus asta?

Da, a spus-o şi nu mai poate s-o nege, este scris şi el a semnat.

Cum a putut să spună una ca asta?

Oricât ar fi un om de puternic el nu poate să-şi păstreze la acelaşi nivel, luni de zile, toată energia şi tot sistemul său de gândire. Are şi el ceasurile lui de prăbuşire, ceasurile lui de nădejde, momentele lui de revoltă şi momentele în care se lasă în voia sorţii…

Şi impasibilul judecător de instrucţie ştie să profite de tot.

Vinovat sau nevinovat nu există deţinut aflat în prevenţie care să poată lupta.

Oricât de prodigioasă ar fi memoria sa cum ar putea el să-şi aducă aminte de un nevinovat răspuns pe care l-a dat cu săptămâni în urmă! Judecătorul, el, l-a consemnat şi, dacă va fi nevoie, îl va relua de douăzeci de ori sub douăzeci de forme noi.

— Este îngrozitor! exclamă Jacques.

Şi convins acum de adevărul temerilor maestrului Folgat, întrebă:

— Cum putem ieşi de aici?

— V-am spus-o, răspunse maestrul Folgat, trebuie să găsim o explicaţie plauzibilă.

— Nu mă văd în stare să vă ofer niciuna.

Tânărul avocat se gândi câteva clipe şi spuse:

— Dumneavoastră, domnule, eraţi închis, dar eu eram liber. Iată o lună de zile de când caut să construiesc un sistem de apărare, de când mă ocup de acest punct care este baza întregului meu sistem…

— A!

— Unde trebuia să fie celebrată căsătoria dumneavoastră?

— La mine, la Boiscoran.

— Unde trebuia să aibă loc ceremonia religioasă?

— La biserica din Bréchy.

— Aţi vorbit despre asta cu preotul?

— În mai multe rânduri. Şi într-o zi el mi-a şi spus glumind: „În sfârşit te voi avea în parohia mea”!

Domnul Folgat tresări de bucurie şi lui Jacques nu-i scăpă această tresărire.

— Aşadar, spuse el, preotul din Bréchy era prietenul dumneavoastră.

— Destul de apropiat, da. Mă invita câteodată la el la masă şi nu se întâmpla să trec pe lângă locuinţa lui fără să intru să-i strâng mâna…

Bucuria tânărului avocat era din ce în ce mai evidentă.

— Hotărât lucru, exclamă el, explicaţia mea nu este neverosimilă. Ascultaţi şi vă rog să mă credeţi că sunt foarte sigur de informaţiile mele. În seara crimei, între orele nouă şi unsprezece, nu era nimeni la biserica din Bréchy. Preotul lua masa la castelul Bresson, iar slujnica lui se dusese să-i iasă în

întâmpinare cu un felinar…

— Am înţeles! murmură maestrul Magloire.

— De ce, scumpul meu client, continuă maestrul Folgat, de ce nu te-ai fi dus la preotul din Bréchy? În primul rând, trebuia să te înţelegi cu el cu privire la detaliile ceremoniei şi apoi, deoarece îţi este prieten, şi este un om cu experienţă, este un pastor, ai vrut, nu-i aşa, în clipa căsătoriei, să te sfătuieşti cu el şi te pregăteai să devii enoriaşul său cu toate că această treabă nu-ţi era chiar atât de plăcută.

— Bun, asta-i bun… aprobă celebrul avocat din Sauveterre, foarte bun!

— Aşadar, continuă tânărul avocat, dumneata, scumpul meu client, te-ai lipsit de fericirea de a-ţi petrece seara în tovărăşia logodnicei dumitale numai şi numai pentru a-l întâlni pe preotul din Bréchy. Să vedem acum în ce măsură corespunde aceasta cu probele de care dispune acuzarea. Eşti întrebat, în primul rând, de ce ai plecat pe drumul care trece prin mlaştini. De ce?… Ai făcut-o pentru că drumul acesta este, fără îndoială, cel mai scurt şi pentru că îţi era teamă ca nu cumva să-l găseşti pe preot dormind. Nimic mai firesc deoarece se ştie bine că omul acesta are obiceiul de a se vârî în pat la ora nouă. Şi totuşi, te-ai grăbit de pomană deoarece, în clipa în care ai bătut la uşa bisericii, nu a venit nimeni să-ţi deschidă…

Maestrul Magloire îl întrerupse pe tânărul său confrate printr-un gest.

— Până aici, spuse el, totul e foarte bine… Iată însă că acum se iveşte un lucru neverosimil. Niciodată, nimeni, nu se va hotărî să treacă prin pădurea de la Rochepommier pentru a se întoarce de la Bréchy la Boiscoran. Dacă ai cunoaşte locurile…

— Le cunosc deoarece le-am cercetat cu multă grijă. Şi dovada este că, prevăzând obiecţia dumneavoastră, i-am şi găsit răspunsul. În timp ce domnul de Boiscoran bătea la uşa bisericii, o ţărăncuţă, pe care o cunoştea, trecea pe acolo şi-i spuse că-l întâlnise pe preot pe drum, în apropierea locului cunoscut sub numele de Răscrucea Mareşalilor. Locul unde se află biserica, izolată la intrarea în orăşel, face foarte posibilă această întâlnire. În ceea ce îl priveşte pe preot, iată ce am aflat: exact în ceasul în care domnul de Boiscoran putea să se afle la Bréchy, un preot trecea foarte aproape de Răscrucea Mareşalilor şi preotul acesta, căruia i-am vorbit, slujeşte într-o parohie vecină şi lua şi el masa la domnul de Bresson, dar fusese chemat pentru a se afla la căpătâiul unei femei care-şi dădea sufletul… Asta înseamnă că ţărăncuţa de care am vorbit nu minţea, se înşela numai…

— Uimitor! spuse maestrul Magloire.

— Şi ce a făcut domnul de Boiscoran, continuă maestrul Folgat, în clipa când a primit această informaţie? A pornit-o pe drumul care trebuia să-l ducă acolo unde fusese întâlnit preotul şi a mers pe acest drum până în pădurea de la Rochepommier… Dându-şi seama, în sfârşit, că ţărăncuţa îl indusese în eroare, poate din greşeală, poate nu, el s-a hotărât să se înapoieze la Boiscoran prin pădure… Dar era foarte supărat pentru că-şi irosise în felul acesta o seară pe care ar fi putut s-o petreacă în tovărăşia logodnicei sale şi tocmai din cauza aceasta bombănea şi înjura aşa cum a declarat martorul Gaudry…

Celebrul avocat din Sauveterre clătina din cap.

— Ingenios, spuse el, recunosc şi mărturisesc sincer că n-aş fi găsit niciodată o soluţie atât de bună. Numai că… scumpul

meu confrate, povestirea dumitale păcătuieşte tocmai datorită marii sale simplităţi. Acuzarea îţi va răspunde: „Dacă acesta este adevărul cum se face că domnul de Boiscoran nu l-a declarat imediat şi de ce a socotit că avea nevoie, pentru a-l declara, de o prealabilă consultare cu apărătorii săi”?

Maestrul Folgat reflecta.

— Ştiu foarte bine lucrul acesta, răspunse el, aici este punctul slab al armurii mele… Şi e foarte slab căci este evident că dacă domnul de Boiscoran ar fi oferit această explicaţie în ziua arestării sale, el ar fi fost eliberat… Dar cum să găsim ceva mai bun? Cum am putea găsi altceva? Aceasta este expresia primului meu gând şi îl formulez pentru întâia oară. Ajutat de către dumneavoastră, maestre Magloire, de către Méchinet din partea căruia am primit informaţii de mare preţ, ajutat de către toţi prietenii noştri eu nădăjduiesc că voi putea adăuga povestirii mele o oarecare trăsătură misterioasă care să explice puţin această ezitare a domnului de Boiscoran… Mă gândisem la un moment dat să invoc un argument de natură politică, mă gândisem să pretind că date fiind opiniile sale, domnul de Boiscoran nu dorea ca relaţiile sale cu preotul din Bréchy să fie cunoscute…

— O! efectul unor asemenea argumente ar fi detestabil! îl întrerupse maestrul Magloire. Nu suntem religioşi noi, cei din Sauveterre, dar suntem oameni pioşi, extrem de pioşi…

— Va trebui, deci, să renunţ la această idee…

De unde până atunci Jacques păstrase tăcerea şi rămăsese neclintit, el se ridică dintr-odată.

— Nu este oare înspăimântător să ne aflăm aici în situaţia de a fi siliţi să fabricăm o minciună?… Şi sunt nevinovat! Ce s-ar fi întâmplat dacă aş fi fost într-adevăr un asasin?

Jacques avea de o mie de ori dreptate: era ceva monstruos în această nevoie de a ascunde adevărul.

Cu toate acestea, apărătorii săi nu ţinură seama de exclamaţia lui, atât erau de absorbiţi în studiul sistemului lor de apărare.

— Să vedem celelalte puncte ale acuzării, spuse maestrul Magloire.

— Dacă versiunea mea este admisă, răspunse maestrul Folgat, restul va merge de la sine. Dar va fi ea admisă?… În ziua în care au venit să-l aresteze, căutând un pretext pentru plecarea sa din ajun, domnul de Boiscoran a răspuns că se ducea la Bréchy să-l întâlnească pe negustorul său de lemne… Nenorocită imprudenţă!… Aceasta este primejdia! Pentru că celelalte ce sunt, la urma urmelor?… Apa în care domnul de Boiscoran şi-a spălat mâinile întorcându-se şi în care au fost găsite urme de hârtie arsă… Nu ne rămâne decât să alterăm puţin adevărul pentru a oferi o explicaţie. Nu avem decât să spunem ce a făcut în adevăr domnul de Boiscoran atribuind însă acţiunii sale o altă cauză. Domnul de Boiscoran este un fumător înrăit, nu-i aşa! Pentru plimbarea sa la Bréchy îşi luase cu el ţigări, dar nu-şi luase chibrituri… Şi nu este o afirmaţie în vânt. Oferim probe, producem martori. Dacă nu aveam la noi chibrituri, asta se datora faptului că le uitasem în ajun la domnul de Chandoré în cutia pe care o aveam de obicei asupra noastră, cutie pe care toată lumea o cunoaşte şi care a rămas de atunci pe căminul din salonaşul domnişoarei Denise, unde se află şi astăzi… Aşadar, nu aveam chibrituri şi eram departe de Boiscoran în momentul în care ne-am dat seama de aceasta… Trebuia oare să nu mai fumăm sau să facem cale întoarsă?… Nu! Aveam cu noi arma şi cunoşteam procedeul pe care îl

folosesc vânătorii în asemenea împrejurări… Am scos încărcătura de alice dintr-unul din cartuşele noastre şi dând foc pulberei am dat foc unei bucăţi de hârtie… Este o operaţie pe care nu poţi s-o duci la bun sfârşit fără să te murdăreşti şi fără să-ţi înnegreşti mâinile. Cum am fost însă siliţi s-o facem de mai multe ori aveam mâinile foarte murdare şi foarte negre şi unghiile noastre erau pline cu rămăşiţe de hârtie arsă…

— A! de data aceasta bravo, exclamă celebrul avocat din Sauveterre.

Tânărul său confrate se însufleţea. Continua să-l folosească pe „noi" aşa cum se obişnuieşte în barou:

— De altfel, apa aceasta, reluă el, această apă pe care vreţi s-o folosiţi împotriva noastră este cea mai frumoasă mărturie morală a nevinovăţiei noastre… Dacă am fi fost incendiatori, am fi aruncat-o cu graba pe care o foloseşte orice răufăcător care caută să şteargă de pe hainele sale petele de sânge care-l acuză…

— Foarte bine! aprobă maestrul Magloire.

— Şi toate celelalte dovezi ale dumneavoastră, continuă maestrul Folgat, ca şi cum s-ar fi aflat în plină şedinţă şi ca şi cum s-ar fi adresat ministerului public, toate celelalte dovezi sunt de aceeaşi valoare… De ce invocaţi dumneavoastră scrisoarea adresată de noi domnişoarei Denise? Pentru că, după părerea dumneavoastră, ea stabileşte premeditarea noastră… A! aici mă opresc… Suntem noi oare atât de proşti şi de lipsiţi de cel mai elementar bun simţ?… Nu acesta este renumele nostru… Cum! Dacă am fi premeditat o crimă nu ne-am fi gândit că s-ar fi putut întâmpla să fim descoperiţi şi nu ne-am fi fabricat un alibi? Cum! Am fi plecat de la noi de acasă cu intenţia de a ucide un om şi ne-am fi încărcat arma cu alice

bune pentru vânat iepuri?… Adevărul este că ne faceţi mult prea uşoară apărarea deoarece acuzaţiile dumneavoastră nu rezistă…

Jacques aproba totul prin gesturi.

— Iată, îl întrerupse el pe avocat, iată tocmai lucrul pe care i l-am spus de nenumărate ori lui Daveline şi în faţa acestui argument el nu a ştiut ce să-mi răspundă… Asupra acestui punct trebuie să insistăm…

Maestrul Folgat îşi consulta notiţele.

— Ajung acum, reluă el, la o împrejurare capitală şi din care voi face, dacă ea ne este favorabilă, un hotărâtor incident în cursul şedinţei… Valetul dumitale, scumpul meu client, bătrânul Antoine, mi-a declarat că în ajunul crimei spălase şi curăţase temeinic arma dumitale Klebb…

— Dumnezeule! exclamă Jacques.

— Bun. Văd că vă daţi seama de însemnătatea acestui fapt. Din momentul acela în care arma a fost curăţată şi până în momentul în care aţi dat foc unui cartuş pentru a putea aprinde scrisorile doamnei de Claudieuse, aţi mai tras cu această armă? Dacă da, atunci să nu mai vorbim despre asta. Dacă nu, este limpede că una din ţevile armei a rămas curată şi atunci suntem salvaţi…

Timp de aproape un minut Jacques rămase tăcut, gândindu-se.

— Mi se pare, răspunse el în cele din urmă, sunt aproape sigur că în dimineaţa crimei am tras într-un iepure…

Maestrul Magloire părea descurajat.

— Nenorocire! spuse el.

— O! un moment, reluă Jacques. Lucrul de care sunt sigur este că am ucis iepurele cu un singur foc. Aşadar nu am

murdărit decât una din ţevile armei mele. Dacă m-am slujit şi la Valpinson de aceeaşi ţeavă pentru a da foc cartuşului, sunt salvat. Şi nu uitaţi că se poate foarte bine întâmpla ca lucrurile să se fi produs în felul acesta. Când ai o armă cu două ţevi apeşi întotdeauna în primul rând pe trăgaciul din dreapta

Maestrul Magloire era încruntat.

— Nu are nicio importanţă, spuse el, nu putem produce un argument atât de nesigur deoarece, în cazul în care greşim, el s-ar întoarce împotriva noastră. Dar la şedinţă, când ţi se va arăta arma, uită-te la ea în aşa fel încât să poţi să-mi spui care este situaţia.

Acestea erau, aşadar, schiţele planului general de apărare. Nu mai rămânea decât ca detaliile să fie perfecţionate şi cu aceasta se îndeletniceau cei doi avocaţi în momentul în care Blangin, temnicierul, veni să le spună că uşile închisorii aveau să se închidă.

— Încă cinci minute, Blangin! strigă Jacques.

Şi, apropiindu-se cât mai mult de cei doi apărători ai săi, le spuse în şoaptă:

— Mi-a venit o idee, domnilor, şi vreau să v-o spun… Nu se poate ca doamna de Claudieuse să nu fie tulburată la culme în ultimul timp, de când am fost arestat. Oricât ar fi ea de sigură că nu a lăsat în urma ei niciun indiciu care ar putea s-o trădeze, sunt sigur că tremură la gândul că m-aş putea apăra spunând adevărul… Va nega, ştiu bine, şi este destul de sigură de prestigiul său pentru a şti că acuzaţiile mele nu vor putea dăuna reputaţiei sale… Nu contează! Este cu neputinţă ca ideea scandalului să nu o înspăimânte… Cine ştie dacă, pentru a evita acest scandal, nu ne-ar oferi un mijloc de salvare. De ce nu ar încerca unul dintre dumneavoastră să stea de vorbă cu

ea…

Maestrul Folgat era omul hotărârilor rapide.

— Voi încerca eu, spuse el, dacă-mi daţi o scrisoare de recomandare.

În locul oricărui răspuns, Jacques luă o pană şi scrise:

Am mărturisit totul apărătorului meu, maestrul Folgat. Salvează-mă şi îţi jur că voi păstra pe veci secretul. Ai putea să mă laşi să pier, Geneviève, dumneata care ştii atât de bine că sunt nevinovat?

Jacques.

— Ajunge? îl întrebă el pe avocat întinzându-i hârtia.

— Da, şi vă făgăduiesc că o voi vedea pe doamna de Claudieuse în cel mult două zile.

Blangin era neliniştit şi apărătorii trebuiră să plece. Odată ajunşi în stradă, ei străbăteau Piaţa Nouă când, la câţiva paşi de ei, zăriră un cântăreţ ambulant care păşea urmat de câţiva plimbăreţi…

Era un fel de menestrel, îmbrăcat cu o haină care semăna mai mult cu o vestă. Zgâriind corzile unei vechi viori omul cânta folosind cel mai pur accent din regiunea aceea.

Cu un gest cât se poate de firesc, maestrul Folgat începu să caute câţiva bănuţi prin buzunarul său în clipa în care cântăreţul, apropiindu-se de ei, şi întinzându-i pălăria pentru a putea culege ofranda, îi spuse:

— Văd că nu mă recunoaşteţi, scumpe maestre.

Avocatul tresări.

— Dumneata aici! exclamă el.

— Eu însumi, la Sauveterre, începând de astăzi dimineaţă. Vă pândeam căci trebuie să vă vorbesc. Astă-seară, la orele

nouă, vă rog să-mi deschideţi poarta cea mică din fundul grădinii domnului de Chandoré…

Şi reluându-şi cântecul se îndepărtă.

Celebrul avocat din Sauveterre era uimit de această întâlnire neprevăzută şi de ciudăţenia personajului. Cântăreţul ambulant se îndepărtă.

— Îl cunoaşteţi pe acest individ? îl întrebă el pe tânărul său confrate.

— Acest individ, răspunse maestrul Folgat, nu este altul decât agentul despre care v-am vorbit şi ale cărui servicii le-am cumpărat.

— Goudar!

— Da, Goudar.

— Şi nu l-ai recunoscut!

Tânărul avocat zâmbea.

— Înainte ca el să-mi fi vorbit, nu. Acel Goudar pe care-l cunoşteam eu era un bărbat înalt, slab, cu faţa rasă şi cu părul tuns scurt. Acest cântăreţ ambulant este un om mărunt, cu barbă şi cu părul lung atârnându-i peste umeri. Cum aş fi putut să-l recunosc pe omul meu sub această înfăţişare de vagabond care cântă în cel mai pur dialect?

Maestrul Magloire zâmbea şi el.

— Ce sunt oare comicii de profesie în comparaţie cu aceşti oameni? spuse el. Iată, spune că a sosit astăzi dimineaţă şi s-ar părea că s-a născut pe aceste meleaguri. Nu au trecut nici douăsprezece ore de când a sosit la Sauveterre şi a şi aflat despre existenţa porţii care se află în fundul grădinii domnului de Chandoré.

— O! Cred că acum îmi dau seama de unde ştie. Atunci când i-am povestit lui Goudar totul, în cele mai mici amănunte,

trebuie să-i fi vorbit şi despre această poartă în legătură cu Méchinet.

Tot vorbind ei ajunseră la capătul străzii Naţionale. Se opriră.

— Încă un cuvânt înainte de a ne despărţi, reluă maestrul Magloire. Eşti hotărât s-o întâlneşti pe doamna de Claudieuse?

— Am făgăduit.

— Şi ce o să-i spui?

— Nu ştiu. Depinde de felul în care mă va primi.

— Aşa cum o cunosc eu, în momentul în care va zări biletul lui Jacques îţi va cere să pleci.

— Cine ştie! În orice caz, nu-mi voi face mustrări de conştiinţă că nu am dat curs unei tentative pe care eu o socot, în adâncul sufletului meu, ca fiind necesară.

— Orice s-ar întâmpla, fii prudent, nu te lăsa târât… Gândeşte-te că un scandal ne-ar obliga să ne schimbăm sistemul de apărare şi este singurul care are oarecari şanse.

— O! fiţi fără nicio grijă.

Şi apoi, după o ultimă strângere de mână, cei doi avocaţi se despărţiră. Maestrul Magloire se îndreptă spre locuinţa lui, iar maestrul Folgat o porni către strada Rampe.

XXI

După incendiul de la Valpinson contele şi contesa de Claudieuse se stabiliseră provizoriu în strada Mautrec.

Maestrul Folgat se prezentă la locuinţa familiei de Claudieuse însoţit de doctorul Seignebos.

Casa avea două etaje.

Un vestibul larg străbătea catul de jos al locuinţei, iar în fundul acestuia se zărea o scară de piatră mărginită de o balustradă din fier forjat.

Odată ajuns în acest vestibul, domnul Seignebos deschise o uşă în dreapta.

— Intraţi aici, îi spuse el domnului Folgat, şi aşteptaţi… Urc în camera contelui, care se află la primul etaj şi v-o trimit pe contesă…

Tânărul avocat îl ascultă şi se pomeni într-un mare salon puternic luminat de către trei ferestre care răspundeau în grădină.

Se gândea tot timpul la riscul acestei întrevederi şi poate că, dacă ar fi putut s-o facă, ar fi bătut în retragere; şi avea nevoie de o puternică stăpânire de sine pentru a-şi putea domina tulburarea…

În sfârşit, se auzi un pas uşor în vestibul şi puţin după aceea, se ivi contesa de Claudieuse.

Era într-adevăr aşa cum i-o zugrăvise Jacques, calmă, gravă, senină ca şi cum sufletul său s-ar fi aflat mult deasupra pasiunilor omeneşti.

Departe de a-i fi putut altera frumuseţea, întâmplările neobişnuite pe care le trăise în ultima lună păreau să fi aşezat

pe fruntea sa o aureolă divină. Totuşi, slăbise puţin. Cearcănele din jurul ochilor şi părul său aflat în neorânduială, trădau oboseala şi nopţile lungi petrecute la căpătâiul soţului său.

— Sunteţi apărătorul domnului de Boiscoran, domnule? întrebă ea.

— Da, doamnă, răspunse tânărul avocat.

— Şi doriţi să-mi vorbiţi, după câte mi-a spus doctorul…

— Da, doamnă.

Cu gestul unei regine îi indică un scaun, aşezându-se şi ea.

— Vă ascult, domnule, rosti ea…

Maestrul Folgat începu, nu fără emoţie:

— În primul rând, doamnă, trebuie să vă expun situaţia clientului meu.

— Este inutil, domnule, o cunosc…

— Ştiţi, aşadar, doamnă, că a fost trimis în faţa curţii cu juri şi că poate fi condamnat!

Ea clătină din cap cu un gest plin de durere.

— Ştiu, domnule, că soţul meu, contele de Claudieuse, a fost victima celui mai josnic atentat, că viaţa sa este în primejdie şi că, dacă dumnezeu nu săvârşeşte o minune, nu voi mai avea în curând un soţ, iar copiii mei nu vor mai avea tată…

— Dar domnul de Boiscoran este nevinovat, doamnă!

O adâncă uimire se întipări pe chipul doamnei de Claudieuse.

— Atunci cine este asasinul? întrebă ea.

A! cu câtă greutate izbuti tânărul avocat să oprească pe buzele sale cuvântul „dumneavoastră" care ţâşnea din adâncul conştiinţei sale.

El se gândi însă la succesul misiunii pe care o avea.

— Pentru un acuzat, doamnă, pentru un nefericit care se află în ajunul judecăţii, avocatul este un sfătuitor căruia nu i se poate ascunde nimic… Voi adăuga faptul că apărătorul este tot atât de discret ca şi un preot şi că el ştie să uite tainele care-i sunt încredinţate.

— Nu înţeleg, domnule.

— Clientul meu, doamnă, avea la îndemână o cale foarte simplă pentru a se putea disculpa… Calea adevărului. A preferat însă să rişte onoarea lui decât să compromită onoarea unei alte persoane…

Contesa schiţă un gest de nerăbdare.

— Clipele mele sunt numărate, domnule, îl întrerupse ea. V-aş ruga să vorbiţi cât mai limpede.

Maestrul Folgat înaintase cum putuse mai bine.

— Am fost însărcinat de către domnul de Boiscoran să vă predau o scrisoare…

Mirarea doamnei de Claudieuse păru să se transforme în stupoare.

— Mie? Pe ce temei?

Fără să spună o vorbă tânărul avocat scoase din portofelul său scrisoarea lui Jacques şi o oferi contesei:

— Iat-o, spuse el.

Contesa o luă cu o mână care nu tremura şi o deschise încet… Dar, imediat după ce o citi se ridică în picioare, roşie la chip şi din ochii ei ţâşneau scântei:

— Dumneavoastră ştiţi ce cuprinde această scrisoare, domnule? exclamă ea.

— Da.

— Ştiţi dumneavoastră că domnul de Boiscoran îndrăzneşte să-mi scrie folosind numele meu de fată, Geneviève, aşa cum

face soţul meu, aşa cum face tatăl meu?

Clipa hotărâtoare sosise, maestrul Folgat îşi păstrase tot sângele rece.

— Domnul de Boiscoran susţine, doamnă, că pe vremuri, în strada Vignes, aşa vă spunea… pe vremea în care şi dumneavoastră îi spuneaţi lui, Jacques…

Contesa părea uluită.

— Dar este o infamie, domnule, o infamie tot ceea ce spuneţi aici! Cum, domnul de Boiscoran a putut să vă spună că eu, contesa de Claudieuse, am fost… amanta lui?!

— Da, doamnă, mi-a spus-o şi el afirmă, că, numai cu câteva clipe înaintea incendiului, se afla alături de dumneavoastră şi că dacă mâinile lui erau înnegrite aceasta se datora faptului că tocmai dăduse foc scrisorilor dumneavoastră şi scrisorilor lui…

Auzind aceste cuvinte contesa, răspunse cu o voce hotărâtă:

— Şi aţi putut să credeţi toate acestea? A! prima crimă a domnului de Boiscoran este o nimica toată, comparată cu aceasta!… Nu-i ajunge faptul că a dat foc casei noastre şi că ne-a ruinat, vrea acum să ne şi dezonoreze… Nu-i ajunge faptul că a luat viaţa soţului meu, are nevoie şi de onoarea soţiei sale!…

Vorbea atât de tare încât din vestibul nu se putea să nu fie auzită.

— Mai încet, doamnă, vă rog, spuse maestrul Folgat, mai încet!

Îl fulgeră cu o privire în care se citea un dispreţ suveran şi ridică şi mai mult tonul:

— Da, continuă ea, îmi dau seama că vă este teamă că am putea fi auziţi… Dar eu nu am de ce să mă tem! Aş vrea ca

lumea întreagă să ne poată auzi şi să ne poată judeca. Îmi spuneţi să vorbesc mai încet. De ce să vorbesc mai încet? Credeţi dumneavoastră, că dacă domnul de Claudieuse nu s-ar afla între viaţă şi moarte, această scrisoare nu ar fi fost de pe acum în mâinile sale? A! Ar şti el să facă dreptate! Dar eu, sunt o biată femeie! Niciodată nu am înţeles mai bine că pierzându-l pe soţul meu voi rămâne singură pe această lume, fără protector, fără prieten…

— Dar domnul de Boiscoran jură, doamnă, să păstreze cel mai desăvârşit secret.

— Ce fel de secret? Secretul insultelor dumneavoastră? Al înspăimântătoarei intrigi pe care vrea s-o ţească?

Maestrul Folgat păli auzind insulta.

— Luaţi aminte doamnă, spuse el pe un ton iritat, deţinem probe flagrante, de necontestat…

Printr-un gest hotărât doamna de Claudieuse îl întrerupse, splendidă în durerea, în dispreţul şi în furia ei.

— Ei bine! Produceţi aceste probe. Haideţi, acţionaţi. Vorbiţi! Vom afla de îndată dacă această murdară calomnie a unui criminal poate să atingă reputaţia de care se bucură o femeie cinstită! Vom vedea dacă din noroiul acesta în care vă bălăciţi, voi putea fi atinsă de un singur strop!

Aruncând la picioarele tânărului avocat scrisoarea lui Jacques, ea se îndreptă spre uşă.

— Doamnă, spuse încă o dată maestrul Folgat, doamnă!

Contesa nu-l învrednici nici măcar cu o ultimă privire şi dispăru lăsându-l singur în mijlocul salonului uluit în asemenea măsură încât nu mai era în stare nici măcar să gândească.

Din fericire se întorcea doctorul Seignebos.

— Pe legea mea, începu el, nu mi-aş fi închipuit niciodată că doamna de Claudieuse îşi poate păstra firea în asemenea măsură. Abia te-a părăsit şi a venit să mă întrebe ca de obicei ce părere am despre soţul ei şi ce trebuie să facă… I-am răspuns…

Dar sfârşitul frazei se pierdu pe buzele lui; realiza, în sfârşit, starea în care se afla maestrul Folgat.

— Asta e bună! Ce s-a întâmplat? întrebă el.

Tânărul avocat îl privea cu aerul unui om cu totul pierdut.

— S-a întâmplat, răspunse el, că stau aici şi mă întreb dacă sunt treaz sau dacă nu cumva visez. S-a întâmplat că dacă această femeie este în adevăr vinovată, îndrăzneala ei depăşeşte tot ceea ce se poate imagina…

— Ce vrei să spui cu acest dacă? Te îndoieşti oare de vinovăţia ei?

— Nu mai ştiu nici eu ce să spun, răspunse avocatul, uită-te la mine, mi-am pierdut capul, nu mai ştiu ce să cred…

— O!

— Aşa stau lucrurile! Şi totuşi, doctore, nu mai sunt un naiv şi de cinci ani de zile de când pledez în materie criminală, de când scormonesc în toate straturile societăţii am descoperit cele mai ciudate situaţii, am întâlnit figuri de neimaginat şi am ascultat cele mai înspăimântătoare mărturisiri…

Doctorul, la rândul său, era uluit în asemenea măsură încât uitase să-şi şteargă ochelarii…

— Dar ce ţi-a spus doamna de Claudieuse?

— Chiar dacă ţi-aş reproduce toată discuţia, răspunse maestrul Folgat, nu vei fi mai lămurit decât mine. Ar fi trebuit să te afli aici, s-o vezi şi s-o auzi vorbind!… Ce femeie! Nicio tresărire pe chipul ei, privirea i-a rămas tot timpul la fel de

limpede, nicio notă falsă în vocea sa… Şi cum mă sfida!… Dar te rog, doctore, te rog să mergem…

Plecară şi se aflau pe la mijlocul aleei care străbătea grădina în clipa în care zăriră înaintând spre ei pe cea mai mare dintre fiicele contesei de Claudieuse care se întorcea de la plimbare însoţită de guvernanta ei.

Domnul Seignebos se opri şi, strângând braţul tânărului avocat, se aplecă spre urechea lui:

— Atenţiune! spuse el. Ştim foarte bine că adevărul se află întotdeauna pe buzele copiilor, nu-i aşa?

— Şi ce vreţi să faceţi? şopti maestrul Folgat.

— Să lămuresc un anumit lucru… Linişteşte-te şi lasă-mă pe mine.

Fata se apropia de ei.

Era o copilă graţioasă între opt şi nouă ani, blondă, cu ochii mari şi albaştri, puţin prea mare pentru vârsta ei şi care părea să fie destul de inteligentă pentru vârsta ei, dar câtuşi de puţin timidă…

— Bună ziua micuţa mea Marthe, îi spuse doctorul cu vocea lui care putea să fie şi foarte dulce atunci când voia el.

— Bună ziua domnilor, răspunse fata făcând şi o frumoasă reverenţă.

Aplecându-se către ea, domnul Seignebos o sărută pe obraji şi, continuând s-o privească, îi spuse:

— Mi se pare că eşti tristă, Marthe.

— Da, pentru că tata şi sora mea sunt bolnavi, domnule, răspunse fata cu un suspin.

— Dar nu numai pentru asta… Îţi pare rău că nu te mai afli la Valpinson…

— O! desigur…

— Şi cu toate acestea e foarte frumos aici şi ai la dispoziţia ta pentru joacă o minunată grădină.

Fata scutură din cap şi, cu vocea ceva mai joasă, continuă:

— Este adevărat, e frumos, numai că… îmi este teamă.

— De ce, mititico?

Fata arătă statuile din grădină şi, înfiorată:

— Seara, răspunse ea, mi se pare că le văd mişcându-se şi mi se pare că zăresc oameni care se ascund îndărătul copacilor aşa cum a făcut şi omul acela care a vrut să-l omoare pe tata.

— Trebuie să alungi aceste gânduri rele, domnişoară, o întrerupse maestrul Folgat.

Dar domnul Seignebos interveni din nou.

— Cum aşa, Marthe, cum se poate să fii atât de fricoasă? Eu te credeam, dimpotrivă, foarte curajoasă… Tatăl tău mi-a povestit că în noaptea incendiului de la Valpinson nu erai câtuşi de puţin speriată…

— Tata v-a spus adevărul.

— Şi totuşi, când te-au trezit flăcările cred că situaţia era îngrozitoare.

— O! dar nu flăcările m-au trezit din somn, doctore.

— Cu toate acestea în momentul în care a izbucnit focul…

— În momentul acela eram tot atât de trează cum sunt şi acum, deoarece mă trezise zgomotul uşii pe care mama o închisese puţin prea tare în clipa în care se înapoiase…

— Cred că te înşeli, Marthe, reluă doctorul, mama ta nu se înapoiase în momentul incendiului…

— Vă cer iertare, domnule…

— Nu, te înşeli…

Fata îl privi cu chipul grav pe care-l au copiii atunci când îşi dau seama că cineva se îndoieşte de adevărul spuselor lor.

— Sunt sigură de tot ceea ce vă spun, accentuă fata, şi îmi aduc foarte bine aminte cum s-au întâmplat lucrurile… Mă culcasem la ora obişnuită şi pentru că eram foarte obosită după atâta joacă, adormisem imediat… În timp ce eu dormeam, mama a plecat, dar m-a trezit din somn întorcându-se… Imediat după ce s-a întors, s-a dus la patul surorii mele şi a privit-o mult timp cu atâta tristeţe încât mi-a venit să plâng… După aceea s-a aşezat lângă fereastră şi eu, din patul meu, vedeam lacrimi prelingându-se pe obrajii ei şi în momentul acela s-a auzit de afară zgomotul unei împuşcături.

Domnii Folgat şi Seignebos schimbară între ei o privire care le trăda îngrijorarea.

— Aşadar, micuţa mea, insistă doctorul, tu eşti sigură că mama ta era alături de tine în clipa în care s-a tras primul foc de armă?

— Foarte sigură, domnule doctor, în clipa în care l-a auzit, mama s-a ridicat în picioare trăgând cu urechea… Imediat după aceea s-a auzit cel de-al doilea foc şi atunci mama a ridicat mâinile în sus, a exclamat „Dumnezeule!" şi a ieşit în goana mare.

Niciodată nu se ivise pe chipul doctorului Seignebos un zâmbet atât de fals ca acela pe care se străduia să-l afişeze.

— Marthe, spuse el, tu ai visat toate astea.

Guvernanta care nu scosese până atunci niciun cuvânt interveni de această dată.

— Domnişoara nu a visat, spuse ea. Eu însămi auzisem împuşcăturile şi deschisesem uşa camerei mele pentru a vedea ce se întâmplă şi în momentul acela am zărit-o pe doamna străbătând palierul şi îndreptându-se în grabă spre ieşire.

— O! făcu doctorul voind să pară cât mai indiferent. Toate

astea nu au de fapt nicio importanţă.

Fetiţa însă ţinea morţiş să-şi continuie povestirea.

— Îndată după plecarea mamei am fost cuprinsă de nelinişte şi m-am ridicat în patul meu ciulind urechile… Am auzit o mulţime de zgomote, trosnete, pârâituri şi ţipete care veneau din depărtare… M-a cuprins teama, am sărit din pat şi m-am dus să deschid uşa… Am fost nevoită să dau înapoi din pricina fumului şi a scânteilor… Şi totuşi nu mi-am pierdut capul. Am trezit-o din somn pe sora mea, am luat-o în braţe şi mă pregăteam să mă îndrept către scară în momentul în care sosi alergând ca un nebun Cocoleu care ne luă pe amândouă şi ne scoase din casă…

— Marthe! se auzi un glas din casă, Marthe!

Copila îşi întrerupse povestirea.

— Mă cheamă mama. La revedere, domnilor.

Marthe dispăruse de mult, dar doctorul Seignebos şi maestrul Folgat rămăseseră pe loc privindu-se descumpăniţi.

— Nu mai avem nicio treabă aici, doctore, rosti în cele din urmă tânărul avocat.

— Într-adevăr, să ne întoarcem acasă şi ar trebui chiar să ne grăbim pentru că sunt aşteptat. Vei lua masa la mine.

Plecară atât de îngânduraţi încât uitară să răspundă saluturilor ce li se adresau pe stradă, lucru remarcat de absolut toţi trecătorii.

Ajuns acasă, doctorul porunci să se pună două tacâmuri.

— Şi o sticlă de vin din cel bun… porunci el servitorului. Acum, începu doctorul, spune-mi, te rog, ce părere ai despre toată această întâmplare.

Maestrul Folgat era descurajat.

— Nu mai ştiu ce să cred, murmură el.

— Putem admite că doamna de Claudieuse a inspirat toată această mărturisire a fiicei sale?

— Nu.

— Sau guvernantei?

— Cu atât mai puţin. O femeie ca aceasta nu se încredinţează nimănui. Ea luptă, câştigă, pierde, dar rămâne singură.

— Asta înseamnă că atât fata cât şi guvernanta au spus adevărul.

— Sunt ferm încredinţat.

— Este şi părerea mea. În cazul acesta trebuie să admitem că doamna de Claudieuse nu este câtuşi de puţin implicată în tentativa de asasinat.

— Din păcate trebuie s-o admitem.

Maestrul Folgat nu remarcase încă, că pe chipul doctorului Seignebos înflorea un zâmbet victorios. Îşi scosese ochelarii şi îi ştergea cu furie.

— Dacă este nevinovată contesa, reluă el, înseamnă că Jacques este vinovat! Înseamnă că Jacques ne-a tras pe sfoară.

Maestrul Folgat clătina din cap cerând parcă îndurare.

— Dă-mi pace, doctore, nu te năpusti asupra mea, lasă-mă să-mi revin, lasă-mă să-mi adun gândurile. Sunt uluit. Nu, domnul de Boiscoran nu ne-a minţit şi sunt convins că doamna de Claudieuse a fost amanta lui. Nu, nu ne-a tras pe sfoară şi sunt convins că în seara crimei el s-a întâlnit cu iubita lui. Nu ne-a spus oare Marthe că mama ei lipsise din cameră? Unde ar fi putut să se afle dacă nu la această întâlnire? Numai că…

Ezita.

— O! dă-i drumu, nu te opri, spuse doctorul. Nu trebuie să-ţi fie teamă de mine.

— Ei bine, s-ar putea ca după ce doamna de Claudieuse să-l fi părăsit pe domnul de Boiscoran, s-ar putea foarte bine întâmpla ca tocmai atunci să-şi fi vârât coada ceea ce se numeşte întâmplarea. Domnul de Boiscoran ne-a spus că scrisorile se aprinseseră atât de tare încât fusese şi el cuprins de teamă. De unde ştim noi că vântul nu a purtat o scânteie care să fi dat foc grămezilor de nuiele şi de lemne! Şi de aici ne putem uşor imagina tot ceea ce s-a întâmplat… În clipa în care se pregăteşte să plece, domnul de Boiscoran zăreşte acest început de incendiu; aleargă şi încearcă să-l stingă; eforturile lui sunt însă inutile, flăcările înaintează, devin din ce în ce mai mari şi lumina lor străluceşte tot mai puternic… Se iveşte atunci domnul de Claudieuse… Domnul de Boiscoran se crede surprins, crede că dragostea lui pentru contesă este dezvăluită, crede că proiectul lui de căsătorie se năruie, că viaţa lui se distruge, că fericirea se pierde… Mintea-i se întunecă, trage asupra contelui şi fuge speriat… Aşa se poate explica şi faptul că loviturile au fost destul de imprecise şi tot aşa se poate explica şi faptul că s-a tras cu alice de vânătoare…

— Nefericitule! îl întrerupse doctorul.

— Cum? Ce-am spus?

— Să nu mai spui niciodată toate astea. Este atât de verosimilă această ipoteză încât nimeni nu ar mai putea să creadă altceva dacă ai formula-o în gura mare. Nimeni nu ar mai voi să caute adevărul!

— Adevărul! Credeţi, aşadar, că nu am dreptate?

— Sunt ferm convins de asta. Un singur lucru nu puteam eu să admit, reluă doctorul Seignebos, şi anume faptul că doamna de Claudieuse ar fi fost aceea care ar fi încercat să-şi ucidă soţul. Şi am avut dreptate. Nu ea este aceea care a comis

această crimă, ea n-a făcut decât s-o inspire.

— O!

— Crezi că ar fi pentru prima oară când ne-am afla în faţa unei asemenea situaţii? Iată care este ipoteza mea: înainte de a-l întâlni pe Jacques, doamna de Claudieuse îşi luase toate măsurile de prevedere şi pusese totul la punct… Asasinul se afla la postul său. Dacă ar fi reuşit să-l convingă pe Jacques să nu o părăsească, complicele ei s-ar fi întors liniştit acasă. Neizbutind să-l convingă să renunţe la căsătoria cu domnişoara Denise, hotărâtă să devină liberă pentru a-l putea recâştiga pe Jacques, contesa dă semnalul convenit, incendiul este declanşat şi se trage asupra contelui.

Tânărul avocat nu părea câtuşi de puţin convins.

— În cazul acesta înseamnă că ne aflăm într-o situaţie de premeditare şi cum se poate explica faptul că arma era încărcată cu alice de vânătoare?

— Se poate explica atunci când ştim că respectivul complice nu este în toate minţile…

Cu toate că maestrul Folgat bănuia încotro se îndreaptă doctorul, el nu-şi putu stăpâni tresărirea.

— Cocoleu! Din nou Cocoleu.

Doctorul Seignebos îşi atinse fruntea cu vârful degetului.

— Când a intrat aici o idee, răspunse el, să ştii că s-a înşurubat bine… Da, doamna de Claudieuse are un complice şi acest complice nu este altul decât Cocoleu.

— Dacă dumneata ai dreptate, înseamnă că nu vom scoate niciodată la lumină această afacere, pentru că niciodată nu-l vom putea sili pe Cocoleu să vorbească…

— Să nu bagi mâna în foc. Mi s-a propus ceva…

Fu întrerupt de intrarea neaşteptată a servitorului său.

— Domnule, a venit un jandarm care a adus cu el un individ ce trebuie internat de urgenţă la spital.

— Să vină aici, răspunse doctorul. Fii atent, maestre Folgat, este tocmai lucrul despre care îţi vorbeam.

Se auzeau paşi grei urcând scara; se ivi imediat după aceea un jandarm care avea într-o mână o vioară. Cu mâna cealaltă ajuta un nenorocit să se ţină pe picioare.

— Goudar! era gata-gata să strige maestrul Folgat.

Într-adevăr, era Goudar, dar în ce stare! Hainele îi erau rupte şi pline de noroi, era palid, privirea îi era rătăcită şi din gura sa ieşeau spume.

— Iată cum stau lucrurile, spuse jandarmul. Tipul ăsta cânta la vioară în curtea cazărmii. Noi stăteam la ferestre şi-l ascultam. L-am văzut dintr-odată căzând, zvârcolindu-se, urlând şi făcând spume la gură…

— Lasă-ne singuri cu el, porunci medicul.

Jandarmul ieşi şi închise uşa în urma lui.

— Ce meserie! exclamă Goudar dezgustat… Uitaţi-vă puţin la mine! În ce hal am ajuns! Dacă m-ar vedea nevastă-mea…

Îşi scoase o batistă din buzunar şi scuipă în ea o bucăţică de săpun pe care până atunci o ţinuse în gură.

— Principalul este că ţi-ai jucat atât de bine rolul, spuse doctorul, încât i-ai tras pe sfoară pe jandarmi.

— Da, e adevărat…

— Şi datorită acestui fapt vei putea fi internat în spital. Vei locui alături de Cocoleu, iar eu te voi consulta în fiecare dimineaţă. Restul rămâne pe seama dumitale.

— Fiţi pe pace, răspunse Goudar, am planul meu.

Apoi, întorcându-se către maestrul Folgat:

— Iată-mă prizonier, dar să ştiţi că mi-am luat toate

măsurile. Agentul pe care l-am trimis în Anglia vă va transmite dumneavoastră toate informaţiile lui… Vreau să vă rog să-mi faceţi un serviciu. I-am comunicat soţiei mele să nu-mi scrie decât pe adresa dumneavoastră. Vă rog să-mi transmiteţi scrisorile ei prin mijlocirea domnului doctor… Şi acum sunt gata să devin prietenul lui Cocoleu şi sunt mai hotărât ca niciodată să câştig locuinţa din strada Vignes.

Doctorul Seignebos semnase între timp certificatul de internare. Îl chemă pe jandarm şi după ce îi făcu toate recomandările necesare pentru a se purta cât mai blând cu bolnavul, îl rugă să-l însoţească la spital.

Rămase singur cu maestrul Folgat.

— Şi acum, scumpe maestre, spuse el, să vedem ce facem. Trebuie să relatăm şi altora ceea ce am aflat de la Marthe? Trebuie să vorbim despre tentativa lui Goudar? Nu, căci Galpin-Daveline veghează şi ar fi suficient să-i trezim bănuielile pentru ca totul să fie pierdut. Mulţumeşte-te, aşadar, să-i povesteşti lui Jacques întrevederea pe care ai avut-o cu doamna de Claudieuse şi în rest, tăcere!

XXII

Aşa cum fac toţi oamenii modeşti, doctorul Seignebos avea şi el această slăbiciune de a crede că şi ceilalţi văd la fel de limpede ca şi el.

Desigur, domnul Galpin-Daveline veghea. Dar nu o făcea chiar atât de straşnic cum ar fi trebuit s-o facă un ambiţios ca el.

Fusese înştiinţat cel dintâi despre hotărârea camerei de punere sub acuzare şi din clipa aceea se simţise liniştit, frământările sale încetaseră.

Nicio umbră de remuşcare. Nicio părere de rău.

În seara aceea se culcă liniştit, adormind pe laurii primului său succes.

Şi a doua zi, văzându-l cum trece strada, mai ţeapăn şi mai mândru decât fusese vreodată, cu privirea îngheţată, cetăţenii pricepură imediat că se întâmplase ceva.

„Trebuie că merg tare prost socotelile domnului de Boiscoran, îşi spuneau oamenii, din moment ce Galpin-Daveline e atât de mândru".

Judecătorul se îndrepta către procurorul Republicii.

Pretextul pentru această vizită erau câteva semnături pe care, într-o altă împrejurare, le-ar fi dobândit prin mijlocirea grefierului său.

Adevărul este că el nu uitase atitudinea domnului Daubigeon şi că ţinea neapărat să-şi ofere plăcerea unei revanşe.

Îl găsi pe bătrânul colecţionar cufundat în cărţile lui vechi şi atât de dragi şi, mai mult decât în alte împrejurări, foarte prost

dispus.

Ce contează! Îi dădu hârtiile la semnat.

— Ei bine, scumpul meu procuror, ai aflat hotărârea? Cine a avut dreptate?

Domnul Daubigeon ridică din umeri.

— Da, da, bombăni el, nu mai sunt decât un imbecil bătrân, un maniac, recunosc, mă plec în faţa evidenţei şi, aşa cum spune Horaţiu:

Stulctum me fateor, liceat concedere veris,
Atque etiam insanum

— Glumiţi… Dar ce s-ar fi întâmplat dacă v-aş fi dat ascultare?

— Nu ţin să ştiu.

— Domnul de Boiscoran ar fi ajuns în orice caz la curtea cu juri.

— Poate…

— Oricine în locul meu ar fi fost în stare să producă dovezile care îi stabilesc categoric vinovăţia…

— Rămâne de văzut.

— Cariera mea ar fi fost umbrită, aş fi fost categorisit drept un magistrat fricos, care a dat înapoi în faţa unor fleacuri.

— S-ar putea foarte bine întâmpla ca această categorisire să fie mult mai bună decât alta, rosti procurorul Republicii.

Îşi făgăduise să nu răspundă decât monosilabic, dar furia îl silise să-şi calce jurământul.

— Un altul, reluă el, nu s-ar fi încăpăţânat să dovedească vinovăţia domnului de Boiscoran.

— Dar am dovedit-o, este adevărat.

— Un altul ar fi căutat cheia întregii enigme.

— Dar eu cred că deţin această cheie.

Privindu-l ironic, domnul Daubigeon făcu o plecăciune:

— Felicitările mele. Fericit cel ce cunoaşte totul. Felix qui potuit rerum cognoscere causas; numai că eu cred că mergi puţin prea departe. Eşti un judecător de instrucţie foarte tare, dar eu sunt mult mai bătrân în meserie decât dumneata. Cu cât mă gândesc mai mult la această afacere, cu atât o înţeleg mai puţin. Dacă ştii atât de bine totul, spune-mi te rog care este mobilul crimei, pentru că, la urma urmelor, nimeni nu riscă eşafodul sau ocna fără să aibă un motiv foarte întemeiat, foarte precis… Care este motivul lui Jacques? Ai să-mi răspunzi că-l ura pe domnul de Claudieuse! Să fie acesta un răspuns? Haide, scormoneşte puţin în adâncul conştiinţei dumitale… Dar, ce e drept e drept, nimănuia nu-i face plăcere să coboare prea adânc în el însuşi… Nemo in sese tentat descendere…

Domnul Daveline începuse să regrete această vizită. Nădăjduise să-l găsească pe domnul Daubigeon cu coada între picioare şi când colo…

— Camera de punere sub acuzare nu şi-a făcut atâtea scrupule, spuse el sec.

— Nu, dar s-ar putea foarte bine întâmpla să şi le facă juraţii. Se întâmplă uneori să fie şi oameni deştepţi printre ei…

— Juraţii îl vor condamna pe domnul de Boiscoran fără nicio ezitare…

— Eu n-aş pune mâna în foc.

— Cred că aţi pune-o dacă aţi şti cine va lua cuvântul.

— O!

— Acuzarea va fi susţinută de către domnul Du Lopt de la Gransière.

— Drace!

— Îi puteţi nega talentul?

Judecătorul de instrucţie era din ce în ce mai iritat în timp ce domnul Daubigeon părea tot mai binedispus.

— Ferească-sfântul, răspunse el, cum aş putea să neg talentul domnului Du Lopt de la Gransière, este un bărbat foarte serios şi căruia rar i se întâmplă să nu izbutească? Numai că, vezi, cu rechizitoriile se întâmplă aşa cum se întâmplă cu cărţile, îşi au fiecare destinul lor, habent sua fata… Jacques va fi şi el bine apărat…

— Nu mă tem de maestrul Magloire.

— Dar celălalt, maestrul Folgat.

— Un tinerel fără pic de autoritate… M-aş fi temut mai mult de maestrul Lachaud.

— Cunoşti sistemul lor de apărare?

— Câtuşi de puţin, răspunse domnul Galpin-Daveline, dar nu are nicio importanţă. Prietenii domnului de Boiscoran s-au gândit la început să meargă pe varianta lui Cocoleu, dar au renunţat… Sunt sigur de asta. Comisarul de poliţie pe care l-am pus să supravegheze m-a asigurat că doctorul Seignebos nici nu se mai interesează de acest nenorocit…

Domnul Daubigeon zâmbea ironic şi, mai mult ca să-l tachineze pe domnul Daveline, preciză:

— Fii atent, şi nu te încrede în aparenţe. Sunt oameni foarte şireţi. Eu ţi-am spus-o dintotdeauna, Cocoleu mi se pare a fi nodul întregii afaceri… Şi tocmai pentru că domnul de la Gransière va fi acela care va lua cuvântul, tocmai de aceea trebuie să-ţi fie teamă… Dacă ar da greş nu ţi-ar ierta niciodată acest eşec. Şi s-ar putea să dea greş. Pentru că sunt şi eu de aceeaşi părere cu bătrânul meu Villon:

Rien ne m’est seur que la chose incertaine.

Domnul Daveline îşi dădu seama că nu mai avea niciun rost

să continuie discuţia.

După obişnuitele formule de politeţe plecă şi în timp ce cobora scara se gândea:

— E o adevărată pierdere de vreme să stai de vorbă cu unul ca ăsta care nu ştie să rostească decât citate latineşti…

Cu toate acestea nesiguranţa muşca din liniştea lui. Domnul Daubigeon îi dezvăluise o primejdie pe care el nu o prevăzuse. Şi ce primejdie! Dacă l-ar înfuria pe domnul de la Gransière, unul dintre cei mai influenţi oameni din magistratură, totul ar fi pierdut.

Domnul Daveline se gândise, desigur, la posibilitatea unui eşec, adică la posibilitatea unei achitări. Dar nu se gândise la consecinţele acestui eşec.

Cine le-ar fi suportat? În primul rând, ministerul public pentru că în Franţa ministerul public transformă orice acuzare într-o chestiune personală şi se crede ofensat şi umilit dacă nu izbuteşte să câştige capul acuzatului.

Şi ce s-ar întâmpla într-o asemenea împrejurare?

Domnul de la Gransière s-ar lega în primul rând de judecătorul de instrucţie.

— Toate elementele rechizitoriului meu, i-ar spune domnul de la Gransière, s-au bizuit pe activitatea dumitale. Dacă n-am izbutit să obţin o condamnare asta înseamă că nu ţi-ai făcut bine treaba. Un om ca mine nu poate fi supus unei asemenea umilinţe, un om ca mine nu poate să accepte această achitare şi mai ales într-o afacere al cărui răsunet este imens. Nu-ţi cunoşti meseria.

O asemenea frază ar fi însemnat dizgraţia. Şi în locul mult visatei avansări ar fi însemnat exilul, pentru tot restul vieţii, pe undeva prin Algeria sau prin Corsica…

Domnul Galpin-Daveline se înfioră. Se şi vedea acoperit de ruinele castelului pe care şi-l făurise în minte.

Reluă din nou toate amănuntele instrucţiei, analiză din nou toate dovezile pe care izbutise să le producă aşa cum face un soldat care, în ajunul bătăliei, îşi revizuieşte armele.

Într-adevăr, el nu descoperea decât o singură obiecţie valabilă: aceea pe care o formulase procurorul Republicii.

Ce motive ar fi putut să-l îndemne pe Jacques să făptuiască o asemenea crimă?

„Acesta, da, acesta este punctul slab şi cel mai bun lucru pe care pot să-l fac este acela de a-l preveni pe domnul de la Gransière… Apărătorii lui Jacques sunt în stare să-şi bizuie toată argumentaţia pe acest pivot".

Pentru că, în ciuda afirmaţiilor sale, el se temea mult de apărătorii lui Jacques.

Ştia foarte bine că maestrul Magloire este un om foarte influent şi că se bucura de o formidabilă reputaţie. El ştia foarte bine că era de ajuns ca maestrul Magloire să se ocupe de un caz pentru ca acesta să fie socotit câştigat.

Se spunea despre el:

— Poate să se înşele, dar crede întotdeauna în ceea ce pledează.

Şi un asemenea om poate avea o foarte mare influenţă nu atât asupra magistraţilor cât asupra juraţilor care trăiesc sub imperiul unor impresii de moment şi care se pot lăsa antrenaţi de frumuseţea unei pledoarii.

Este adevărat, maestrul Magloire nu era omul care să pledeze dramatic, care să facă să vibreze mulţimile, dar maestrul Folgat era un asemenea om.

Domnul Galpin-Daveline se informase şi unul dintre

prietenii lui din Paris îi scrisese:

„Teme-te de Folgat. Este un logician mult mai primejdios decât Lachaud şi stăpâneşte de minune arta de a tulbura conştiinţele juraţilor, de a-i emoţiona, de a le smulge lacrimi şi de a-i face să rostească un verdict de achitare. Fereşte-te în primul rând de incidentele pe care le ridică pentru că el păstrează întotdeauna câte o surpriză!”

Aceştia sunt adversarii mei, gândi domnul Daveline. Şi care să fie surprizele pe care mi le pregătesc? Să fi renunţat ei oare cu adevărat la serviciile lui Cocoleu?

Nu avea niciun motiv să nu creadă în spusele comisarului său de poliţie dar, peste măsură de îngrijorat, el se întoarse din drumul său şi porni către spital.

Sora şefă îl primi ca de obicei, cu mult respect şi, îndată ce află că se interesează de Cocoleu, îl întrebă:

— Doriţi să-l vedeţi, domnule?

— Mărturisesc, soră, că mi-ar face plăcere.

— Vă rog să veniţi cu mine.

Îl conduse în grădină şi, odată ajunsă acolo, se adresă grădinarului:

— Unde este nebunul? întrebă ea.

Grădinarul îşi înfipse lopata în pământ şi răspunse:

— S-a dus în fundul aleii, în locul acela pe care ştiţi că şi l-a ales şi de unde nu poate fi scos…

Într-adevăr, domnul Daveline şi sora îl zăriră pe Cocoleu.

Era îmbrăcat în uniforma spitalului, o haină cenuşie, şi o bonetă de bumbac. Nu părea să-şi fi revenit, dar era ceva mai puţin respingător. Aşezat pe pământ el se juca cu nişte pietricele.

— Spune-mi băiete, îl întrebă domnul Daveline, cum te simţi

aici?

Cocoleu ridică privirile lui tulburi, dar nu răspunse nimic.

— Vrei să te întorci la Valpinson? continuă judecătorul.

Omul tresări, dar nu scoase nicio vorbă.

— Dacă-mi răspunzi, insistă domnul Daveline, îţi dau zece bani.

Cocoleu îşi reluase însă îndeletnicirea lui obişnuită: jocul cu pietricelele.

— Asta se întâmplă în fiecare zi, domnule, îi spuse sora. De când se află aici nimeni nu l-a putut face să vorbească. Nu au slujit la nimic nici ameninţările, nici făgăduielile. Într-o zi, am vrut să fac o încercare. În loc să-i dau de mâncare i-am spus: „Nu vei mânca până nu-mi vei spune: Mi-e foame!" După douăzeci şi patru de ore am fost nevoită să-i dau de mâncare. Ar fi pierit de foame, dar n-ar fi scos un sunet…

— Ce gândeşte doctorul Seignebos?

— Doctorul nici nu mai vrea să audă de el, răspunse sora. Asta înseamnă că fără intervenţia providenţei, niciodată nu ar fi izbutit nefericitul acesta să dezvăluie crima al cărei martor a fost. Dar nu credeţi că ar fi timpul ca spitalul nostru să fie eliberat de această povară? El avea cu ce să trăiască în satul lui, de ce nu s-ar putea să fie trimis din nou acolo? Bătrânii şi bolnavii care ar trebui să se afle aici sunt foarte numeroşi iar noi nu mai avem locuri.

— Trebuie să aşteptăm să ia sfârşit procesul domnului de Boiscoran, răspunse judecătorul de instrucţie.

— Asta mi-a spus şi primarul, răspunse sora şi este destul de supărător... Mi s-a făgăduit că se va elibera camera care i se repartizase. L-am trimis în pavilionul nebunilor. Este vorba despre un pavilion împrejmuit în care sunt găzduiţi…

Se opri însă deoarece îl zări pe portar înaintând spre ei.

— Ce s-a întâmplat? întrebă sora.

Portarul îi întinse un bilet.

— O internare urgentă. Un jandarm a adus un bolnav.

Sora citi biletul de internare semnat de doctorul Seignebos.

— Epileptic, spuse ea, şi puţin idiot. Numai asta mai lipsea. Şi mai e şi străin, după toate. Mi se pare că doctorul Seignebos procedează cu prea multă uşurinţă.

Urmată de portar şi de domnul Daveline, se îndreptă către intrare.

Noul sosit se prăbuşise pe un scaun şi părea întruchiparea celei mai perfecte idioţenii.

— Să fie condus în pavilionul nebunilor, spuse ea, o să-i ţină tovărăşie lui Cocoleu.

Trebuind să se ocupe de noul venit, sora îşi ceru scuze faţă de judecătorul de instrucţie.

Domnul Daveline se simţea ceva mai liniştit.

„Nu, gândi el, în timp ce pleca, aici nu este nicio primejdie. Şi dacă maestrul Folgat se bizuie pe vreun incident nu Cocoleu va fi acela care i-l va putea furniza”.

XXIII

În ceasul în care judecătorul de instrucţie pleca de la spital, doctorul Seignebos se despărţea de maestrul Folgat, unul pentru a-şi vizita bolnavii, celălalt pentru a pleca la închisoare.

Tânărul avocat era foarte preocupat, străbătea străzile cu privirea plecată în pământ. Judecând atitudinea lui în comparaţie cu figura radioasă a domnului Daveline, cetăţenii oraşului erau din ce în ce mai încredinţaţi că Jacques de Boiscoran este pierdut.

În momentul acela părerea maestrului Folgat nu era nici ea mult diferită de aceasta.

Trecea printr-un moment de mare criză, prin clipe de descurajare aşa cum se întâmplă întotdeauna cu oamenii cei mai energici când pornesc cu pasiune pe urmele unei cauze nesigure.

Declaraţiile micuţei Marthe şi ale guvernantei îi tăiaseră aripile.

Crezuse că stăpânea toate firele afacerii şi iată că vedea năruindu-se întregul său eşafodaj.

Dar aşa se întâmplase de la bun început. Fiecare pas dăduse la iveală o nouă încurcătură, o nouă împrejurare de neexplicat. Întunericul, în loc să se risipească, devenea tot mai adânc.

Nu se îndoia de nevinovăţia lui Jacques. Nu. Bănuiala care îi străbătuse pentru o clipă mintea se risipise cu iuţeala fulgerului.

Admitea şi el, ca şi doctorul Seignebos, probabilitatea unui complice, Cocoleu, fără îndoială, însărcinat cu executarea propriu-zisă a crimei.

Dar cu ce ar fi putut această ipoteză să ajute sistemului său de apărare? Cu nimic.

Goudar era un tip abil şi felul în care izbutise să ajungă la spital în tovărăşia lui Cocoleu o dovedea cu prisosinţă. Dar oricât ar fi el de subtil, cum va putea să smulgă mărturisirile unui idiot care se ascunde tocmai îndărătul idioţeniei sale?

Şi dacă ar fi avut măcar posibilitatea să dispună de mai mult timp! Dar zilele erau numărate şi era nevoit să ia hotărâri…

Sosi la închisoare. Era nevoie să dea uitării toate gândurile care-l stăpâneau. În timp ce Blangin îl însoţea de-a lungul coridoarelor, avocatul îşi compunea un chip surâzător.

— În sfârşit! exclamă Jacques.

Suferise mult, se vedea. Nelinişştea îi înăsprise trăsăturile şi îi înroşise ochii. Era tot timpul scuturat de un tremur nervos.

Îndată după plecarea temnicierului el întrebă:

— Ce-a spus?

Cu multă grijă, maestrul Folgat îi reproduse aproape textual cuvintele doamnei de Claudieuse.

— O recunosc foarte bine! exclamă deţinutul. Mi se pare că o aud vorbind… Ce femeie!

— După cum vedeţi, reluă tânărul avocat, nu putem încerca să ieşim din sistemul nostru de apărare... Orice nouă tentativă de acest gen ar fi zadarnică!

— Nu, îl întrerupse Jacques, nu, eu nu mă voi opri aici.

Şi după câteva clipe de gândire, reluă:

— Iartă-mă, scumpe maestre, iartă-mă pentru faptul că te-am expus unor asemenea jigniri. Ar fi trebuit să-mi dau seama de tot ceea ce s-a întâmplat sau, mai bine-zis, îmi dădusem seama… Ştiam că nu aceasta era calea pe care trebuie să merg pentru a putea începe această luptă! Dar am fost laş, mi-a fost

teamă, am dat înapoi! Ca şi când n-aş fi ştiut că va trebui într-o zi să iau totul asupra mea. Ei bine, ziua aceea a sosit şi hotărârea mea este luată…

— Ce aveţi de gând să faceţi?

— S-o caut pe contesa de Claudieuse, s-o întâlnesc, să-i vorbesc…

— O!

— Mie poate că nu-mi va nega nimic! Când se va afla sub privirile mele va trebui să mărturisească totul, va trebui să îndepărteze bănuiala care apasă asupra mea.

Maestrul Folgat îi făgăduise doctorului Seignebos să nu pomenească despre declaraţiile Marthei şi ale guvernantei, dar nu-i făgăduise că nu va face uz de aceste declaraţii.

— Dar dacă doamna de Claudieuse nu este vinovată? spuse el.

— Şi cine să fie vinovat?

— Dacă a avut un complice?

— Foarte bine! Îmi va spune numele lui, va trebui să mi-l spună. Nu vreau să fiu dezonorat, sunt nevinovat, nu vreau să ajung la ocnă…

O încercare de a-l face pe Jacques să reflecteze, ar fi fost o nebunie.

— Luaţi aminte, îi spuse avocatul, apărarea noastră este şi aşa destul de grea, nu o faceţi imposibilă.

— Voi fi prudent.

— Un scandal ar însemna un dezastru.

— Nu aveţi nicio grijă.

Maestrul Folgat tăcu. Îşi dădea bine seama cum va face Jacques pentru a ieşi din închisoare. Şi dacă nu-i cerea niciun amănunt o făcea pentru că situaţia lui de apărător îi cerea să

nu ştie – sau cel puţin să se prefacă a nu şti – anumite lucruri.

— Şi-acum, scumpe maestre, reluă deţinutul, aş vrea să te rog să-mi faci un serviciu.

— Vă ascult.

— Aş vrea să cunosc cât mai bine cu putinţă cum se prezintă imobilul în care locuieşte doamna de Claudieuse.

Fără să spună o vorbă maestrul Folgat luă o foaie de hârtie şi schiţă planul acelei părţi a imobilului pe care o cunoştea, planul grădinii, al vestibulului şi al salonului.

— Şi camera contelui? întrebă Jacques. Unde se află camera contelui?

— La primul etaj.

— Sunteţi sigur că el nu se poate ridica din pat?

— Aşa mi-a spus doctorul Seignebos.

— Atunci totul este în perfectă ordine, spuse el, şi nu-mi mai rămâne, scumpul meu apărător, decât să te rog să-i spui domnişoarei de Chandoré că trebuie s-o văd chiar astăzi, cât mai repede. Să vină însoţită numai de una dintre mătuşile Lavarande. Şi te rog să te grăbeşti…

Douăzeci de minute mai târziu maestrul Folgat sosea în strada Rampe.

De îndată ce domnişoara Denise află despre rugămintea lui Jacques spuse:

— Plec.

Şi, adresându-se uneia dintre domnişoarele Lavarande:

— Repede, mătuşă Elisabeth, repede, ia-ţi un şal, ia-ţi o pălărie şi vino cu mine.

Jacques ştia atât de bine că logodnica lui avea să se grăbească, încât în momentul în care ea sosi cu sufletul la gură el se şi afla la vorbitor.

Îi luă mâinile şi, ducându-le la buzele sale:

— O, prietena mea, cum să-ţi mulţumesc?! Oare îmi va ajunge o viaţă întreagă, dacă o voi putea salva, pentru a-ţi putea mărturisi toată recunoştinţa mea?

Se adresă apoi mătuşii Elisabeth:

— Vă cer iertare, îi spuse el, îndrăznesc să vă cer un serviciu pe care aţi binevoit să ni-l oferiţi cu un prilej asemănător… Este foarte important să nu se audă nimic din tot ceea ce vreau eu să-i spun Denisei şi mă tem că se trage cu urechea…

Fără niciun fel de comentariu, viteaza mătuşă porni spre coridor unde se instală la pândă.

Uimirea domnişoarei de Chandoré era foarte mare, dar Jacques nu-i îngădui să rostească nicio vorbă:

— Mi-ai spus nu demult, începu el, în chiar acest loc că dacă aş voi să fug Blangin mi-ar înlesni această evadare.

Denise se dădu cu un pas înapoi şi, uluită:

— Vrei aşadar să fugi? Să evadezi?

— Niciodată, cu niciun chip… Dar trebuie să-ţi aduci aminte că în ziua în care am ţinut piept rugăminţilor tale ţi-am spus că s-ar putea să se ivească o clipă în care să am nevoie de câteva ceasuri de libertate…

— Îmi aduc bine aminte.

— Şi te-am rugat să-i vorbeşti temnicierului despre asta.

— Totul este în ordine. Cu bani el va fi întotdeauna la dispoziţia noastră.

Jacques respiră uşurat.

— Ei bine, reluă el, clipa a sosit. Trebuie ca mâine seară să mă aflu în afara zidurilor acestei închisori. Aş vrea să plec în jurul orei nouă şi să mă întorc spre miezul nopţii.

— Aşteaptă puţin, îi spuse Denise, o voi chema pe soţia lui

Blangin.

Doamna Blangin sosi în grabă, jurându-se pe tot ce avea mai scump că este devotată cu trup şi suflet domnişoarei Denise, amintind necontenit de vremurile în care se afla în slujba domnului de Chandoré, singurele vremuri bune din toată viaţa ei şi pe care avea să le regrete de-a pururi…

— Ştiu, o întrerupse Denise, ştiu că-mi eşti devotată… Dar te rog să mă asculţi.

Şi fata îi spuse tot ceea ce dorea în timp ce Jacques, supraveghea de la distanţă reacţiile soţiei temnicierului.

În clipa în care domnişoara de Chandoré isprăvi, doamna Blangin răspunse:

— Înţeleg foarte bine şi dacă eu aş fi aici stăpână aş spune: s-a făcut. Dar stăpânul este Blangin… O! Nu este un om rău, ţine mult să-şi facă datoria… Numai slujba asta ne mai ţine în viaţă…

— Dar noi am plătit destul de bine.

— Ştiu foarte bine că domnişoara este darnică…

— Mi-ai făgăduit că vei vorbi soţului dumitale în sensul acesta.

— Sigur, i-am vorbit, numai că…

— Sunt dispusă să plătesc aceeaşi sumă…

— În aur?

— Fie, în aur.

— Cred că în felul acesta s-ar putea întâmpla să consimtă. Am să stau de vorbă cu el, şi vi-l trimit aici.

Ieşi în grabă şi, în clipa în care se aflară din nou singuri:

— Cât i-ai plătit până acum lui Blangin? o întrebă Jacques pe domnişoara Denise.

— Şaptesprezece mii de franci.

— Oamenii aceştia ne exploatează cu neruşinare.

— Banii nu au niciun fel de importanţă. Aş voi să ştiu că suntem ruinaţi amândoi, dar aş voi să te ştiu liber.

Nu a fost nevoie de prea mult timp pentru ca doamna Blangin să-şi convingă soţul. Pasul temnicierului se auzea răsunând pe coridor şi el se ivi cu privirea lui şireată.

— Mi-a spus totul soţia mea şi sunt de acord… Numai că trebuie să ne înţelegem… Ceea ce-mi cereţi dumneavoastră nu este o nimica toată…

Jacques îl întrerupse.

— Să nu exagerăm. Nu vreau să evadez. Vreau numai să plec. Mă voi întoarce, vă dau cuvântul meu de onoare.

— S-o ia naiba de treabă, tocmai asta mă frământă! Dacă ar fi fost vorba s-o ştergeţi pentru totdeauna, v-aş fi deschis porţile închisorii şi numai să vă fi ţinut picioarele… Un deţinut care evadează, asta se întâlneşte aproape peste tot. În timp ce o plimbare şi o întoarcere… La naiba! Şi dacă vă întâlneşte cineva în oraş? Şi dacă vine cineva să vă caute în timp ce nu sunteţi aici? Şi dacă vă vede cineva la miezul nopţii intrând în închisoare? Ce voi răspunde? Nu am nimic împotrivă dacă sunt dat afară pentru neglijenţă, mă plătiţi şi puţin îmi pasă. Dar să fiu acuzat de complicitate şi vârât în puşcărie, stop! Asta nu-mi place!

Evident, totul nu era decât o introducere.

— O! ne pierdem vremea vorbind! spuse domnişoara Denise. Zi ce ai de zis!

— Iată. Este cu neputinţă ca domnul de Boiscoran să plece pe uşa închisorii. Începând de la ora opt seara soldaţii care fac de pază se instalează în închisoare şi până la cinci dimineaţa eu nu pot nici să închid, nici să deschid fără să fiu însoţit de

şeful postului de pază…

— Bine, îl întrerupse Jacques, dar din moment ce dumneata consimţi înseamnă că există un mijloc.

— Da, eu cunosc un mijloc. Pentru ca această treabă să se poată face, domnul de Boiscoran va trebui să părăsească închisoarea ca şi când ar evada. Zidul care uneşte între ele cele două turnuri de pază are, într-un loc anume, pe care l-am descoperit eu, o grosime de numai două picioare. De cealaltă parte a zidului, unde sunt terenuri virane, nu se află niciodată soldaţi de pază. Vă voi procura o lopată şi un târnăcop şi veţi face o spărtură în zid.

Jacques ridică din umeri.

— Şi a doua zi, spuse el, după ce eu mă voi fi întors, cum vei putea explica dumneata această spărtură în zid?

Blangin zâmbea.

— Se înţelege, răspunse el, n-am să pot spune că au făcut-o şobolanii. M-am gândit la toate. Odată cu domnul de Boiscoran va părăsi închisoarea şi un alt deţinut care, însă, nu se va mai întoarce…

— Ce deţinut?

— Frumence Cheminot, care nici nu aşteaptă altceva decât s-o şteargă şi care o să fie bucuros să vă dea şi o mână de ajutor la treabă. Trebuie ca domnul de Boiscoran să se înţeleagă cu el fără să-i spună însă că eu sunt amestecat cu ceva. În felul acesta, orice s-ar întâmpla, eu nu voi fi compromis!

Într-adevăr, planul era destul de bun. Numai că Blangin era un lăudăros. Ideea fusese a soţiei sale.

— Foarte bine, spuse Jacques, iată că ne-am înţeles. Ai să-mi faci rost de lopată şi de târnăcop, ai să-mi arăţi locul unde trebuie să străpung zidul iar pe Cheminot lasă-l în seama mea.

Mâine vei primi banii ce ţi s-au făgăduit.

Şi se pregătea să păşească în urma temnicierului care plecase, dar domnişoara Denise îl opri.

— Vezi bine, Jacques, nu am stat nicio clipă pe gânduri şi am făcut tot ce se putea face pentru a-ţi înlesni cele câteva ceasuri de libertate de care spui că ai nevoie. Aş putea să te întreb acum în ce fel vei folosi acest timp?

Jacques tăcu.

— Unde vrei să te duci? insistă ea.

Tot sângele lui Jacques părea să se afle în clipele acelea pe chipul său.

— Te implor, Denise, nu-mi cere să-ţi răspund la această întrebare… Îngăduie-mi să păstrez această taină, singura taină pe care o voi avea vreodată faţă de tine!

Două lacrimi grele ţâşniră din ochii fetei.

— Te înţeleg, spuse ea, te înţeleg foarte bine… Cu toate că nu cunosc prea bine viaţa, eu îmi dau seama că mi se ascunde ceva… Dar nu mai am nicio umbră de îndoială… Mâine seară vrei să te afli în tovărăşia unei femei…

— Denise! o implora Jacques, Denise, fie-ţi milă.

Fata însă nu-l mai asculta, clătina încet din cap:

— Vrei să te afli în tovărăşia unei femei pe care ai iubit-o, fără îndoială, sau pe care o mai iubeşti încă, în tovărăşia unei femei căreia i-ai şoptit aceleaşi cuvinte pe care mi le-ai şoptit şi mie! Cum te poţi gândi la ea în vâltoarea tuturor acestor întâmplări? Înseamnă că nu te iubeşte! Dacă te-ar fi iubit s-ar fi aflat aici, ştiindu-te acuzat de o crimă înspăimântătoare.

Jacques nu mai putea suporta:

— Dumnezeule, prefer să-ţi spun totul decât să las ca o bănuială să-ţi întineze sufletul! Ascultă-mă şi iartă-mă.

Denise îi puse însă degetul pe buze.

— Nu, nu vreau să ştiu nimic, absolut nimic! Am încredere în tine. Nu vreau decât ca tu să nu uiţi un singur lucru: că eşti totul pentru mine, nădejdea, viitorul, viaţa. Dacă m-ai înşelat ştiu bine că eu voi continua să te iubesc, dar ştiu în acelaşi timp că suferinţa mea nu va ţine prea mult…

Înnebunit de durere, Jacques îi spuse:

— Denise, dragostea mea, lasă-mă să-ţi spun cine este această femeie, ce este ea pentru mine şi de ce trebuie s-o văd.

— Nu, îl întrerupse ea, nu! Fă tot ceea ce îţi cere conştiinţa ta şi să ştii că eu cred în tine…

Şi în loc să-i întindă ca de obicei fruntea pentru un sărut, fata fugi, o luă cu ea pe mătuşa Elisabeth şi plecă atât de repede încât nu izbuti să vadă o umbră care se furişa în fundul coridorului.

Jacques era mai hotărât ca niciodată să întreprindă ceea ce credea el că putea să însemne salvarea. Ştia că nu-i lipsea curajul.

Temnicierul era un om destul de priceput şi tocmai de aceea Frumence Cheminot fu însărcinat să-l conducă înapoi în celulă.

Vorbindu-i pe şleau, domnul de Boiscoran îi spuse tot ceea ce aştepta de la el.

Aşa cum îi spusese Blangin, el era încredinţat că vagabondul avea să ţopăie de fericire.

Numai că, auzind că i se propune să evadeze, Frumence Cheminot se întunecă.

— Vedeţi dumneavoastră, răspunse el, vă cer iertare, dar eu nu am niciun chef s-o iau din loc…

Jacques tresări speriat. Dacă nu se putea bucura de sprijinul lui Cheminot, totul era pierdut.

— Vorbeşti serios, Frumence?

— Pe legea mea, vorbesc foarte serios, domnule! Vedeţi dumneavoastră, aici eu nu o duc rău deloc. Am un pat bun, mănânc de două ori pe zi şi în fiecare zi, nu am nimic de făcut şi pe deasupra îmi mai pică de ici colo câţiva bani şi pot să-mi cumpăr vin şi tutun…

— Dar libertatea?…

— Păi ce, am să fiu liber… N-am omorât pe nimeni, nu-i aşa? Am sărit şi eu peste un zid, într-o curte… Nu e spânzurat un om pentru aşa ceva. Am stat de vorbă şi cu maestrul Magloire şi dânsul mi-a spus cum stau lucrurile. O să capăt vreo trei sau vreo şase luni la corecţională. Nu e cine ştie ce. Dar dacă evadez, au să pună jandarmii pe urmele mele, au să mă prindă, au să mă aducă aici înapoi şi atunci să te ţii!

Cu ce argumente putea fi combătută o hotărâre atât de înţeleaptă? Jacques se simţea tot mai neliniştit.

— Şi de ce crezi că jandarmii au să te prindă?

— Păi, pentru că sunt jandarmi, domnule. Şi la urma urmelor, nu e vorba numai de asta. Dacă ar fi primăvară, v-aş spune: s-a făcut. Dar iată, este toamnă, timpul se va strica, şi nu se va putea găsi uşor de lucru…

— Aşadar, reluă Jacques, se vor culege viile fără tine?

O umbră de regret se ivi pe chipul vagabondului.

— E adevărat, spuse el, te distrezi al naibii la culesul viilor.

— Şi-atunci?

— Dar asta nu ţine decât cincisprezece zile. După culesul viilor iarna bate la uşă. Şi iarna, mamă-mamă, iarna e duşmanul meu. N-am uitat de vremurile în care era un ger de crăpau pietrele şi eu nu aveam unde să pun capul!… Aici sunt sobe bune şi avem haine călduroase…

— Da, numai că aici nu ai ce să faci niciodată seara... Gândeşte-te, Frumence, gândeşte-te la serile acelea în care se bea un vin bun şi în care se spun poveşti frumoase, despre fete tinere…

— O! ştiu, am petrecut eu multe asemenea frumoase seri… Dar frigul? Unde să mă duc fără niciun gologan?

Aici voia şi Jacques să ajungă.

— Dar eu am bani.

— Ştiu foarte bine.

— Cum crezi că te-aş putea lăsa s-o ştergi cu buzunarele goale? Am să-ţi dau atât cât ai să-mi ceri…

— Nu zău?

Şi privindu-l pe Jacques cu multă nădejde şi cu multă bucurie, reluă:

— Numai că, eu am nevoie de mulţi gologani. Iarna e lungă… Aş avea nevoie, da, da, aş avea nevoie de vreo cinci albăstrele.

Cinci albăstrele însemnau cinci sute de franci.

— Am să-ţi dau zece, îi spuse Jacques.

Privirile lui Cheminot se înflăcărară. Dar, nevenindu-i să creadă:

— Nu cumva domnul îşi bate joc de mine?

— Dacă vrei banii acum, răspunse Jacques, aşteaptă puţin…

Deschise sertarul mesei şi scoase o hârtie de o mie de franci.

— O! Aşa nu, spuse el, nu! Eu ştiu ce înseamnă hârtia asta… Ce să fac eu cu ea acum? În buzunarul meu ar valora tot atât cât valorează şi o frunză. Cum aş încerca s-o schimb mi s-ar pune mâna la gât.

— Nu este nicio nenorocire. Până mâine îţi fac rost de aur, monede mici sau mai mari, cum vrei…

De data aceasta Cheminot se dezlănţui.

— Şi aşa şi aşa, şi mici şi mari, şi sunt omul dumneavoastră… Trăiască libertatea! Unde este zidul care trebuie străpuns?

— Am să ţi-l arăt mâine… Şi până atunci, tăcere!

Într-adevăr, numai a doua zi îi arătă Blangin lui Jacques locul acela în care zidul nu era prea gros.

Locul se afla într-un soi de pivniţă unde nimeni nu intra niciodată şi unde se păstrau fel de fel de unelte vechi.

— Şi pentru ca nimeni să nu vă deranjeze, îi spuse temnicierul lui Jacques, am să iau masa diseară în tovărăşia câtorva prieteni şi am să-l invit şi pe gardian… O să râdem şi puţin o să ne pese de prizonieri… Nevastă-mea o să stea la pândă şi dacă se întâmplă ceva o să vă dea de ştire…

Odată cu căderea nopţii, Jacques şi Frumence Cheminot se strecurară în pivniţă şi se apucară de treabă.

Treabă destul de grea şi niciodată nu ar fi izbutit Jacques s-o facă de unul singur. Zidul era chiar mai puţin gros decât prevăzuse Blangin, dar mult mai solid. Se construia bine pe vremuri. Cimentul făcuse corp comun cu piatra şi totul părea un bloc de granit.

Din fericire vagabondul avea multă putere în mâini. În mai puţin de un ceas el izbuti să facă o spărtură prin care putea să treacă un om.

Îşi vârî capul şi examină puţin situaţia:

— Totul este în ordine! spuse el, noaptea e foarte întunecoasă şi locul este pustiu!… Pe legea mea, eu mă uşchesc…

Se strecură, Jacques păşi în urma lui şi amândoi se grăbiră să se afle la adăpostul câtorva copaci.

— Iată, spuse Jacques, întinzându-i lui Cheminot un pumn de hârtii de câte cinci franci, adaugă-le albăstrelelor pe care ţi le-am dat. Îţi mulţumesc, eşti un băiat de ispravă şi dacă o scot cu bine la capăt să ştii că n-am să te uit… Şi acum, să ne despărţim… Fii atent, aleargă cât poţi de repede şi noroc!

Jacques o porni cel dintâi grăbit. Dar Cheminot rămase pe loc.

„Să fiu al naibii, gândi vagabondul, ciudată povestea asta… Unde s-o fi ducând?”

Curiozitatea învinse. Porni după Jacques.

XXIV

Jacques de Boiscoran se ducea în strada Mautrec.

Ştia însă bine că riscul de a străbate oraşul pe drumul cel mai scurt era imens. Ar fi putut fi recunoscut şi arestat.

Se hotărî să facă un mare ocol şi se înfundă într-o mulţime de străduţe mici şi întunecoase de la marginea oraşului. Păşea grăbit, evita orice trecător, pălăria îi era trasă peste ochi şi îşi acoperise o jumătate a feţei cu o batistă…

Erau aproape ceasurile nouă şi jumătate în clipa în care sosi în faţa casei în care locuiau contele şi contesa de Claudieuse.

Poarta era încuiată.

Jacques avea însă planul său. Sună.

O servitoare pe care nu o cunoştea veni să deschidă.

— Doamna de Claudieuse? întrebă el.

— Doamna nu poate să primească pe nimeni, răspunse fata. Doamna este alături de domnul care astă-seară se simte foarte rău.

— Şi totuşi trebuie să-i vorbesc…

— Cu neputinţă.

— Te rog să-i spui că un domn care vine din partea judecătorului de instrucţie doreşte să-i vorbească pentru numai câteva clipe. Este vorba de afacerea Boiscoran.

— De ce n-aţi spus de la început? spuse servitoarea. Poftiţi…

Şi în graba ei, fata uită să închidă la loc poarta.

Odată ajunsă în vestibul, ea deschise uşa salonului:

— Poftiţi domnule, şi luaţi loc până ce eu am s-o anunţ pe doamna…

Aprinse lumânările unui candelabru aflat pe cămin şi se

îndepărtă.

Până acum totul mersese foarte bine, mai bine chiar decât îndrăznise el să prevadă.

Nu-i mai rămânea decât s-o împiedice pe contesă să se retragă în clipa în care avea să-l zărească.

Din fericire, uşa salonului se deschidea înăuntru.

Se postă în spatele uşii rămasă deschisă şi aşteptă.

În ultimele douăzeci şi patru de ore, din clipa în care ştiuse că va avea loc această întrevedere, îşi repetase în gând tot ceea ce avea să spună… Dar iată că în ultima clipă, aidoma frunzelor moarte pe care vântul le împrăştie, gândurile sale se risipiseră… Inima îi bătea atât de puternic încât avea impresia că aceste bătăi pot fi auzite de departe.

După o lungă aşteptare se auziră în sfârşit paşi uşori şi foşnetul unei rochii.

Doamna de Claudieuse intră în salon, îmbrăcată într-o lungă haină de casă de culoare închisă, făcu câţiva paşi şi se opri uimită pentru că nu văzu pe nimeni.

Şi totul se petrecu aşa cum prevăzuse Jacques.

El închise puternic uşa şi strigă:

— Între noi doi!

Contesa se întoarse speriată.

— Jacques! exclamă ea.

Înspăimântată privea în jurul ei căutând o scăpare.

Una dintre ferestrele salonului rămăsese întredeschisă şi ea păşi într-acolo.

Jacques ţâşni în calea ei.

— Nu încerca să scapi, îi spuse el, îţi jur, te voi urmări până în camera soţului tău, până la patul lui…

Doamna de Claudieuse îl privea şi nu izbutea să înţeleagă.

— Tu! Aici?!

— Da, eu! Te uimeşte, nu-i aşa? Îţi spuneai: e închis, e bine păzit, e ferecat şi pot să dorm liniştită… Nu are dovezi, nu va putea vorbi. Eu am săvârşit crima, dar el va fi condamnat în locul meu… Vinovată, voi fi salvată; nevinovat, va fi condamnat! Credeai că totul s-a sfârşit? Ei bine, nu! Iată-mă!

— Este monstruos! izbuti, să rostească contesa.

— Ai dreptate, este monstruos!

— Asasin! Incendiator!

Jacques izbucni într-un sinistru hohot de râs.

— Tu îmi spui mie aşa?!

Făcând un formidabil efort, doamna de Claudieuse izbuti să-şi adune puterile.

— Da, îi răspunse ea, da! În faţa mea, nu poţi să negi crima… Eu, una, ştiu tot ceea ce judecătorii nu ştiu… Crezând că voi da curs ameninţărilor mele ai fost cuprins de teamă… În clipa în care te-am părăsit ţi-ai spus: „totul s-a sfârşit, îi va dezvălui totul soţului ei!” Şi atunci ai dat foc casei pentru a-l sili pe soţul meu să iasă… Şi ai tras asupra lui! Eşti un incendiator, un asasin!

Jacques continua să râdă.

— Asta e tot ce-ai găsit? Şi pe cine crezi că ai putea convinge cu această explicaţie absurdă! Scrisorile noastre erau arse şi aşa cum tu ai fi putut să negi că ai fost vreodată amanta mea, aşa aş fi putut şi eu să neg că am fost vreodată amantul tău! Şi la urma urmelor pe mine m-ar fi putut speria scandalul? Ştii foarte bine că nu! Ştii foarte bine că ceea ce poate dezonora o femeie poate da o nouă strălucire unui bărbat… Astea sunt moravurile noastre! Şi se ştie foarte bine că eu nu mă tem de nimeni, nici măcar de domnul de Claudieuse. Pe vremea în

care iubirea noastră se consuma în taină într-o casă din strada Vignes, pe vremea aceea, da, puteam să mă tem de soţul tău care ne-ar fi putut surprinde, având în mâna stângă un cod de legi şi în mâna dreaptă un revolver, bizuindu-se pe legea aceea sălbatică şi stupidă care-l îndreptăţeşte pe soţ să fie judecătorul propriei sale cauze şi executorul judecăţii pe care o rosteşte… Dar dincolo de asta, dincolo de ceea ce se numeşte flagrant delict, şi care îngăduie unui bărbat să ucidă un alt bărbat care nu poate sau nu vrea să se apere, puţin îmi păsa de contele de Claudieuse! Puţin îmi păsa de ameninţările tale şi de ura lui!

Contesa se clătina.

— Să fie cu putinţă?

După câteva clipe de tăcere izbuti să vorbească din nou.

— Simt că înnebunesc! Dacă eşti nevinovat, cine să fie atunci adevăratul vinovat?

Cu o mişcare pe care nu şi-o putu stăpâni, Jacques îi prinse încheieturile mâinilor şi, strângându-i-le cu putere, îi strigă în faţă:

— Tu! Tu! Voiai să fii văduvă pentru ca în felul acesta să mă păstrezi alături de tine! Ştii foarte bine că la ultima noastră întâlnire, crezându-te zdrobită de durere am avut slăbiciunea să-ţi spun că mă căsătoresc cu Denise numai pentru că tu nu erai liberă. Ştii foarte bine ce-ai spus atunci: „Dumnezeule! Din fericire această înspăimântătoare idee nu mi-a venit mai devreme!” Despre ce idee era vorba, Geneviève?… Haide, răspunde, mărturiseşte. Această idee venea la timp, ai pus-o în aplicare…

Cu multă ironie în glas, el repetă cuvintele pe care le rostise cu puţin înainte doamna de Claudieuse:

— „Dacă eşti nevinovat, cine să fie atunci adevăratul

vinovat?”

Doamna de Claudieuse se ridică din fotoliul în care se prăbuşise cu câteva clipe în urmă aţintind asupra lui Jacques una din acele priviri care pătrund până în adâncul sufletului:

— Să fie oare adevărat că nu eşti tu acela care a săvârşit această îngrozitoare crimă…

Jacques ridică plictisit din umeri.

— Înseamnă, da, înseamnă că tu eşti încredinţat că eu sunt aceea care a săvârşit totul!

Urmă o linişte adâncă, asemănătoare clipelor grele care se scurg după un trăsnet.

Privindu-se unul pe celălalt Jacques şi contesa de Claudieuse îşi dădeau seama că ceasul suprem al destinelor lor venise…

În sufletul fiecăruia se născuse convingerea că celălalt este nevinovat… Nu era nevoie de explicaţii. Fuseseră depăşiţi de toate cele ce se întâmplaseră, îşi dădeau seama de asta, erau încredinţaţi de acest adevăr.

Şi erau atât de uluiţi încât niciunul nu se întreba cine putea fi adevăratul vinovat.

— Ce se poate face? întrebă în cele din urmă contesa.

— Să spunem adevărul! răspunse Jacques.

— Care adevăr?

— Că am fost amantul tău… Că dacă m-am aflat la Valpinson, asta s-a datorat faptului că am avut acolo întâlnire cu tine… Că dacă s-a găsit acolo tubul unuia dintre cartuşele mele, asta s-a datorat faptului că am avut nevoie de o flacără… Că dacă aveam mâinile negre, asta s-a datorat faptului că răscolisem printre hârtiile carbonizate care fuseseră scrisorile noastre.

— Niciodată! exclamă contesa.

Chipul lui Jacques exprima însă o hotărâre de neclintit.

— Şi totuşi, spuse el, aşa va fi! Vreau să fie aşa, trebuie să fie aşa.

Doamna de Claudieuse îşi frângea mâinile.

— Niciodată! repeta ea, niciodată! Nu înţelegi oare că adevărul acesta nu poate fi rostit? Nimeni nu va crede în nevinovăţia noastră, toată lumea va crede în complicitatea noastră.

— Puţin îmi pasă! Nu vreau să pier.

— Spune mai degrabă că nu vrei să pieri de unul singur…

— Fie şi aşa.

— Această mărturisire nu te va salva, dar mă va distruge pe mine cu siguranţă! Asta urmăreşti? În clipa în care vor exista două victime în loc de una ţi se va părea că soarta va fi mai puţin crudă?

Jacques o întrerupse cu un gest ameninţător:

— Ai rămas aceeaşi! Mă clatin, sunt gata să mă înec şi dânsa se târguieşte, calculează… Şi spune că mă iubeşte!

— Da, calculez, da, socotesc! Ascultă. Da, este adevărat, ţineam foarte mult la renumele meu de femeie cinstită. De o mie de ori mai mult decât la viaţă. Dar deasupra vieţii mele şi a renumelui meu exişti tu! Spui că eşti gata să te îneci… Ei bine, să fugim! Un singur cuvânt din partea ta şi părăsesc totul, onoare, ţară, familie, nume, soţ, copii. Vorbeşte şi te voi urma fără să privesc înapoi, fără păreri de rău, fără remuşcări… Cine ne poate opri? Din moment ce ai izbutit să pleci din închisoare, tot ce a fost mai greu s-a făcut. Mă gândisem la început s-o luăm cu noi şi pe fiica noastră, pe fiica ta Jacques, dar este bolnavă şi un copil ne-ar putea trăda… Singuri, nimeni nu ne va putea ajunge din urmă… Ştii foarte

bine că nu vom duce lipsă de bani. Ne vom lua zborul către acele ţinuturi îndepărtate despre a căror existenţă am aflat numai din cărţile de călătorii… Acolo, necunoscuţi, uitaţi, viaţa nu va mai fi pentru noi decât o lungă încântare… Nu vei mai putea spune atunci că mă tocmesc, voi fi a ta, numai a ta, trup şi suflet, femeia ta, amanta ta, prietena ta, sclava ta… Spune, Jacques, vrei?

Jacques se îndepărtă de ea cu un gest hotărât. I se părea un sacrilegiu această îndrăzneală…

— Mai degrabă ocna! strigă el.

Contesa păli şi fu cuprinsă de un tremur puternic.

— Atunci ce vrei? întrebă ea.

— Să mă ajuţi să scap, îi răspunse el.

— Chiar cu preţul distrugerii mele?

Jacques nu-i răspunse nimic.

Şi de unde până atunci îi vorbise implorându-l, contesa i se adresă pe un ton plin de ură:

— Cu alte cuvinte, vii să-mi ceri să mă sacrific şi să-i sacrific pe toţi ai mei în acelaşi timp? Şi asta pentru tine. Ba, mai mult, pentru domnişoara de Chandoré. Şi asta ţi se pare foarte simplu!… Eu sunt trecutul, de mine te-ai săturat, te-ai plictisit… Ea, ea este viitorul, este dorinţa, este visul… Şi ţi se pare firesc ca fosta ta amantă să-şi sacrifice dragostea şi fericirea pe altarul noii tale iubiri. Puţin îţi pasă că eu voi fi dezonorată, că voi fi schilodită, că voi plânge în timp ce ea va zâmbi… Ei bine, nu! Este o nebunie să vii să-mi ceri să te salvez pentru ca tu să ajungi în braţele alteia.

— Mizerabilo! exclamă Jacques.

Doamna de Claudieuse îl privea zâmbind.

— Nu mă cunoşti? spuse ea… Du-te, vorbeşte, denunţă…

Cred că maestrul Folgat ţi-a povestit cum ştiu eu să neg şi cum ştiu eu să mă apăr.

Înnebunit de furie, ajuns în clipa aceea în care omul îşi pierde stăpânirea de sine, Jacques de Boiscoran se îndrepta spre doamna de Claudieuse cu mâna ridicată. Şi, în clipa aceea, se auzi o voce:

— Nu lovi această femeie!

Jacques şi contesa se întoarseră şi un singur strigăt înspăimântător, care se auzi pesemne până departe, ţâşni din fiinţa lor…

În cadrul uşii se afla contele de Claudieuse cu revolverul aţintit asupra lui Jacques.

Era palid şi halatul alb pe care-l purta părea mai degrabă un giulgiu. Primul strigăt al doamnei de Claudieuse fusese auzit până în camera lui. Neliniştit, presimţind o nenorocire, contele se ridicase din pat şi târându-se izbutise să ajungă până în salon.

— Am auzit totul, rosti el fulgerându-i cu privirile.

Contesa se prăbuşi într-un fotoliu. Dar Jacques era stăpân pe el.

— Ultragiul este flagrant, domnule, spuse el, răzbunaţi-vă!

Contele ridică din umeri.

— Mă va răzbuna curtea cu juri, spuse el.

— Dumnezeule, aţi fi în stare să mă lăsaţi să fiu condamnat pentru o crimă pe care nu am săvârşit-o? Ar fi o laşitate, ar fi nedemn…

Domnul de Claudieuse era atât de slăbit încât pentru a se putea ţine pe picioare se rezemase de uşă.

— Ar fi o laşitate? făcu el. Cum am putea numi atunci actul mizerabil pe care îl săvârşeşte un om care îi răpeşte altuia soţia

şi care îl împovărează cu bastarzii lui? Este adevărat, nu sunteţi nici un incendiator, nici un asasin… Dar ce reprezintă oare pentru mine incendiul care mi-a distrus casa în comparaţie cu acela care mi-a năruit încrederea? Ce reprezintă oare pentru mine rănile trupului meu, în comparaţie cu acelea ale sufletului meu care nu se vor vindeca niciodată? Te aşteaptă curtea cu juri, domnule!

Înspăimântat, Jacques se credea definitiv pierdut.

— Mai degrabă moartea, strigă el, moartea!

Şi, descheindu-şi hainele:

— Trageţi, domnule, trageţi, vă este teamă de sânge? Trageţi… Am fost amantul soţiei dumneavoastră şi cea mai tânără dintre fiicele dumneavoastră este fiica mea…

Contele lăsă arma să-i cadă din mână.

— Curtea cu juri e mult mai sigură, rosti el. Mi-ai luat onoarea, o vreau şi eu pe a dumitale. Şi dacă va fi nevoie voi spune, ca să fii condamnat, voi jura că te-am recunoscut… Vei ajunge la ocnă, domnule de Boiscoran.

Voi să facă câţiva paşi, dar puterile îl părăsiră şi se prăbuşi la pământ.

Înspăimântat, înnebunit, Jacques fugi.

XXV

Maestrul Folgat tocmai se trezise.

În faţa oglinzii se bărbierea liniştit în clipa în care uşa camerei sale se deschise cu putere.

Palid, bătrânul Antoine se ivi în prag.

— A! Ce poveste, domnule!

— Ce?

— Plecat, fugit, dispărut!

— Cine?

— Domnul Jacques.

Tânărul avocat era gata să scape briciul din mână.

— Nu-i adevărat! spuse el.

— Din păcate, domnule, reluă bătrânul servitor, tot oraşul vorbeşte. Se dau şi amănunte. Am stat acum de vorbă cu un om care susţine că l-a întâlnit pe domnul Jacques aseară, către ceasurile unsprezece, străbătând în goană strada Naţională.

— Este absurd.

— Nu am spus decât domnişoarei Denise ceea ce am aflat, şi dânsa este aceea care m-a trimis la dumneavoastră… Ar fi bine ca domnul să se informeze.

Sfatul lui Antoine era inutil.

Maestrul Folgat se îmbrăcă grăbit. Coborî scările în goana mare, şi în clipa în care se afla în coridor se auzi strigat. Se întoarse şi o zări pe domnişoara Denise care îl chema în salonaşul ei.

— Ei? îl întrebă domnişoara Denise.

— Zvonul este fals, domnişoară, răspunse tânărul avocat.

— Cine ştie!

— O evadare ar însemna o mărturisire. Numai vinovaţii fug, iar domnul de Boiscoran este nevinovat. Aşa încât, vă rog să vă liniştiţi, domnişoară.

— Ştiţi unde a fost Jacques aseară? reluă ea.

— Da.

— A vrut să se întâlnească din nou, continuă fata, cu… cu o persoană a cărei influenţă asupra lui este, după câte se pare, destul de puternică… Şi s-ar putea ca această persoană să-l fi zăpăcit. S-ar putea ca ea să-l fi determinat pe Jacques să nu ajungă în faţa curţii cu juri.

— Nu, domnişoară, nu!

— Această persoană este îngerul lui rău. Îl iubeşte, fără nicio îndoială. Şi cred că era înnebunită la gândul că avea să fie soţul meu… S-ar putea foarte bine întâmpla să fi fugit cu el…

— A! Nu vă fie teamă, domnişoară, doamna de Claudieuse nu este în stare de un asemenea gest de devotament…

Domnişoara de Chandoré tresări şi-l privi pe tânărul avocat cu ochi mari:

— Doamna de Claudieuse?!

Maestrul Folgat săvârşise o imprudenţă…

El era convins că Jacques îi povestise totul logodnicei sale şi felul în care domnişoara de Chandoré îi vorbise nu făcuse decât să-i întărească această convingere.

— A! Doamna de Claudieuse?! Această femeie socotită de toţi ca o sfântă! Şi eu, care zilele trecute, la biserică, o admiram privind-o cufundată în rugăciune. Eu, care o plângeam din tot sufletul… Acum, da, încep să înţeleg tot ceea ce mi se ascundea.

— Niciodată, domnişoară, spuse maestrul Folgat, niciodată nu-mi voi ierta greşeala de a fi rostit acest nume în faţa

dumneavoastră.

Denise zâmbi cu tristeţe.

— S-ar putea să fie un mare serviciu acesta pe care mi l-aţi făcut… Dar, vă rog, vedeţi despre ce este vorba.

Odată ajuns în stradă, maestrul Folgat îşi dădu seama imediat că se petrecuse un lucru neobişnuit. Tot oraşul era în fierbere. În faţa caselor, oamenii stăteau de vorbă. Grupuri grupuri, se plimbau pe străzi, pălăvrăgind fără încetare. În clipa în care se afla pe strada Naţională, tânărul avocat fu oprit de unul dintre puţinii locuitori ai oraşului a căror cunoştinţă fusese nevoit s-o facă.

— Ei bine, domnule avocat, îi spuse zâmbind cetăţeanul, toată pledoaria dumneavoastră se risipeşte în vânt…

— Nu înţeleg, răspunse maestrul Folgat pe un ton cât mai îngheţat cu putinţă.

— Păi, din moment ce clientul dumneavoastră a şters-o.

— Sunteţi sigur de asta?

— Sigur că da, din moment ce evadarea a fost descoperită de soţia unuia dintre lucrătorii mei. Se afla în spatele închisorii, strângea acolo iarba pentru capre când a văzut deodată o mare spărtură în zid… A dat alarma, au sosit oamenii de pază, a fost înştiinţat procurorul Republicii.

Pentru maestrul Folgat toate aceste amănunte nu însemnau însă nimic.

— Şi domnul de Boiscoran? întrebă el.

— De negăsit… Lucrurile stau aşa cum vă spun eu. Am aflat totul din gura unui prieten care ştie şi el povestea pentru că i-a spus-o unul din funcţionarii subprefecturii… Se pare că şi Blangin, temnicierul este serios compromis…

— Voi fi foarte onorat să vă întâlnesc în curând domnule, îl

întrerupse avocatul.

Şi lăsându-l baltă pe vorbăreţul cetăţean al oraşului Sauveterre, avocatul străbătu în grabă Piaţa Nouă.

Neliniştea pusese stăpânire pe el. Nu pentru că ar fi crezut îi zvonul acesta al evadării, dar pentru că se temea să nu se fi întâmplat cine ştie ce nenorocire…

Cel puţin o sută de persoane se aflau în faţa închisorii cu gura căscată şi cu gâtul întins.

Făcându-şi loc cu mare greutate, maestrul Folgat intră.

În curte, în faţa căsuţei temnicierului, stăteau de vorbă procurorul Republicii, comisarul de poliţie, căpitanul jandarmilor, domnul Séneschal şi domnul Galpin-Daveline.

Judecătorul de instrucţie era deosebit de palid. El fu acela care îl observă cel dintâi şi care i se adresă:

— Aţi venit să luaţi informaţii, domnule?

Maestrul Folgat nu era însă omul care să pice în plasă cu una cu două.

— Am auzit nişte zvonuri, răspunse el, dar nu m-au emoţionat câtuşi de puţin. Domnul de Boiscoran are mult prea multă încredere în dreptatea cauzei sale şi în justiţia ţării sale pentru a se putea gândi să evadeze… Mă aflu aici numai pentru a sta de vorbă cu dânsul.

— Şi aveţi perfectă dreptate! interveni domnul Daubigeon. Domnul de Boiscoran stă foarte liniştit în celula lui şi nici n-are habar de tot ce se spune în oraş… Frumence Cheminot este acela care a evadat… E vorba de un deţinut care se plimba destul de liber prin închisoare şi care fusese transformat chiar într-un fel de ajutor al gardianului. Se vede că a profitat de asta şi nu i-a fost prea greu să străpungă zidul.

La câţiva paşi de grupul apărătorilor legii se afla Blangin

care-i privea cu chipul întunecat.

— Condu-l pe domnul avocat la domnul de Boiscoran, îi spuse sec domnul Galpin-Daveline.

Înclinându-se până la pământ, temnicierul se execută. În clipa în care se văzu în interiorul închisorii, singur cu maestrul Folgat, îi spuse, râzând:

— Nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu-mi miroase.

Tânărul avocat se prefăcu a nu înţelege.

— Şi totuşi, continuă Blangin, lucrurile nu s-au sfârşit. Jandarmii sunt în stare de alarmă. Dacă pun mâna pe Cheminot? Ăsta-i atât de prost încât până şi cel mai nătâng dintre judecătorii de instrucţie îl poate face să vorbească. Şi ce se întâmplă atunci cu mine?

Maestrul Folgat continua să păstreze tăcerea, dar însoţitorului său puţin îi păsa.

— Nu vreau decât un singur lucru, continuă Blangin, să dau cât mai curând în primire. M-am săturat de meseria asta de temnicier. Şi nu se mai poate face nicio treabă acum. Evadarea asta le-a deschis ochii şi administraţia mi-a plasat un ajutor, un vechi sergent din oraş, un câine rău care-şi cunoaşte bine meseria… S-au dus zilele frumoase pentru domnul de Boiscoran. S-a terminat cu vizitele pe ascuns, s-a terminat cu plimbările… Am primit ordin să nu-l scap nicio clipă din ochi.

Toate aceste explicaţii Blangin le dădea în capul scărilor.

— Să urcăm, îi spuse pe neaşteptate maestrul Folgat.

Îl găsi pe Jacques întins în patul său şi îi fu de ajuns o singură privire pentru a-şi da seama de situaţie.

— S-a năruit încă o nădejde, nu-i aşa? întrebă avocatul.

Deţinutul se ridică cu greu şi se aşeză pe marginea patului.

— Sunt pierdut, răspunse el, şi de această dată fără putinţă

de scăpare.

— O!

— Ascultaţi.

Şi tânărul avocat auzi, fremătând, tot ceea ce se petrecuse cu o seară înainte.

— Este foarte adevărat! Dacă domnul de Claudieuse va da curs ameninţărilor sale s-ar putea întâmpla să fiţi condamnat.

— Vreţi să spuneţi că voi fi condamnat! Ei bine, nu vă faceţi griji, va da curs ameninţărilor sale.

Clătinând trist din cap, Jacques continuă:

— Lucrul cel mai înspăimântător este faptul că nu pot să-l blamez. De cele mai multe ori gelozia soţilor nu este decât o chestiune de amor propriu. Înşelaţi, ei se simt loviţi în propria lor vanitate, dar aceasta nu le atinge sufletul. În timp ce contele de Claudieuse… A! El, unul, îşi iubea soţia, o adora, era toată fericirea şi toată viaţa lui. Luându-i-o, i-am luat totul, da, totul! Când l-am văzut înnebunit de durere abia atunci am înţeles ce înseamnă adulterul… Pierdea totul într-o singură clipă. Soţia lui avea un amant şi fiica lui preferată nu era de fapt a lui… E drept, suferinţa mea este îngrozitoare, dar ceea ce îndură el este un supliciu fără margini! Şi credeţi dumneavoastră că având în mâinile lui o armă ca aceea pe care o are va ezita să facă uz de ea? Este adevărat, este o armă laşă. Dar eu, am fost oare cinstit? Va fi o răzbunare nedemnă, dar jignirea mea a fost oare mai demnă? În locul lui aş face acelaşi lucru!

Maestrul Folgat era uluit.

— Şi după aceea? întrebă el, după ce aţi plecat din casa lor?

— După aceea, îi răspunse Jacques, am fugit îngrozit, aşa cum fuge un om care a săvârşit o crimă… Uşa grădinii era deschisă, am ieşit repede în stradă. N-aş fi în stare să spun

încotro am luat-o, ce străzi am străbătut. Nu aveam decât o singură idee, nu eram stăpânit decât de un singur gând: să mă îndepărtez cât mai repede de această casă blestemată. Nu mai eram stăpân pe mine, mergeam, mergeam în neştire, eram ca un om beat care caută să-şi amintească de cele petrecute înainte de a se fi îmbătat… Din păcate eu mi-am adus repede aminte de totul… Trebuia să mă întorc la închisoare, trebuia cu orice chip să mă întorc, dar mă simţeam atât de părăsit de puteri încât pentru o clipă m-am temut că nu voi fi în stare s-o fac… Şi totuşi m-am întors. Blangin mă aştepta neliniştit căci erau aproape ceasurile două. M-a ajutat să ajung aici şi m-am culcat îmbrăcat şi am adormit de îndată, a fost un somn cumplit, plin de viziuni sinistre, mă vedeam înlănţuit, mă vedeam ocnaş, mă vedeam urcând treptele eşafodului… Şi mă întreb încă, în această clipă, dacă sunt treaz cu adevărat şi dacă nu cumva înspăimântătorul coşmar continuă?

Întorcând capul, maestrul Folgat îşi şterse o lacrimă.

— Nefericitul! murmură el.

— O! da, nefericit, într-adevăr, repetă Jacques. De ce nu am ascultat de primul gând care mi-a venit în minte aseară când m-am văzut din nou în stradă? M-aş fi dus până la Boiscoran, aş fi urcat în camera mea şi mi-aş fi zburat creierii… În clipa aceasta nu aş mai fi suferit.

Ideea sinuciderii avea să pună oare din nou stăpânire pe el?

— Şi părinţii dumneavoastră? rosti maestrul Folgat.

— Părinţii mei! Credeţi că ar putea ei să supravieţuiască după condamnarea mea?

— Şi domnişoara de Chandoré?

Jacques tresări.

— Pentru ea ar fi trebuit s-o sfârşesc cu viaţa… Biata Denise!

Desigur, aflând despre sinuciderea mea, ar suferi îngrozitor… Dar nu are decât douăzeci de ani… Amintirea mea s-ar şterge din sufletul ei, imaginea mea ar deveni din ce în ce mai palidă, lunile s-ar adăuga săptămânilor, anii s-ar adăuga lunilor şi ea şi-ar redobândi liniştea… Pentru că a trăi nu înseamnă decât a uita!

— Nu! Nu vă daţi seama de ceea ce spuneţi, îl întrerupse maestrul Folgat. Ştiţi foarte bine că ea nu va putea uita.

O lacrimă se ivi pe chipul lui Jacques.

— Este adevărat, spuse el. Cred că lovindu-mă pe mine nu aş face decât s-o lovesc pe Denise. Dar vă daţi seama ce va însemna viaţa ei după condamnarea mea? Vă daţi seama ce se va petrece în mintea ei atunci când îşi va spune, clipă de clipă: „Singurul om pe care-l iubesc se află la ocnă, printre cei mai îngrozitori criminali, dezonorat pentru totdeauna…” A! moartea este de o mie de ori mai bună.

— Jacques! Domnule de Boiscoran! Aţi uitat oare că mi-aţi dat cuvântul dumneavoastră?

— Dovadă că n-am uitat este faptul că mă aflu acum aici… Numai că, lăsaţi lucrurile să meargă de la sine şi nu este departe ziua în care dumneavoastră veţi fi cel dintâi care-mi veţi oferi o armă.

Tânărul avocat era însă un om pe care piedicile şi greutăţile ivite în cale îl întărâtau mai mult în loc să-l descurajeze.

— Înainte de a abandona totul, spuse el, aşteptaţi cel puţin ca partida să fie în adevăr pierdută. Aţi fost condamnat? Încă nu. Sunteţi nevinovat şi până în cele din urmă adevărul va ieşi la lumină. De unde ştim noi că domnul de Claudieuse va vorbi cu adevărat? Nici nu putem şti dacă în această clipă el se mai află sau nu în viaţă…

— A! exclamă Jacques, vă rog, gândul acesta s-a născut ieri şi în mintea mea. Fie ca domnul de Claudieuse să se mai afle în viaţă… Pentru că altfel m-aş socoti cu adevărat un ucigaş! Primul meu gând, astăzi de dimineaţă, a fost către el. Aş fi vrut să ştiu în ce stare se află. Dar nu am îndrăznit să întreb…

— Şi totuşi, spuse domnul Folgat, trebuie să ştim care este situaţia. Trebuie să aflăm în ce stare se află domnul de Claudieuse deoarece soarta noastră depinde în bună măsură de soarta lui. Îngăduiţi-mi să vă părăsesc. Vă voi trimite vorbă de îndată ce voi afla ceva nou. Şi vă rog, orice s-ar întâmpla, fiţi tare.

Tânărul avocat nu putea să culeagă informaţii decât de la doctorul Seignebos. Se duse la locuinţa acestuia şi, în clipa în care doctorul îl văzu:

— De ce nu te-ai grăbit? strigă medicul. Am părăsit douăzeci de bolnavi pentru a te aştepta. Eram convins că vei veni să mă vezi. Vreau să ştiu ce s-a petrecut aseară în casa familiei Claudieuse.

— Aşadar, ai aflat…

— N-am aflat nimic. Am văzut numai urmările, dar nu ştiu care sunt pricinile. Şi urmările iată-le: aseară, rupt de oboseală, mă culcasem către ceasurile unsprezece când, dintr-odată, cineva se apucase să tragă de clopotul meu gata-gata să-l rupă din loc. Nu-mi place să fiu deranjat în felul acesta şi mă pregăteam să-l boscorodesc aşa cum se cuvine pe necunoscut în clipa în care, servitorul contelui de Claudieuse, înlăturându-l din calea lui pe propriul meu servitor, intră ca un nebun strigându-mi să vin repede cu el căci stăpânul lui a murit.

— A! Dumnezeule!

— Aşa am spus şi eu pentru că, deşi îl ştiam pe conte bolnav

rău, nu credeam că este atât de aproape de moarte.

— Aşadar, a murit!

— Câtuşi de puţin! Şi dacă o să continui să mă tot întrerupi, n-o să mai sfârşim niciodată… M-am îmbrăcat în doi timpi şi trei mişcări, continuă doctorul Seignebos, şi am sosit cât am putut de repede în strada Mautrec. Am fost introdus în salonul aflat în catul de jos al locuinţei. Acolo, spre marea mea uimire, l-am găsit pe domnul de Claudieuse întins pe o canapea. Era palid, ţeapăn, trăsăturile sale erau aproape descompuse şi fruntea îi era rănită într-un loc. Pe legea mea, am crezut că totul se sfârşise.

— Şi contesa?

— Doamna de Claudieuse era îngenuncheată alături de soţul ei şi, ajutată de femeile de serviciu, încerca să-l readucă la viaţă frecţionându-l şi aplicându-i comprese fierbinţi pe piept. Fără aceste îngrijiri ea s-ar fi aflat văduvă în ceasul acesta. În clipa de faţă însă cred că nu mai are această grijă. Diavolul ăsta de conte e tare ca piatra. Eram patru persoane în cameră, l-am luat pe sus şi l-am dus în patul său care fusese bine încălzit în prealabil. Curând după aceea a început să dea semne de viaţă, ochii săi s-au deschis şi după un sfert de ceas era perfect conştient şi vorbea foarte bine, cu toate că glasul lui era destul de slab. Şi atunci, fireşte, am întrebat ce s-a întâmplat şi, pentru prima oară, am văzut-o pe contesă pierzându-şi sângele rece… Se vedea că nu ştie ce să spună şi privirea ei speriată se îndrepta asupra contelui ca şi când ar fi vrut ca acesta să-i sugereze răspunsul. Nu a fost însă nevoie, contele a fost acela care, destul de încurcat, mi-a spus că fiind singur şi simţindu-se ceva mai bine i-a venit în minte ideea de a-şi pune puterile la încercare. S-a ridicat, şi-a pus halatul de casă şi a coborât. În

clipa în care s-a aflat însă în salon, a fost cuprins de o puternică ameţeală şi a căzut atât de rău încât s-a lovit cu fruntea de colţul unui dulap. Prefăcându-mă că iau drept bună această poveste, am răspuns: „Aţi comis o mare imprudenţă şi nu va trebui să o mai repetaţi vreodată... Atunci, privind-o pe contesă cu un aer destul de ciudat, el mi-a răspuns: „O! fiţi pe pace, nu voi mai comite nicio imprudenţă pentru că ţin foarte mult să mă însănătoşesc, n-am avut niciodată atâta chef de viaţă cum am acum..."

Maestrul Folgat se pregătea să scoată o vorbă, dar doctorul îl sili printr-un gest să tacă.

— Aşteaptă, spuse el, n-am terminat…

Şi continuă să-şi maltrateze ochelarii:

— Mă pregăteam de plecare când se ivi una dintre servitoarele doamnei de Claudieuse care ne anunţă că micuţa Marthe, pe care o cunoşti, se simte foarte rău şi este cuprinsă de convulsii. Se înţelege că mă îndrept grăbit spre ea şi o găsesc pradă unei crize nervoase deosebit de îngrijorătoare. O liniştesc cu mare greutate şi când îmi dau seama că şi-a revenit cât de cât, simţind că există o legătură între accidentul tatălui şi criza fetei, îi spun: „Şi acum, copila mea, trebuie să-mi spui ce s-a întâmplat".

Fata ezită, dar îmi răspunde: „Mi s-a făcut frică". „Frică de ce?". Fata se ridică în pat şi, căutându-şi mama cu privirile, încearcă să vadă dacă are voie sau nu să vorbească. Eu eram însă aşezat în aşa fel încât fata nu o putea vedea pe contesă. Şi, după ce am repetat întrebarea, fata mi-a răspuns: „Ei bine, doctore, tocmai mă culcasem când am auzit că cineva sună la poartă. M-am ridicat şi m-am dus la fereastră ca să pot vedea şi eu cine vine atât de târziu. Am văzut-o pe servitoare ducându-

se să deschidă cu o lumânare în mână şi am văzut-o întorcându-se către casă urmată de un domn pe care eu nu-l cunosc.” Contesa o întrerupse imediat: „Era un trimis al tribunalului, spuse ea, însărcinat cu o comunicare urgentă!” Eu m-am prefăcut însă că nu ţin seama de intervenţia ei şi m-am adresat din nou Marthei: „Şi domnul acela te-a speriat atât de tare?”… „O! nu”. „Cine, atunci?” Cu coada ochiului o supravegheam pe contesa de Claudieuse. Se vedea bine că stătea ca pe jăratic. Şi totuşi, ea nu îndrăzni să impună tăcerea copilei. „Ei bine, doctore, reluă fata, imediat după ce domnul acela a intrat în casă am văzut, printre copaci, o statuie care se mişca şi care s-a pornit să umble încet, alunecând uşor prin aleea cu tei…”

Maestrul Folgat tresări.

— Vă aduceţi aminte, domnule doctor, spuse el, că în ziua în care noi am vorbit cu Marthe ea ne-a spus că statuile din curte o sperie foarte tare?

— Pe naiba! răspunse doctorul. Aşteaptă. Contesa o întrerupse pe fiica ei. „Domnule doctor, îmi spuse ea, nu-i daţi voie acestei copile să-şi vâre în minte asemenea gânduri. Ea, care nu se temea de nimic pe când ne aflam la Valpinson, ea, aceea care străbătea întregul castel pe întuneric, de când ne aflăm aici, se sperie de tot ceea ce vede în jurul ei şi de îndată ce noaptea coboară i se pare că grădina noastră este plină cu tot felul de umbre. Eşti destul de mare, Marthe, ca să înţelegi că statuile sunt făcute din piatră şi că ele nu pot umbla…” Copila era înfiorată. „În alte rânduri, spuse ea adresându-se contesei, mă îndoiam şi eu… De această dată însă sunt foarte sigură de ceea ce spun… Voiam să plec de la fereastră, dar nu puteam s-o fac, era mai tare decât mine în aşa fel încât am

văzut, am văzut foarte bine… Am văzut statuia păşind încet de tot în alee, cu precauţiuni şi aşezându-se în spatele ultimului copac, acela care se află foarte aproape de ferestrele salonului… Şi atunci am auzit un strigăt puternic. După aceea s-a lăsat liniştea. Statuia rămăsese acolo şi eu puteam să-i urmăresc toate mişcările: se apleca ba într-o parte, ba într-alta… Şi dintr-odată am auzit două strigăte puternice, îngrozitoare! În clipa aceea, statuia a ridicat braţele în sus, uite aşa, şi a luat-o la fugă, dar în clipa imediat următoare s-a ivit o altă statuie care a dispărut la fel de repede…”

Maestrul Folgat era uluit.

— O! statuile astea… încercă el să intervină.

— Vi se par suspecte, nu-i aşa? Mi s-au părut şi mie la fel de suspecte. Eram gata-gata să cred că totul nu s-a petrecut decât în mintea fetei dar, la plecare, am fost însoţit de un servitor. Contesa părea foarte liniştită crezând că nu am nici cea mai mică bănuială. Numai că, odată ce am ajuns în grădină am lăsat să-mi scape din mână un ban pe care-l aveam gata pregătit. Bineînţeles, în preajma acelui copac care este cel mai apropiat de ferestrele salonului. Şi, ajutat de servitor m-am apucat să-l caut… Ei bine, maestre Folgat, pot să te asigur că nu o statuie este aceea care a răscolit pământul în locul acela. Şi dacă am fi în stare să credem că urmele văzute de mine aparţin unei statui, atunci trebuie să admitem că era încălţată cu nişte bocanci bine ţintuiţi…

Asta aştepta şi tânărul avocat.

— Nu mai există nicio îndoială, exclamă el, scena care s-a petrecut aseară în casa familiei de Claudieuse a avut un martor…

XXVI

— Ce scenă? Ce martor? Tocmai pentru ca să-mi răspunzi la aceste întrebări te aşteptam cu atâta nerăbdare, îi spuse doctorul Seignebos maestrului Folgat. Eu am descoperit urmările, dumneata trebuie să-mi explici cauzele…

Şi totuşi, el nu păru câtuşi de puţin surprins după ce tânărul avocat îi relată tot cea ce se întâmplase cu o seară înainte şi felul în care tentativa lui Jacques nu izbutise să aibă succes.

— Ştiam! exclamă el. Da, pe cuvântul meu, mi-am stors creierii şi aproape că desluşisem întregul adevăr! Şi cine în locul lui Jacques nu ar fi făcut aceeaşi încercare? Dar este urmărit de un blestem…

— Cine ştie! îl întrerupse maestrul Folgat. Oare şansele noastre sunt ele micşorate cu ceva în urma acestei întâmplări? Câtuşi de puţin. S-ar putea ca dintr-o clipă în alta să intrăm în posesia unor dovezi care ne-ar putea salva. Cine ştie dacă în clipa în care noi doi stăm de vorbă nu au fost cumva descoperiţi atât sir Francis Burnett cât şi Suky Wood? Oare s-a micşorat cu ceva încrederea pe care i-aţi acordat-o lui Goudar?

— O! nu, câtuşi de puţin. L-am întâlnit astăzi dimineaţa la spital şi a izbutit să-mi şoptească că este aproape sigur de succesul acţiunii sale.

— Ei bine!

— Sunt, aşadar, ferm încredinţat că idiotul de Cocoleu va vorbi. Dar va vorbi el la timp? Aceasta este întrebarea. A! Dacă am avea măcar o lună înaintea noastră v-aş putea spune: Jacques este salvat. Dar ceasurile sunt numărate. Săptămâna viitoare se deschide sesiunea curţii cu juri. Mi s-a spus că

preşedintele curţii a şi sosit şi că domnul Du Lopt de la Gransière şi-a reţinut un apartament la un mare hotel. Ce veţi face dacă până în ziua în care vor începe dezbaterile nu se va ivi niciun element nou?

— Maestrul Magloire şi cu mine vom folosi numai şi numai sistemul de apărare asupra căruia am convenit…

— Şi dacă domnul de Claudieuse îşi pune în practică ameninţarea şi declară că l-a recunoscut pe Jacques, că el este acela care a tras asupra lui?

— Vom spune că se înşală.

— Şi Jacques va fi condamnat.

— Se poate, spuse tânărul avocat.

Şi, vorbind aproape în şoaptă ca şi cum s-ar fi temut să nu-l audă cineva, continuă:

— Numai că… Această condamnare nu va fi definitivă… O! te rog, doctore, nu-mi pune niciun fel de întrebări şi, gândeşte-te că salvarea lui Jacques este în joc, nu lăsa să-ţi scape o vorbă… Dacă domnul Galpin-Daveline află ceva el are tot timpul să repare greşeala pe care a săvârşit-o. Aceasta, această greşeală a lui, este ultima noastră nădejde. Dar dacă lucrurile rămân aşa cum sunt acum, pot să-ţi spun: chiar dacă domnul de Claudieuse vorbeşte, chiar dacă Jacques este condamnat, nimic nu este pierdut… Şi-atunci, vom avea tot timpul la dispoziţia noastră, vom putea căuta toţi martorii de care avem nevoie, îl vom putea face pe Cocoleu să vorbească. Nu vreau decât ca domnul de Claudieuse să spună ce are de spus. Sarcina va fi uşurată căci nu voi mai fi nevoit să am niciun fel de scrupule. Mi se părea odios să o trădez pe doamna de Claudieuse deoarece îmi spuneam că în felul acesta îl pedepsesc în primul rând pe conte. Dar din moment ce contele

este acela care ne atacă, noi ne vom apăra. Şi opinia publică va fi de partea noastră. Ba, mai mult decât atât, vom fi admiraţi pentru că am preferat să sacrificăm onoarea noastră şi să nu ne atingem de reputaţia unei femei; am preferat să fim condamnaţi, noi, care ne ştiam nevinovaţi, decât să rostim numele unei femei care ni s-a dăruit…

Doctorul nu părea câtuşi de puţin convins, dar tânărului avocat nici nu-i păsa.

— Nu, continuă el, într-o a doua încleştare succesul ne este asigurat. Scena care s-a petrecut în strada Mautrec a avut un martor; este persoana a cărei încălţăminte şi-a lăsat amprenta la rădăcina pomului care se află în apropierea salonului, este persoana ale cărei mişcări au fot tot timpul urmărite de Marthe. Şi cine poate fi această persoană dacă nu Frumence Cheminot? Ei bine, vom şti să dăm de urma lui. El a văzut şi a auzit totul. Va spune tot ce a văzut şi tot ce a auzit. Va spune cum l-a auzit pe domnul de Claudieuse strigându-i lui Jacques de Boiscoran: „Nu, nu vreau să vă ucid, mă pot răzbuna mult mai bine, vă voi trimite la ocnă”.

Doctorul Seignebos clătina neîncrezător din cap.

— Numai de s-ar împlini nădejdile dumitale, scumpe maestre.

Doctorul Seignebos era însă căutat cu insistenţă de către bolnavii săi. Cei doi bărbaţi se despărţiră şi, după o scurtă vizită făcută maestrului Magloire, care trebuia ţinut la curent cu tot ceea ce se întâmplase, maestrul Folgat se grăbi să se întoarcă în strada Rampe.

Îi fu de ajuns s-o vadă la faţă pe domnişoara Denise pentru a înţelege că nu avea nimic nou să-i spună, că aflase adevărul, că ştia totul.

— Ce v-am spus eu, domnişoară?

Fata roşi şi spuse în locul oricărui alt răspuns:

— Au sosit scrisori pentru dumneavoastră, maestre Folgat, se află sus, în camera dumneavoastră…

Sosiseră, într-adevăr, două scrisori. Una era cu totul lipsită de importanţă, conţinea un bileţel pe care doamna Goudar dorea să-l transmită soţului său, dar cea de a doua provenea din partea agentului expediat în Anglia.

Iată ce scria agentul:

„Nu fără a întâmpina mari dificultăţi, nu fără mari cheltuieli am izbutit să-l descopăr la Londra pe fratele lui sir Francis Burnett, fost casier al casei Gilmour şi Benson.

Sir Francis nu este câtuşi de puţin mort. Trimis de către tatăl său la Madras, pentru o serie de importante afaceri bancare, este aşteptat să sosească cu primul vapor. În ziua în care va debarca voi fi înştiinţat.

Mi-a fost ceva mai uşor să-i dibuiesc pe părinţii lui Suky Wood, oameni foarte cumsecade şi care au la Folkestone un han destul de frumuşel. Cu trei săptămâni în urmă au primit veşti noi din partea fetei lor pe care o iubesc mult, după câte mi-au spus. Dar în ciuda puternicului lor sentiment nu au ştiut să-mi spună unde aş putea s-o găsesc. Tot ceea ce ştiu este că ar trebui să se afle pe la Jersey, lucrând într-un local de alimentaţie publică.

Dar asta îmi este de ajuns. Insula nu e mare şi o cunosc destul de bine pentru că am urmărit odată acolo un notar care fugise cu banii clienţilor lui. Se poate considera deci că am dat de Suky.

În clipa în care veţi primi această scrisoare eu mă voi afla în drum spre Jersey.

Vă rog să-mi trimiteţi bani la hotelul „Mărul de aur” unde voi trage. Viaţa este îngrozitor de scumpă la Londra, aşa încât nu mai am bani decât pentru drum...”

Aşadar, totul mergea bine în această direcţie.

Mulţumit de acest succes, maestrul Folgat trimise o mie de franci la adresa indicată.

Imediat după aceea el ceru domnului de Chandoré să-i îngăduie să ia o trăsură şi porni spre Boiscoran.

Voia să-l întâlnească pe Michel, flăcăul care-l descoperise atât de repede pe Cocoleu.

Îl găsi cu uşurinţă şi îl întrebă:

— Vrei să-i faci un mare serviciu domnului Jacques de Boiscoran?

— Ce am de făcut?

— Îl cunoşti pe Frumence Cheminot?

— Fostul negustor de sare de la Tremblade?

— Întocmai.

— Cum să nu-l cunosc! Câte mere nu mi-a furat ăsta… Dar nu-i port pică, e un băiat bun…

— Era închis la Sauveterre…

— Ştiu, sărise un zid…

— Ei bine, a evadat.

— Mare şmecher.

— Şi trebuie neapărat să-l găsim. Jandarmii sunt pe urmele lui. Dar crezi că-l vor descoperi?

Michel izbucni în râs.

— Nici în vecii vecilor, răspunse el. Cheminot o să se ducă pe insula d’Oléron unde are foarte mulţi prieteni şi jandarmii n-au decât să umble.

Maestrul Folgat îl bătu prieteneşte pe umăr:

— Dar dumneata, spuse el, dumneata dacă vrei… O! nu te încrunta, nu e vorba să-l arestăm. Vreau numai să-i dai un bilet din partea mea şi să-mi aduci răspunsul lui.

— Dacă e vorba numai de asta, s-a făcut. Mă schimb, îl anunţ pe tata şi o iau din loc.

Aşadar, pe cât îi stătea în puteri, maestrul Folgat căuta s-o ia înaintea evenimentelor, opunând acuzării tot ceea ce experienţa lui putea să-i sugereze.

Numai că, aşa cum îi spusese şi doctorul Seignebos, preşedintele curţii cu juri, domnul Domini, sosise la Sauveterre.

Era un bărbat care făcea pe drept cuvânt onoare magistraturii, era un om pătruns de însemnătatea misiunii sale, dar un om care nu se credea infailibil, un om hotărât, dar nu încăpăţânat; rece, dar binevoitor în acelaşi timp, un om a cărui singură pasiune era justiţia şi a cărui singură ambiţie era aceea de a da viaţă adevărului.

Îl interogase pe Jacques. Dar acest interogatoriu nu era decât o formalitate care nu a schimbat cu nimic lucrurile.

Trecuse şi la alcătuirea juriului.

Juraţii, desemnaţi prin tragere la sorţi, începuseră să şi sosească din toate colţurile departamentului. Ei descindeau cu toţii la hotelul „France”, unde luau masa în comun într-un mare salon care le era rezervat întotdeauna.

După-amiezele, puteau fi întâlniţi, gravi, plimbându-se prin oraş.

Domnul Du Lopt de la Gransière sosise şi el.

El nu-şi părăsea însă apartamentul pe care îl închiriase la hotel şi petrecea zilnic ceasuri întregi în tovărăşia domnului Galpin-Daveline.

— Se pare, îi spunea confidenţial Méchinet maestrului Folgat, se pare că pregăteşte un rechizitoriu nemaipomenit…

A doua zi, deschizând ziarul „Independentul din Sauveterre", domnişoara Denise află care avea să fie ordinea proceselor.

Luni – Delapidare, deturnare de fonduri, fals.

Marţi – Asasinat şi furt.

Miercuri – Pruncucidere.

Joi – Incendiu şi tentativă de asasinat (afacerea Boiscoran).

Aşadar, joia avea să fie pentru locuitorii oraşului Sauveterre o zi plină de emoţii.

Fiecare căuta să-şi procure un permis de intrare. Domnul Domini, domnul Du Lopt de la Gransière, domnul Daubigeon şi chiar Méchinet erau copleşiţi de asemenea cereri. Oameni care nu-i dăduseră niciodată ziua-bună domnului Daveline îl opreau acum pe stradă şi îi cereau un loc, oriunde, nu pentru ei, pentru soţia lor. Şi, fapt fără precedent, permisele începură să fie vândute. O familie avu nemaipomenita îndrăzneală de a-i scrie marchizului de Boiscoran pentru a-i solicita trei locuri făgăduindu-i în schimb să „contribuie, prin atitudinea sa, la achitarea acuzatului".

Şi în mijlocul acestui tumult se ivi în oraş o listă de subscripţie în favoarea rudelor acelor nefericiţi pompieri voluntari care îşi pierduseră viaţa cu prilejul incendiului de la Valpinson.

Cine lansase această listă? În zadar încercă domnul Séneschal să descopere originea listei. Secretul perfidiei fusese bine păstrat.

Pentru că era o mare perfidie acea de a veni, în ajunul dezbaterilor, la poarta cetăţeanului, pentru a-i cere bani şi

pentru a-i aminti, în felul acesta, despre nenorocirile petrecute.

— Se simte gheara lui Galpin, spunea şuierând doctorul Seignebos… Şi când te gândeşti că s-ar putea să şi câştige… A! De ce nu şi-a putut începe Goudar treaba ceva mai devreme…

E drept, Goudar era convins de succesul său, dar spunea că are nevoie de timp. Declara că o treabă ca aceasta nu se face de la o zi la alta şi că dacă ar forţa lucrurile nu ar face decât să strice totul.

Nu se întâmpla nimic nou.

Contele de Claudieuse se simţea din ce în ce mai bine.

Agentul din Jersey telegrafiase că se afla pe urmele lui Suky, că avea să dea neapărat de ea, dar nu putea să precizeze când.

În sfârşit, Michel colindase în lung şi în lat insula d'Oléron, dar nimeni nu fusese în stare să-i spună o vorbă despre Cheminot.

În ziua în care aveau să înceapă dezbaterile, după o întrevedere la care participară toţi prietenii lui Jacques, se luă hotărârea ca apărătorii lui să nu rostească numele doamnei de Claudieuse şi, oricare ar fi declaraţia contelui, să se bazeze pe sistemul de apărare construit de maestrul Folgat.

Şansele de succes erau, din păcate, destul de slabe căci juriul era excesiv de sever.

Delapidatorul fusese condamnat la douăzeci de ani muncă silnică. Cel acuzat de asasinat nu dobândi circumstanţe atenuante şi fu condamnat la moarte.

Asta se petrecu miercuri.

Se luă hotărârea ca marchizul şi marchiza de Boiscoran, precum şi domnul de Chandoré să asiste la dezbateri. Domnişoara Denise declară, în ciuda părerii tuturora, că va fi prezentă.

Pe baza unei autorizaţii eliberate de domnul Domini, maestrul Folgat şi maestrul Magloire îşi petrecură seara împreună cu Jacques, punând la punct ultimele amănunte, hotărând asupra răspunsurilor.

Jacques era foarte calm, dar deosebit de palid. În clipa în care se despărţi de apărătorii lui, aceştia îi urară:

— Nădejde şi curaj…

— Nădejde, răspunse el, nu mai am. Dar curaj, fiţi pe pace, am destul!

XXVII

Şi în sfârşit, din închisoarea în care se afla, Jacques de Boiscoran văzu răsărind zorile zilei care avea să fie hotărâtoare pentru destinul său.

Avea să fie judecat!

Era mult prea frumoasă această ocazie pentru ca „Independentul din Sauveterre" s-o lase să-i scape.

Deşi apărea dimineaţa, el scoase, „datorită împrejurărilor excepţionale" o ediţie de seară care se vându pe toate străzile oraşului până târziu după miezul nopţii.

Şi iată darea de seamă a ziarului:

CURTEA CU JURI DIN SAUVETERRE

Sesiunea de joi, 23…

Sub preşedinţia domnului Domini.

Asasinat. Incendiu.

(Corespondenţă particulară a „Independentului din Sauveterre")

…De ce oraşul nostru atât de liniştit cunoaşte o asemenea animaţie, o asemenea vâltoare? De ce se adună oamenii grupuri-grupuri pe străzi, în faţa caselor? De ce sunt toate privirile atât de neliniştite, de ce sunt chipurile atât de preocupate?

Pentru că astăzi este ziua în care se va înfăţişa înaintea curţii cu juri acea tenebroasă afacere de la Valpinson care tulbură de câteva săptămâni toate conştiinţele.

Pentru că astăzi va fi judecat omul care este acuzat de această crimă gravă…

Şi tocmai de aceea toată lumea se îndreaptă către palatul de

justiţie…

Palatul de Justiţie! Cu mult înaintea zorilor mulţimea îl luase cu asalt şi a fost nevoie de intervenţia jandarmilor.

Oamenii se grăbesc, se împiedică unii de alţii, se înghesuie, se bombăne unii pe alţii, cuvintele zboară din gură în gură, femeile strigă, bărbaţii ameninţă şi unii ajung chiar să fie trimişi la jandarmerie.

Piaţa Nouă nu va putea cuprinde toată această mulţime. Ce va face atunci sala tribunalului?

Edilii noştri, preocupaţi întotdeauna să satisfacă dorinţele cetăţenilor care le-au acordat încrederea lor, au recurs la soluţii de-a dreptul eroice. Au dărâmat două ziduri alipind în felul acesta sălii o bună parte din ceea ce se numeşte sala paşilor pierduţi.

Domnul Lampier, arhitectul oraşului, ne-a declarat că în felul acesta vor putea pătrunde şi asista la dezbateri o mie două sute de persoane.

Dar ce reprezintă o mie două sute de persoane!

Cu mult înaintea deschiderii sesiunii, sala este plină, supraîncărcată. Un ac aruncat nu ar putea să cadă pe jos.

Nu a fost pierdut nici cel mai mic spaţiu. De-a lungul pereţilor bărbaţii stau în picioare. De cele două părţi ale estradei au fost aşezate scaune pe care iau loc un mare număr de doamne din înalta societate a oraşului nostru şi chiar a oraşelor vecine. Se pot vedea toalete încântătoare.

Circulă o mie de versiuni, o mie de zvorouri, o mie de presupuneri pe care ne vom feri să le reproducem… La ce bun! Vom spune totuşi că acuzatul nu a făcut uz de dreptul pe care îl oferă legea de a putea recuza un anumit număr de juraţi. El a acceptat toate numele care ieşeau din urnă şi care nu erau recuzate de către ministerul public.

Această informaţie am aflat-o din gura unui avocat şi în clipa în

care mi-o povestea se auzi un zgomot mare, se făcu o mişcare în toată sala şi se auziră exclamaţii.

Familia acuzatului îşi ocupa locurile care-i fuseseră rezervate foarte aproape de estradă.

Marchizul de Boiscoran oferise braţul său domnişoarei de Chandoré care purta cu o mare distincţie o toaletă gri închis.

Domnul baron de Chandoré o întovărăşea pe doamna marchiză de Boiscoran.

Marchizul şi baronul păreau îngânduraţi. Mama acuzatului era deosebit de tulburată. Dimpotrivă, domnişoara de Chandoré, plină de însufleţire, nu părea câtuşi de puţin neliniştită şi răspundea zâmbind saluturilor ce-i erau adresate. Dar încetul cu încetul atenţia generală se îndreptă în altă parte. Pe o masă mare au fost aduse o mulţime de obiecte care nu au putut fi văzute deoarece erau acoperite cu un mare covor roşu.

Acolo se află probele…

Sună ceasurile unsprezece. Uşierii palatului se îngrijesc de ultimele amănunte.

În partea stângă se deschide o uşă şi îşi fac apariţia avocaţii apărării.

Cititorii noştri îi cunosc.

Unul este maestrul Magloire Mergis, onoarea baroului nostru. Celălalt, un avocat din capitala ţării, maestrul Folgat, este un om tânăr, dar celebru.

Maestrul Magloire pare să trăiască una dintre zilele lui bune şi se întreţine cu primarul oraşului, domnul Séneschal, în timp ce maestrul Folgat îşi pune ordine printre hârtii.

Orele unsprezece şi jumătate.

Un uşier vesteşte:

— Curtea!

Domnul Domini ocupă fotoliul prezidenţial. Domnul Du Lopt de la Gransière îl ocupă pe acela al ministerului public.

În spatele lor, tăcuţi şi gravi, iau loc domnii juraţi.

Şi dintr-odată se iscă rumoare.

Fiecare se *ridică, fiecare se înalţă în vârfurile picioarelor. Câteva persoane, aflate în fundul sălii, se suie pe scaunele lor…*

Preşedintele a poruncit să fie introdus acuzatul…

Apare…

Este îmbrăcat în negru şi foarte elegant. Se observă bine că la butoniera lui străluceşte rozeta Legiunii de Onoare.

Este palid, dar privirea lui este dreaptă şi limpede, plină de siguranţă, fără şovăire. Este trist, dar este mândru…

Abia s-a aşezat când cineva din asistenţă, sărind peste trei rânduri de scaune, şi în ciuda aprozilor, se repede şi îi strânge mâna. Este doctorul Seignebos…

Dar domnul preşedinte porunceşte aprozilor să restabilească liniştea şi, după ce aminteşte publicului că sunt interzise toate exclamaţiile de aprobare sau de dezaprobare, se adresează acuzatului:

— Vă rog să-mi spuneţi prenumele dumneavoastră, numele, vârsta, profesiunea, domiciliul…

Acuzatul răspunde:

— Louis, Trivulce, Jacques de Boiscoran, douăzeci şi şapte de ani, proprietar, domiciliat la Boiscoran, arondismeniul Sauveterre.

— Luaţi loc şi ascultaţi expunerea faptelor de care sunteţi acuzat.

Domnul grefier Méchinet dădu citire actului de acuzare a cărui teribilă simplitate făcu mulţimea să fremete.

Nu le vom reproduce deoarece toate faptele sunt bine cunoscute cititorilor noştri.

INTEROGATORIUL ACUZATULUI

PREŞEDINTELE — Acuzat, ridicaţi-vă şi răspundeţi limpede. În timpul instrucţiei aţi refuzat să răspundeţi unui mare număr de întrebări. Aici, însă, trebuie să se facă lumină. Şi, v-o spun, este în interesul dumneavoastră să fiţi sincer.

ACUZATUL — Nimeni nu doreşte mai mult decât mine ca adevărul să fie cunoscut. Sunt gata să răspund…

P. — De ce aţi ezitat în timpul instrucţiei?

A. — Credeam că este în interesul meu să nu răspund decât aici.

P. — Aţi auzit care sunt crimele de care sunteţi acuzat?

A. — Sunt nevinovat… Şi înainte de orice, vă rog, domnule preşedinte, să-mi îngăduiţi o remarcă. Crima de la Valpinson este o crimă înspăimântătoare, laşă, odioasă… Dar ea este în acelaşi timp atât de absurdă şi atât de stupidă încât pare a fi opera inconştientă a unui nebun. Or, nimeni nu a afirmat vreodată că nu aş fi în deplinătatea facultăţilor mele mintale.

P. — Asta este vorbărie…

A. — Şi totuşi domnule…

P. — Mai târziu veţi avea deplina libertate de a spune tot ceea ce doriţi. Pentru moment vă rog să vă limitaţi la a răspunde întrebărilor pe care vi le voi adresa.

A. — Mă supun, domnule.

P. — Urma să vă căsătoriţi în curând, nu-i aşa?

La auzul acestei întrebări, toate privirile se îndreptară către domnişoara de Chandoré al cărei chip devenise roşu, dar a cărei privire rămăsese aceeaşi.

A. — (cu voce slabă) Da.

P. — În seara crimei, cu numai câteva ceasuri înainte de

săvârşirea ei, nu aţi scris logodnicei dumneavoastră?

A. — Ba da, domnule, şi i-am trimis scrisoarea mea prin fiul arendaşului meu, Michel.

P. — Ce îi spuneaţi?

A. — Că o afacere deosebit de importantă mă va lipsi de plăcerea de a petrece o seară împreună cu ea.

P. — Despre ce afacere era vorba?

În clipa în care acuzatul se pregătea să deschidă gura pentru a răspunde, domnul preşedinte îl opri printr-un gest:

P. — Luaţi aminte!… Această întrebare v-a fost adresată în timpul instrucţiei şi aţi răspuns că trebuia să vă duceţi la Bréchy pentru a vă întâlni cu negustorul dumneavoastră de lemne.

A. — Într-adevăr, aşa am răspuns, în primul moment, dar nu este exact.

P. — De ce aţi minţit?

A. — (cu un gest de furie care nu scapă nimănui) Nu puteam să cred în gravitatea situaţiei mele. Nu puteam să cred că pot să fiu serios compromis de către o acuzaţie care însă, după cum se vede, m-a adus aici… Aşa stând lucrurile, nu am socotit necesar să divulg secretul unor treburi personale…

P. — Dar nu a trecut prea mult timp până să vă daţi seama de gravitatea situaţiei dumneavoastră.

A. — Într-adevăr.

P. — Cum se face atunci că nu aţi spus adevărul?

A. — Deoarece magistratul însărcinat cu instrucţia mea fusese, cu puţină vreme înainte, unul dintre prietenii mei şi nu-mi inspira prea multă încredere.

P. — Fiţi mai explicit…

A. — Vă cer îngăduinţa de a mă opri aici, domnule preşedinte. S-ar putea întâmpla ca vorbind despre domnul Galpin-Daveline să nu

pot să păstrez măsura…

Un murmur străbătu mulţimea.

P. — Să se facă linişte!

Domnul avocat general DU LOPT DE LA GRANSIÈRE se ridică:

— Nu putem admite asemenea aprecieri rostite la adresa unui magistrat care nu şi-a făcut decât datoria. Dacă acuzatul avea suspiciuni întemeiate împotriva judecătorului, de ce nu le-a invocat? El cunoaşte legea, este avocat şi nu poate face uz de argumentul ignoranţei. Apărătorii săi sunt oameni cu experienţă.

Maestrul MAGLOIRE, de pe scaunul său:

— Noi am fost de părere ca domnul de Boiscoran să ceară curţii schimbarea judecătorului de instrucţie. Clientul nostru a refuzat însă, afirmând că el are încredere în dreptatea cauzei sale.

Domnul DU LOPT DE LA GRANSIÈRE:

— Domnii juraţi vor aprecia…

PREŞEDINTELE (adresându-se acuzatului) — Sunteţi dispus acum să spuneţi adevărul cu privire la faptul care v-a împiedicat să vă petreceţi seara în tovărăşia logodnicei dumneavoastră?

ACUZATUL — Da, domnule. Căsătoria mea urma să se celebreze la biserica din Bréchy şi trebuia să discut cu preotul în legătură cu ceremonia. Mai mult decât atât, aveam de îndeplinit o sumă de îndatoriri religioase. Preotul din Bréchy, care îmi este prieten, vă va spune că, fără să fi fost stabilită o întâlnire precisă, stabilisem că într-una din serile săptămânii aveam să mă spovedesc…

Asistenţa, care se aştepta la cine ştie ce mărturisire senzaţională, se văzu dezamăgită şi hohote de râs se auziră ici-colo.

Domnul PREŞEDINTE (cu severitate) — Aceste hohote de râs sunt indecente. Aprod, evacuează persoanele care îşi îngăduie să râdă. Şi este pentru ultima oară când atrag atenţia că dacă se repetă

asemenea incidente voi evacua sala.

Întorcându-se către acuzat:

P. — Continuaţi.

A. — În seara crimei m-am dus la preotul din Bréchy. Când am ajuns la biserică, am constatat că, din nefericire, nu se afla nimeni acolo. Am sunat în zadar de trei sau de patru ori şi am văzut trecând o ţărăncuţă care mi-a spus că-l întâlnise pe preot în apropiere de Răscrucea Mareşalilor. Am pornit-o imediat la drum nădăjduind să-l întâlnesc. Am umblat însă în zadar, mai mult de o leghe. Mi-am dat seama că fata se înşelase sau mă înşelase pe mine… Şi m-am întors acasă.

P. — Aceasta este explicaţia dumneavoastră?

A. — Da.

P. — Şi o socotiţi verosimilă?

A. — Nu m-am angajat să vă spun un lucru verosimil, m-am obligat să vă spun adevărul. Şi pot să vă mărturisesc că, printre altele, tocmai datorită faptului că explicaţia este atât de simplă am ezitat să o furnizez mai târziu, din moment ce nu o declarasem de la bun început. Şi cu toate acestea, dacă nu ar fi fost săvârşită crima şi dacă v-aş fi declarat a doua zi: „Am fost aseară la Bréchy să mă întâlnesc cu preotul şi nu l-am găsit", cui i-ar fi trecut prin minte că este ceva nefiresc?

P. — Şi pentru a vă îndeplini o atât de firească datorie cum se face că aţi ales un drum dosnic, greu, aproape primejdios, prin mlaştini?

A. — Am ales drumul cel mai scurt.

P. — Atunci de ce v-aţi speriat când l-aţi întâlnit pe fiul lui Ribot la stăvilarul de la Seille?

A. — Nu m-am speriat, am fost numai surprins, aşa cum se întâmplă atunci când întâlneşti pe cineva într-un loc unde crezi că nu se află nimeni. Şi să ştiţi că Ribot nu era mai puţin surprins decât

mine.

P. — Vedeţi bine că nădăjduiaţi să nu întâlniţi pe nimeni.

A. — Vă cer scuze, domnule, nu am spus asta. A presupune nu înseamnă a nădăjdui.

P. — În cazul acesta cum se face că aţi încercat să vă explicaţi prezenţa în acel loc?

A. — Nu am dat explicaţii. Ribot, râzând, mi-a spus unde se duce, iar eu i-am răspuns că mă duc la Bréchy.

P. — Ia-ţi mai spus că aţi apucat-o prin mlaştină pentru a vâna păsări. Şi i-aţi arătat arma dumneavoastră de vânătoare.

A. — Se poate. Este aceasta o dovadă împotriva mea? Eu cred că dimpotrivă. Dacă aş fi nutrit intenţiile criminale de care sunt acuzat, văzând că m-am întâlnit cu cineva, că mă aflu, aşadar, în primejdie de a fi descoperit, m-aş fi întors acasă… Dar eu mă duceam la prietenul meu, preotul.

P. — Şi pentru a-i face o vizită preotului v-aţi luat arma de vânătoare?

A. — Proprietatea mea se află printre păduri şi printre mlaştini şi nu era o zi în care să nu fi avut prilejul de a trage asupra unui iepure sau asupra unei păsări. Toată lumea ştie că nu plecam niciodată neînarmat…

P. — Şi de ce la întoarcere aţi trecut prin pădurea de la Rochepommier?

A. — Pentru că, din locul în care mă aflam eu şi până la Boiscoran cred că acesta este drumul cel mai scurt… Spun cred deoarece nu am stat niciun moment să mă gândesc la asta. Un om care se plimbă ar fi foarte încurcat dacă l-ar întreba cineva de ce a pornit pe acest drum şi nu pe un altul…

P. — Aţi fost zărit în pădure de către Gaudry.

A. — Mi-a spus-o şi judecătorul de instrucţie.

P. — Acest martor afirmă că eraţi într-o stare de extremă agitaţie. Smulgeaţi frunze şi vorbeaţi în gura mare…

A. — Este sigur că eram furios pentru că-mi pierdusem seara de pomană, furios pentru că dădusem crezare acelei tinere ţărănci şi se poate foarte bine întâmpla ca mergând să fi exclamat: „Cine naiba l-a pus pe amicul meu preotul să ia masa în oraş" sau altceva de felul acesta…

P. — Ştiaţi, aşadar, că preotul din Bréchy lua masa în oraş în seara crimei?

Maestrul MAGLOIRE se ridică:

— Domnule preşedinte, domnul de Boiscoran a aflat acest amănunt din gura noastră. Când ne-a adus la cunoştinţă felul în care şi-a petrecut seara noi am stat de vorbă cu preotul din Bréchy care ne-a explicat de ce nu se aflau la biserică nici el şi nici servitoarea lui. Preotul din Bréchy a fost citat. A mai fost citat şi un alt preot care, în ceasul acela, trecea în apropiere de Răscrucea Mareşalilor şi aşa se explică greşeala ţărăncuţei de care s-a vorbit.

Invitându-l pe apărător să ia loc, preşedintele se adresează din nou acuzatului.

P. — Martora Courtois, care v-a întâlnit, declară că aveaţi o înfăţişare ciudată. Nu i-aţi vorbit, v-aţi grăbit să o părăsiţi…

A. — Noaptea era mult prea întunecoasă pentru ca această femeie să-mi fi putut vedea chipul. Mi-a cerut un serviciu, i l-am făcut. Nu i-am vorbit pentru că nu aveam nimic să-i spun. Nu am părăsit-o pe neaşteptate, am pornit-o mai repede deoarece măgarul ei mergea foarte încet…

La un semn al preşedintelui, aprozii înlăturară covorul care ascundea privirilor probele.

Toată lumea este curioasă. Toţi vor să vadă.

Pe masă se află haine, un pantalon gri deschis, o jachetă maro, o

veche pălărie de paie şi nişte cizme de piele. Alături se află o armă de vânătoare cu două ţevi, pachete cu cartuşe, două vase pline cu alice de plumb şi în sfârşit un mare lighean din faianţă englezească pe fundul căruia se mai văd urmele unui noroi negricios.

Domnul PREŞEDINTE (arătându-i acuzatului hainele) — Acestea sunt hainele pe care le-aţi purtat în seara crimei?

ACUZATUL — Da, domnule.

P. — Ciudat costum pentru o vizită în cursul căreia aveaţi de îndeplinit îndatoriri religioase.

A. — Preotul din Bréchy îmi este prieten. Şi prietenia noastră, chiar dacă nu justifică, ea poate să explice însă această libertate din partea mea.

P. — Recunoaşteţi acest lighean? Apa a fost evaporată cu mare grijă, au rămas pe fund numai reziduurile materiale.

A. — Este adevărat, când a venit la mine domnul judecător de instrucţie dânsul a găsit acest lighean plin cu o apă neagră în care pluteau rămăşiţe carbonizate. M-a interogat cu privire la această apă şi i-am răpuns de îndată că întorcându-mă acasă, în ajun, îmi spălasem mâinile în ligheanul acela. Nu este oare de la sine înţeles că dacă aş fi fost cât de cât vinovat prima mea grijă ar fi fost aceea de a şterge urmele faptei mele? Dar se pare că nu are nicio importanţă, această apă a fost socotită ca o probă evidentă a vinovăţiei mele şi se pare că ea rămâne şi astăzi una dintre principalele piese ale acuzării.

P. — Într-adevăr, este o probă de o mare importanţă.

A. — Ei bine, îmi este foarte uşor să explic în ce împrejurări s-a născut această probă. Sunt fumător. Plecând de acasă în seara crimei îmi luasem cu mine ţigările, dar în momentul în care am vrut să-mi aprind una mi-am dat seama că nu aveam chibrituri.

Maestrul MAGLOIRE se ridică:

— Şi vreau să atrag atenţia asupra faptului că nu este vorba aici

de o explicaţie furnizată numai pentru a înlătura o bănuială. Dovada, mă veţi întreba. Dovada? O avem, concludentă, imposibil de înlăturat. Dacă domnul de Boiscoran nu avea asupra lui cutia de chibrituri pe care o purta de obicei, aceasta se datoreşte faptului că o uitase în ajun la domnul de Chandoré unde a rămas de atunci, unde am văzut-o, unde se află şi astăzi.

Domnul PREŞEDINTE — Este de ajuns, maestre Magloire, lăsaţi-l pe acuzat să vorbească mai departe.

ACUZATUL — Voind să fumez am recurs la soluţia pe care o folosesc toţi vânătorii într-un caz ca acesta. Am golit unul dintre cartuşele mele. Am pus hârtie în locul încărcăturii de plumb şi am tras…

P. — Şi se poate face foc în felul acesta?

A. — Nu întotdeauna, dar din trei încercări una reuşeşte cu siguranţă.

P. — Şi această treabă înnegreşte mâinile?

A. — Operaţiunea în sine nu le înnegreşte. Dar odată ce-mi aprinsesem ţigara nu trebuia oare să sting hârtia pe care o folosisem? Altfel aş fi riscat să dau foc pădurii…

P. — Eraţi în mlaştină…

A. — Dar nu uitaţi, domnule, că am fumat în cursul serii cinci sau şase ţigări, ceea ce înseamnă că am repetat operaţia de care v-am vorbit de opt sau de zece ori în locuri diferite, pe drum şi în pădure. Şi de fiecare dată am stins cu degetele mele hârtia care ardea ceea ce este suficient pentru a înnegri mâinile unui om.

Deşi vorbea pe un ton simplu, acuzatul furniza toate aceste explicaţii cu atât de multă căldură încât auditoriul fu emoţionat.

Domnul PREŞEDINTE— Să trecem la arma dumneavoastră. O recunoaşteţi?

ACUZATUL— Da, domnule. Îmi este îngăduit s-o văd?

P. — Da.

Cu o mişcare grăbită acuzatul luă arma, mânui trăgătoarele, o deschise şi introduse un deget în ţevi.

Chipul său se înroşi şi, aplecându-se către apărătorii săi, le spuse în şoaptă câteva cuvinte, pe care noi, cei din sală, nu le-am putut auzi.

Domnul PREŞEDINTE — Ce s-a întâmplat?

Maestrul MAGLOIRE — S-a ivit un fapt care trebuie să vă lămurească asupra nevinovăţiei domnului de Boiscoran. Printr-o întâmplare de-a dreptul providenţială, servitorul său Antoine, curăţise această armă cu numai două zile înaintea crimei. Or, astăzi, una dintre ţevile armei este curată. Aşadar, nu domnul de Boiscoran este acela care a tras cele două focuri ce l-au atins pe domnul de Claudieuse.

În timpul acesta acuzatul s-a apropiat de masă, a vârât o batistă în cealaltă ţeavă, a scos-o şi a arătat-o. Batista era neagră…

O puternică emoţie puse stăpânire pe întregul auditoriu.

Domnul PREŞEDINTE — Repetaţi experienţa şi cu cealaltă ţeavă.

Acuzatul îi dădu ascultare. Batista rămase albă.

Domnul PREŞEDINTE — Vedeţi? Ne-aţi spus că aţi tras opt sau zece cartuşe pentru a vă aprinde ţigările. Acuzarea a prevăzut această obiecţie a dumneavoastră şi ea este în măsură să vă răspundă… Aprod, să intre martorul Maucroy.

Toţi cititorii noştri îl cunosc pe acest martor al cărui frumos magazin de arme şi de unelte de vânătoare şi de pescuit se găseşte în Piaţa Nouă.

Domnul PREŞEDINTE — Repetaţi depoziţia dumneavoastră cu privire la această armă.

MARTORUL — Este o armă excelentă şi de o mare valoare, cum

nu se mai fabrică astăzi în Franţa unde toată lumea vrea să cumpere ieftin…

La auzul acestui răspuns toată sala izbucni în râs.

Domnul PREŞEDINTE — Dispensaţi-ne de părerile dumneavoastră şi spuneţi-ne numai ceea ce ştiţi cu privire la calităţile acestei arme.

MARTORUL — Ei bine, graţie unui dispozitiv particular, cartuşele, care sunt umplute cu un fulminant de o compoziţie specială, nu murdăresc aproape niciodată ţevile.

ACUZATUL — Vă înşelaţi, domnule. Mi-am curăţit eu însumi în mai multe rânduri arma şi am găsit ţevile destul de încărcate.

MARTORUL — Pentru că erau mult folosite. Dar eu pretind că se pot trage unul sau două cartuşe fără să rămână nicio urmă pe ţeavă.

ACUZATUL — Neg categoric.

Domnul PREŞEDINTE (martorului) — Dar dacă se trag opt sau zece cartuşe?

MARTORUL — În cazul acesta ţevile se murdăresc.

Domnul PREŞEDINTE — Examinaţi arma şi spuneţi-ne părerea dumneavoastră.

MARTORUL (după un examen minuţios) — Afirm că nu s-au tras două cartuşe după ultima curăţire…

Domnul PREŞEDINTE (acuzatului) — Cum rămâne atunci cu cele zece cartuşe pe care le-aţi tras pentru a vă aprinde ţigările şi care v-au murdărit mâinile.

Acuzatul, care dăduse dovadă de foarte mult sânge rece, păleşte şi nu răspunde.

Maestrul MAGLOIRE — Problema este prea importantă pentru ca tribunalul să se poată mulţumi cu depoziţia unui singur martor.

Domnul AVOCAT GENERAL — Nu vrem să aflăm, decât

adevărul. O experienţă se poate face foarte uşor.

MARTORUL — O, desigur…

PREŞEDINTELE — Vă rog.

Martorul introduce un cartuş în fiecare ţeavă şi îndreptându-se către fereastra care se află în spatele estradei, trage. Explozia smulge din partea doamnelor strigăte de spaimă.

MARTORUL (întorcându-se şi arătând ţevile care sunt la fel de curate) — Vedeţi că am avut dreptate.

Domnul PREŞEDINTE (către aduzat) — După cum vedeţi această împrejurare nu este câtuşi de puţin în favoarea dumneavoastră şi ea dovedeşte că explicaţia pe care ne-aţi oferit-o cu privire la negreala de pe mâinile dumneavoastră este o explicaţie falsă…

Din dispoziţia domnului preşedinte, martorul se retrage şi interogatoriul acuzatului continuă.

P. — Care erau relaţiile dumneavoastră cu domnul de Claudieuse?

A. — Nu ne aflam în relaţii.

P. — Nu este adevărat. Se ştie în tot ţinutul că îl uraţi.

A. — Este o greşeală. Afirm pe cuvânt de onoare că-l socot drept unul dintre cei mai buni şi cei mai cinstiţi bărbaţi.

P. — Cel puţin aici sunteţi de acord cu toţi cei ce-l cunosc. Şi cu toate acestea exista între dumneavoastră un proces…

A. — Odată cu averea lui, unchiul meu mi-a lăsat moştenire şi acest proces. L-am lăsat să meargă mai departe, dar fără niciun fel de interes. Căutam să ne înţelegem.

P. — Şi din moment ce domnul de Claudieuse refuza, v-aţi gândit la moartea lui.

A. — Nu.

P. — Eraţi atât de pornit împotriva lui încât se pare că aţi exclamat într-o zi: „Nu-mi voi găsi liniştea până ce nu-l voi

împuşca... Nu încercaţi să negaţi. Veţi auzi martori.

La invitaţia domnului preşedinte, acuzatul se aşază şi rămâne cu fruntea sus. A izbutit să-şi domine o clipă de slăbiciune şi acum discută în linişte cu apărătorii săi.

Incontestabil opinia publică este în acest moment de partea lui.

Iată că un aprod şopteşte ceva domnului preşedinte.

Domnul preşedinte aprobă cu o mişcare a capului.

Şi, de îndată ce aprodul s-a îndepărtat:

— Vom proceda la audierea martorilor şi vom începe cu domnul de Claudieuse, deşi grav bolnav, el a ţinut să ia parte la proces.

AUDIEREA MARTORILOR

Aceeaşi uşă prin care pătrunsese şi armurierul Maucroy se deschide din nou şi în pragul ei se iveşte contele de Claudieuse susţinut, aproape purtat de către valetul său.

Un murmur de simpatie îi salută apariţia. Slăbiciunea lui este îngrozitoare şi trăsăturile îi sunt descompuse. Se pare că tot ceea ce mai trăieşte în el s-a concentrat în priviri.

Jurământul său abia se aude.

Domnul PREŞEDINTE — Vă suntem recunoscători, domnule, pentru efortul dumneavoastră… Luaţi loc, acest fotoliu a fost adus aici pentru dumneavoastră.

Domnul de CLAUDIEUSE — Vă mulţumesc, domnule. Mai am putere pentru a putea rămâne în picioare.

P. — Vă rog să ne spuneţi, domnule, tot ceea ce ştiţi în legătură cu atentatul căruia i-aţi căzut victimă.

C. — Erau ceasurile unsprezece… Eram culcat, îmi stinsesem lumânarea, eram pe cale să adorm când am zărit din camera mea luminile flăcărilor. Înţelegând despre ce este vorba am sărit din pat şi

m-am aruncat pe scări în jos. Mi-a fost destul de greu să deschid uşa de la intrare, am reuşit totuşi şi în clipa în care am ajuns în prag am simţit o durere violentă în partea dreaptă şi tot în aceeaşi clipă am auzit destul de aproape de mine explozia unei arme de foc. M-am îndreptat instinctiv către locul de unde plecase lovitura, dar nici nu apucasem să fac trei paşi când, lovit din nou la umăr, am căzut fără cunoştinţă.

P. — Între prima şi cea de a doua lovitură cât timp a trecut?

C. — Cel mult trei sau patru secunde.

P. — Adică exact atâta timp cât v-a trebuit pentru a-l zări pe agresor!

C. — Da, l-am zărit, căuta să se ascundă îndărătul stivelor de lemne încercând să fugă.

P. — *Înseamnă că ne puteţi spune cum era îmbrăcat?*

C. — Desigur. Purta un pantalon gri deschis o haină neagră şi o pălărie de paie cu boruri largi.

La un gest al preşedintelui şi în mijlocul unei tăceri depline aprozii dezvăluiră încă o dată piesele acuzatoare.

Domnul PREŞEDINTE (arătându-i hainele acuzatului) — Costumul pe care l-aţi zărit corespunde acestuia?

C. — Desigur, este acelaşi.

P. — Aceasta înseamnă, domnule, că l-aţi recunoscut pe asasin?

C. — Flăcările erau atât de violente încât se vedea ca în plină zi. L-am recunoscut pe domnul Jacques de Boiscoran.

În imensa sală nu se afla niciun om care să nu fi aşteptat, cu inima strânsă de emoţie, acest răspuns zdrobitor.

Pe chipul acuzatului nu tresări niciun muşchi. Apărătorii săi erau la fel de calmi.

Domnul preşedinte şi domnul avocat general se uitau şi ei atât la acuzat cât şi la avocaţi. Aşteptau ei oare o replică, un cuvânt, un

protest? Tot ce se poate.

Dar cum nimeni nu rosti nicio vorbă, domnul preşedinte se adresă din nou martorului.

P. — Depoziţia dumneavoastră este deosebit de gravă, domnule.

C. — Îmi dau seama de urmările ei.

P. — Şi ea diferă cu totul de cele declarate de dumneavoastră în faţa domnului judecător de instrucţie.

C. — Într-adevăr.

P. — Interogat la numai câteva ceasuri după săvârşirea crimei, aţi declarat că nu l-aţi putut recunoaşte pe asasin. Mai mult decât atât, atunci când a fost rostit numele domnului de Boiscoran v-aţi arătat scandalizat pentru că cineva îndrăzneşte să-l bănuiască şi aţi arătat că sunteţi gata să depuneţi în favoarea nevinovăţiei sale.

C. — Nu spuneam adevărul. Datorită unui sentiment care este uşor de înţeles încercam să smulg de sub bănuială un bărbat care aparţine unei familii pe bună dreptate stimată.

P. — Şi acum?

C. — Recunosc acum că am greşit şi că trebuie să se facă dreptate. Şi tocmai de aceea, grav bolnav, cu puţin înainte de a-mi da sufletul, vin să vă spun: domnul de Boiscoran este vinovatul, l-am recunoscut.

Domnul PREŞEDINTE (adresându-se acuzatului) — Auziţi?

ACUZATUL — Jur pe tot ce am mai scump şi mai sfânt pe această lume că sunt nevinovat.

Vocea acuzatului se înecă în plâns. Doamna marchiză de Boiscoran a căzut pradă unei grave crize nervoase. Este transportată şi doctorul Seignebos însoţit de domnişoara de Chandoré pornesc să o însoţească.

ACUZATUL (adresându-se domnului de Claudieuse) — Mama mea poate să moară, domnule!

Desigur, toţi cei ce se aşteptau să trăiască clipe de emoţie nu au fost dezamăgiţi. Toate chipurile sunt răvăşite. Se văd lacrimi în ochii tuturor doamnelor.

Şi totuşi, privind felul în care se privesc unul pe altul, domnul de Claudieuse şi domnul de Boiscoran, toată lumea se întreabă dacă acesta este sau nu adevărul. Ciudăţenia replicilor lor nu a scăpat nimănui şi nimeni nu poate înţelege tăcerea apărătorilor. Îşi abandonează clientul? Nu, căci îi vedem strângându-i mâinile, consolându-l şi încurajându-l cu multă aprindere.

Ne este oare îngăduit să spunem că atât domnul preşedinte cât şi domnul avocat general ni s-au părut surprinşi? Credem că da, deoarece acesta este sentimentul care ne stăpâneşte.

Dar domnul preşedinte continuă:

P. — Cu numai câteva clipe în urmă, îl întrebam pe acuzat, domnule conte, dacă au existat între dumneavoastră pricini de ură.

MARTORUL (cu vocea din ce în ce mai slabă) — Cred că nu poate fi vorba decât de procesul acela cu privire la pârâul care străbate proprietăţile noastre.

P. — V-a ameninţat acuzatul cu arma?

C. — Da, dar nu am dat nicio importanţă acestei ameninţări şi nu i-am păstrat pică.

P. — Vă menţineţi declaraţia?

C. — O menţin. Şi, din nou, jurând, afirm că l-am recunoscut, fără să mă pot înşela, pe domnul Jacques de Boiscoran.

Era timpul ca domnul de Claudieuse să-şi încheie depoziţia. Se clătina, privirile lui deveniseră tulburi şi fu ajutat de doi aprozi pentru a putea părăsi sala.

Avea să păşească doamna de Claudieuse în urma lui?

O credeam şi noi, aşa cum o credea întreaga asistenţă.

Dar doamna de Claudieuse nu-şi făcu apariţia în sala tribunalului.

Reţinută la căpătâiul uneia dintre fiicele sale, contesa nu a putut fi audiată şi domnul grefier a dat citire depoziţiei sale…

Deşi emoţionantă, această depoziţie nu a scos la iveală niciun fapt nou.

Este introdus atunci martorul Ribot.

Pare mândru de rolul său şi îşi plimbă privirile peste mulţime.

Povesteşte întâlnirea sa cu acuzatul pe un ton plin de importanţă. Pretinde că ştie totul, că poate explica totul. Toate răspunsurile sale stârnesc hohote de râs şi preşedintele este nevoit să intervină din nou.

Martorul Gaudry care îi urmează, este un omuleţ mărunt şi palid care salută necontenit.

Spre deosebire de Ribot, el pare să fi uitat totul. Se vede bine că nu vrea să se compromită. O ridică în slăvi pe doamna de Claudieuse, dar nu spune nicio vorbă despre domnul de Boiscoran. Vorbeşte despre respectul pe care-l poartă judecătorilor, tuturor doamnelor şi tuturor domnilor din această sală şi aşa mai departe.

Martora Courtois care vorbeşte după Gaudry, ar voi să se afle, se vede bine lucrul acesta, cât mai departe de sala tribunalului. Domnul preşedinte face eforturi disperate pentru a-i smulge depoziţia cuvânt cu cuvânt, depoziţie fără nicio importanţă.

Urmează după aceea doi arendaşi din Bréchy care au asistat la o discuţie violentă în urma căreia domnul de Boiscoran l-ar fi ameninţat pe domnul de Claudieuse.

Urmează alte şase depoziţii cu totul lipsite de interes şi lista martorilor acuzării se încheie.

Apar atunci martorii citaţi de apărare.

Primul este respectabilul preot din Bréchy. El confirmă explicaţiile acuzatului. În seara crimei lua masa la castelul din Bresson, servitoarea lui îi venise în întâmpinare şi aşa se face că la biserică nu era nimeni. El declară că stabilise cu domnul de Boiscoran că acesta

avea să vină într-o seară la dânsul pentru a-şi îndeplini îndatoririle de ordin religios de dinaintea căsătoriei. Îl cunoaşte pe Jacques de Boiscoran din copilărie şi nu ştie să existe vreun alt bărbat mai bun şi mai cinstit ca el. După părerea lui ura de care se vorbeşte nu a existat niciodată. Nu poate să creadă, şi nici nu crede, că acuzatul este vinovat.

Cel de-al doilea martor este dascălul unui sat învecinat. El declară că între orele nouă şi zece se afla pe drum, nu departe de Răscrucea Mareşalilor. Noaptea era întunecată, este de aceeaşi talie cu domnul preot din Bréchy şi se poate foarte bine întâmpla ca cineva să-i fi confundat.

Sunt audiaţi încă alţi trei martori şi, cum nici acuzatul şi nici apărătorii săi nu mai au nimic de declarat, se dă cuvântul ministerului public.

RECHIZITORIUL

Elocvenţa domnului Du Lopt de la Gransière este mult prea binecunoscută pentru a mai vorbi despre ea. Vom spune numai că în cursul acestui rechizitoriu s-a depăşit pe sine însuşil că timp de peste o oră răsuflarea unei întregi asistenţe se întrerupsese.

Avocatul general a început prin a descrie castelul de la Valpinson.

„Acolo în locul acela plin de încântare şi de poezie, continuă el, trăiau contele şi contesa de Claudieuse; contele, un gentilom din vechea generaţie care nu avea decât un singur cult, acela al onoarei, o singură pasiune, aceea a datoriei; contesa, una din acele femei care reprezintă o glorie şi un model de virtute…

Cerul binecuvântase legătura lor şi le dăruise două fiice pe care le adorau. Averea le zâmbea. Stimaţi, veneraţi, ei trăiau fericiţi şi aveau tot dreptul să creadă că îi aşteaptă ani lungi de prosperitate.

Iată însă că ura veghea…

Într-o seară, flăcări sinistre îl trezesc din somn pe conte. Aleargă afară, două lovituri de armă îl fac să cadă scăldat în sânge… Atrasă de zgomotul împuşcăturilor, contesa aleargă. Se împiedică de trupul neînsufleţit al soţului său şi se prăbuşeşte leşinată…

Copiii vor pieri oare în flăcări? Nu. Providenţa veghează. În mintea rătăcită a unui nebun ea strecoară o rază de lumină şi omul acela se aruncă în flăcări şi smulge copiii din leagănele lor.

Familia este salvată, dar furia incendiului creşte. Locuitorii satelor învecinate aleargă, dar fără pompe, fără cineva care să le organizeze eforturile, acestea se dovedesc zadarnice.

Iată însă că se aude din depărtare un zgomot… Sosesc pompierii. Şi tot ceea ce va fi omeneşte cu putinţă se va face.

Dar, Dumnezeule, ce este zgomotul acesta atât de înspăimântător? Acoperişul castelului se năruie şi zdrobeşte pe doi dintre cei mai îndrăzneţi şi mai întreprinzători locuitori ai acestui oraş… Pe Bolton, toboşarul care sunase alarma generală şi pe Guillebault, tată a cinci copii…

Strigătele lor sunt înspăimântătoare… Cer ajutor… Vor fi lăsaţi să piară în flăcări? Un jandarm porneşte să-i salveze şi pe urmele lui păşeşte un fermier din Bréchy. Eroismul lor este zadarnic. Flăcările vor să-şi păstreze prada. Salvatorii vor fi loviţi şi nu vor putea fi salvaţi decât cu preţul unor mari eforturi, dar rănile lor se vor dovedi atât de grave încât aceşti oameni vor rămâne infirmi până la capătul zilelor lor şi vor fi siliţi să trăiască din mila publică… Ce se întâmplă însă în acest timp cu cel care a săvârşit această fărădelege? El străbate pădurile, ura lui s-a potolit, se întoarce acasă. Nu are nicio remuşcare. Mănâncă, bea, fumează o ţigară. Situaţia lui în acest ţinut este de aşa natură şi el şi-a luat atâtea măsuri încât se crede la adăpostul oricărei bănuieli. Este liniştit, atât de liniştit, încât, cele

mai elementare precauţiuni pot fi trecute cu vederea şi nici nu se osteneşte măcar să arunce apa în care şi-a spălat mâinile înnegrite din pricina incendiului pe care l-a aprins.

El a uitat însă de providenţă, a cărei flacără luminează şi călăuzeşte justiţia oamenilor.

Şi într-adevăr, cum ar fi fost oare cu putinţă ca, fără o intervenţie providenţială, să poată justiţia să-şi îndrepte atenţia pentru a-l descoperi pe vinovat într-unul din cele mai somptuoase castele din acest ţinut?

Şi totuşi, acolo se afla asasinul, acolo se ascundea incendiatorul.

Şi să nu ni se spună că trecutul lui Jacques de Boiscoran îl poate apăra împotriva formidabilei acuzaţii care apasă asupra lui! Cunoaştem acest trecut.

Tânăr, care se bucură de averi moştenite, Jacques de Boiscoran nu are nici măcar o profesie. Inutil societăţii el trecea prin viaţă fără un ţel, fără busolă, folosindu-şi timpul pentru satisfacerea unor pasiuni deşarte.

Şi totuşi era ambiţios.

Aşa se face că-l întâlnim în mărunte certuri sterile, rostind fraze seci, zgândărind pasiuni detestabile…

Maestrul MAGLOIRE — Dacă este un proces politic, ar fi trebuit să fim preveniţi…

Domnul AVOCAT GENERAL — Nu este vorba de politică aici, ci de acţiunile unui om care s-a dovedit un apostol al discordiei…

Maestrul MAGLOIRE — Crede ministerul public că în această clipă nu propovăduieşte discordia?

Domnul PREŞEDINTE — Invit apărarea să nu întrerupă.

Domnul AVOCAT GENERAL — … Şi tocmai în aceste ambiţii ale acuzatului trebuie să căutăm originea urii înverşunate care l-a condus la crimă. Procesul despre care s-a vorbit aici, în legătură cu

un pârâu, are o importanţă cu totul secundară. Jacques de Boiscoran se pregătea să-şi pună candidatura la viitoarele alegeri…

ACUZATUL — Nu m-am gândit niciodată…

Domnul AVOCAT GENERAL (fără să ţină seama de întrerupere) — … Nu o declara, dar o declarau prietenii pentru el şi nu se sfiau să spună în gura mare că dată fiind situaţia lui, averea şi părerile lui, era omul potrivit pentru a culege voturile republicanilor. Şi, într-adevăr, ar fi avut destul noroc dacă între el şi ţelul acţiunilor lui nu s-ar fi ridicat un om, contele de Claudieuse, a cărui influenţă izbutise să dărâme şi alţi ambiţioşi…

Maestrul MAGLOIRE — Este o aluzie la adresa mea?

AVOCATUL GENERAL — Nu am numit pe nimeni.

Maestrul MAGLOIRE — De ce nu spuneţi sincer că prietenii mei şi cu mine suntem complicii domnului de Boiscoran şi că noi suntem aceia care l-am însărcinat să ne scape de un adversar politic?

Domnul AVOCAT GENERAL — Domnilor, iată adevăratul mobil al crimei. De aici porneşte ura pe care acuzatul n-o mai poate ascunde, care se traduce în invective, în ameninţări cu moartea şi care merge până la încercarea de asasinat…

Domnul avocat general trece apoi în revistă toate probele pe care le declară hotărâtoare, de necontestat. Şi după aceea:

— Dar mai este oare nevoie de toate aceste probe după ce am ascultat zdrobitoarea mărturisire a domnului de Claudieuse? L-aţi auzit. Şi este un om care se pregăteşte să se înfăţişeze înaintea lui Dumnezeu… În prima clipă, generos, vrea să ierte, vrea să salveze onoarea celui care a încercat să-l asasineze. Dar simţind că i se apropie sfârşitul înţelege că nu are dreptul să tacă, că trebuie să se facă dreptate, el nu poate uita că au fost şi alte victime…

Ridicându-se din patul său, se târâie până aici pentru a vă spune: el este! La lumina flăcărilor pe care le iscase l-am recunoscut, l-am

văzut, el este!

Şi după toate acestea veţi ezita să loviţi? Nu, nu pot s-o cred. După asemenea fapte societatea vă cere să faceţi dreptate. Vă cere să faceţi dreptate în numele domnului de Claudieuse care trage să moară! Să faceţi dreptate în numele celor care au murit… Să faceţi dreptate în numele mamei lui Bolton, în numele văduvei lui Guillebault şi a celor cinci copii orfani…

Un murmur de aprobare acoperă ultimele cuvinte ale domnului Du Lopt de la Gransière. Nu există în toată asistenţa nicio doamnă care să nu verse lacrimi.

Domnul PREŞEDINTE — Apărarea are cuvântul.

PLEDOARII

Deoarece până în acel moment maestrul Magloire fusese acela care susţinuse toate interpelările, se credea că el va rosti cuvântul apărării. Se ridică însă maestrul Folgat.

Palatul nostru de justiţie a ascultat în mai multe rânduri pledoarii ale unor reputaţi maeştri ai barei. Au vorbit Berryer Dufaure, Jules Favre, Lachaud… Şi totuşi, deşi vine după asemenea iluştri oratori, maestrul Folgat izbuteşte să ne emoţioneze.

Din fuga stenogramei izbutim să reţinem, pe hârtie, câteva dintre frazele sale, dar nu putem să nu vorbim despre splendida lui atitudine, despre mândria şi despre dispreţul său, despre admirabila lui autoritate, despre vocea lui gravă şi sonoră care a făcut să vibreze auditoriul…

„Să aperi anumiţi oameni de anumite acuzaţii poate să însemne să-i înjoseşti. Ei nu pot fi atinşi. Portretului pe care ministerul public l-a schiţat domnului de Boiscoran nu-i voi opune decât răspunsul venerabilului preot din Bréchy. Ce ne-a spus dânsul? Că domnul de

Boiscoran este cel mai bun şi cel mai cinstit dintre bărbaţii pe care-i cunoaşte. Iată adevărul. Se încearcă prezentarea lui transformându-l într-un intrigant ambiţios. Avea, în adevăr, ambiţia de a fi de folos ţării sale. În timp ce alţii parlamentau, el acţiona. Gărzile nobile din Sauveterre vă vor putea spune cum s-a manifestat pasiunea lui în faţa duşmanului şi prin ce intrigi a dobândit el decoraţiile care i-au fost prinse de piept… Dorea puterea, spuneţi dumneavoastră, mai mult, visa puterea, spuneţi dumneavoastră! Ei bine, nu, visa fericirea… Vorbiţi despre o scrisoare pe care a trimis-o logodnicei sale cu numai câteva ceasuri înaintea crimei. Vă cer s-o citiţi. Nu are decât patru pagini şi când veţi ajunge la cea de a doua veţi fi siliţi să-l recunoaşteţi nevinovat…"

Cu o logică implacabilă, tânărul avocat reia sistemul acuzării şi se pare că sub loviturile sale acuzarea se prăbuşeşte în pulbere…

„Şi acum, continuă el, ce rămâne din toate probele? Depoziţia domnului de Claudieuse. Este zdrobitoare, pretindeţi dumneavoastră. Eu spun că este stranie. Cum?

Iată un martor care aşteaptă ultimul ceas, ultima clipă pentru a depune mărturie şi asta vi se pare dumneavoastră firesc!

Niciodată, spune ministerul public, nu a existat un proces mai limpede. Eu, unul, susţin că niciodată nu a existat unul mai încâlcit şi că departe de a ne fi dezvăluit tot ceea ce ascunde el, instrucţia nu a reuşit să-l ducă la capăt...

Maestrul Folgat se aşază şi este necesară intervenţia aprozilor pentru a potoli aplauzele asistenţei. Dacă s-ar fi procedat prin vot, domnul de Boiscoran ar fi fost cu siguranţă achitat în clipa aceea.

Dar şedinţa este suspendată pentru un sfert de oră şi se aprind luminile căci se apropie noaptea…

După ce şi-a reluat locul în fotoliu, domnul preşedinte dă cuvântul ministerului public.

Domnul AVOCAT GENERAL — Renunţ la replica pe care mă pregăteam să o rostesc. Domnul de Claudieuse va plăti cu viaţa sa efortul pe care l-a făcut pentru a depune mărturie. Nu a mai putut fi transportat până acasă. S-ar putea întâmpla ca în această clipă, într-o sală vecină, el să-şi dea sufletul…

Cum apărătorii nu mai cer cuvântul şi cum acuzatul declară că nu mai are nimic de adăugat, domnul preşedinte face rezumatul dezbaterilor şi juraţii se retrag în deliberare…

Căldura este înăbuşitoare, oboseala se citeşte pe toate chipurile, dar nimeni nu se gândeşte să plece. Circulă tot soiul de zvonuri prin mulţime. Unii spun că domnul de Claudieuse a murit, în timp ce alţii, susţin că, dimpotrivă, se simte mult mai bine şi că l-a chemat alături de el pe preotul din Bréchy…

În sfârşit, câteva minute după ceasurile nouă domnii juraţi îşi fac apariţia în sală…

Recunoscut vinovat cu circumstanţe atenuante, Jacques de Boiscoran este condamnat la douăzeci de ani muncă silnică...

PARTEA A TREIA

COCOLEU

I

Aşadar, domnul Galpin-Daveline câştigase, iar domnul Du Lopt de la Gransière putea să fie mândru de elocvenţa sa. Jacques de Boiscoran fusese declarat vinovat.

Dar el îl ascultase pe domnul preşedinte Domini rostind îngrozitoarea formulă cu fruntea sus şi cu privirea limpede. În aceeaşi dimineaţă, cu câteva momente înaintea şedinţei, îi spusese domnişoarei de Chandoré:

— Ştiu bine ce mă aşteaptă. Dar sunt nevinovat. Nimeni nu mă va vedea pălind sau cerând îndurare.

Şi adunându-şi toate puterile izbutise să se ţină de cuvânt.

În clipa în care ultimele cuvinte ale preşedintelui se stingeau învăluite de larma publicului, el se aplecă la urechea apărătorilor săi:

— Nu v-am spus eu că avea să vină o zi în care dumneavoastră veţi fi aceia care-mi veţi pune o armă în mână?

Maestrul Folgat tresări cu putere.

Nu arăta nici descurajat şi nici furios ca orice alt avocat care a pierdut un proces pe care ar fi trebuit să-l câştige.

— Dar ziua aceea nu a venit, murmură el. Vă aduceţi aminte de jurământul făcut. Vom lupta atâta timp cât există o urmă de nădejde. Or, în momentul acesta avem mai mult decât atât…

În mai puţin de o lună, poate într-o săptămână, poate chiar mâine vom fi răzbunaţi…

Nefericitul clătina din cap.

— Asta nu înseamnă că nu am trecut prin umilinţa de a fi fost condamnat, murmură el.

Scoţând de la butonieră rozeta Legiunii de Onoare o întinse domnului Folgat:

— Păstreaz-o în amintirea mea dacă eu nu voi redobândi dreptul de a o purta…

Jandarmii care-l supravegheau pe acuzat se ridicaseră.

— Trebuie să veniţi cu noi, domnule, îi spuse brigadierul. Şi nu fiţi disperat, ce naiba, nu vă pierdeţi curajul…

Domnul Folgat putea să-şi însoţească clientul şi se pregătea să plece cu el. Acesta îl opri:

— Lasă-mă singur… Sunt alţii care au mult mai multă nevoie să fie încurajaţi… Denise, mama, tatăl meu… Du-te la ei. Spune-le că tot ceea ce mă înspăimântă în această condamnare este amintirea lor… Să mă ierte pentru ruşinea de a fi părinţii unui condamnat… Logodnica unui condamnat…

Refuzând braţul oferit de brigadier, porni înainte.

Maestrul Magloire era nebun de durere.

— Când te gândeşti că nu l-am putut salva… Să mai vină cineva şi să-mi vorbească despre puterea de convingere… Dar să nu rămânem aici, să mergem.

Se avântară în mulţimea care se scurgea încet, dar care se afla încă sub impresia emoţiilor zilei aceleia.

Se şi simţea o schimbare ciudată, ilogică, dar totuşi explicabilă în asemenea împrejurări.

Detestat de toţi atâta timp cât fusese acuzat, Jacques de Boiscoran, odată condamnat, strânsese în jurul lui toate

simpatiile. Era plâns, lumea se înduioşa gândindu-se la soarta lui, la familie, la mamă, la logodnică. Toţi blestemau severitatea judecătorilor.

Şi asta pentru că până şi cei mai puţini clarvăzători fuseseră izbiţi de ciudata desfăşurare a dezbaterilor. Nu exista om care să nu-şi fi dat seama că există ceva misterios în această afacere, un element pe care nimeni, nici apărarea, dar nici acuzarea nu-l atinsese. Cum de nu se vorbise, nici măcar în trecere despre Cocoleu? Era idiot, bine, dar nu era mai puţin adevărat că depoziţia lui fusese aceea care pusese justiţia pe urmele domnului de Boiscoran. Cum de nu fusese citat nici de procuror şi nici de către avocaţi?

Depoziţia domnului de Claudieuse, care păruse atât de concludentă pe moment, era judecată acum destul de serios.

Maestrul Magloire şi maestrul Folgat se bucurau nespus de mult ascultând impresiile mulţimii. Căci un lucru era bine ştiut: orice s-ar spune şi orice s-ar face, oricât s-ar susţine că nicio şoaptă din afară nu pătrunde în sanctuarul justiţiei, opinia publică va fi aceea care va dicta întotdeauna verdictul juraţilor.

— Şi pe viitor, îi şoptea maestrul Magloire tânărului său confrate, poţi să fii fără nicio grijă… Îmi cunosc eu bine orăşelul… Opinia publică este de partea noastră.

În momentul în care erau pe punctul de a părăsi încăperea se apropie de ei un uşier:

— Sunteţi căutaţi, domnilor…

— De către cine?

— De către părinţii condamnatului… Bieţii oameni! Sunt toţi acolo, în cabinetul domnului Méchinet, pe care domnul Daubigeon mi-a spus să-l pun la dispoziţia dumnealor… Tot

acolo a fost transportată şi doamna marchiză de Boiscoran atunci când i s-a făcut rău.

Vorbindu-le, îi conducea către celălalt capăt al sălii paşilor pierduţi deschizându-le uşile:

— Aici, le spuse el retrăgându-se.

Prăbuşită într-un fotoliu, cu ochii închişi, cu gura uşor întredeschisă, zăcea mama lui Jacques. În picioare, de fiecare parte a fotoliului, domnul de Chandoré şi marchizul de Boiscoran se uitau la ea, dar în privirile lor nu se putea citi nicio expresie. Erau ca trăsniţi şi, din momentul în care se citise sentinţa, nu schimbaseră între ei niciun cuvânt.

Numai domnişoara Denise părea să-şi fi conservat posibilitatea de a gândi şi de a se mişca. Chipul îi era însă întunecat, ochii îi sticleau de parcă ar fi avut febră, trupul îi tremura.

În clipa în care-i zări pe cei doi apărători:

— Iată justiţia oamenilor! exclamă ea. Iată-l pe Jacques condamnat la ocnă, cu alte cuvinte dezonorat, pierdut, rupt pentru totdeauna din rândul oamenilor de onoare… Este nevinovat, dar asta nu are nicio importanţă, cei mai buni dintre prietenii săi îl vor renega şi nicio mână nu se va întinde către mâinile lui şi chiar aceia care se simţeau mândri de prietenia lui îi vor uita dintr-odată şi numele…

— Vă înţeleg foarte bine durerea, domnişoară, începu maestrul Magloire.

— Durerea mea nu înseamnă nimic pe lângă furia care mă stăpâneşte! Trebuie ca Jacques să fie răzbunat şi va fi! Eu nu am împlinit încă douăzeci de ani, el nu are treizeci. Avem o viaţă întreagă înaintea noastră pentru a ne putea consacra operei de reabilitare… Pentru că eu, una, nu-l voi părăsi!…

Nenorocirea care s-a abătut asupra lui mi-l face de o mie de ori mai drag… Astăzi de dimineaţă eram logodnica lui, îi voi fi soţie astă-seară. Condamnarea lui a sunat pentru mine ca o binecuvântare de nuntă… Şi dacă este adevărat ceea ce spune bunicul meu, că legea nu îngăduie unui ocnaş să se căsătorească cu femeia pe care o iubeşte, foarte bine, în cazul acesta voi fi amanta lui!

— Daţi-mi voie să vă explic, domnişoară, o întrerupse maestrul Folgat. Nu suntem chiar într-o asemenea situaţie. Condamnarea nu este definitivă.

Marchizul de Boiscoran şi domnul de Chandoré tresăriră.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Că o neglijenţă a domnului Galpin-Daveline face ca întreaga procedură să fie lovită de nulitate. Mă întreb cum a putut un om atât de meticulos şi atât de formalist ca el să facă o asemenea greşeală? A fost pesemne orbit de pasiune… Dar cum se face că nimeni nu a remarcat această omisiune?… Înseamnă că destinul ne-a rezervat această revanşă. Cazul nu este nici măcar discutabil. Este vorba de un viciu de formă, iar textele sunt categorice. Judecata va fi casată şi vom ajunge în faţa unui alt complet de juraţi…

— Şi de ce nu ne-aţi spus nimic despre toate astea? întrebă domnişoara Denise.

— Abia îndrăzneam şi noi să ne gândim, răspunse domnul Magloire. Este unul din acele secrete pe care nu le încredinţezi nici măcar pernei pe care-ţi pui capul… Gândiţi-vă că această greşeală putea fi îndreptată încă în cursul şedinţelor… Acum însă, este prea târziu. Avem tot timpul înaintea noastră, iar purtarea domnului de Claudieuse ne dă mână liberă… Toate vălurile vor fi rupte…

Uşa se deschise cu putere şi doctorul Seignebos intră roşu de furie şi cu privirile înflăcărate.

— Domnul de Claudieuse? îl întrebă maestrul Folgat.

— Este alături, îi răspunse doctorul. A fost culcat pe o canapea şi soţia lui este lângă el… Ce meserie mai e şi asta a mea! Iată un om, un mizerabil pe care aş fi fost fericit să-l strâng de gât cu mâinile mele, dar eu nu, eu trebuie să veghez ca el să trăiască, trebuie să-l îngrijesc, să văd de sănătatea lui…

— Se simte mai bine?

— În afară de cazul în care se întâmplă o minune ca în *Vieţile sfinţilor,* nu va părăsi Palatul de justiţie decât cu picioarele înainte şi nu mai târziu decât peste cel mult douăzeci şi patru de ore… Nu i-am ascuns nimic din toate astea contesei şi i-am spus că dacă ţine ca soţul ei să se pună bine cu cerul înainte de moarte, este momentul potrivit să trimită după un preot…

— Şi a trimis…

— Nu. A răspuns că o haină preoţească l-ar îngrozi pe soţul ei şi că i-ar grăbi sfârşitul. Şi cum preotul din Bréchy se şi prezentase, l-a trimis frumuşel la plimbare…

— A! Mizerabila! exclamă domnişoara Denise… — Şi totuşi salvarea este acolo, continuă ea după câteva clipe de gândire. Da, certitudinea salvării… De ce să ezit?… Aşteaptă-mă, mă întorc…

Şi porni. Bunicul ei încercă să-i taie calea, dar îl opri maestrul Folgat.

— Lăsaţi-o, domnule baron… lăsaţi-o în pace.

Era ora două. Palatul de justiţie, atât de zgomotos în timpul zilei, devenise tăcut şi trist. În imensa sală a paşilor pierduţi nu erau decât doi oameni, un preot, părintele din Bréchy care se ruga îngenuncheat în faţa unei uşi şi un gardian care se plimba

de colo colo şi ai cărui paşi răsunau puternic.

Domnişoara Denise se îndreptă către gardian.

— Unde este domnul conte de Claudieuse?

— Aici, domnişoară, îi răspunse gardianul arătându-i uşa în preajma căreia se ruga preotul, aici, chiar în cabinetul domnului procuror al Republicii…

— Şi cine este alături de el?

— Soţia lui, domnişoară şi un servitor.

— Ei bine, intră şi spune doamnei de Claudieuse, dar fără să te audă soţul ei, că domnişoara de Chandoré doreşte să-i vorbească…

Fără nicio obiecţie, gardianul intră. El se ivi însă destul de repede:

— Domnişoară, spuse el, contesa vă transmite că nu-şi poate părăsi soţul care se află…

— Ajunge! Întoarce-te şi spune doamnei de Claudieuse că dacă nu vine de îndată am să intru eu, am să intru cu forţa dacă va fi nevoie, dacă va încerca să mă oprească. Trebuie neapărat să-i vorbesc…

— Şi totuşi…

— Du-te! Nu-ţi dai seama că e vorba de o chestiune de viaţă şi de moarte?

Era atâta hotărâre în glasul ei, încât gardianul nu întârzie să se execute. După câteva clipe se înapoie:

— Intraţi.

Fata se pomeni în sala de aşteptare care precede cabinetul procurorului. Uşa care dădea în acest cabinet, în care se afla contele, fusese închisă.

În mijlocul încăperii o aştepta, în picioare, doamna de Claudieuse.

Era îngrozitor de palidă, dar calmă.

— Pentru că aţi ţinut neapărat, domnişoară, am venit eu însămi să vă spun că nu vă pot asculta. Ştiţi că mă aflu între două morminte. Acasă, fiica mea trage să moară, iar aici soţul meu este în agonie…

Dădu să se retragă, dar domnişoara de Chandoré o reţinu cu un gest ameninţător:

— Dacă intraţi în camera în care se află soţul dumneavoastră voi intra şi eu şi vă voi vorbi în faţa lui… În faţa lui vă voi întreba de ce aţi interzis accesul unui preot în preajma patului său de moarte. După ce l-aţi făcut nefericit pe această lume vreţi cu tot dinadinsul să se chinuie şi pe lumea cealaltă?!

Instinctiv, contesa se dădu în lături.

— Nu vă înţeleg…

— Ba da, mă înţelegeţi, doamnă. De ce să negaţi? Nu vă daţi seama că ştiu totul, că am ghicit tot ceea ce mi s-a ascuns… Jacques a fost amantul dumneavoastră iar soţul dumneavoastră s-a răzbunat!

— Asta e prea mult! exclamă contesa, prea mult…

— Şi aţi suportat una ca asta, continuă domnişoara Denise, şi nu aţi strigat sus şi tare în plin tribunal că soţul dumneavoastră este un martor mincinos! Ce fel de femeie sunteţi? Nu vă pasă câtuşi de puţin că dragostea dumneavoastră trimite la ocnă un nevinovat! Aţi putea să continuaţi să trăiţi cu această idee că bărbatul pe care-l iubiţi este nevinovat şi că el va rămâne totuşi stigmatizat pe veci şi socotit nebun? Un preot ar putea foarte bine să obţină din partea domnului de Claudieuse retractarea infamei lui depoziţii, ştiţi foarte bine lucrul acesta, dar refuzaţi să-l primiţi pe pastorul din Bréchy… Şi pentru ce atâtea crime? Pentru a

salva o falsă reputaţie de femeie cinstită… Este o laşitate, o josnicie…

În cele din urmă, contesa nu mai rezistă. Şi ceea ce nu izbutise să realizeze maestrul Folgat în ciuda abilităţii sale, izbutise pasiunea domnişoarei Denise.

— Ei bine, nu! exclamă ea furioasă la culme, nu, nu pentru a salva reputaţia mea l-am lăsat să vorbească… Reputaţia mea!… Puţin îmi pasă de ea!… Nu este nicio săptămână de când i-am propus lui Jacques, atunci când a fugit din închisoare, să plecăm împreună. Ar fi fost de ajuns să spună un singur cuvânt şi, pentru el, aş fi abandonat totul, familie, copii, patrie, totul. Răspunsul lui a fost: „Prefer ocna”.

În mijlocul atâtor supărări, o bucurie imensă învălui sufletul domnişoarei de Chandoré. În ceasul acesta nu se mai putea îndoi de Jacques…

— Aşadar, el s-a condamnat, continuă doamna de Claudieuse. Aş fi vrut să mă sacrific pentru el, da, dar nu pentru altcineva.

— Şi acest altcineva sunt eu, desigur.

— Da, dumneavoastră, aceea pentru care m-a părăsit, aceea pe care avea s-o ia în căsătorie, pentru dumneavoastră, aceea în preajma căreia se vedea trăind ani mulţi şi fericiţi, dar nu umbriţi de ruşine, aşa cum au fost ai noştri, ci respectaţi de toată lumea…

În ochii domnişoarei Denise se iviră lacrimi. Era iubită! Se gândi la suferinţa celeilalte, care ştia că nu este iubită…

— Aş fi fost, totuşi, mult mai generoasă, murmură fata.

Contesa o privi cu ură.

— Iar dovada, insistă domnişoara Denise, este că venisem să vă propun un târg…

— Un târg!…

— Da. Salvaţi-l pe Jacques şi vă jur pe tot ce am mai sfânt şi mai scump pe această lume că intru la mănăstire şi că niciodată nu veţi mai auzi vorbindu-se de mine…

O uimire fără de margini o ţintuise în loc pe contesa de Claudieuse şi ea se uita la domnişoara Denise pe care o examina cu destulă neîncredere. Un asemenea devotament i se părea prea mare pentru a nu se gândi că ar putea ascunde o cursă.

— Aţi face într-adevăr una ca asta?

— Fără nicio ezitare.

— Ar însemna un imens sacrificiu pentru mine.

— A, nu, doamnă, nu pentru dumneavoastră. Pentru Jacques.

— Înseamnă că-l iubeşti mult!

— Destul de mult pentru ca să prefer fericirea lui în locul fericirii mele, dacă trebuie neapărat să aleg. Ar fi o mare consolare pentru mine, în adâncul şi în liniştea unei mănăstiri, dacă aş şti că reabilitarea lui se datoreşte hotărârii mele şi aş suferi mult mai puţin dacă aş şti că aparţine unei alte femei decât să ştiu că a fost condamnat în ciuda nevinovăţiei sale.

Dar, pe măsură ce tânără îi vorbea, contesa se încrunta şi chipul său sfârşi prin a se aprinde.

— Admirabil!… făcu ea.

— Doamnă…

— Binevoiţi să mi-l cedaţi pe domnul de Boiscoran… Şi credeţi că va mai putea să mă iubească? Ştiţi bine că nu, ştiţi foarte bine că sunteţi singura pe care o va iubi… Este uşor să fii erou în atari condiţii! Nu aveţi de ce vă teme. Chiar dacă aţi fi în adâncul unei mănăstiri el tot vă va iubi, iar pe mine mă va

dispreţui, atâta tot.

— Nu va şti nimic despre înţelegerea noastră!

— Nu are nicio importanţă. Chiar dacă nu-i veţi spune nimic, îşi va da singur seama… Nu, nu, nu se mai poate face nimic. Sunt doi ani de când îl simt cum se distanţează încetul cu încetul de mine… Şi ce n-am făcut pentru a-l împiedica? Îi devenisem o povară. Dragostea mea i se părea mai chinuitoare decât ghiuleaua pe care o va purta ca ocnaş.

Domnişoara Denise se înfioră.

— Este îngrozitor!

— Îngrozitor, da, dar adevărat. Vi se pare ciudat, nu? Nici nu e de mirare, sunteţi abia în dimineaţa plină de soare a iubirii. Aşteptaţi noaptea întunecată şi mă veţi înţelege. L-am avut şi eu pe Jacques la genunchii mei aşa cum stă acum la genunchii dumneavoastră. Mi-a făcut şi mie aceleaşi jurăminte pline de înflăcărare… Şi iată-mă astăzi trădată, abandonată, dispreţuită, am ajuns atât de jos încât aţi venit să mi-l oferiţi mie… Şi vreţi ca eu să las să-mi scape răzbunarea, să fiu atât de laşă şi proastă încât să cred în aceste lacrimi ipocrite? Cine v-a sfătuit să faceţi acest demers care constituie pentru mine un suprem ultragiu?

— Nimeni…

— Domnul Folgat?

— Nu ştie nimic.

— Jacques?

— Nu m-am mai întâlnit cu el. Ideea mi-a venit dintr-odată. În momentul în care am aflat din gura doctorului Seignebos că l-aţi refuzat pe preotul din Bréchy mi-am spus: Iată ultima nenorocire şi cea mai cumplită. Dacă domnul de Claudieuse moare fără să fi revenit asupra declaraţiei sale, orice s-ar

întâmpla, chiar dacă Jacques ar fi reabilitat, oricând va rămâne o umbră de bănuială asupra lui. Şi m-am decis atunci să vă vorbesc. Mi-a venit foarte greu, dar nădăjduiam să vă pot înduplеca… Credeam că veţi simţi măreţia sacrificiului meu…

Doamna de Claudieuse era emoţionată şi simţea cum hotărârea ei se clatină…

— Ar fi atât de mare sacrificiul…

— Vă ofer, doamnă, însăşi viaţa mea…

Din încăperea alăturată în care agoniza contele de Claudieuse se auziră gemete. Contesa întredeschise uşa:

— Geneviève…

— Vin îndată, răspuse contesa.

Închise uşa şi se uită în ochii domnişoarei de Chandoré:

— Şi cine îmi garantează că odată ce Jacques va fi declarat nevinovat şi va fi reabilitat dumneavoastră nu vă veţi uita făgăduielile?

— A! Doamnă, exclamă domnişoara Denise, nu ştiu pe ce aş putea să jur că voi dispare!… Vă rog să-mi cereţi orice garanţie… hotărâţi dumneavoastră…

Lăsându-se în genunchi în faţa contesei:

— Iată-mă la picioarele dumneavoastră, umilă, rugându-vă să vă fie milă de Jacques… Dacă îl iubiţi aşa cum îl iubesc eu nu puteţi ezita!

Cu o mişcare grăbită doamna de Claudieuse o ridică, îi luă mâinile într-ale sale şi o privi multă vreme în ochi… Într-un târziu, vocea ei, o voce schimbată, întrebă:

— Ce trebuie să fac?

— Să obţineţi din partea domnului de Claudieuse o revenire asupra declaraţiei sale.

Contesa clătină din cap.

— Ar fi o încercare zadarnică. Nu-l cunoaşteţi. Este de neclintit. Nu şi-ar schimba declaraţia nici dacă şi-ar smulge carnea de pe el. Nici nu vă puteţi da seama câtă ură şi câtă sete de răzbunare s-a adunat în sufletul lui. Cu cinci minute în urmă îmi spunea că moare liniştit deoarece Jacques a fost declarat vinovat şi a fost condamnat pe baza declaraţiei sale.

Era învinsă, puterile o părăseau, lacrimi mari i se prelingeau din ochi.

— Este rândul dumneavoastră, doamnă, să vorbiţi cu cineva…

— Cu cine?

— Cu pastorul din Bréchy… Va şti el să găsească mijlocul de a zdrobi hotărârea contelui…

Contesa ezită câteva clipe dar, în cele din urmă:

— Fie! spuse ea, îl voi chema…

— Iar eu, doamnă, spuse domnişoara Denise, vă jur că-mi voi respecta făgăduiala…

Contesa o întrerupse:

— Nu, voi încerca să-l salvez pe Jacques fără să vă cer nimic în schimb… Fiţi fericiţi! Aţi vrut să vă sacrificaţi viaţa, eu îmi voi sacrifica onoarea… Adio!

Şi alergă spre uşă pentru a-l chema pe pastorul din Bréchy.

II

A doua zi de dimineaţă, domnul Daubigeon, procurorul Republicii, află din partea substitutului său tot ceea ce se petrecuse şi faptul că procesul şi condamnarea lui Jacques de Boiscoran erau nule din pricina unor vicii de formă.

Apărătorii prezentaseră un memoriu pe care-l redactaseră în cursul nopţii.

Procurorul nici nu căuta măcar să-şi ascundă satisfacţia.

— Iată, spuse el, asta o să-i taie zdravăn din aripi simpaticului Daveline…

Se grăbi să plece la judecătorul de instrucţie pentru a nu pierde spectacolul destrămării ambiţiilor lui.

Îl găsi spumegând de furie şi smulgându-şi părul din cap.

— Sunt dezonorat, pierdut, ruinat, s-a sfârşit cu mine! Nu mi se va ierta niciodată una ca asta…

Dacă te-ai fi uitat la domnul Daubigeon ai fi putut să crezi că este dezolat.

— Aşadar, întrebă el, este adevărat tot ce mi s-a spus: din pricina dumitale…

— Numai din pricina mea!… Am uitat să îndeplinesc formalităţi pe care nu le-ar uita niciun student în anul întâi. Îmi vine să mă dau cu capul de pereţi!

— Cu atât mai bine, remarcă domnul Daubigeon, căci ieri Jacques era la un pas de achitare.

— Da, la un pas, răspunse judecătorul de instrucţie, şi asta din vina domnului Domini, a cărui slăbiciune este cu totul de neînţeles şi care n-a vrut să profite de toate elementele afacerii.

Era pentru prima şi pentru ultima oară când procurorul

Republicii se bucura de nenorocirea altuia.

Îngăduindu-şi plăcerea de a răsuci încă o dată cuţitul în rană, spuse:

— A avut şi pledoaria maestrului Folgat un anumit rol.

— Niciunul.

— A avut un mare succes…

— Succes de surpriză, aşa cum au întotdeauna în Franţa cuvintele răsunătoare…

— Şi totuşi…

— Dar ce a spus, la urma urmelor? Că acuzarea nu ţine seama de primul element al afacerii domnului de Boiscoran. Este o absurditate…

— S-ar putea să nu fie acesta punctul de vedere al noilor judecători…

— O să vedem.

— Domnul de Boiscoran se va apăra cu îndârjire de data aceasta. Nu va cruţa pe nimeni. Este la pământ, ştie că mai jos nu poate să cadă. Qui jacet in terra non habet unde cadat…

— Fie. Dar riscă să dea peste judecători mai puţin indulgenţi şi să nu scape numai cu douăzeci de ani.

— Ce spun apărătorii?

— Nu ştiu. Dar l-am trimis pe grefier după veşti şi dacă vrei să aştepţi…

Domnul Daubigeon aşteptă şi bine făcu, deoarece Méchinet nu întârzie să se ivească.

— Ei? îl întrebă domnul Daveline.

— E îngrozitor, spuse el, cât de inconstantă poate fi opinia publică. Alaltăieri domnul de Boiscoran nu ar fi putut străbate oraşul fără să fie rupt în bucăţi. Dacă ar ieşi acum pe stradă, ar fi purtat în triumf. Am aflat, de la surorile mele, că doamnele

din înalta societate vor să-şi manifeste în mod public simpatia lor pentru marchiza de Boiscoran şi pentru domnişoara de Chandoré. Camera avocaţilor va oferi un banchet în onoarea maestrului Folgat…

— Este monstruos! exclamă judecătorul de instrucţie.

— După aceea, continuă Méchinet, i-am predat domnului Du Lopt de la Gransière scrisoarea dumneavostră…

— Ce ţi-a spus?

— L-am găsit într-o discuţie cu domnul preşedinte Domini. A luat scrisoarea, a citit-o şi mi-a răspuns cu o voce care m-a îngheţat: „Ajunge!". Părea destul de furios…

— Mă va zdrobi, gemu judecătorul. Oamenii aceştia, prin vinele cărora curge venin, nu sânge, sunt implacabili.

— Ieri-alaltăieri îl lăudai…

— Nu devenisem ridicol în faţa lui.

Méchinet continuă:

— Plecând de la domnul Du Lopt de la Gransière m-am dus la Palatul de justiţie unde am aflat marea veste care a întors oraşul pe dos: domnul conte de Claudieuse a murit…

Domnii Daveline şi Daubigeon exlamară în acelaşi timp:

— Dumnezeule!… E sigur?

— Şi-a dat duhul astăzi dimineaţă cu două sau cu trei minute înainte de ora şase… I-am văzut trupul în cabinetul domnului procuror al Republicii, vegheat de către domnul pastor din Bréchy şi de către doi alţi preoţi din aceeaşi parohie. Se aştepta o ambulanţă de la spital…

— Nefericitul! exclamă domnul Daubigeon.

— Dar am aflat multe alte lucruri, continuă Méchinet. Mi le-a spus paznicul de noapte de la tribunal. Aseară, imediat după ce s-a terminat şedinţa, aflând că domnul de Claudieuse este

pe moarte, pastorul din Bréchy s-a înfăţişat pentru a-i oferi ajutorul bisericii. Contesa a refuzat însă să-i îngăduie accesul în camera soţului ei. Puţin după aceea domnişoara de Chandoré a cerut să fie primită de către contesa de Claudieuse.

— Să fie cu putinţă?

— Este sigur. Au rămas împreună mai mult de un sfert de ceas. Când s-au despărţit, păreau amândouă foarte tulburate. Imediat după aceea, doamna de Claudieuse l-a poftit înăuntru pe pastor care a rămas alături de conte până în ultima clipă.

Domnii Daubigeon şi Daveline nu-şi reveniseră încă din uimire în momentul în care se auziră ciocănituri în uşă.

— Intră! strigă Méchinet.

Uşa se deschise şi apăru şeful jandarmilor.

— Domnule procuror al Republicii, spuse el, vin de la locuinţa dumneavoastră şi mi s-a spus că vă găsesc aici. L-am arestat pe Cheminot.

— Deţinutul acela care evadase…

— Întocmai. Am vrut să-l conducem la închisoare, dar a declarat că are de făcut destăinuiri foarte importante şi foarte grabnice cu privire la procesul Boiscoran…

— Cheminot!

— L-am dus la tribunal şi vreau să ştiu…

— Du-te şi spune-i că vin să-i ascult depoziţia. Du-te, vin imediat după dumneata.

Şeful jandarmilor nu aşteptă să i se spună de două ori şi o luă la fugă pe scări.

— Te las, Daveline, spuse domnul Daubigeon pradă unei teribile agitaţii. Ai auzit… Trebuie să ştiu despre ce este vorba…

Judecătorul de instrucţie era la fel de tulburat.

— Ai să-mi îngădui să te însoţesc, spuse el.

Era dreptul său.

— Fie, răspunse procurorul, dar grăbeşte-te.

Recomandarea era inutilă. Domnul Galpin-Daveline îşi şi trăsese cizmele; peste hainele de casă el îşi puse o manta şi era gata de plecare.

Urmaţi de către Méchinet, cei doi magistraţi porniră şi locuitorii din Sauveterre rămaseră uimiţi văzând neglijenţa judecătorului de instrucţie care, de obicei, era foarte corect îmbrăcat.

Jandarmii îl păzeau pe Cheminot în sala grefei. El îi recunoscu pe magistraţi, se ridică şi îşi scoase pălăria.

— Aşadar, îi spuse domnul Daubigeon, te-au prins din nou.

— Mă scuzaţi, domnule judecător, spuse el, dar nu m-a prins nimeni. Eu singur m-am predat…

— Fără să vrei…

— Ba nu, dimpotrivă, cu bună ştiinţă. Întrebaţi-l pe şef.

Acesta făcu un pas înainte şi, înclinându-se:

— Este purul adevăr, declară el. Cheminot a venit de bunăvoie la cazarmă spunând: Mă constitui prizonier şi vreau să vorbesc cu procurorul Republicii, am de dat o declaraţie.

— Domnul procuror vede bine că nu mint, spuse Cheminot mândru. În timp ce domnii mă căutau peste tot eu stăteam liniştit, instalat comod într-o cameră la „Mielul roşu” şi nu aveam de gând să ies chiar atât de curând…

— Da, dar ca să locuieşti la „Mielul roşu” îţi trebuie bani şi tu nu-i prea ai…

Liniştit, Cheminot scoase din buzunar un pumn de monede de aur şi de hârtii de cinci şi de douăzeci de franci.

— Domnii pot să vadă că am din ce plăti, spuse el. Dacă m-

am predat, este pentru că eu sunt un om cinstit şi pentru că prefer să mi se întâmple mie ceva neplăcut decât să ştiu că face ocnă un nenorocit care este nevinovat…

— Domnul de Boiscoran?

— Da. Este nevinovat. Ştiu, sunt sigur de asta, am dovezi. Şi dacă el nu a vrut să vorbească, eu voi spune totul!

— Vorbeşte!

Vagabondul clipi din ochi şi, arătând către jandarmi cu aerul unuia care se pricepe în treburi judecătoreşti, spuse:

— E vorba de un mare secret şi nu e bine să fie prea multă lume… Şi aş vrea ca depoziţia mea să fie consemnată în scris…

La un semn al domnului Daveline jandarmii se retraseră în timp ce domnul Méchinet îşi pregătea masa şi hârtia.

— Şi acum, reluă Cheminot, pentru că se poate sta de vorbă, iată ce s-a întâmplat. Ideea de a evada nu mi-a venit mie. N-o duceam rău deloc la închisoare, iarna bate la uşă, n-aveam un sfanţ, ştiam că dacă fug şi sunt prins e de rău. Dar domnul Jacques de Boiscoran avea chef să petreacă o noapte pe-afară.

— Ia seama la ceea ce spui, îl întrerupse domnul Galpin-Daveline, nimeni nu-şi bate joc de justiţie fără să fie pedepsit!

— Să mor eu dacă nu spun adevărul! exclamă vagabondul. Domnul Jacques a petrecut o noapte afară.

Judecătorul de instrucţie tresări.

— Ce basm mai e şi ăsta?

— Am dovezi, răspunse cu răceală Cheminot şi le voi da. Aşadar, voind să plece, domnul Jacques mi s-a adresat mie şi ne-am înţeles ca, în schimbul unei sume de bani eu să fac o gaură în zid, să plecăm amândoi, eu să nu mă mai întorc, iar dânsul să revină după ce-şi va fi isprăvit treburile…

— Dar temnicierul? întrebă domnul Daubigeon.

Om de la ţară, Cheminot era prea deştept ca să-l bage în bucluc pe Blangin fără niciun rost.

— Temnicierul a văzut pe naiba, declară Cheminot. N-aveam nevoie de el. Eram eu însumi sub-temnicier. Fusesem însărcinat de către domnul judecător de instrucţie cu supravegherea particulară a domnului Jacques. Eu îi deschideam şi-i închideam uşa, eu îl conduceam la vorbitor şi tot eu îl aduceam înapoi…

Era riguros exact.

— Treci peste asta… făcu domnul Daveline.

— Şi atunci, reluă Cheminot, zis şi făcut! Într-o seară, către ceasurile nouă, găuresc zidul şi iată-ne, pe mine şi pe domnul Jacques, pe zidul vechi. Odată ajunşi acolo îmi dă un teanc de parale şi-mi spune s-o iau din loc. Eu credeam demult în nevinovăţia lui, dar, cum să vă spun, n-aş fi pus mâna în foc. Şi credeam că-şi bate joc de mine şi că odată ce-o să se vadă afară n-o să intre singur în colivie… Şi atunci, văzându-l că se îndepărtează, mi-a venit ideea să mă iau după el.

Oricât ar fi fost de obişnuiţi să-şi păstreze calmul şi să nu-şi trădeze impresiile, nici procurorul şi nici judecătorul de instrucţie nu-şi puteau ascunde gândurile, primului i se citea bucuria pe faţă, iar celui de-al doilea îngrijorarea crescândă. Méchinet, care ştia bine tot ceea ce ei se pregăteau abia să audă, zâmbea în barbă şi lăsa tocul să-i zboare pe hârtie.

— Temându-se să nu fie recunoscut, continuă Cheminot, domnul Jacques mergea îngrozitor de repede şi numai pe lângă ziduri. Din fericire am şi eu picioare bune. Străbatem Sauveterre în goană şi, odată ajuns în strada Mautrec, în dreptul unei case cu un zid foarte lung, începe să sune la una din porţi…

— La domnul de Claudieuse…

— Ştiu şi eu acum, dar pe atunci nu ştiam. Sună. Vine o servitoare să-i deschidă. Îi vorbeşte, femeia îl primeşte şi o face cu atâta grabă încât uită să încuie poarta la loc…

Domnul Daul igeon îl opri:

— Aşteaptă! strigă el.

Luând un imprimat din carton, completă spaţiile albe, chemă un uşier şi-i porunci:

— Să ajungă imediat la destinaţie! Imediat! Şi să nu se scoată o vorbă…

Invitat să continuie de îndată ce plecă uşierul, Cheminot spuse:

— Iată-mă aşadar, plantat în mijlocul străzii Mautrec. Lucrul cel mai bun pe care l-aş fi putut face era s-o iau frumos din loc… Dar blestemata ceea de uşă deschisă îmi făcea cu ochiul… O deschid şi iată-mă în grădină. Era beznă, dar în fund se vedeau trei ferestre luminate, în catul de jos. Riscasem prea mult ca să mai dau înapoi. Înaintez şi ajung în dreptul unui copac de care mă lipesc. Eram la un pas de fereastra care dădea în salon. Mă uit înăuntru şi pe cine văd? Pe domnul de Boiscoran. Ferestrele nu aveau perdele, îl vedeam cum vă văd şi cum mă vedeţi. Era negru la chip. Tocmai mă întrebam ce-o fi făcând acolo când îl văd că se ascunde în dosul unei uşi. Aşa cum face un om care nu are cele mai bune intenţii, începusem să fiu neliniştit când apare o femeie. Imediat, pac, domnul de Boiscoran închide uşa. Femeia se întoarce, îl vede, ţipă… Era doamna de Claudieuse…

Tăcu, voind să facă impresie. Dar Méchinet era atât de nerăbdător, încât nu-i dădu pace:

— Mai departe, mai departe…

— Una dintre ferestre era puţin deschisă, în aşa fel încât auzeam foarte bine totul. Nu pierdeam o vorbă. Era cumplit. După primele cuvinte am înţeles că domnu Jacques şi doamna de Claudieuse erau amant şi amantă; se tutuiau…

— E stupid! exclamă domnul Daveline.

— Nici mie nu-mi venea să cred! Doamna Claudieuse, o femeie atât de sfântă! Dar am şi eu urechi, nu-i aşa? Domnul Jacques îi amintea că în seara crimei, cu numai câteva minute înaintea incendiului, fuseseră împreună, aproape de Valpinson, unde îşi dăduseră întâlnire. La această întâlnire dăduseră foc tuturor scrisorilor lor de dragoste şi domnul Jacques îşi înnegrise mâinile atunci, arzând aceste scrisori…

— Ai auzit asta? întrebă domnul Daubigeon.

— Aşa cum mă auziţi şi dumneavoastră pe mine acum!

— Scrie, Méchinet, spuse procurorul, scrie textual...

Grefierul nu avea nevoie de nicio recomandaţie.

— Dar lucrul care m-a mirat cel mai mult, continuă Cheminot, a fost faptul că doamna de Claudieuse îl credea vinovat pe domnul Jacques, iar domnul Jacques o socotea pe dânsa vinovată. Ea spunea: „Tu ai încercat să-mi ucizi soţul pentru că îţi este teamă de el”. Iar domnul Jacques striga: „Tu ai vrut să-l omori ca să rămâi liberă şi ca să mă împiedici pe mine să mă căsătoresc”...

Domnul Galpin-Daveline se prăbuşise pe un scaun.

— Nemaiauzit, mormăia el, nemaiauzit!

— Dar în curând, după ce şi-au spus tot, şi-au dat seama că niciunul dintre ei nu era vinovat… Atunci, domnul Jacques a rugat-o pe doamna de Claudieuse să-l salveze, dar dânsa i-a răspuns că nu-l va salva cu preţul reputaţiei sale pentru ca după aceea el să se căsătorească cu domnişoara de Chandoré.

Atunci, el îi spuse: „Am să dezvălui totul”. Iar ea îi răspunse: „Nu vei fi crezut, voi nega, nu ai dovezi”. Disperat, domnul Jacques i-a spus că ea nu l-a iubit niciodată. Dar contesa i-a jurat că-l iubeşte mai mult decât l-a iubit vreodată şi că, din moment ce a reuşit să scape din închisoare, ea este gata să fugă cu el în străinătate. Îl implora să fugă cu ea şi avea o voce care te tulbura până în adâncul sufletului şi-i spunea nişte vorbe de dragoste cum n-am auzit niciodată şi se uita la el cu nişte ochi… Ce femeie! Nu credeam c-o să reziste! Şi totuşi a refuzat şi tremurând de furie i-a spus că preferă ocna… Contesa a râs şi i-a răspuns: „Bine, fie, ai vrut ocnă, ocnă vei avea!”… Dar toate astea sunt un fleac! În timp ce domnul Jacques şi doamna de Claudieuse se certau eu văd uşa salonului deschizându-se încet şi văd apărând o fantomă în linţoliul ei… Era contele de Claudieuse. Chipul său era înspăimântător şi avea un revolver în mână. Stătea rezemat de catul uşii şi asculta… Din când în când ridica arma voind să tragă, dar lăsa braţul jos şi asculta mai departe. Eram ud leoarcă. Cu mare greutate izbuteam să-mi ţin gura, pentru că mereu îmi venea să strig: „Nenorociţilor, nu vedeţi că bărbatul e acolo!”... Nu, ei nu vedeau, pentru că erau amândoi plini de furie.

La un moment dat, domnul Jacques a ridicat mâna s-o lovească pe doamna de Claudieuse. Şi atunci se auzi glasul contelui: „Îţi interzic s-o loveşti pe soţia mea!”. S-au întors, l-au văzut şi contesa a scos un strigăt cumplit şi a căzut leşinată. Am rămas trăsnit. N-am văzut niciodată un bărbat mai frumos ca domnul Jacques în clipele acelea. În loc să caute să scape, el şi-a desfăcut haina şi, cu pieptul înainte i-a spus contelui: „Trage, este dreptul dumitale, răzbună-te!”. Dar domnul de Claudieuse rânjea: „O să mă răzbune justiţia”. „Dar ştii că sunt

nevinovat". „Cu atât mai mult". „Ar fi înjositor să laşi să fiu condamnat". „Voi face mai mult decât atât: pentru a fi sigur că vei fi condamnat, voi spune că te-am recunoscut…" Contele voi să înainteze, dar era mai mult mort decât viu şi căzu lat. Mi s-a făcut frică şi am şters-o.

Procurorul Republicii îşi stăpânea cu greu emoţia.

— De ce nu ai venit să povesteşti imediat totul? îl întrebă el pe Cheminot.

— Am vrut, răspunse vagabondul, dar mi-a fost frică. Domnul trebuie să mă înţeleagă…

— Dar tăcerea dumitale lăsa drum liber unei cumplite erori judiciare.

— Nu puteam să cred că domnul Jacques avea să fie condamnat. Îmi spuneam că granguri ca el se aranjează uşor… Şi nu credeam că domnul de Claudieuse o să se ţină de cuvânt. Nu e un fleac să ştii că te-a trădat nevasta, dar să trimiţi un om la ocnă, un om nevinovat…

— Şi totuşi, vezi bine…

— A! Dacă aş fi prevăzut una ca asta! Dar îmi propusesem să vin de îndată să spun totul, dacă i s-ar întâmpla ceva domnului Jacques. Şi nu m-am ascuns departe, am stat aproape, la „Mielul roşu", decis să aştept sfârşitul procesului. Şi cum am aflat rezultatul, m-am şi prezentat jandarmilor…

Domnul Galpin-Daveline îşi revenise, însă.

— Omul acesta este un impostor! exclamă el. Banii pe care ni i-a arătat reprezintă preţul acestei false mărturii. Cum putem să-i luăm drept bună declaraţia?

— O vom verifica, îl întrerupse domnul Daubigeon.

Sună, uşierul se prezentă.

— Au fost executate ordinele mele? întrebă el.

— Da, domnule, răspunse uşierul. Domnul de Boiscoran şi servitoarea domnului de Claudieuse sunt aici.

— Introduceţi servitoarea. Când voi suna, îl veţi introduce pe domnul Boiscoran.

Servitoarea era foarte emoţionată.

— Îţi aduci aminte dacă într-una din serile săptămânii trecute s-a prezentat un bărbat la stăpânii dumitale? o întrebă domnul Daubigeon.

— Îmi aduc aminte foarte bine. Nu voiam să-l primesc. Mi-a spus că vine din partea judecătorilor şi atunci l-am primit…

— L-ai recunoaşte?

— Foarte bine.

Procurorul Republicii sună; fu introdus Jacques pe chipul căruia se citea uimirea.

— El este! strigă fata.

— Aş putea să ştiu… începu Jacques.

— Pentru moment, nu! răspunse domnul Daubigeon. Retrăgeţi-vă şi… noroc!

Jacques nu pricepea nimic. Domnul Galpin-Daveline părea consternat. Domnul Daubigeon avea figura radioasă. Iar Méchinet îi făcea semne…

Uşierul îl pofti să iasă.

— Şi acum, reluă procurorul, te rog să-mi spui dacă vizita domnului pe care l-ai recunoscut adineaori n-a fost însoţită de unele împrejurări deosebite…

— Între el şi stăpânii mei a avut loc o scenă foarte tare.

— Ai asistat?

— Nu, dar sunt sigură de ceea ce spun.

— Cum asta?

— Am să vă spun. Imediat ce am urcat să-i spun doamnei

contese că este căutată de un domn care vine din partea judecătorilor, dânsa a coborât şi mi-a poruncit să rămân lângă domnul de Claudieuse. Cum a ajuns doamna jos, s-a auzit un strigăt. Domnul, deşi dormea, l-a auzit şi el. M-a întrebat unde este doamna. I-am spus şi cum de jos se auzeau voci din ce în ce mai puternice mi-a cerut halatul şi mi-a spus că se duce să vadă ce este. Era bolnav, extenuat, muribund, această imprudenţă ar fi putut să-l coste viaţa. I-am spus-o, dar mi-a poruncit să tac. A plecat sprijinindu-se de ziduri, iar eu am rămas singură tremurând, cu inima strânsă, ca şi cum aş fi presimţit nenorocirea care avea să se întâmple…

Nu auzeam nimic, timpul trecea şi începusem să cred că aşa îmi fac eu gânduri fără rost când am auzit dintr-odată două ţipete îngrozitoare, dar atât de îngrozitoare încât mi-a îngheţat sângele în vine. Nu îndrăzneam să ies, dar mi-am lipit urechea de uşă şi mi-am dat seama că domnul conte se certa cu un alt bărbat. N-am putut înţelege nici un singur cuvânt, dar mi-am dat seama că se petreceau lucruri grave. Puţin mai târziu s-a auzit un zgomot surd, ca şi cum ar fi căzut cineva, s-a auzit încă un strigăt şi mi-am dat seama că şi ceilalţi servitori auziseră, căci se umbla de colo-colo prin casă… Am ieşit din cameră, am coborât odată cu alţii şi în salon am văzut-o pe doamna leşinată într-un fotoliu, iar pe domnul conte prăbuşit pe parchet de parcă ar fi fost mort…

— Ce spuneam eu?! întrebă Cheminot.

Procurorul Republicii îi făcu însă un semn să tacă şi se adresă servitoarei:

— Iar oaspetele?

— Plecase, domnule, dispăruse…

— Şi ce-ai făcut după aceea?

— L-am ridicat pe domnul conte şi l-am urcat în pat. Am trezit-o din leşin pe doamna, iar valetul l-a chemat de îndată pe doctorul Seignebos…

— Ce ţi-a spus doamna de Claudieuse când şi-a revenit?

— Nimic. Doamna arăta ca un om care a primit o lovitură de măciucă în cap.

— Şi nu s-a mai întâmplat nimic?

— O! Ba da, domnule.

— Ce anume?

— Cea mai mare dintre fiice, domnişoara Marthe, a fost cuprinsă de convulsiuni.

— Cum asta?

— E ceva foarte ciudat. Când a venit domnul acela pe care eu l-am recunoscut acum şi a sunat, domnişoara Marthe, care era culcată, s-a ridicat şi s-a dus la fereastră să vadă ce este. M-a văzut deschizând, cu o lumânare în mână şi m-a văzut intrând urmată de domnul acela. Se pregătea să se culce din nou când i s-a părut că una din statuile aflate în curte începe să se mişte şi se porneşte să umble. Tot ce i s-a spus n-a ajutat la nimic… Afirma că văzuse statuia umblând prin alee şi aşezându-se în dreptul unui copac din apropierea salonului…

Cheminot triumfa.

— Eu eram! exclamă el.

Servitoarea se uită la el şi spuse:

— Tot ce se poate!

— De unde ştii dumneata? o întrebă procurorul.

— Ştiu că trebuie să fi intrat un bărbat în grădină şi că el trebuie s-o fi speriat pe domnişoara Marthe şi iată de ce: la plecare, doctorului Seignebos i-a căzut din buzunar o monedă de cinci franci care s-a dus de-a dura prin grădină. Ajutat de

valet, a căutat-o şi a găsit-o tocmai la rădăcina pomului unde domnişoara spunea că văzuse statuia. Acolo a descoperit valetul urme de paşi, erau urmele unor ghete ţintuite.

— Ghetele mele, o întrerupse Cheminot.

Se aşează şi ridică în sus tălpile:

— Uitaţi-vă, domnule judecător, vedeţi dacă lipseşte vreo ţintă…

Dar părerea procurorului era formată.

— Ajunge, îi spuse el, te cred. Apoi se adresă servitoarei: Nu ştii dacă în urma celor întâmplate a avut loc vreo explicaţie între domnul şi doamna de Claudieuse?

— Nu ştiu. Tot ce pot să vă spun este că din clipa aceea nu mai erau unul faţă de altul ca mai înainte.

După ce semnă procesul-verbal, femeia plecă. Procurorul se adresă apoi lui Cheminot:

— Vei fi condus la închisoare. Dar eşti un om cumsecade şi nu trebuie să ai nicio grijă… Du-te!

— Ei bine, se adresă procurorul domnului Daveline după plecarea lui Cheminot, ce părere ai?

— Poţi să-ţi pierzi minţile…

— Începi poate să-l crezi pe maestrul Folgat când afirma că totul nu este chiar atât de limpede cum ţi se părea dumitale…

— Cine nu s-ar fi înşelat în locul meu?… La un moment dat ai fost şi dumneata de aceeaşi părere cu mine… Dar dacă domnul de Boiscoran este nevinovat, dacă doamna de Claudieuse este şi ea nevinovată, atunci cine este vinovat?

— Vom afla lucrul acesta cât mai repede căci nu-mi voi îngădui nicio clipă de răgaz până nu voi face lumină în toată această poveste…

Apoi, adresându-se grefierului:

— Nu putem pierde niciun minut. Du-te, dragul meu Méchinet, şi roagă-l pe maestrul Folgat să vină să mă vadă la parchet. Îl aştept.

III

După cum am mai spus, maestrul Folgat şi maestrul Magloire îşi petrecuseră cea mai mare parte a nopţii redactând cererea de rejudecare a procesului. Către ziuă, maestrul Folgat luase loc într-un fotoliu pentru a se odihni câteva ceasuri. Nu trecuse însă niciun ceas şi bătrânul Antoine îl trezi spunându-i că o persoană necunoscută doreşte să-i vorbească neîntârziat.

După câteva minute, somnoros, avocatul dădu cu ochii de un bărbat de aproape cincizeci de ani, cu barbă şi mustaţă, îmbrăcat cu un pantalon larg şi cu o haină strâmtă cum poartă militarii.

— Dumneavoastră sunteţi maestrul Folgat?

— Da, eu.

— Eu sunt agentul pe care prietenul nostru Goudar l-a trimis în Anglia…

Avocatul tresări.

— Şi de când vă aflaţi aici?

— De azi-dimineaţă. Ştiu, am ajuns douăzeci şi patru de ore prea târziu şi am aflat din ziare că domnul de Boiscoran a fost condamnat. Şi totuşi vă asigur că nu mi-am pierdut vremea de pomană şi că merit cu prisosinţă prima care mi s-a făgăduit în caz de succes…

— Aţi reuşit?

— Desigur. Nu vă spuneam în ultima mea scrisoare că eram aproape de ţintă?

— Aţi găsit-o pe Suky?

— Douăzeci şi patru de ore după ce v-am scris am descoperit-o într-un local din Bouly-Bay… Nu voia deloc să

vină!

— Şi aţi adus-o?

— Şi încă cum! Este la hotelul „France” unde am lăsat-o înainte de a veni aici…

— Ştie ceva?

— Ştie tot.

— Vă rog s-o aduceţi cât mai repede aici.

Domnul Folgat se pregătise din vreme pentru această întrevedere.

Într-un album al domnişoarei Denise el strecurase, printre multe alte fotografii, un portret al doamnei de Claudieuse.

În momentul în care agentul se înapoie însoţit de faimoasa lui captură, albumul se afla pe masă.

Interogată de maestrul Folgat, femeia declară:

— Am rămas patru ani în strada Vignes şi dacă nu ar fi izbucnit războiul aş fi rămas mai departe. Mi-am dat seama din primele zile că mă aflu într-o casă în care se întâlnesc doi îndrăgostiţi. Şi mi-am dat seama că stăpânii se fereau de mine. Când trebuiau să se întâlnească, domnul mă trimitea în fel de fel de locuri. M-am simţit jignită şi am hotărât să descopăr ceea ce mi se ascundea. Nu mi-a fost prea greu şi câteva zile mai târziu ştiam că domnul nu se numeşte sir Burnett.

— Cum ai aflat lucrul acesta?

— O! Foarte simplu. Într-o zi în care domnul mergea pe jos l-am urmărit şi l-am văzut intrând într-o casă de pe strada Universităţii. În faţa casei stăteau de vorbă mai mulţi servitori. I-am întrebat cine este domnul şi mi-au răspuns că este fiul marchizului de Boiscoran…

— Asta în ceea ce-l priveşte pe dânsul. Dar cum ai făcut cu doamna?

Suky Wood zâmbea.

— Am făcut acelaşi lucru, răspunse ea. Mi-a trebuit ceva mai multă răbdare, pentru că dânsa era deosebit de prevăzătoare, dar cu cât se ascundea mai mult, cu atât creştea şi dorinţa mea de a-i afla numele. Într-o seară a plecat din casă în trăsură, am luat şi eu o birjă şi am urmărit-o. S-a dus în strada Ferme-des-Mathurins. A doua zi m-am prezentat portăresei pentru informaţii spunându-i că vreau de lucru şi am aflat că se numeşte contesa de Claudieuse şi că-şi petrece o lună pe an la Paris, dar că locuieşte de fapt în provincie, împreună cu soţul său.

— Dar ai văzut-o vreodată pe această doamnă?

— Cum mă vedeţi şi dumneavoastră pe mine.

— Aţi putea s-o recunoaşteţi?

— Şi din o mie de persoane.

— Chiar dacă v-aş arăta doar o fotografie?

— Nu m-aş înşela.

Maestrul Folgat îi întinse albumul.

— Căutaţi-o!

După mai puţin de un minut Suky indică fotografia doamnei de Claudieuse. Nu mai putea exista nicio îndoială.

— Va trebui, îi spuse avocatul, să repetaţi în faţa justiţiei tot ceea ce mi-aţi spus mie.

— Cu inima uşoară pentru că totul este adevărat.

— Vă vom căuta o casă şi veţi rămâne la dispoziţia noastră. Nu vă fie teamă, nu veţi duce lipsă de nimic şi veţi fi plătită ca şi când aţi fi angajată.

În aceeaşi clipă intră ca o vijelie doctorul Seignebos:

— Victorie! Victorie totală!

Dar nu putea vorbi în faţa lui Suky Wood şi a agentului. Îi

pofti frumuşel să iasă şi-i spuse apoi maestrului Folgat:

— Vin de la spital. L-am văzut pe Goudar. A izbutit să-l facă pe Cocoleu să vorbească…

— Şi ce-a spus?

— Exact ceea ce presupuneam eu că va spune în clipa în care avea să-şi dea drumul la gură… Dar ai să-l auzi. Pentru că nu este suficient ca Goudar să-l asculte pe Cocoleu, este nevoie de martori care să consemneze declaraţia.

— În faţa martorilor nu va vorbi.

— Nu-i va vedea, vor fi ascunşi. Goudar mi-a spus să venim între orele unu şi două, dumneata, eu, procurorul Republicii şi domnul Daveline. Ne ascunde el într-un loc şi mi-a spus cum să-i dau de ştire că ne aflăm acolo.

— Să ne grăbim, spuse maestrul Folgat, să mergem la parchet.

În coridor se întâlniră însă cu domnul Méchinet, grefierul, care venea într-un suflet, nebun de bucurie.

— Vin din partea domnului Daubigeon, iată despre ce este vorba…

Îi puse la curent cu cele ce se petrecuseră în cursul dimineţii, cu relatarea lui Cheminot şi cu depoziţia servitoarei doamnei Claudieuse.

— A! exclamă doctorul, de această dată suntem salvaţi! Să mergem la parchet, repede!

Procurorul Republicii şi judecătorul de instrucţie îi aşteptau nerăbdători.

Maestrul Folgat le relată discuţia lui cu Suky Wood şi depoziţia ei.

Strivit de povara atâtor probe, domnul Galpin-Daveline se prăbuşise pe un scaun, fără putere, fără glas. Dar domnul

Daubigeon era radios…

— Hotărât, spuse el, Jacques este nevinovat.

— Cu atât mai nevinovat, spuse doctorul Seignebos, cu cât eu îl şi cunosc pe vinovat!

— O!

— Şi-l veţi cunoaşte şi dumneavoastră dacă veţi binevoi a vă da osteneala de a mă însoţi până la spital…

— Vii, Daveline? întrebă simplu procurorul Republicii.

Judecătorul se ridică greoi şi toţi porniră spre spital, lăsând în urma lor un şir lung de oameni rămaşi cu gurile căscate…

Odată ajunşi la spital, doctorul Seignebos le spuse:

— Vom merge în cartierul nebunilor.

Aşa i se spunea unei construcţii care nu făcea corp comun cu celelalte clădiri ale spitalului din Sauveterre şi care cuprindea şase celule având fiecare câte două uşi, una care dădea în curte, folosită de pacienţi, şi una care dădea afară, folosită de personalul de serviciu.

Printr-una din aceste uşi îi conduse doctorul într-o celulă a cărei uşă, ce dădea în curte, era închisă. După ce le ceru să păstreze o linişte deplină, doctorul le explică: aveau să vadă şi să audă totul prin ferestruica uşii, căci Cocoleu şi Goudar se aflau în curte, pe o bancă, la soare.

După multe exerciţii, poliţistul reuşise să dea chipului său o expresie destul de fioroasă. Reuşise în asemenea măsură, încât cei din spital îl socoteau mai nebun decât ceilalţi nebuni…

Îşi păstrase vioara şi se acompania în timp ce cânta din gură.

Cocoleu mânca liniştit dintr-o tartină.

Prevenit printr-un semn convenţional, Goudar scoase de sub bancă o sticlă din care se prefăcu că bea o duşcă zdravănă.

Se întoarse apoi cu faţa spre Cocoleu:

— E… e grozavă!… grozavă!

Goudar începu din nou să cânte până ce Cocoleu îl rugă să-i dea de băut. Ezitând, acesta îi întinse totuşi sticla.

— Aşa e, îl întrebă Goudar, că la Valpinson n-aveai tu un vin ca ăsta?

— Ba da!

— Dar nu puteai să bei cât vrei!

— Ba da!

— Îţi pare ţie rău după vremurile de acolo…

— Oho!

— Şi dacă te simţeai atât de bine la Valpinson de ce ai dat foc castelului?

Strânşi în jurul ferestruicii, martorii nevăzuţi ai acestei scene abia îndrăzneau să respire.

— Eu, eu nu voiam să dau foc decât la lemne ca să-l fac pe conte să iasă… Nu e vina mea dacă s-a aprins totul…

— Şi de ce voiai să-l omori pe conte?

— Pentru ca doamna să se poată mărita cu domnul de Boiscoran…

— Îţi ceruse ea să-l omori?

— A, nu… Dar plângea şi spunea că ar fi fericită dacă i-ar muri bărbatul… Atunci, m-am gândit că ea s-a purtat bine cu Cocoleu, că el, contele, nu s-a purtat bine şi am tras…

— Bine, bine, dar de ce ai spus că domnul de Boiscoran a făcut figura asta?

— Păi decât să-mi taie mie beregata, mai bine să i-o taie lui!

Goudar, de teamă să nu strice totul din pricina grabei, îi mai dădu o duşcă.

— Şi de unde luaseşi puşca?

— O, o, o luasem contelui ca să trag în păsări… o, o, o mai

am încă… e acolo, în văgăuna aia în care m-a găsit Michel.

Mai mult decât atât tumultuosul doctor Seignebos nu izbuti să rabde. Deschizând uşa el strigă:

— Bravo Goudar! Bravo!

Cocoleu se ridică, pricepu tot ce se întâmplase şi se aruncă asupra lui Goudar lovindu-l de două ori cu cuţitul. Nimeni nu a avut timpul să intervină.

Scăpând din mâinile maestrului Folgat care încercase să-l dezarmeze, Cocoleu se refugie în unghiul dintre două ziduri şi cu spume la gură ameninţa cu cuţitul. Fără prezenţa de spirit a unui paznic lupta ar fi fost sângeroasă. Cocoleu fu prins într-un laţ pe care paznicul îl aruncă de sus, de pe zid. Dezarmat, furios, Cocoleu striga:

— Pu… pu… puteţi să faceţi ce vreţi cu… cu mine, n-o să… să… să mai scot o vorbă…

Cele două răni ale poliţistului Goudar erau grave, dar nu-i puneau câtuşi de puţin viaţa în pericol. Transportat în grabă în spital, el îşi reveni curând. Se aflau lângă el nu numai doctorul Seignebos, autorul involuntar al rănilor, dar se aflau şi cei doi magistraţi, domnii Daubigeon şi Daveline.

— Aveam dreptate, nu-i aşa, le spuse Goudar, când ziceam că e blestemată meseria asta…

— Şi nimeni nu te opreşte s-o abandonezi dacă o anumită casă pe care am vizitat-o amândoi îţi este de ajuns…

Chipul poliţistului se lumină.

— O să mi se dea?

— Nu eşti dumneata acela care ai descoperit şi predat justiţiei pe adevăratul vinovat?

— Atunci, spuse Goudar, slăvite fie cele două lovituri de cuţit. Cred că peste două săptămâni am să fiu zdravăn.

Repede, vă rog, hârtie şi cerneală să-mi scriu demisia şi să-i trimit nevesti-mi această ştire…

Fu întrerupt de către unul din uşierii tribunalului care tocmai atunci se ivi şi se adresă procurorului Republicii:

— Pastorul din Bréchy vă aşteaptă la parchet, domnule.

— Vin peste câteva clipe, îi răspunse domnul Daubigeon.

Apoi, adresându-se celor ce-l însoţeau:

— Vă rog, domnilor, să mergem…

În momentul în care procurorul, judecătorul de instrucţie, maestrul Folgat şi doctorul Seignebos intrară, pastorul se ridică din fotoliul în care aştepta.

— Doriţi să fim singuri? îl întrebă procurorul.

— Nu, domnule, îi răspunse pastorul. Sarcina pe care trebuie s-o aduc la îndeplinire poate fi publicată… Citiţi, vă rog.

Procurorul luă din mâna pastorului o scrisoare, îi rupse sigiliul şi citi:

„În clipa în care sunt pe cale să mor ca un bun credincios, aşa cum am trăit, sunt dator să declar în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor că am greşit şi trebuie să spun adevărul:

Mânat de ură am depus o mărturie falsă spunând că omul care a tras asupra mea este domnul de Boiscoran şi spunând că l-am recunoscut.

Nu numai că nu l-am recunoscut, dar eu ştiu că el este nevinovat şi o jur pe tot ceea ce am mai scump pe această lume pe care mă pregătesc s-o părăsesc şi pe tot ce poate fi mai scump pe lumea în care voi intra.

Fie ca domnul de Boiscoran să mă poată ierta aşa cum iert şi eu pe alţii!

Trivulce de Claudieuse.”

— Nefericitul! exclamă domnul Folgat.

Pastorul se adresă atunci procurorului:

— După cum vedeţi, domnul de Claudieuse nu pune nicio condiţie. El nu doreşte decât un singur lucru: ca adevărul să triumfe. Eu însă, în numele unui muribund pe care l-am vegheat, vă rog să faceţi în aşa fel încât numele doamnei de Claudieuse să nu fie rostit în cursul procesului.

— Fiţi pe pace, domnule, îi răspunse domnul Daubigeon, ultimele dorinţe ale contelui vor fi respectate. Nici nu este nevoie ca numele contesei să fie rostit. Secretul va fi păstrat cu sfinţenie de către cei ce-l cunosc.

Era ora patru după-amiază.

Un ceas mai târziu soseau la tribunal Michel şi jandarmul care fusese trimis să verifice declaraţia lui Cocoleu. Găsiseră arma în văgăuna aceea din pădurea Rochepommier unde ticălosul o ascunsese a doua zi după crimă.

Nevinovăţia lui Jacques era limpede ca lumina zilei şi, cu toate că până la rejudecare se afla sub imperiul pedepsei pe care o primise, se luă hotărârea, cu acordul domnilor Domini şi Du Lopt de la Gransière, ca el să fie pus în libertate provizorie.

Domnii Magloire şi Folgat au fost însărcinaţi să-i aducă la cunoştinţă această plăcută veste.

L-au găsit plimbându-se ca un nebun prin celulă. Da, desigur, după cele petrecute dimineaţa el trăgea nădejde, dar în clipa în care i se spuse că este liber se prăbuşi pe un scaun. Era mai slab în faţa bucuriei decât în faţa durerii…

Dar omul îşi revine destul de repede de pe urma unor astfel de emoţii. Câteva clipe mai târziu, la braţ cu avocaţii săi,

Jacques de Boiscoran părăsea închisoarea în care timp de câteva luni de zile îndurase tot ceea ce poate îndura un om cinstit.

În momentul în care se aflau aproape de strada Rampe, domnul Folgat le spuse:

— Să mergem mai încet. Domnul de Boiscoran nu este aşteptat şi am s-o iau eu înainte…

Îi găsi pe părinţii şi pe prietenii lui Jacques în salon, sfâşiaţi de nelinişti, pentru că nimeni nu aflase încă nimic.

Cu cele mai savante precauţii, tânărul avocat începu să povestească totul; domnişoara de Chandoré îl întrerupse:

— Unde este Jacques?

Jacques era la picioarele sale, plin de recunoştinţă şi de dragoste.

IV

A doua zi avu loc înmormântarea contelui de Claudieuse şi a celei mai mici dintre fiicele sale, iar în aceeaşi seară contesa părăsea Sauveterre pentru a se stabili la Paris.

Judecata care-l condamnase pe Jacques fu declarată nulă iar Cocoleu, vinovat de crima de la Valpinson, fu condamnat la muncă silnică pe viaţă.

O lună mai târziu Jacques de Boiscoran o lua de soţie, în faţa pastorului din Bréchy, pe domnişoara Denise de Chandoré. Ca martori ai soţului: domnul Magloire şi doctorul Seignebos; ca martori ai soţiei: maestrul Folgat şi domnul Daubigeon.

În ziua aceea procurorul Republicii dădu uitării gravitatea funcţiei sale şi nu înceta să repete:

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus…

Şi bău, în adevăr, şi deschise balul dansând cu mireasa…

Trimis în Africa, domnul Galpin-Daveline nu luă parte la nuntă. Mechinet se simţi însă admirabil, cu atât mai mult cu cât Jacques îl scutise de griji materiale…

Astăzi se ştie că soţii Blangin au făcut praf banii pe care-i storseseră domnişoarei de Chandore.

Cheminot a ajuns spaima vagabonzilor.

Iar Goudar, grădinarul, vinde cele mai frumoase piersici din tot Parisul.

SFÂRȘIT